

JÓZEFA DE LA VEGI

POETY HISZPAŃSKIEGO

TRYUMFY ORŁA I ZACMIENIA KSIĘZYCA.

PRZEŁOŻYŁ Z ORYGINAŁU

Julijan Adolf Świącicki.

WYDAŁ

MATHIAS BERSOHN,

W DWÓCHSETNĄ ROCZNICĘ ODSIECZY WIEDNIA

PRZEZ KRÓLA POLSKIEGO JANA III^{go}.

WARSZAWA.

W Drukarni J. BERGERA, ULICA ELEKTORALNA NR 14.

—
1883.

TRIUMPHOS DEL AGUILA
Y ECLIPSES DE LA LUNA

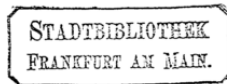
Que En reverente Panegirico Consagra

AL INVICTO

REY DE POLONIA

DON JOSSEPH DE LA VEGA

POR LA MEMORABLE VICTORIA QUE ALCANÇÓ CONTRA LA POTENCIA
OTTOMANA, SU VALOR, LIBRANDO DE SU FORMIDABLE SITIO,
A VIENA.

EN AMSTERDAM.

—
MDCLXXXIII.

TRYUMFY ORŁA
I ZAĆMIENIA KSIĘŻYCA

Które w pełném uszanowaniu panegiryku

POŚWIĘCA NIEZWYCIĘŻONEMU

KRÓLOWI POLSKIEMU

DON JÓZEF DE LA VEGA

NA PAMIĄTKĘ ZWYCIĘSTWA, KTÓRE ODNIOŚLA NAD POTĘGĄ
OTTOMAŃSKĄ JEGO DZIELNOŚĆ, OSWOBADZAJĄC WIEDŃ
OD STRASZNEGO OBLĘŻENIA.

AMSTERDAM.

—
1683.

Дозволено Цензурою.
Варшава 8 Октября 1883 года.

PRZEDMOWA WYDAWCY.

---

ednym z wybitniejszych, a zarazem tak doniosłym w skutkach dla całej Europy, wypadkiem historycznym XVII-go stulecia było niezaprzeczenie oblężenie Wiednia przez Turków i zwycięstwo, jakie nad nimi odniósł Sobieski. Dnia 12 września 1683 roku Wiedeń, a tém samym i Europa cała, oswobodzone zostały od najścia dzikich hord muzułmańskich, które, wsuwając się do środka Europy, zapowiadały przewroty w stosunkach politycznych a przestraszonym ludom, pożogę, śmierć lub niewolę.

Niespodziane wystąpienie królewskiego wodza od strony Kahlenberga, i uderzenie na wroga, zaślepionego pierwszym powodzeniem oręża, kruszy potęgę Turka, który pomimo liczebnej przewagi, zmuszony zostaje do sromotnej ucieczki. Janowi III, Niemcy zawdzięczają oswobodzenie, a nawet i byt swój polityczny.

Zwycięstwo to oręża polskiego pod Wiedniem wywarło w całej Europie niezmiernie wrażenie, a dla samego króla niewymowne uznanie. Poeci i pisarze ówczesni wszystkich niemal narodowości opiewali bohaterskie czyny Sobieskiego; mnóstwo malarzów i sztycharzów starało się odtworzyć szlachetne rysy zwycięzcy z pod Wiednia. Z owej téż epoki przechowało się mnóstwo wizerunków króla w różnych postaciach, już to jako portrety, już jako alegorye, uwydatniające waleczność wodza.

Słynniejsi mistrze pęzla i rylca brali wspaniałą postać Jana za temat prac artystycznych. Owdzie znów poeta wychwala bohaterstwo króla w najjaskrawszych i najgorętszych słowach. Liczne te utwory poezyi i sztuki świadczą, jaki szaf, jakie ogólne upojenie opanowało Europę z powodu tego wielkiego zwycięstwa. Na uroczystości przygotowane obecnie w Krakowie i Wiedniu, na pamiątkę owęj odsieczy Wiednia, mają być zebrane, rozproszone te dzieła sztuki i literatury, które upamiętniły bohaterstwo hufców polskich i ich królewskiego wodza. Spotkamy prawdopodobnie na tych wystawach nie jeden utwór dotychczas zupełnie nieznan, lub uważany za zaginiony.

Pragnąc do dzieła literatury o Sobieskim, przyłączyć skromną cegielkę, dajemy pracę prawie wcale nieznanego poety hiszpańskiego Józefa de la Vega, której przekładu na język polski, dokonał znany w kraju zaszczytnie literat Julijan Adolf Świącicki.

Dziełko de la Vegi, nie ma wprawdzie wartości ściśle historycznej, autor bowiem nie opisuje dziejów odsieczy, a tém samém, nie wzbogaca historii jakimiś nowymi szczegółami. Pod wpływem jedynie niesłychanego zwycięstwa i skutków, jakie ono miało wyrzucić na politykę i cywilizację Europejską, de la Vega składa hołd i wyrazy uwielbienia dla bohaterskiego króla, a czyni to w słowach pełnych alegoryj, w szumnych poetyckich obrazach, w ówczesnym kwiecistym i przesadnym stylu. Przywłaszczamy panegiryczne to pismo okolicznościowe literaturze krajowej z tej przyczyny, że ono jest jednym dowodem więcej, jak wielką cześć dla Sobieskiego mieli nawet i inowiercy. Świadczy to również, że nawet w państwach bardziej oddalonych od widowni boju, że wszędzie i ogólnie sprawcą tego zwycięstwa uznano Sobieskiego, i że zasługa cała jemu i jego walecznym hufcom się należy, bo w tej powodzi współczesnych okolicznościowych pism różnych, tylko Jan III figuruje, a na dalszym planie dopiéro, jeżeli są wymienieni, stoją inni książęta i wodzowie, którym zazdrośni dzisiejsi pseudohistorycy nie-mieccy chcą koniecznie, choć fałszywie, przypisać berło zwycięstwa.

Pismo niniejsze Vegi, pisane pod wrażeniem chwili, jest jednym więcej dowodem opinii i sądu współczesnego.

Józef de la Vega, a raczój Józef Penso, jak się właściwie z ojca nazywał, urodził się r. 1650 w mieście Espejo w Hiszpanii. W dziesiątym roku

życia przybył z ojcem swoim Izaakiem Penso do Amsterdamu, obaj bowiem, jako marani, zostali wygnani z rodzinnego kraju, wyrokiem świętej inkwizycji. Po krótkim pobycie w Hollandyi, przeszli napowrót na Judaizm, wraz z innymi maranami, z którymi losy tułactwa dzielili. Izaak Penso był za-
 możnym kupcem i cieszył się w przybranej ojczyźnie dobrą imieniem. Miłując nade wszystko nauki, otoczył się uczonymi różnych narodowości, którzy w gościnnym jego domu, znaleźli poparcie i opiekę. Synowi swemu Józefowi, okazującemu w młodym już wieku, wielkie zdolności do poezji, dał bardzo staranne wychowanie, i chociaż go poświęcił zawodowi kupiec-
 kiemu, jednakże dbał o rozwój jego ducha, dając mu za przewodników, najuczestniejszych maranów w Amsterdamie osiadłych. Wszeczhronna też eru-
 dycya przebiega się w Józefa późniejszych pracach literackich, również jak i żywe zainteresowanie się wszystkiem, co się w ówczesnym świecie działo. Karyjerę literacką młody Józef Penso rozpoczął w 17 roku życia, na-
 pisanie trzaktowego dramatu w języku hebrajskim (1667 r.), jednakże dzieło to wyszło dopiero w r. 1673 w Amsterdamie, pod tytułem: *Asire ha-
 tikwa* — „Żyjący nadzieję.“ Również w hebrajskim języku wydał w roku 1673 zbiór różnych poezji treści poważnej. Późniejsze zaś prace pisał wy-
 łącznie w języku hiszpańskim. Wymienimy tu tylko kilka ważniejszych jego utworów, a mianowicie takie, które mu zjednały rozgłos i uznanie. Za życia swego jeszcze Pensa, piszący pod pseudonimem Józefa de la Vega, zaliczony został w poczet cenniejszych poetów narodowych. Jose Amador de los Rios, w znakomitej swojej historii Żydów hiszpańskich *), poświęcając Józefowi de la Vega obszerniejszą wzmiankę i ocenę jego działalności na polu litera-
 tury, cytuje następujące prace: „*La rose*“ (panegyrica sacra) drukowane w Amsterdamie 1683 r., „*La vie d'Adam*“, „*La vie de Joseph*“, „*La vie de Faustine*“ drukowane w Amsterdamie r. 1683. „*Sermons funebres*“ w dwóch tomach, również w Amsterdamie r. 1683. „*Discours academiques, moraux, sacrés et de rhétorique*“ w Amsterdamie, r. 1685. „*Confusion de confusions*“ w Amsterdamie, r. 1688. „*Portrait de la Providence*“ w Antwerpii, r. 1690. „*Idées possibles dont se compose un bouquet de fleurs odoriferantes*“ w Antwerpii, r. 1693. Wielkiej wziętości doznał zbiór powieści treści poważnej,

*) W księgozbiornie naszym mamy dzieło to w przekładzie francuskim przez J. G. Magnabal. Paryż, r. 1861.

z których kilka napisał wierszem. Wydał on je pod tytułem: „*Los Rumbos peligrosos*“ (Niebezpieczne drogi). Przechował się również tom jeden różnych utworów treści politycznej i filozoficznej, w formie listów do różnych książy pisanych. Nas jednakże wyłącznie zajmuje jego panegiryk, na cześć Króla Jana III, wydany w Amsterdamie, we dwa miesiące po odsieczy Wiednia, pod tytułem: „*Tryumfy Orła i Zaćmienia Księżyca*.“ Ogłaszamy więc drukiem pracę tę de la Vegi, wraz z przekładem polskim, korzystając z okazji, jaką nam następują uroczystości pamiątkowe, urządzone na cześć dwóchsetnego jubileuszu wielkiego zwycięstwa polskiego bohatera pod Wiedniem.

W końcu, wypada nam jeszcze nadmienić, że o Józefie de la Vega, wspominają obszernie oprócz de los Rios w historii Żydów w Hiszpanii, jeszcze Daniel de Barrios w swoim dziele: „*Corona de Ley*.“ Doktor H. Graetz w „*Geschichte der Juden*“ tom 10. Doktor Julijusz Fürst w „*Bibliotheca Judaica*“ tomów 3, a wszyscy ci autorzy bardzo się pochlebnie o nim wyrażają.

Warszawa, 10 Czerwcu 1883 r.

Mathias Bezsohn.

1683-1883.

AL INVICTO
IVAN TERCERO
REY DE POLONIA

GRAN DVQVE DE LITHUANIA, RUSSIA, PRUSSIA, MAZOVIA, SAMOGISIA,
LIVONIA, CHIOVIA, VHOLINIA, PHODOLIA, PHODLAHIA,
SMOLENSIA, SEVERIA, CHERNICHOVIA, ETC.

SEÑOR

DIó V. M. Con el glorioso socorro de Viena, tan maravillosos incentivos para el assombro, y tan inauditos motivos para el aplauso, que por mas que procure exagerar la Fama sus TRIUMPHOS, confiessa rendida ala impossibilidad, que ciega a los rayos de tanta luz, es fuerça que no pueda tributar sino ECLIPSES. Mas que podia dedicar sino los TRIUMPHOS DEL AGVILA, a una Generosa AGVILA la Admiracion; y que podia ofrecer sino los ECLIPSES DE LA LVNA, a un luminoso SOL la Gratiud?

Acepte pues V. M. estas rethoricas flores, que tan affectuoso como humilde, consagra oy a su Grandeza mi Ingenio; ya que era muy propio

NIEZWYCIĘŻONEMU

JANOWI TRZECIEMU

KRÓLOWI POLSKI,

WIELKIEMU KSIĘCIU LITEWSKIEMU, RUSKIEMU, PRUSKIEMU, MAZOWIECKIEMU, ŻMUDZKIEMU, INFLANCKIEMU, KIJOWSKIEMU, PODOLSKIEMU, PODLASKIEMU, SMOLEŃSKIEMU, WOŁYŃSKIEMU, SIEWIERSKIEMU, CZERNIHOWSKIEMU, ETC.

NAJJAŚNIEJSZY PANIE!

Słynną odsieczą Wiedeńską dała Wasza Królewska Mość, tak nadzwyczajne pobudki do podziwu, i tak niesłychane przyczyny do zachwytów, że choćby Sława starała się jak najbardziej spotęgować swoje Tryumfy, musi wyznać bezsilność swoje, gdyż potędze, która osłepia promieniami światła tak wielkiego, można jedynie hołd składać zaćmieniem. Uwiellbienie cóżby Orłowi szlachetnemu poświęcić mogło, jeśli nie tryumfy Orła. Wdzięczność cóżby zdolata ofiarować Słońcu Ognistemu, jeśli nie zaćmienie księżycą?...

Przyjmij więc, Najjaśniejszy Panie, te kwiaty retoryczne, które z uczuciem i pokorą mój poświęca dziś wielkości Twójej; wszak już Rzy-

entre los Romanos, el esparcir delante de sus triunphantes Heroes, las flores. Por esso se colmo de flores el sumptúoso teatro de Nemea; y por esso echaron Coronas de flores a las plantas de Nearco, los Macedonios, premiando con odoríferas guirnaldas sus proezas. El Gran Dios de los exercitos, y unico señor de las victorias, conceda siempre a V. M. tan celebres victorias en sus Exercitos, que admirado el Siglo, las eternize como Grandes; y absor-ta la Posteridad, las admire como impossibles.

Amsterdam y Noviembre 15 de 1683.

Postrado a las Reales Plantas de V. M.

DON JOSSEPH DE LA VEGA.

mianie mieli zwyczaj zwycięskich bohaterów swoich darzyć kwiatami. To też napelniał się kwieciami wspaniały teatr Nemejski, a Mucedonczyjcy składali wieńce z kwiatów u stóp Nearcha, nagradzając kwiatami wonnymi jego czyny. Niechaj Wielki Bóg wojsk i jedyny Pan zwycięstwa daje zawsze wojskom Waszjej Królewskiej Mości zwycięstwa tak sławne, żeby wiek zachwycony unieśmiertelił je jako wielkie, a potomność zdumiona jako wyjątkowe podziwiała.

Amsterdam 15 listopada 1683.

Ściele się do stóp Waszjej Królewskiej Mości

DON JOSSEPH DE LA VEGA.

TRIUMPHOS DEL AGUILA, Y ECLIPSES DE LA LUNA.

O Que preciosa joya, es la Vida! ô que rico thesoro es la Libertad!
ô que estimable prenda, es la Fama! Mas en una Victoria memorable, donde vinculada con la Vida la Fama, y con la Fama la Libertad, se recupera con un mismo triumpho, la Fama la Libertad, y la Vida! ô que apacible se muestra à vista del riesgo, la Vida! ô que risueña se ofrece à vista del horror, la Libertad! ô que alegre se presenta à vista del peligro, la Fama!

Vida, Libertad, y Fama, deve à tu vigilancia, el Universo, ô *EMPERADOR* insigne. Vida, Libertad, y Fama, deve à tu disposicion el Siglo, ô *DUQUE DE LORENA* heroyco! Vida, Libertad, y Fama, deve à tu gobierno el Orbe, ô *STAREMBERGH* famoso! Vida, Libertad, y Fama, deve à tu constancia el Mundo, ô *VIENA* gloriosa! Mas à ti, ô *REY DE POLONIA* invicto, en quien compitiendo lo magnanimo con lo grande, y lo grande con lo generoso, admiras à la misma Valentia con tus hazañas; suspendes à la misma Temeridad con tus empeños; y assombas à la misma Embidia con tus glorias; Que Vida, no deve el Mundo, à tus armas? Que Libertad, no deve el Universo, à tus disignios? Que Fama, no deve el Orbe, à tus socorros?

A ti, ô inclito Campion, aplica con propiedad, el Zelo, el Decoro, y la Gratitude, (dexando de parangonarte à los Trajanos, à los Cesares, y à los Augustos, por colocar en mas divinos tipos, tus exemplares) yâ el titulo de *JOSSEPH*, por lo feliz: yâ el de *SANSON*, por lo valiente: yâ el de *GUEDDEON*, por lo biçarro: y yâ el de *JOSUE*, por lo imperioso.

TRYUMFY ORŁA I ZAĆMIENIA KSIĘŻYCA.

Co za kosztowny klejnot Życie! Co za bogaty skarb Wolność! Jak drogocenny dar Sława! I oto w jedném zwycięstwie pamiętném, w którém związana była z Życiem Sława, a ze Sławą Wolność, odzyskana została przez jeden tryumf Sława, Wolność i Życie. O jak rozkoszne dla hazardu Życie; jak uśmiechnięta dla grozy Wolność; jak radośna dla wzroku niebezpieczeństwa Sława!

Życie, Wolność i Sławę zawdzięcza Świat czujności Twojej, o Cesarzu znakomity! Życie, Wolność i Sławę zawdzięcza Wiek rozporządzeniom twoim, o bohatérski księżę Lotaryński! Życie, Wolność i Sławę zawdzięcza Ziemia rządowi twemu, o Staremberghu sławny! Życie, Wolność i Sławę zawdzięcza Świat stałości twojej, o Wiedniu dzielny! Lecz, o niezwyciężony Królu Polski, który zdumiewasz waleczność samę czynami swymi, wprawiasz w podziw zuchwalstwo dzielnością swoją i zadziwiasz nienawiść samę Sławą swoją, jakiegoż Życia świat nie zawdzięcza orężowi twemu, jakieżż Wolności nie zawdzięcza wszechświat energii twojej, jakieżż Sławy nie zawdzięcza ziemia pomocy twojej?...

Tobie, o Rycerzu Sławny, Zapał, Cześć i Wdzięczność (że nie porównyвам Ciebie z Trojanami, Cezarami i Agustami, aby przykłady twoje umieścić w typach więcej boskich), już nadają tytuł *JÓZEFA* za szczęście; *SAMSONA* za męstwo; *GEDEONA* za wielkość ducha; *JOZUEGO* za potęgę.

Eres nuevo *GUEDEON*, en haver llegado à lograr la Corona, por la Espada; pues que no eligiendo como este General prudente, para tus empresas, sino à los soldados, que tomando para beber, el agua con las manos, no se arrodillan para lamerla con las lenguas; siempre se hizo lenguas la Fama para tus Elogios, conociendo que los que siguen tu belicoso Estandarte, jamàs se arrodillaron à beber, como quien se inclina al regalo; jamàs se arrodillaron, como quien se dobla à la necesidad; ni se arrodillaron jamàs, como quien se rinde à la cobardia: siempre para los trabajos, Bronzes: siempre para las dificultades, Peñas: siempre para los assaltos, Rocas. Y si hubo soldado tan alentado, que dixo à Xerxes, bien puedes despreciar (ó Rey) los montes; bien puedes expugnar los castillos; y bien puedes castigar los mares; mas no podràs rendir jamàs, el pecho de un Espartano, que es monte en lo grande, castillo en lo fuerte, y mar en lo inquieto; no milita debaxo de tus triunphantes banderas, ningun soldado, (ó intrèpido Mavorte) que inspirado de tu valor, no aventaje al invencible Espartano en sus alardes, mostrando ser un castillo firme, contra los asaltos mas horrosos de la temeridad: un mar tempestuoso, contra las industrias mas inauditas del desnudo: y un monte immobil, contra las estaciones mas rìgidas del Tiempo.

Eres nuevo *GUEDEON*, en amenazar hasta con el nombre, à los que se oponen à tu Celcitud, la muerte (siendo nueba Muerte, que con el nombre atemoriza, quanto con la Guadaña corta) que pue significando *Guedeon, cortar*, en la Divina Cosmopea, te auspicia el ser tan propio retrato de tan misterioso nombre, que será Atropos de tus contrarios, tu Valor; y muerte de tus enemigos, tu Fama: pues que cortando con el nombre, lo que arruinas con la espada, hazes del nombre, espada, para cortar los animos à los atrevidos; y formas de la espada, Guadaña, para segar las vidas à los arrojados.

Eres nuevo *GUEDEON*, en mandarle Dios, que baxe à los Exercitos de Madyan, con Phura su moço; queriendo tu inimitable animo, que fuesse en lugar de tu Moço, tu Hijo; à quien, aun que moço, llevaste à reconocer las formidables esquadras, del Monarcha arrogantissimo del Assia, paraque aprendiesse en tu marcial escuela, à vencer con la paciencia, los riesgos; à sujetar con el arte, las desigualdades; y à con-

Jesteś Gedeonem, zdobywszy koronę szpada. Albowiem gdy wybiłaś do przedsięwzięć swoich, jako wódz roztropny, takich tylko żołnierzy, którzy spragnieni piją wodę rękami nie kłękając, żeby ją chleptać językiem: przeto sława ma zawsze języki dla chwalenia ciebie, wiedząc, że ci, którzy spieszą za wojennym sztandarem twoim, nigdy nie będą pili kłęcząc, jak ów, który się nachyla ku uczcie; nigdy nie ukłękna, jak ludzie, którzy się wobec konieczności uginają; nie ukłękna nigdy jak tchórze, lecz będą zawsze wobec trudów spiżem, wśród ciosów opoką, wobec ataków skała. I jeżeli był żołnierz tak dzielny, że powiedział Kserksesowi: możesz, o królu, lekceważyć góry, zdobywać fortece i karać morza, lecz nie zholdujesz nigdy piersi Spartanina, który w wielkości swojej jest górą, w męstwie fortecą, a w nieokielznaniu morzem: to pod chorągwiami twymi, o królu nieustraszony, nie walczy ani jeden żołnierz, któryby, natchniony odwagą twoją, nie prześcignął Spartanina niezwyčajonego swym zapałem i nie okazał, że jest fortecą silną przeciw najstraszniejszym atakom zuchwalstwa, morzem nieposkromionem wobec wysiłków odwagi nadzwyczajnej, górą nieruchomą przeciw najsurowszym porom czasu.

Jesteś Gedeonem, bo nawet imię twoje zagraża śmiercią tym, którzy stawiają opór twój potędze (jestto śmierć także, imię tak przeraża, jak kosa, *guadaña*, tnie), gdyż skoro *GEDEON* znaczy *ciąć*, wróżę Ci, że jesteś w kosmopei boskiej tak dokładnym wizerunkiem tego imienia cudownego, iż męstwo twoje będzie śmiercią twych przeciwników, a śmiercią wrogów twoich twa sława, gdyż tnąc swym imieniem to, co niszczyś mieczem, robisz z imienia miecz, aby zabić duchy zuchalców, i tworzysz z miecza kosę, aby ścinać żywoty nieustraszonych.

Jesteś Gedeonem, bo jak jemu Bóg polecił zstąpić do wojsk madyjanickich z Farą, chłopcem swoim, tak i ty, wzięwszy z sobą dziecię swojego ducha wielkiego, dałeś poznać synowi twemu, jakkolwiek młodzieńkiemu jeszcze, straszne szyki najdumniejszego z monarchów Azji, aby się w twojej szkole marsowej nauczył niebezpieczeństwa zwyciężać cierpliwością, niestałości losu ujarzmiąc sztuką i rzeczy niemożliwe

seguir con el aliento, los imposibles. Conque, si el gran Philipo, no festejava tanto, el haverle nacido por hijo, un *ALEXANDRO*, como el haverle nacido un Alexandro, en tiempo que teniendo à Aristoteles por Maestro, podia hazer con la educacion, que fuesse cèbre su hijo; que mas favorable suerte, podia consagrar à tu amado hijo, la Fortuna, si llamandosse *ALEXANDRO*, nació en tiempo, que llega à tener à su invicto Padre, por Maestro; siendo su mejor Aristoteles, su Philipo? Antes si en las Sagradas letras, se da el titulo de Padre, al Maestro, que por esso llamava Eliseo, su padre à Elias, *Pater mi, Pater mi*, siendo que Elias, era maestro, y no padre de Eliseo; que Ser, que Vida, que Grandeza, no deve duplicadamente à tan heroyco Padre, tan heroyco Hijo, si haziénd timbre, de ser maestro, de quien es padre, professa ser dos vezes Padre, de tan dichoso hijo, paraque pueda, assegurar por infalible el affecto, que quien llega à tener tal Maestro por Padre, y tal Padre por Maestro, es fuerza que llègue à ser segundo Temistocles, de quien no se podian esperar disignios, que no fuessen grandes; y nuebo Philopomenes, q'no cedia à los viejos en la prudencia conque considerava sus empeños; ni à los moços en el valor, conque immortalizava sus hazañas. Por esso llamó el Historico General, à las Imagenes de los progenitores, *Nidum Sobolis*, porque fixando el pensamiento en aquellas Ideas, como el Phenix, en el odorifero nido, las plumas; se alientan con nuebas formas los hijos, y gallardean con nuebos alientos los nietos. Conque si trayendo Boleslao siempre consigo, un retrato de su padre, lo eligió por Oraculo de sus empresas, y por Norte de sus victorias; y si fue tan raro Pirro en la milicia, por haver tenido por maestra la Naturaliza; por escuela su pecho; por estímulo la gloria; y por libro, una imagen de su padre; que empresas, que victorias, que triumphos, puede dexar de prometer à tan insigne Padre, un Hijo, que aventajando à Boleslao en la Fortuna, y à Pirro en la aplicacion; no solo estudia por la Imagen de su padre, como Pirro; ni se aconseja solo con el retrato de su padre, como Boleslao; mas estudia en la escuela de su ilustre Padre, que es un retrato del valor; y se aconseja con su prudente Padre, que es una Imagen de la generosidad.

Reconozcan los Psilos, por suyos los hijos, si jugando con las biboras, acarician como Hercules, las serpientes. Agazajen las Aguilas sus hijos, reconociendolos por suyos, si resistiendo à los rayos desse lumino-

bywać wytrwałością. To też jeżeli Filip Wielki nie radował się tyle z urodzenia syna Aleksandra, ile z tego, że się Aleksander urodził w czasie, w którym, dając mu Arystotelesa za mistrza, mógł za pośrednictwem wychowania przysposobić syna do sławy: to czyż fortuna mogła zgutować los przyjaźniejszy ukochanemu synowi twemu, jeżeli, nazywając się Aleksandrem, przyszedł na świat w czasie, kiedy może mieć za mistrza niezwykłego ojca swego, który będzie jego lepszym Arystotelesem, jego Filipem? Jeżeli w Piśmie świętym mistrzowi nadaje się tytuł ojca tak, że Elizeusz nazywał Elijasza swym ojcem, *Pater mi, Pater mi*, chociaż Eliasz był mistrzem, a nie ojcem Elizeusza: to jakiegoż bytu, jakiego życia, jakiej wielkości nie zawdzięcza podwójnie tak bohaterowskiemu ojcu syn tak bohaterowski, gdy ojciec głosząc, że jest mistrzem tego, któremu jest ojcem, wyznaje, że jest po dwa kroć ojcem syna tak szczęśliwego, iż może stwierdzić przekonanie, że kto ma takiego mistrza za ojca i takiego ojca za mistrza, musi być drugim Temistoklesem, od którego tylko wielkich czynów oczekiwać można, i nowym Filopemenesem, który nie ustępował ani dojrzałym w roztropności, z jaką obmyślał swe działania, ani młodym w męstwie, którym unieśmiertelnił swe czyny. W skutek tego historyk powszechny nazywa wizerunki przodków *nidum sobolis*, gdyż utkwivszy myśl w owych ideach, jak feniks—pióra w gnieździe wonnym, synowie oddychają formami nowymi i chępią się z nabytków nowych wnukowie. A jeżeli Bolesław, nosząc zawsze z sobą wizerunek swego ojca, zrobił go wyrocznią swych przedsięwzięć i busołą swych zwycięstw, i jeżeli dla tego Pirrus był tak biegły w sztuce wojennej, że miał za mistrzynią naturę, za szkołę pierś swoją, za bodźca sławę, za księgę wizerunek swego ojca: jakichżeby przedsięwzięć, zwycięstw i tryumfów nie mógł obiecywać tak znakomitemu ojcu syn, który, przewyższając Bolesława szczęściem, a Pirrusa praktyką, nie tylko kształcił się na wzorach ojca jak Pirrus, nie tylko wpatruje się w rysy ojca jak Bolesław, lecz przechodzi szkołę słynnego rodzica swego, który jest wizerunkiem męstwa, i radzi się roztropnego ojca, będącego obrazem szlachetności.

Przyznają Psylowie za swoich synów dzieci, które, bawiąc się z gadami tak je pieścą, jak Herkules węże. Orły wtedy obdarzają pieścotami swe syny i uznają w nich własne dzieci, kiedy opierając się promieniom

so Coripheo de los Planetas, no quitan los ojos de sus luzes, teniendo por fruicion de la vista, sus reflexos. Nazcan de una misma madre, Hercules, y Esicles, que si assaltando los una siera, acometiere Hercules, como brioso, y huyere Esicles como cobarde; luego aclamaràn los doctos, ser hijo de Anfitrion, Esicles; y ser hijo Hercules, de Jove. Pues que quien viere jugar à tu bèlico Alexandro, con las flechas; despreciar las hastas, y encontrar las balas (ò benigno Jove, ò generosa Aguila, ò valeroso Psilo), es fuerça que confiesse, ser verdadero *PSILO*, en destroçar las bitoras; ser verdadera *AGUILA*, en resistir los rayos; y ser verdadero *HERCULES*, en despedaçar las fieras.

Llame Aulo Gelio, à Sicinio Dentato, por su *belicosa Indole* el *Achilles de los Romanos*. Llame la venerable Antiguedad, *Phenix*, à *Chiron*, por haver educado en la *Tracia*, à *Achiles*. Adòrelo como à Numen, colmandolo en el Cielo, de *Estrellas*. Que quien conociendo por su *belicosa Indole*, que es su hijo, un *Achiles*; sabe educarlo como *Chiron*, llevandolo à ver de *Tracia* la ruina, paraque aprenda à ser de *Tracia*, el estrago; no puede dexar de ser *Fenix*, que renazca de los militares incendios, mas ayroso; ni puede dexar de tener las *Estrellas* por adorno, pues que en prenda desta superioridad, empieza à gozar ya las *LUNAS*, por despojo. Antes si Aristoteles enseña, que la educacion, es en los Palacios, lo principal de la Politica, como en las Casas, es lo principal de la Economia; que mejor Politica, pudo observar en este viage tu educacion (ò Politico Pompilio) que la de hazer, que te deviesse tu hijo, à demas de la vida, el Valor; paraque pueda assegurar con Mayolo, la admiracion, que *Esse Adamantes, Qui fetificent, et alios pariant Adamantes*.

Embie Nonio, fuera de Roma, la preciosa joya, en que cree tener un pequeño patrimonio su riqueza. Pongala en lugar seguro como discreto, si teme que le usurpe Marco Antonio, con las demas opulencias, este thesoro. Cante por este segundo Midas, el Petrarca, que por poner en salvo esta joya, ni atendió como tímido à sus palacios, ni se acordó como ambicioso, de sus patricios, *ut ea salva, nulla Sibi vel patrimonij vel Patriæ cura esset*, que quien no teme de los Antonios, los harpones, y como si tuviesse siempre consigo al Adevino de Alexandro, está hecho, à hazer triumphos sus combates; victorias sus batallas, y glorias sus amagos; no deve embiar fuera del peligro, la estimable joya que mas ama, porque seria dar à entender, que donde gobierna su valerosa espa-

tęgo ognistego Koryfeusza planet, nie zamykają oczu przed światłem, uważając jego odbłaski za roskosz wzroku. Rodzą się z tój samėj matki Herkules i Efikles, a przecież gdy napadł na nich zwiérz dziki i Herkules stoczył z nim walkę, jak rycerz, a Efikles uciekł, jak tchórz: natychmiast ogłosili uczeni, że Efikles jest synem Amfitryjona, a Herkules Jowisza. Więc któżby, widząc twego dzielnego Aleksandra, jak igra ze strzałami, gardzi włócznią i nadstawia pierś kulom, nie wyznał, o łaskawy Jowiszu, o szlachetny orle, o mężny Pyslusie, że jest prawdziwym Pyslusem, niszczącym gady, prawdziwym orłem, który blaskom słońca stawia czoło, i Herkulesem prawdziwym, który morduje zwiérzeta?

Aulus Gelius nazywa Sycynijusza Dentata za jego *gienijusz wojenny*, Achillesem Rzymskim. Czcigodna starożytność nazywała Feniksem Chirona, że wychował w Tracyi Achillesa. Czci go jak bóstwo, obypując w niebie gwiazdami. Więc kto, poznawszy, że syn jego jest z gienijusza wojennego Achillesem, umie go wychowywać jak Chiron, dając mu widziéć ruinę Tracyi, aby się dowiedział, że Tracyja jest ruiną: ten nie może przestać być Feniksem, który się odradza z popiołów wojennych potężniejszym, ani mieć gwiazd za ozdobę, gdyż w poczuciu tój wyzłości już zaczyna za łup uważać księżyce. Jeżeli Arystoteles kiedyś nauczał, że wychowanie zarówno w pałacach jak w chatach jest podwaliną polityki i ekonomii: to czyż mogło politykę lepszą wybrać w tój podróży wychowanie twoje, o polityku Pompilijuszu, nad zaprawianie syna do męstwa na drogę życia, aby można podzielić z Mayolosem podziw: „*Esse adamantes, qui fetificent et alios pariant adamantes.*“

Wysłał Nunius z Rzymu cenne klejnoty, będące jego ojcowizną i bogactwem; umieścił je w miejscu bezpieczném i tajemniczém; tak się lękał, żeby mu Marek Antonijusz nie zabrał z innymi bogactwami tego skarbu. Opiewa o tym Midasie nowym Petrarca, że aby złożyć w miejscu bezpieczném ów skarb, nie myślał, będąc bojaźliwym, o swych pałacach, ani pamiętał, będąc ambitnym, o współobywatelach swoich: *ut ea salva, nulla sibi vel patrimonii vel patriae cura esset.* To tóż to się nie lęka grotów Antonijuszowskich, ten ma zawsze z sobą boskiego Aleksandra, żeby walki zakończyć tryumfem, bitwy zwycięstwem, groźby chwałą, i nie powinien usuwać z niebezpieczeństwa klejnotu dlań najdroższego, gdyż dałby powód do mniemania, że gdzie

da, puede haver rezelo; y que donde asiste el Gran *SOBIESKI*, puede haver peligro.

Mande Dios à *Guedeon*, que lleve consigo à *Phurá*, si teme de ir solo, *Sin autem solus ire formidas descendat tecum Phara puer tuus*: que quien no teme (aun que sea nuebo *Guedeon*) los riesgos; y quiere enseñar su hijo, à que no tema (para que sea nuebo *Alexandro*) los horrores; no necessita de llevar su moço, paraque lo defienda; sino de conducir su hijo, paraque lo imite.

Vea que pueden desafiar à los del Sol, de su exercito los cavallos. Conozca que si a *Bericintia*, aplicaron los Mithologicos, de torres una Corona; que es nueba *Bericintia* tu *POLONIA*, en tener una corona de soldados, que son torres para los golpes; y en tener soldados como montes, que son coronas para las torres. Sepa que son el *Tot Bellorum animæ* de *Juvenal*, tus Capitanes; y que se puede dezir, el *facere et pati fortia* de *Livio*, por tus Soldados. Advierta, que no se deve dormir como *Jonas*, en las tormentas; porque ni todos son *Thimotheos*, que entregandosse al sueño, le van cayendo los Reynos, en las redes. Acuerdesse que no gozó *Roma*, el siglo de oro, sino en quanto se vistió de hierro, y que si es infalible lo que certifica *Curcio*, que *Locorum asperitas hominum quoque ingenia durat*; es necessario que se usen à las asperezas los Reyes, paraque no tengan despues por asperezas, los cuydados.

Bien pudiera haver formado Dios, en el Paraiso, y no en el campo *Damasceno* à *Adan*, sino, quisiera acostumbrarlo à los incomodos de un campo, y no à las dilicias de un Paraiso. Acostumbrólo como *Mitridates*, al veneno; y diole en el propio tósigo, el remedio. Por esso hallaron alivio los affictos, en la doctrina optima, de *Livio*, que persuade à los Monarchas mas delicados, à que se usen à los desasossiegos; paraque en qualquier accidente, no sientan las mudanças. *Maximo Tiro* dezia, que el exercicio del tormento, haze que no sea pena la pena, y que no parezca trabajo el trabajo. Fue maximo el consejo, y fue maxima provechosa, la que fundaron los Politicos, sobre este consejo de *Maximo*.

La primer vez que habló Dios à *Moysen*, fue en una çarça que se quemava, y no se consumia. Circundola de unas llamas, que coronandola por constante, mas le servian de luzimiento, que de ruina. Formavan lenguas para su elogio, no espadas para su exterminio. Mas sien-

rabie miecz jego potężny, może być trwoga, i gdzie jest obecny Wielki Sobieski, może być niebezpieczeństwo.

Bóg polecił Gedeonowi wziąć z sobą Farę, jeżeli się obawia iść sam: *sin autem solus ire formidas, descendat tecum Phara puer tuus*. Ale kto się nie lęka niebezpieczeństw (choćby był nowym Gedeonem) i chce nauczyć syna nie znać trwogi, aby był nowym Aleksandrem: nie potrzebuje brać swego chłopca, żeby go bronił, lecz poprowadzić syna, żeby go naśladował.

Niech widzi, że konie jego mogą stawić czoło rumakom słońca. Niech pozna, że jeśli Berecyni dali mitologowie koronę z wież: to Polska twoja jest nową Berecyniją, mając koronę z żołnierzy, którzy są wieżami przeciw ciosom, i żołnierzy jako góry, które są koronami wież. Niech wie, że dowódcy twoi są *tot bellorum animae* Juwenalisa i że można powiedzieć o twych żołnierzach z Liwijuszem: *facere et pati fortia*. Niech zwróci uwagę, że się nie powinno spać jak Jonas w udręczeniach, gdyż nie wszyscy są Tymoteuszami, którzy utonąwszy we śnie, widzą, jak królestwa wpadają w sieci. Niech pamięta, że Rzym o tyle tylko doszedł wieku złotego, o ile go wywalczył żelazem, i że nie ulega wątpliwości to, o czém zapewnia Curcio, że *locorum asperitas hominum quoque ingenia durat*. Konieczną jest rzecz, żeby się królowie przyzwyczajali do przeciwności, aby później nie brali trosk do serca.

Mógłby był Stwórca wychować Adama w Raju, a nie na polu damasceńskim, gdyby nie to, że chciał go przyzwyczaić do niewygód pola, nie zaś do roskoszy Raju. Przyzwyczaił go jak Mitrydatesa do trucizny i w niej dał mu lekarstwo. To też strapieni znajdują ulgę w nauce najlepszej Liwijusza, który radzi monarchom hartować się w przeciwnościach, żeby na wszelki przypadek nie czuli zmian. Maksym Tirius mawiał, że kto się zżył z niedolą, trosk nie uważa za troski, a trud mu się trudem nie wydaje. Najlepsze rady i korzystne maksymy oparł politycy na tej radzie Maksyma.

Piérwszy raz Bóg przemawiał do Mojżesza w krzaku, który gorzał, nie paląc się. Otoczył go płomieniami, które wieńcząc go stale, były dlań raczej światłem niż ruiną. Były językami ku jego chwale, a nie mieczami zniszczenia. Lecz jeśli krzak, będący rośliną tylko, jest dopiero

do la çarça, un arbol, que desde que nace se halla rodeado siempre de espinos; que mucho es, que quien nació acostumbrado à los rigores, no pueda verse rendido nunca à los estragos? Quien nace acompañado de Espinos, no fenece, aunque fluctua entre ardores: pueden las llamas combatirlo, no quemarlo.

Bien podia haver Dios, preservado alguna Ciudad del Universal diluvio, para librar à Noe de los naufragios; como preservó à Zoar de las vorazes llamas de Sodoma, para librar à Loth de los incendios. Mas siendo que al quedar el Mundo, sin el primer Hombre, determinava Dios, que empeçasse despues de la inundacion, à ser Noe el primer hombre del Mundo; quiso que experimentasse entre las çoçobras los peligros, paraque no desmayasse su corage, aunque lo amenaçassen entre los riesgos, las borrascas. Entre en un Arca, y tema à cada salto un despeño, y à cada impulso un ahogo. Vea el Arca, y crea que es tumba. Mire el Arca, y tiemble de conciderarse entre tigres, y de hallarse entre brutos. Aplique à la Mar, los ojos, y sea un susto cada Onda, y un sobresalto cada Escollo. Admire el ver, que buela sin alas su nave, y quel la arroja tan alto el impetu de las olas; que parece querer colocar en el Cielo nuebos Signos, dexando en el Cielo nuebos Leones. Que quien viviere como David, tan acostumbrado à vencer las Fieras, no rezelara despues, de investir animoso à los Gigantes. *Nam et leonem et ursum interfeci ego servus tuus: Erit igitur et Philisthæus hic incircumciscus quasi unus ex eis.*

Por esso llevaste (ó generoso *CESAR*) à tu Magno *ALEXANDRO*, à la campaña, paraque pudiesse pregonar la Fama, que si el Padre, es la verdadera Idea de los Hèroes; es el Hijo, la verdadera Imagen desta Idea. Procuraste que ilustrasse con los desvelos militares, sus tres Lustros; y que pasmasse el Orbe de ver que en tres Lustros, supiesse perfeccionar una vida tan lustrosa. Quisiste, q'viesse tus victorias, para imitarlas; sabiendo que aun que es *ALEXANDRO*, no hade sentir, sino celebrar, de su inclito padre, las victorias.

Con esso alcançaste como *GUEDEON*, tan tremenda potencia, por tropheo: pues que si aquel Capitan excelso, adquirió la victoria, ordenando à sus Cabos, que descubriessen en la furia de la batalla, las Luzes, y que tocassen unanimes las Trompetas; (pareciendo Furias del Erebo, en tener en una mano las espadas, y en otra las antorchas; ò Ange-

po wyjściu z ziemi otoczon kołcami: tém bardziej nie powinien upadać pod ciężarem kłęski, kto się już rodzi usposobionym do cierpienia. Kto przychodzi na świat z cierniami, nie ginie, chociaż się znajdzie wśród płomienia; one go mogą zwałczyć, lecz nie spala.

Łatwo mógł Pan Bóg zachować jakieś miasto od potopu, żeby ocalić Noego, jak zachował Zoar od żarłocznych płomieni Sodomy dla oswobodzenia Lotha od pożaru. Lecz nie chcąc zostawić świata bez pierwszego człowieka, postanowił Bóg, żeby po potopie Noe zaczął być pierwszym człowiekiem; chciał, żeby doświadczył niebezpieczeństw wśród wichrów nieprzyjaznych, aby się nie zachwiała jego odwaga, choćby mu nawet groziły uragany wśród przepaści. Wszedł do arki i doświadczał trwogi za każdym krokiem, duszności za każdym oddechem. Rozejrzał się po arce i zadrżał, widząc naokoło siebie dzikie zwierzęta, znalazłszy się wśród tygrysów. Rzucił oczyma na morze i ujrzał groźbę w każdym bałwanie, a niebezpieczeństwo w każdej rafie. Oslupiał, widząc, jak leci bez skrzydeł okręt jego i jak go podrywa w górę siła bałwanów; zdawałoby się, że chciała umieścić na niebie nowe znaki, zostawić na niebie nowe lwy. Kto żył jak Dawid, przyzwyczajony do zwyciężania dzikich zwierząt, nie zatruwoży się potem, gdy mu przyjdzie stawić czoło mężnie olbrzymom. *Nam et leonem et ursum interfeci ego servus tuus, erit igitur et Philisthaeus hic incircumciscus quasi unus ex eis.*

To też wziąłeś, o Cezarze szlachetny, twego Aleksandra Wielkiego na wojnę, aby mógł przekonać sławę, że jeżeli ojciec jest prawdziwą ideą bohaterów, syn jest prawdziwym wizerunkiem téj idei. Staraleś się, żeby wslawił trudami wojennymi swoje lat piętnaście i żeby zadziwił świat przykładem, jak mając lat piętnaście, umiał tak świetnie żywoć swój wydoskonalic. Chcialeś, ażeby widział twe zwycięstwa, aby je naśladował wiedząc, że jakkolwiek jest Aleksandrem, powinien nie tylko slawic, ale odczuwać zwycięstwa słynnego ojca.

Niby Gedeon zdobyleś tak straszną potęgę jako trofeum; gdyż jak ów wódz znakomity odniósł zwycięstwo, rozkazawszy podwładnym wśród szału walki odkryć światła i jednogłośnie zadać w trąby (na podobieństwo furej piekielnych z mieczami w jedncj ręce, a pochodniami w drugicj, lub aniołów, którzy, strzegąc rokosznego raju wol-

les que guardando el deleytable Paraíso de la libertad, esgrimian unas espadas de llamas, pues que vibravan juntamente las llamas con las espadas) las luzes ostentaron en este maravilloso triumpho, tus vassallos; tocando la Fama las Trompetas para tus aplausos, y sacrificando el valor, los luzimientos à tus Prohezas. Antes si el mismo Guedeon, erigió como zeloso una Ara, à que aplicó devoto, el misterioso titulo de PAZ; la Paz, es preciso que consiga con las enemigas huestes, el Imperio, tributando à tus laureadas Sienes las confianças, y postrando à tus generosas plantas los orgullos.

Eres nuevo *SANSON*, en haverte destinado el Cielo, aun antes de nacer, para triumphar; pues que si este victorioso Héroe, tenia encadenada con sus cabellos, su Fortuna; como Niso, que en quanto depositava entre los cabellos, la purpura, no havia industria que lo venciesse, ni fuerça que lo postrasse; haviendo tu azido la ocasion por los cabellos (como hizo Alexandro à la Sibila, que repugnava el hallarse en sus exercitos, por no obligarse à seguir plácida sus arrojios) tuviste apriionada siempre, entre sus hermosas guedejas, la Dicha; y enlazada siempre, entre sus doradas trenças, la Suerte.

Eres nuevo *SANSON*, cuyo nombre, significa en el Sacro Idioma, *Sol*; pues que acostumbrado à despedaçar leones, y à hallar el agua hasta en los mismos brutos, y la miel hasta en las mismas fieras; siempre fuiste Sol, que no apartandosse jamas de la Soberana Ecliptica de la Virtud, supo elegir al Divino Sol de la Justicia, por su Esphera; para deshazer como Sol, las nubes; para desvanecer como Sol los vapores, y para ahuyentar como Sol las sombras.

Eres nuevo *SANSON*, en desatar las manos, para exterminar los Philisteos con los golpes; pues que aun quando parecia, que te dexavas atar los braços como amoroso, o que te dexavas sugetar los pulsos como benigno, assi como llegaron los Philisteos, mostraste que no podia permitir tu brio el tener atadas las manos, contra un enemigo tan abominable como soberbio, y tan soberbio como terrible. Y aun que procuràra la industria, atarte como Sanson las manos, con cuerdas nuevas, buscando cuerdas razones para vencerte, y estudiando nuevas lisonjas para persuadirte, supieras tolerar como Sanson tantas tormentas; supieras ven-

ności, walczą mieczami płomieni; jednocześnie bowiem błyszczały płomienie i miecze: tak światła okazały się w tym tryumfie cudownym wasalami twymi. Sława zadęła w trąby ku twojej czci, a męstwo poświęciło blaski twym dziełom. Otóż jeżeli sam Gedeon w gorliwości wniósł ołtarz, któremu nadał pokornie tajemniczy tytuł *POKÓJ*, to pokój właśnie jedna cesarstwo z wojskami nieprzyjacielskimi, zmuszając pychę do oddania hołdu twym uwieńczonym skroniom i zniewalając dumnych do ukorzenia się u twoich stóp szlachetnych.

Jesteś Samsonem, gdyż niebo przeznaczyło Cię jeszcze przed urodzeniem twoim do tryumfów; bo jeżeli ten bohater zwycięski miał fortunę ujarzmioną we włosach swoich, niby Nizus, który gdy umieścił purpurę wśród włosów, żaden wysilek nie zwalczył go, żadna potęga nie pokonała: tak i ty, schwytawszy sposobność za włosy (jak zrobił Aleksander z Sybillą, która nie chciała znajdować się wśród wojsk jego, żeby nie być zmuszoną iść za nim w pochodzie), miałeś zawsze uwiecznione szczęście w pięknym zarostcie twoim i los ujarzmiony zawsze wśród złotych splotów swoich.

Jesteś Samsonem, którego imię znaczy w języku świętym *słońce*, gdyż przyzwyczajony rozdziierać lwy i znajdować wodę nawet w zwierzętach, a miód w bestyjach, zawsze byłeś słońcem, które nie oddalając się nigdy od panującej ekliptyki cnoty, umiało wybrać boskie słońce sprawiedliwości za sferę swoją, aby jak słońce rozproszyć chmury, aby zniweczyć jak słońce mgły i jak słońce zmusić do ucieczki cienie.

Jesteś Samsonem, podniósłszy ręce dla wytopienia ciosami Filystynów; bo chociaż kiedy zdawało się, że ramiona swoje wznosiłeś miłośnicie, żeś łaskawie zapanował nad pulsami, to jednak gdy przyszli Filystyni, okazałeś, że potęga twoja nie mogła mieć rąk opuszczonych wobec wroga równie wstrętnego jak dumnego, a tak dumnego, jak straszego. I choćby Ci siła jaka próbowała skrepować ręce powrozami nowymi, jak Samsonowi, szukając powrozów rozumowań, by cię zwyciężyć, i wymyślając nowe pochlebstwa, by cię przekonać: umiałbyś, niby Samson, znieść takie udrczenia, umiałbyś, niby Samson, zwyciężyć w takich

cer como Sanson tantos combates; y supieras superar mejor que Sanson tantos peligros.

Eres finalmente nuevo SANSON, en abraçarte con las dos Columnas de la Mahometana Secta (en que escribe el *Non plus ultra* de la perfidia, la Fé) para derribar tan sumptuosa Machina con su caída; pues que unido el poder Tartareo, con el Otomano, contra la dulce tranquilidad de la Europa, ya empeçava à vozear el miedo, que venia un nuevo Jupiter à robarla; y que huyendosse de los mas alentados pechos las esperanças, no seria difícil intruduzirse en los mas intrèpidos coraçones, los temores. Mas à vista de un Sanson, que sabiendo como prudente, ser Sanson convista, supo immortalizar su corage, sin perder su vida; que fabrica hay, que resista sin pilares? que casa hay, que permanezca sin apoyos? que templo hay, que dure sin columnas?

Solo en arrancar las puertas de la Ciudad, no pudiste parecerte (ó celebre Monarcha) à SANSON, porque Sanson arrancó las puertas para huir, y tu como inexpugnable, no supiste jamás huir, sino vencer. Mas paraque no dexasses de imitar aun en este singular esfuerzo, una accion tan protentosa; ya que no arrancaste las puertas de una Ciudad, para huir como asustado; hiziste que huyendo asustados los contrarios, te abriessse la dichosa Ciudad de VIENA las puertas, para entrar como triunphante.

ERes nuevo JOSSEPH, en prevenir como este Divino Joven el trigo, contra la mortal hambre, que amenaçava con un horriferò semblante, al Imperio; pues que con tu disposicion, intruduxiste resuelto el socorro; y con tu valor, coronaste íntegro la resistencia. Antes si Josseph, alcançó con esta pròvida atencion, comprar à los que necessitavan de sustento, por esclavos; que pecho dexó de venderse por esclavo à tu benignidad, en hazaña tan plausible? que admiracion dexó de rendirse por feudataria à tu benevolencia, en biçarria tan generosa? que libertad dexó de entregarse por cautiva à tu grandeza, en asistencia tan heroyca?

Eres nuevo JOSSEPH, en lo dichoso; pues que relatando la Cronologia Sacra, que no solo era dichoso Josseph en lo que obrava, pero que hazia dichoso tambien à quien servia; dichoso has hecho, como dichoso, (ó dichoso Josseph) à quien valiendosse de tus felizes Armas para el

walkach i umiałbyś lepiej niż Samson zwalczyć tak wielkie niebezpieczeństwa.

Jesteś nakoniec Samsonem, objąwszy dwie kolumny sekty mahometańskiej (w której wiara napisała *non plus ultra* niewiary), aby ich upadkiem obalić potężną machinę, gdyż wskutek złączenia się potęgi tatarskiej z ottomańską przeciwko słodkiemu spokojowi Europy, już zaczynała rodzić się obawa, że przybył nowy Jowisz, by ją porwać, i że gdy z najdzielniejszych piersi zniknęły nadzieje, nietrudno było zatrzwożyć serc najbardziej nieustraszonych. Lecz wobec Samsona, który, umiejąc jako roztropny być Samsonem we wzroku, potrafił unieśmiertleńić swą odwagę nie tracąc życia, jakąż fabryka utrzyma się bez podpory? jakież dom wytrwa bez pomocy? jakąż świątynia przetrwa bez kolumn?

Tylko w porwaniu bram miasta, o monarcho sławny, Samsona nie przypominasz, bo Samson wyrwał bramy, aby uciąć, a ty, jako niezwalczony, nie umiałeś nigdy uciekać, tylko zwyciężać. Lecz i tu nawet działania twoje przypominają czyn ten śmiały, bo jeżeli już nie wyrwałeś bram miasta, aby uciąć jako przerażony, sprawiłeś, że przeciwnie po ucieczce przerażonych, szczęśliwe miasto Wiedeń utworzyło Ci bramy, abyś wszedł jako tryumfator.

Jesteś Józefem, gromadząc, jak ten młodzieniec boski, zboże przeciw głodowi śmiertelnemu, który strasznym obliczem groził cesarstwu, gdyż postąpieniem swoim przyniosłeś pomoc dzielną, a odwagą swoją uwiecznyłeś całkowicie odpór. I jeżeli Józef tą cudowną przezornością zdołał zjednać sobie jak niewolników tych, którzy pomocy potrzebowali: jakążby pierś nie oddała się niewolniczo twój łaskawości za czyn tak wielki, jakieżby uwielbienie nie chciało złożyć hołdu twemu uczuciu za postąpienie tak szlachetne, jakążby wolność nie poszła w niewolę twojej wielkości za pomoc tak bohaterską?

Jesteś Józefem w szczęściu, gdyż podług Pisma świętego, Józef nie tylko był szczęśliwy w tym, co robił, ale uszczęśliwiał tych, którym służył; ty zaś, jako szczęśliwy, uszczęśliwiłeś (o Józefie szczęśliwy) tego, kto, posiłkując się szczęśliwymi wojskami twymi dla tryumfu, osiągnął

triumpho, llegó à gozar por medio de tus felizes Armas, el sosiego. Y si JOSSEPH, lograba hasta en el nombre, los benèvolos auspicios de su dicha, pues que significando *Augmento*, le anunciava continua la felicidad, permanente el bien, y indubitable el gozo; no dudan los reverentes affectos, que tan festivos te aclaman, como agradecidos te veneran, que gozaràs siempre como Josseph, con favorables aspectos de los Astros (por la Fama que has adquirido, y por el NOMBRE que has logrado) de las gratitudes, los colmos; de las finezas, los auges; y de las prosperidades, las cumbres.

Eres nuevo *JOSSEPH*, en lo embiado, ques que no pudieron llegar a ocupar mas sublime trono tus esplendores, que con obligar a una REYNA, a que confiesse por escrito, que te tiene embidia: assegurando en la cariñosa carta que te escribe la Gran CRISTINA, que merecia el *universal Imperio tu heroycidad, si lo huviera destinado para un solo Monarcha, el Cielo*. Pame la exageracion, de obsequio tan glorioso; y confiesse la pluma mas aguda, que no podia significar una Reyna, con mas primorosas expresiones, los meritos de un Rey; ni se podian premiar los meritos de tal REY, sino con las primorosas expresiones de tal REYNA.

Sublimen a este nuevo David, las Harpas; y folicite el cariño, hazer que se immortalizen con sus *Cantos*, sus *Piedras*: que quien supo anegar con una *Onda*, o con una *Mar* de tempestades, y con una tempestad de rayos, a tan hòrrido Gigante; derribando con la *Piedra* en que havia afilado su espada, para hazerla Piedra de Tòque de su firmeza, yâ a un Goliath tan monstruoso, yâ a un Abimeleh tan tirano, y yâ a una estatua de Nabucho tan horrible; es preciso que le dedique la urbanidad sus himnos, y que loando con sonoros ecos su intrepidèz, reconozca que excedió a la de David, esta Victoria; pues que en aquella lo alabaron solamente las Damas, y en esta lo llegan a alabar las REYNAS. Antes fueron tan varios los accidentes que siguieron a estos dos Davides, en sus triumphos; que el de aquel, fue causa de que affigiesse un mal espiritu à un Rey, paraque lo desterrasse; y el deste, fue causa de que se apoderasse un noble spiritu de una REYNA, para que lo aplaudiesse: conque allà, procuró ocultar su embidia un Rey, para perseguirlo, y aqui, procuró manifestar su embidia una REYNA, para exaltarlo.

spokój za pośrednictwem twój armii szczęśliwej. I jeżeli Józef zdobył aż do imienia przychylne wróżby szczęścia, gdyż ono, znacząc *wzrost*, zwiastowało mu szczęście nieustanne, dobro trwałe i radość niezmienną: tedy nie wątpią pełne poszanowania uczucia, które Cię tak radośnie wysławiają, jak wdzięcznie wielbią, że cieszyć się będziesz, jak Józef, przy wzroku przyjaznym gwiazd (przez sławę, którą zdobyłeś i przez Imię, które zjednałeś sobie) szczytem wdzięczności, punktem kulminacyjnym uznania i wyżyną pomyślności.

Jesteś Józefem pod względem zazdrości, jaką wzniecasz, gdyż lęty twoje nie mogły zdobyć szczytniejszego tronu nad ten, iż zniewoliłeś królową do wyznania na piśmie, że ci zazdrości; w liście bowiem słodkim do Ciebie Wielka Krystyna oświadcza, że *bohaterstwo twoje byłoby godne panowania nad światem, gdyby go niebo przeznaczyło jednemu tylko monarsze*. Milknie przesada sama wobec holdu tak słynnego i pióro najbieglejsze wyznaje, że królowa nie mogła świetniejszemu wyrażeniem określić zasług króla i że zasługi takiego króla mogą się nagradzać tylko uznaniem zupełnym takiej królowej.

Niechaj harfy sławią tego Dawida nowego; niech uczucie stara się nieśmiertelnie *pieśniami* jego *kamienie*; gdyż kto umiał zatopić jednym bałwanem, jednym uraganów morzem i jedną falą promieni olbrzyma tak straszego; kto umiał obalać kamieniem, (na którym ostrzył miecz swój, aby go zrobić kamieniem probierczym swego męstwa), już to Golijata potwór, już to tyrana Abimeleha, już też posąg Nabukadnezara tak straszego: temu ludzkość poświęca swe hymny i, wysławiając wdzięcznymi echemi nieustraszoną jego, wyznaje, że w niej przewyższył Dawida tym zwycięstwem, gdyż tamto chwaliły tylko damy, za to zaś spieszą z pochwałami i królowe. Wreszcie tak różne były następstwa tryumfu tych dwu Dawidów, że zwycięstwo tamtego było przyczyną, iż zasmucony tym zły duch króla skazał zwycięzcę na wygnanie, gdy zwycięstwo tego było przyczyną, że skupił się szlachetny duch królowej ku wyrażeniu dłań swego uznania. Po tamtym zwycięstwie król starał się ukryć swą zazdrość, aby Dawida przesładować; po tym królowa stara się wyjawić swą zazdrość, by zwycięzcę uczcić. O szlachetności, o nadzwyczajności, o łasko! Kró-

O gentileza! ô excesso! ô favor! Escribir una Reyna, que tiene embidia, siendo una Reyna tan esenta de embidia la que lo escribe. Y si la primer empresa de Alexandro, hizo sudar en Persia a la estatua de Orfeo; que Orfeo aunque sea Estatua, puede dexar de emplear en las loas de tan invicto Campion su Lira, si vé que hazen sudar sus triumphos, a las mas discretas frentes para aplaudirlo; y que hazen sudar sus prohezas, a las mas coronadas sienes, para embidiarlo? Antes siendo, que la victoria que alcançó Pericles contra Sammo, se atribuyó a la energia de Arpasia; ya que no alcançó este famoso Pericles, por la energia desta elegante Arpasia, la victoria; consiguíó lo menos, que por via de su eloquencia se reconociesse, y que por medio de su embidia, se eternizasse.

Sienta Alexandro, el faltarle un Homero, que eternize sus prohezas como las de Achilles: que quien llega a tener una CRISTINA, por Homero; no tiene que embidiar al mejor Achilles la Fortuna, ya que no tiene que embidiar al mejor Achilles la espada. Tener una Reyna embidia, confessar una Reyna que la tiene, y divulgar que *siendo tan nuevo como insoportable para su independencia este afecto, haze mas admirable esta novedad, pues que havia entendido, no ser capaz desta passion, su pecho; por no haver tenido jamas embidia*, ni a los Talentos de Zopiro, ni à las opulencias de Cinaras, ni à los recreos de Lisistrato, ni à las delicias de Calipso, ni à los thesoros de Cresso, ni a los Reynos de Poro; es ofrecer un curioso problema, a los juízios mas sutiles, dandoles ocasion a discurrir, sobre qual sea mayor obsequio, para un esclarecido Alcides; o el de merecer tenerle embidia tan varonil Belona; o el de confessar con afectuosos caracteres tan ilustre Heroyna, que le tiene embidia?

Celebre la Reyna Sebá, con amorosas ponderaciones, las magnificencias de Salamon. Pondere con lisonjeras caricias, lo magestuoso de su Templo, lo luzido de su Corte, y lo esplendido de su Mesa; que oy admira el Mundo, ver renovadas en los presentes regozijos, estas memorias: pues que extatica la Gran CRISTINA, de lo que oye; publica como Sebá, que aun excede en este nuevo Salamon, la verdad al assombro; la noticia al loor; y la experiencia a la Fama. *Maior est Sapientia et opera tua, quam rumor quem audivi.*

Solo en los varios efectos, que causó la admiracion, en estas dos inclitas Amazonas, dexó de parecerse a Sebá, la Gran CRISTINA: pu-

lowa pisze, że jest przejęta zazdrością, będąc królową tak wolną od zazdrości. I jeżeli pierwsze przedsięwzięcie Aleksandra okryło potem posąg Orfeusza w Persyi: jakż Orfeusz, choćby był posągiem, nie wypełni swój lutni pochwałami dla tak niezwykłego wojownika jeżeli widzi, że tryumfy jego okrywają potem najrozumniesze czoła przy wysławianiu go i że czyny jego okrywają potem zazdrości skronie najświetniej uwieńczone. Jeżeli dawniej zwycięstwo, które odniósł Perykles w walce przeciw Samos, przypisywano energii Aspazyi, to nie znaczy, żeby ów słynny Perykles odniósł ten tryumf dzięki energii tej Aspazyi wytworniej, lecz że z powodu jej wymowy dał się poznać, a za pośrednictwem jej zazdrości unieśmiertelnił się.

Czuł Aleksander, że mu brakowało Homera, któryby unieśmiertelił jego czyny jak Achillesa; lecz kto ma Krystynę za Homera, nie potrzebuje zazdrości losu Achillesowi jak zazdrości Achillesowi miecza nie ma powodu. Królowa zazdrości, królowa wyznaje, że zazdrości i ogłasza, że to uczucie, będąc *równie nowém jak nieznośném jej niepodległości, robi tę nowość jeszcze bardziej godną podziwu, gdyż sądziła, że pierś jej niezdolna do takiej namiętności, ponieważ nie zazdrościła nigdy* ani Zopirowi talentów, ani Cinarosowi bogactw, ani Lizystratowi rozrywek, ani Kalipsie rozkoszy, ani Krezusowi skarbów, ani Porusowi królestw. Jestto zagadka ciekawa dla umysłów najlekkomyślniejszych nawet, bo daje sposobność zastanowienia się, co było większym zaszczytem dla sławnego Alcydesa, czy to, że zasłużył na zazdrość tak dzielnej Belony, czy też, że bohaterka tak słynna wyznaje w sposób serdeczny swoje ku niemu zazdrość.

Wysławia Królowa Saba w zachwycie miłosnym wielkość Salomona; chwala przesadzonymi pochlebstwami wspaniałość jego świątyni, blask jego dworu i przepych jego stołu; niechże świat cieszy się dzisiaj, widząc, że te wspomnienia w radości obecnej odżyły, gdyż Wielka Krystyna, przejęta zachwytem wobec tego, co słyszy, głosi jako Saba, że nawet w tym nowym Salomonie prawda przewyższa zdumienie, nowina zachwyty, a rzeczywistość sławę. *Major est sapientia et opera tua quam rumor, quem audivi.*

Dopiero pod względem skutków różnych, które spowodowało uwielbienie w tych dwu Amazonkach słynnych, kończy się porównanie Saby

es que si por aquella refiere el Sacro Texto, que pasmada de tanta pompa, confusa de tanta sciencia, y absorta de tanta gala, entregó en poder del espanto, el espíritu; y rindió a los impulsos de la suspension, el aliento, *non habebat ultrá spiritum*; a esta hizo que se le doblasse como a Elizeo el espíritu, este segundo Elias; paraque excediendosse a si misma en el estilo, pregonasse con un rethorico espíritu, en su memorable carta, que ni podia dexar de publicar su affecto, como obligada ni podia dexar de confessar *su embidia como gloriosa*.

Eres, o serias ultimamente nuevo JOSSEPH, en dissimular afable las injurias, y en perdonar clemente los agravios; pues que fia tanto de tu gallardia, el Mundo, que si huviesse quien intentara offenderte como a Joseph; o quien como a Joseph, procurara ultrajarte; no duda, que pagaras con finezas, las offensas; y que recompensaras con agrados, los ultrajes. Y si Josseph, llegó a gozar el Dominio, solo por haver soñado que se humillava a sus plantas, la Luna; que Dominio puede dexar de pronosticarte el desseo, si vé que ya se halla postrada la LUNA, a tus plantas? Antes siendo que era señal de nobleza, entre los Romanos, el traer una média Luna, en los coturnos, o yá blasonando de tener la origen de aquellos armigeros Arcadios, que hazian alarde de ser mas antiguos que la Luna: o yá para acordarse que eran tan mudables como la Luna, sus felicidades: o yá para certificar que assi como la Luna, no tiene propias las luzes, porque recibe de los rayos del Sol los resplandores; confessavan ellos, ser participadas de sus Progenies, mas no adquiridas de sus virtudes, sus grandezas: o yá porque simbolizandosse en una media Luna, la letra, C, que entre los mismos Romanos, representava el *numero Ciento*, se jactavan (conforme opina el doctissimo Tassoni) de proceder de aquellos cien nobles Senadores, que fueron elidos de Romulo, para ser Parcas de los delictos, y Atlantes de los cargos; que nobleza puede dexar de reconocer en tu Real Persona, la misma emulacion (ó valeroso Marte) si vé que tienes a tus pies la MEDIA LUNA, y que obligas con tus gloriosas Armas, a que funde la media Luna, su Dicha, en sus pies?

ERes nuevo JOSSUE, en haver alcanzado de los enemigos, tantas victorias, que apenas puede descrivir las la pluma mas atenta; aventajando los buelos de tu espada, a la mas lisoniera pluma; pues que

z Krystyną Wielką; gdyż jeżeli o tamtęj przytacza Pismo Święte, że zdumiona takim przepychem, zachwycona tak wielką nauką i uniesiona tak wielkim blaskiem oddała ducha na łup trwogi, dławiącej oddech, *non habebat ultra spiritum*: to w tęg, niby w Elizeuszu, tak spotęgował ducha ów drugi Eljasz, że przewyższając stylem samę siebie, ogłosiła z zapalem retorycznym w swoim pamiętnym liście, iż nie mogła zataić swego uczucia jako zniewolona, musiała wyznać swą zazdrość jako sławna.

Nakoniec jesteś lub byłbyś Józefem, tając łaskawie krzywdy i przebacząc wspaniałomyślnie urazy, gdyż świat tak jest pełen twęj dziełności, że choćby był nawet ktokolwiek, coby usiłował obrazić Cię, jak Józefa, lub jak Józefa skrzywdzić się starał; bezwątpienia zapłaciłbyś krzywdy delikatnością a za obrazę słodyczą. I jeżeli Józef doszedł do władzy jedynie dzięki temu, że widział we śnie, jak księżyc korzył się u stóp jego: jakiegoż panowania wróżby odmówiłby ci mogła namiętność, jeżeli widzi księżyc leżący u nóg twoich? Niegdyś było oznaką szlachectwa wśród Rzymian nosić półksiężyc na koturnach jużto dla przypisywania sobie pochodzenia od owych Arkadyjczyków wojowniczych, którzy się chęli, że są dawniejsi od księżyc; już tęg dla pamięci, że ich losy tak są zmienne jak księżyc; już wreszcie, żeby zaznaczyć, iż jak księżyc nie ma światła własnego, lecz świeci odbłaskiem promieni słonecznych, tak i oni wyznają, że są członkami swego rodu, ale nie spadkobiercami jego cnót i wielkości; już nakoniec, że gdy symbolizują w półksiężycu głoskę C, która u Rzymian przedstawiała liczbę sto, wywodzili się (jak mniema uczony Tassoni) od tych stu senatorów szlachetnych, którzy byli wybrani przez Romulusa na Parki występków i Atlanty przewinień. Jakaż szlachetność może nie uznać w twoję osobie królewskiej tego samego współzawodnictwa (o Marsie potęgny), jeżeli widzi, że masz u nóg twych półksiężyc i że słynną armiją swoją zniewalasz półksiężyc do złożenia losu swego u stóp twoich.

Jesteś znów Jozuem odniósszy nad nieprzyjaciółmi tyle zwycięstw, że zaledwie najbieglejsze pióro opisać je może. Pióro najpochlebniejsze nie sprostą tryumfom twego miecza, bo jeżeli o Jozuem opowiada Pi-

si por Jossuè, relata el Historiographo Sagrado, que despues de haver vencido tantos Reyes, logrado tantas conquistas, y alcanzado tantos trophéos, mató à los Gigantes de los montes, *et excidit Hanachim de monte Hebron*: imitande tu à Ascanio; siempre allanaste con tu prudencia, como Anibal, a los montes que pareciendo inaccesibles, eran Gigantes; y siempre postraste como Hector, con tu valor, a los Gigantes que pareciendo indomables, eran Montes.

Conque si en los Capitanes Griegos y Latinos, se hallava hermanada pocas vezes la prudencia con el valor, porque parecia ser incompatibles para sus Fortunas, las disposiciones para los aciertos, y los alientos para las batallas; pues que los valerosos, deslustravan con las temeridades las hazañas, y los sagazes desluzian con las cobardias, los triumphos; en Ti, no se vieron jamas divididas estas dos virtudes, formando con su admirable union, el *Ideal Principe*, que tanto desseava Tacito en su historia, paraque campeando la novedad de ver engazado en lo discreto lo valiente, y en lo docto lo generoso; pudiesse biçarrear en un guerrero dos guerreros, juntando la prudencia de Muciano en el disponer, con el valor de Vespasiano en el executar.

Eres nuevo JOSSUE, en asegurar hasta con el nombre, la libertad a tus aliados, pues que significando en la Divina Lengua, *SALVADOR*, no hay lengua que dexé de aplicarte como la de la Gran CRISTINA, el glorioso Timbre de deffensor de la opression; y *el bello titulo de Libertador de la Christiandad*. Conque si para limitar Lisandro los consienes, no quiso adorar otro *Dios Termino*, que su espada; que Termino podia adorar la ciega gentilidad, despues de haver reconocido los empleos de tu espada, sino habiendo termino que pueda prescribir los limites a sus emprezas, no hay termino conque se puedan exagerar los realces de sus Glorias? Antes si la Fama se confesó rendida a las inauditas victorias de Zetes y de Cálas, por el aliento conque defendieron el Reyno de Fineo, del horrible fin que lo amenazava, que Fama podrá epiligrar en los mas canoros ecos de sus clarines, tus elogios; si empobreciendo como Alcibiades a la propia Naturaleza de recompensas, agotas como Alcibiades a la misma Naturaleza de perfecciones?

Eres nuevo JOSSUE, en vencer el *Ay*, y obligar a que huyan los enemigos con las manos, pues que venciendo tantos *Ays* que suspiravan por tus esquadras, y rindiendo tantos suspiros que anhelavan por tus

smo Święte, że zwyciężywszy tylu królów, odniósłszy tyle zwycięstw i zdobywszy tyle trofeów, zabił Gigantów gór *et excidit Hanachim de monte Hebron*; zawsze jak Hanibal zwyciężałeś roztropnością swoją góry, które, zdając się być nieprzystępnymi, były olbrzymami i zawsze, jak Hektor, walecznością swoją obalałeś Gigantów, którzy, wydając się być nie ujarzmionymi, byli górami. I jeżeli w wodzach greckich i łacińskich bratała się niekiedy roztropność z męstwem, pomimo że z fortuną swoją zdaje się być w niezgodzie usposobienie do roztropności z pochopnością do walki tak, że mężni zaćmiwiają bohaterstwo zuchwalstwem, a roztropni plamią tryumfy tchórzostwem: w tobie te dwie cnoty nigdy się jeszcze nie rozdzielały, stanowiąc w tym związku zadziwiającym, *ideał księcia*, którego tak pragnął Tacyt w swęj historii, ażeby nadzwyczajność taka tryumfując dzięki zespoleniu rozwagi z męstwem, a rozumu ze szlachetnością, mogła w jednym wojowniku okazać dzielność dwu wojowników przez połączenie roztropności Mucyjana w rozkazywaniu z odwagą Wespazyjana w wykonywaniu.

Jesteś znów Jozuem, zapewniając aż do imienia wolność swym sprzymierzeńcom, gdyż jeśli ono oznacza w języku boskim „Zbawca,” nie ma języka, któryby, jak język Krystyny Wielkiej, nie zastosował do Ciebie wyrazu: *Obrońca uciśnionych* i pięknego tytułu: *Zbawca Chrześcijaństwa*. I jeżeli dla określenia granic Lizander nie chciał czcić innego boga Granicy, tylko miecz swój: jakiegoż Terminusa czcićby mogła ślepa powolność, poznavszy czyny twego oręża; bo jeżeli nie ma granicy, któraby kładła kres twoim czynom: niemasz granicy, któraby dostatecznie potęgowała blask twęj sławy. Jeżeli kiedyś sława ukorzyła się przed zwycięstwami niesłychanymi Zetesa i Calasa wobec zapału, z jakim bronili królestwa Fineusza od straszego losu, który mu zagrażał: to jakaż sława będzie w możności rozgłosić w najdźwięczniejszych echach swych trąb pochwały twoje, jeżeli pozbawiając, jak Aleybijades, naturę własną nagród, wyczerpujesz, jak Aleybijades, tę samą naturę z doskonałości?

Jesteś znów Jozuem zwyciężając *ach!* i zmuszając wrogów, żeby na rękach uciekali, gdyż zwyciężając tyle *Achów*, które wzdychały do twych szyków i zwracając tyle westchnień, skierowanych ku twęj pomo-

socorros; hiziste que huyendo tan poderosas esquadras de tu enojo, pasasen de los pies à las manos las fugas; ya que havian passado de las manos à los pies las arrmas. Huian con las manos *et non fuit in eis manus ad fugiendum*: o yá subiendo con las manos las peñas, o yâ cortando con los braços las ondas: pues que considerando incontrastable tu valor, y temiendo inexorable tu denuedo, o buscavan el abrigo en los riscos (como los cinco Reyes que huyendo de Jossue, procuraron ocultarse en una espelunca, por ver si teniendolos la Muerte ya por muertos, se libravan enterrados vivos, de la Muerte) o se arrojavan como Jonas a las olas, por ver si sossegandosse las tormentas, podian huír atonitos, los naufragios. Y si Jossue mandó que pusiessen sus soldados, las plantas sobre las coronadas cabeças de tantos Reyes, paraque perdiendo el horror a las potencias, se acostumbrassen a despreciar constantes, los horrores; que soldado puede dexar de ser en tu formidable exercito un Emilio, si acostumbrandolos tu aliento a despojar Coronas, los anima tu corage a conseguir Laureles?

Solo en el sitio de Yeriho, dexó de parecerse à la deste Divino assombro, tu victoria, pues que en Yerichó, era Jossue el que sitiava, y hazia caer con festivos estrepitos los Muros; y aqui fue Jossue, el que haziendo que no cayessen de la afficta VIENA las murallas; hizo murallas de sus soldados, paraque resistiessen a los tiros, y obligó al enemigo a que levantasse el sitio paraque cessassen los rezelos. Antes siendo que *Yerihó* quiere en las Sacras Paginas, dezir *Luna*, reconoce con evidencia el Mundo, la diferencia destes dos Jossues en esta empresa; pues que aquel sitió a Yeriho, que siendo Luna, procurava que la Luna se rindiesse; y este hizo que levantasse la *LUNA*, desta nueva Yeriho el sitio, paraque la *LUNA* se eclipsasse.

Por esso fueron tan diversos los effetos destes sitios, y por esso fueron tan defiguales los frutos destas victorias: pues que alla fue causa una lengua de oro, de que experimentasse el victorioso exercito una ruína; y aqui falta una lengua de oro, que sepa expressar las glorias de un exercito victorioso, paraque pueda assegurar la Fama, que balanceados, los meritos del GRAN REY DE POLONIA, con sus aplausos, es fuerza pue siempre inclineàzia la parte del merito, el Fiel; y que no pudiendo hallarse jamas en Equilibrio, con sus hazañas sus Elogios; se remonten aun mas alla de lo possible sus Prohezas, y excedan a las mas finas exa-

cy, sprawiłeś, że tak potężne zastępy, uciekając przed twym gniewem, przeszły w ucieczce z nóg do rąk, gdy już broń z rąk do nóg przeszła. Uciekają na rękach *et non fuit in eis manus ad fugiendum*, już to podnosząc rękami skały, już też rozcinając bałwany ramionami, gdyż uważając potęgę twoją za niezwykłą i lękając się twojej dzielności niepokonanej, albo szukali schronienia w skałach (jak pięciu Królów, którzy uciekając przed Jozuem usiłowali schronić się do jaskini, w przekonaniu, że pogrzebani żywcem uwolnią się od śmierci, gdyż śmierć poczyta ich już za umarłych), lub też jak Jonasz rzucali się w fale z nadzieją, że zabezpieczając się przed burzami będą mogli bezwładni ująć rozbicia. I jeżeli Jozue kazał żołnierzom swoim kłaść nogi na koronowanych głowach tyłu królów, ażeby tracąc strach wobec potęg, przyzwyczajali się, jako mężni, gardzić strachem: którzyż żołnierz mógłby nie być w twój strasznej armii Emilijuszem, gdy dzielność twoja przyzwyczała ich do dziękania koron, a odwaga twoja do sięgania po laury zachęca.

Zwycięstwo twoje pod względem boskiej wielkości tylko z obłędem Jerycha porównać można, gdyż, jak w Jerychu był Jozue oblegającym i rozwałił mury z łoskotem strasznym, tak i tu był Jozue, który, nie dopuszczając, żeby runęły mury zgnębnego Wiednia, zrobił mur z żołnierzy swoich, aby się oparł pociskom i zmusił wroga do odejścia od obłędzenia, ażeby uciekł dla usunięcia trwogi. Otóż jeżeli Jerycho ma oznaczać w Piśmie Świętym *księżyc*, to świat uzna dostatecznie różnicę tych dwu Jozuch w tym przedsięwzięciu, gdyż jak tamten oblegał Jerycho, które, będąc księżycem, starało się, żeby księżyc się poddał, tak ten działał, że księżyc zniósł obłędzenie z tego nowego Jerycha, ażeby księżyc się zaćmił.

Wskutek tego tak różne były wyniki tych obłędzeń i dlatego tak niejednakie były owoce tych zwycięstw, gdyż tam był przyczyną język ognisty, który dotknął wojsko zwycięskie ruiną, tu zaś brakło języka ognistego, któryby umiał wyrazić chwałę zwycięskiej armii i upewnić sławę, że gdy zostaną położone na wadze czyny Wielkiego Króla Polski z jego rozgłosem, zasługa zawsze przeważy szalę. Pochwały nie mogą się nigdy znaleźć w równowadze z jego czynami, bo działania jego ponad możliwość wszelką, czyny zaś jego poza wszelką granicę przesady wybiegają. To też jeżeli dla podniesienia prawdy, którą Kseno-

geraciones sus empeños. Conque si para encarecer la Verdad que professava Senocrates en sus Discursos, bastava que se dixiesse que Senocrates lo havia dicho, *Ipse dixit*; basta para exagerar el valor del Gran SOBIESKI en sus triumphos, que se diga que el Gran SOBIESKI lo ha hecho, *Ipse fecit*. Antes si Apeles solia poner en sus retablos que Apeles los hazia; por que no logrando la perfeccion a que aspirava su pinzel, no se resolvía a dezir que los havia hecho, sino que los hazia, *Apeles faciebat*; y solo en un retrato en que empleó lo mas primoroso del arte, y lo mas raro de la aplicacion, se atrevió a poner que Apeles lo havia hecho, *Apeles fecit*; que obsequios, que encomios, que admiraciones, podran servir jamas, para ponderar del insigne JUAN TERCERO, los reales, si pudiendo poner en todas sus empresas *Apeles fecit*, porque todas tocan el mayor colmo de la raridad, y ninguna cede a la mas heroica en la perfeccion; es nuevo Apeles a quien solo se permitia el copiar del belicoso Macedonio la imagen, conociendo el Orbe, que solo él mismo, puede ser de tan Gran Alexandro, el Apeles; formando de su espada, el pinzel que consagre retratos del assombro, a la Eternidad; pues que solo su valor puede servir de Panegirico a su Grandeza, y solo su Grandeza puede servir de premio a su valor.

Eres nuevo JOSSUE, en atraher à tu obediencia los Astros, y en sugetar a tu Imperio los Planetas; pues que si por Sisra relata la Sacra Historia que se opusieron a su exercito las ESTRELLAS, *Stellæ manentes in ordine et curso suo, aduer sus Sisaram pugnaverunt*; que mas honorifico elogio pudo gozar en tu celebre socorro la generosidad, q' el de oír que no se atrevieron à oponer à tu exercito, las LUNAS? conque eres nuevo Jossue a quien los Planetas se sujetan, y à quien los Astros obedecen; pues que si Jossue hizo parar íntegro el Sol; tu hiziste parar intrépido la LUNA. Paró à vista de tu aliento, su buelo; paró a vista de tu buelo, su resplandor; y paró à vista de tu resplandor, su superioridad. Antes si Jossue hizo parar la Luna sin correr, tu hiziste correr la LUNA sin parar: conque él hizo que la Luna se parasse, para lograr contra los enemigos la Victoria; y tu hiziste que la LUNA se huyesse, para alcançar contra los enemigos el Triumpho. Y siendo que Jossue mandó a la Luna que se parasse en el *Valle de Ayalon*, cuyo nombre deduzido del verbo de *Ayal*, significa en el Divino Idioma, *Fortaleza, Cierro*, y *Estrella*; que mayor gloria pudo alcançar en este dichoso dia tu

krates złożył w swoich rozprawach, wystarczała wzmianka, że to powiedział Ksenokrates, *ipse dixit*: to dla podniesienia potęgi Wielkiego Sobieskiego w jego tryumfach wystarczy, jeżeli się powie, że to uczynił Wielki Sobieski, *ipse fecit*. Lecz jeżeli niegdyś Apelles zwykł był kłaść na swych obrazach napis, że Apelles je robił, gdyż nie doszedłszy pożądaną doskonałości w sztuce, nie miał odwagi mówić, że je wykonał, tylko że je robił, *Apelles faciebat*, i tylko na jednym obrazie, w którym stanął najwyżej pod względem sztuki, zdecydował się wyznać, że Apelles to zrobił, *Apelles fecit*: jakież pochwały, zachwyty i uwielbienia mogłyby kiedy wysławić działalność *Jana Trzeciego*, jeżeli mogąc położyć na wszystkich czynach swoich *Apelles fecit*, (gdyż wszystkie sięgają najwyższego szczytu rzadkości i żaden nie ustępuje najheroicznějšíemu w doskonałości), jest Apellesem, któremu pozwala się tylko odtwarzać obraz wojowniczego Macedończyka. Wié bowiem świat cały, że on tylko może być tak Wielkiego Aleksandra Apellesem, tworząc z miecza swojego pezel, który obrazy podziwu wielkom poświęca, że tylko jego potęga może posłużyć za panegiryk jego wielkości i tylko jego wielkość może być nagrodą jego potęgi.

Jesteś znów Jozuem, zmuszając do posłuszeństwa gwiazdy i ujarzmiając pod panowanie swoje planety; bo jeśli o Sisarze mówi Pismo Święte, że się oparły jego wojsku gwiazdy, *stellae manentes in ordine et cursu suo adversus Sisaram pugnauerunt*, to jakąż pochwałę szczytniejszą może wnieść szlachetność za Twoją odsiecz słynną nad przyznanie, że wojsku twemu oporu nie śmiały stawić *księżycy*? Jesteś więc Jozuem, któremu planety holdują i któremu gwiazdy są posłuszne: albowiem jeżeli Jozue niezwycciężony zatrzymał słońce, Ty nieustraszony wstrzymałeś *księżycę*; na widok Twojej odwagi wstrzymał się jego polot, na widok Twego lotu zaćmiła się jego świetność, wobec świetności Twojej ukorzyła się jego pycha. I jeżeli kiedyś Jozue kazał się zatrzymać *księżycowi*, żeby nie biegł, Ty kazałeś biédz *księżycowi*, żeby się nie zatrzymywał. To téż on zmusił *księżycę* do zatrzymania się, żeby odnieść zwycięstwo nad wrogiem, a ty zmusiłeś *księżycę* do ucieczki, żeby nad nieprzyjaciółmi odnieść tryumf. A jeżeli Jozue powstrzymał *księżycę* na *Dolinie Ayalonu*, której imię, pochodzące od słowa *Ayal*, oznacza w narzeczu świętém *fortecę i gwiazdę*: to czyż sławę większą mogła zdobyć w tym dniu

Valor, que la de hazer parar en el *Valle de la Fortaleza*, la LUNA, obligando la à que en la *Fuerca* de su Dicha, pareciesse *Ciervo* en la veloci-
dad, paraque pueda pregonar con sus canoros estrepitos la Fama, que si
Jossue hizo parar la *Luna* en el Valle de la *Estrella*; que tu hiziste huir
la LUNA, viendo que no tenia ESTRELLA el la Valle.

Adore la Antigüedad la *Luna*, llamandola *Diana*, si derivandosse
de *Diviana* que significa *Desviar*, quiere advertir con este nombre, que
siempre se desvia en el Cielo, de la *Ecliptica*, la Luna. Finja la misma
Antigüedad, que era Diosa Diana, de los *Bosques*, y que se solian dedi-
car a su inclinacion, los *Ciervos*: pues que Pausanias escribe que en Ar-
cadia estava vestido de piel de Ciervo su Simulacro; y Claudiano canta,
que en Acaya ivan tirando dos Ciervos, su trono. Antes por esso pue-
de ser que conservassen los Romanos, el colmarle de despojos de Cier-
vos, los Templos; y por esso puede ser que hallemos, que matando Aga-
memnon un Ciervo, que estava consagrado en las selvas de Aulides,
a Diana; asseguró el Oraculo, que no se aplacaria jamás su enojo, sino
fuesse pagandole con la vida de Efigenie, el Ciervo. Crean los Espar-
tanos (como refiere en la vida de Aristides Plutarco) que es tan *insu-
ciable de sangre Diana*, como *Ciro*. Acustumbren los Lacedemonios sus
hijos a derramar sobre el Altar de Diana, la sangre; pronosticando los
laureles, a los que resistieren con mayor tolerancia los golpes; que com-
poniendosse entre los mismos Lacedemonios, de *Puntas*, las *Coronas*; de-
vian auspicar los Ceptros, à los que sufrían con mayor constancia las
heridas; y prometer las Coronas, à los que las ponían (como queria Ta-
cito) en las espaldas. Promulgue su inhumana Ley, Toante, obligando
à sus vassallos, à que sacrifiquen à Diana los pasajeros. Festejen lo
impio destes Holocaustos en Aricia, y observen en Patra, lo enorme des-
tos rigores: hasta que librando Efigenie en Colcos, à Orestes; llegue
à sacrificar por victima el Legislador, borrado con su infame sangre, su
Edito. Exageren los mas finos Amantes su Amor, desvelandosse en
provar que *se transforman en el amado objecto*, los Amantes. Pondere
Textor, la *antipatia que tiene el Aguila con el Ciervo*, pues que quando
procura lograr generosa su despeño, colma de tierra las alas, para cega-
rle con la tierra los ojos, y remontandolo à un risco, lo precipita victor-
iosa de las cumbres, haziendolo morir despedaçado entre las peñas:
que oy admira el Siglo, ver transformadas todas estas exageraciones, en

szczęśliwym potęgą twoją nad tę, że zniewoliła *księżyc* do zatrzymania się w *Dolinie fortocy*, zmuszając go, żeby w sile swego szczęścia wydał się *jeleniem* w szybkości, ażeby *stawa* mogła rozgłośnymi językami swymi obwieścić, że jeżeli Jozue zatrzymał *księżyc* na *Dolinie Gwiazdy*, ty zmusiłeś do ucieczki *księżyc*, widząc, że nie ma *Gwiazdy* na dolinie.

Starożytność czciła księżyc, nazywając go *Diana*. Jeżeli wyraz ten pochodzi od *Diviana*, który znaczy *wykoleić*, to stąd wypływa, że księżyc zgodnie z imieniem swoim wykoleja się zawsze na niebie z ekliptyki. Ta sama starożytność wykazuje, że była Dyjana boginią lasów i że poświęcano jej łanie, gdyż, jak pisze Pausanijasz, w Arkadyi pomnik jej pokryty był skórą sarnią, a Klaudyjan opiewa, że w Achai tron jej ciągnęły dwa jelenie. Być bardzo może, iż dlatego Rzymianie zabezpieczali świątynie, posypując je szczątkami sarn, i dlatego też zapewne Agamemnon, zabiwszy sarnę poświęconą Dyjanie w lasach Aulidy, dowiedział się od wyroczeni, że nie przebłaga nigdy jej gniewu, jeśli nie okupi sarny życiem Ifigienii. Spartanie wierzą (jak podaje Plutarch w *zyciorysie Arystydesa*), że Dyjana *tak jest żądną krwi*, jak Cyrus. Lacedemończycy przyzwyczajają swych synów do rozlewania krwi na ołtarz Dyjany, wróżąc laury tym, którzy obojętniej znosili ciosy. Śród tych samych Lacedemończyków praktykowały się *korony z kolców* i wróżono zwykle berło tym, którzy z większą stałością znosili rany, a obiecywano korony tym, którzy je opierają (jak chciał Tacyt) na mieczach. Thoante ogłosił nieludzkie prawo, zmuszając wasalów do poświęcania podróźnych Dyjanie. Święcono bezbożność tych Hołokaust w Arycy i obchodzono w Patra bezmiar tych okrucieństw, aż Ifigienija, oswabdzając Orestesa w Colcos, poświęciła na ofiarę prawodawcę, zmazawszy jego krwią podług ten wyrok. Najgorętsi kochankowie przesadzają swą miłość, usiłując dowieść, że się przedzierzgają w przedmiot ukochany. Textor obserwuje nienawiść orła do sarny i opowiada, że gdy ten ptak szlachetny ma zamiar na nią, uderzyć, sypie skrzydłami ziemię, aby jej oczy zasypać a unosząc łup na skałę, w locie zwycięsko ze szponów go puszcza, żeby poszarpany o skały życie zakończył. Jakże dziś wiek się zdumiewa, widząc wszystkie te przesady przekształcone w prawdę, wszystkie te mniemania w pewność, wszystkie te bajki w historyją. Dyjana bowiem, nazwana księżycem, bądźto że zawsze poluje z łukiem (jak malują Dyjane) na lwy, bądź

verdades; todas estas opiniones, en experiencias; y todas estas fabulas, en historias. Pues que llamandosse *Diana* la *LUNA*, o yâ por que solicita *caçar con el Arco* (como pintavan à Diana) los Leones; o yâ porque derivandosse de *Diviana*, se *desvia* tan continuamente de la Divina *Ecliptica* de las Virtudes; es tan *amiga de sangre*, que tiene por recreo los horrores, y es tan inclinada à los horrores, que tiene por divertimento los estragos. Mas siendo que esta *Diana*, o esta *LUNA*, es tan *aficionada al Ciervo*, que *transformandose en el objecto que tanto estima*, passa de ser *Luna* por lo que luze, à ser *Ciervo*, por lo que corre; què mucho es, que experimente este *Ciervo*, en las *Aguilas* que tiene el Gran REY DE POLONIA por Armas de su Reyno, el destroço; si es muy propio en los *Ciervos*, el llorar à vista de las *Aguilas*, la ruina?

Eres finalmente nuevo JOSSUE, en repartir Magnanimo, las tierras, y en distribuir benigno los despojos; pues que si por este inclito Campion, refiere la Sacra Historia, que de todos los Reynos que repartió benèvolo por los Tribus, no quiso aplicarse à si, mas que la Ciudad de *Tinnat Serah*, que significando *una Imagen del Sol*, en la Sagrada Lengua, mostrava que solo la memoria de haver hecho parar el Sol, podia servir de recompensa à sus molestias, y de gloria à sus triumphos; no puede dexar de ser un verdadero retrato de Jossue, tu esplendidez, pues q' de quantas plaças supo aquistar tu valor, y de quantos despojos supo repartir tu liberalidad; solo *la Imagen del Sol* quisiste que fuese el premio de tus Prohezas, y solo el ser una Imagen del Sol, procuraste que fuese el trophéo de tus hazañas.

Eres Sol, à quien adoravan los Gimnosophistas, con el dedo en la boca, pintando con el dedo en la boca à Harpocrates, à quien tenian por Dios del Scilencio; pues que atònita la admiracion, de que lleguen à ser successos, los que apenas podian apercebirse por Ideas, confiessa que solo el scilencio puede servir de rethorico à tus empresas, y que solo el Sol, puede servir de Empresa à tus esplendores.

Conque eres Sol en lo grande, Sol en lo infatigable, y Sol en lo veloz, à quien por el vigor, por la grandeza, y por la velocidad (de que hablaron Anaxagoras, Eraclito, y Epicuro) pusieron unos por Mote *Totum Circumspicit*, o *Omnia lustrat*: otros porque deshaze à los vapores, y aprovecha à las criaturas, *Discutit et fovet*: Muchos con el Gamberti,

że pochodząc od *Diviana*, ciągle się *wykoleja* z ekliptyki boskiej enót, *jest taką przyjaciółką krwi*, iż grozę uważa za orzeźwienie i taką ma skłonność do okropności, że uważa spustoszenia za rozrywkę. Lecz skoro ta Dyjana, czyli ten księżyc, tak jest rozmiłowana w sarnie, że przekształcając się w przedmiot ukochany, przechodzi od bytu księżycy przez to, że świeci, do bytu sarny przez to że biegnie: to czyż wobec tak wielkiej kłeski, której doświadcza ta sarna od orłów, będących bronią królestwa Wielkiego Króla Polski, nie właściwiej jest sarnom oplakiwać swą zgubę na widok orłów?

Jesteś nakoniec Jozuem, rozdzielając wspaniałomyślnie ziemię i dzieląc łaskawie łupy; gdyż, jak o tamtym zapaśniku sławnym podaje historia święta, że ze wszystkich królestw, łaskawie gminom porozdawianych, zostawił dla siebie tylko miasto *Tinnat Serah*, które, oznaczając *jedyny obraz słońca* w języku świętym, pokazywało, że jedynie pamiątka zatrzymania słońca, mogła posłużyć za nagrodę jego cierpień i za chwałę jego tryumfów: tak też prawdziwym obrazem Jozuego jest wielkość twoja, bo gdy tak wiele kraju umiało zdobyć męstwo twoje i tak wiele łupów umiała rozdzielić hojność twoja, ty jednak chciałeś, żeby tylko *wizerunek słońca* był nagrodą za twoje czyny, żeby jedynie wizerunek słońca stanowił trofeum twoich zdobyczy.

Jesteś słońcem, które czcili gimnosofiści z palcem na ustach, malując z palcem na ustach Harpokratesa, którego za bożka milczenia poczytywali, ponieważ uwielbienie zdumione wobec czynów, które zaledwie pojąć można, wyznaje, że tylko milczenie może służyć za wymowę dla twych czynów i że jedynie słońce może być wyrazem twego blasku.

Otóż jesteś słońcem w wielkości, słońcem w wytrwałości i słońcem w szybkości, któremu za siłę, za wielkość i za szybkość (o czém mówili Anaksagoras, Heraklit i Epikur) położyli jedni jako dewizę: *totum circumspicit*, lub *omnia lustrat*; inni, ponieważ rozprasza mgły i jest użyteczne stworzeniu: *discutit et fovet*; inni z Gambertim: *nec mora, nec re-*

Nec mora nec requies: y algunos con el Farnese, *Omnibus sufficit*; pues que es tan notable tu grandeza para amedrentar à los enemigos con la Fama; tan maravilloso tu vigor para destroçar à los enemigos con el aliento, y tan unico tu desvelo para acobardar à los enemigos con la velocidad; que si Anaximandro opinó ser una rueda de fuego, el Sol; no hay quien dude, que fue para los Traces este Sol, un fuego que abrasó como Rayo sus banderas, y una Rueda, de cuya cumbre se precipitaron como absortas sus Fortunas.

Eres nuevo JOSSUE, en no querer otro despojo para tu valor, que la de ser una Imagen del Sol tu generosidad, porque los Magnanimos, como enseñan los Philosophicos axiomas, deven esmaltar en la modestia la Victoria; procurando guiar sus acciones, à la propia satisfacion que las immortaliza, y no al mayor aplauso que las adula. Y aun que hubo Philosophos tan desatentos, que offuscando con densos vapores los juizios, creyeron que los vapores que atrahe el Sol, son porque necessita el Sol de sustentarse de vapores; no faltaron doctos, que siendo Aguilas en lo agudo, y Soles en lo luzido, se cansaron en provar, que no necessita el Sol, de valerse de los despojos, que logra por tropheos su ardor; pues que si levanta los vapores, es solo para disponer la materia de las lluvias, de los granizos, y de las nieves, y para formar las otras metheorologicas impresiones, que sirven de lustre à su grandeza, y de credito à su poder.

El hazer cosas loables, hade ser como Salustio afirma, sin aspirar al elogio de obrarlas; sino al gusto de hazerlas. Por aprovecharse Saul de los despojos de Amalek, perdió la Gracia, el Reyno, y la Vida: porque bien sabia Dios que no podia ser buen Rey, un Rey que ademas de desobedecerlo, mostrava la vileza del animo en valerse de los tropheos, y no la Magnanimidad del coraçon en despreciar los despojos. Si Sanson se valió de los despojos de los trecientos Philisteos, que experimentaron en su denuedo su estrago; fue porque devia los mismos despojos à otros Philisteos, à quien queria pagar el premio del misterioso Enigma, que les havia propuesto, tan extravagante como curioso, y tan curioso como agudo. Conque hay tan grande diferencia, de lo que obra un *Sanson* que significa *Sol*, à lo que obra *UNA IMAGEN DEL SOL*, que es *SANSON*; que aquel obró lo que no deviera, porque devia lo que obrava; y este obra lo que deve, porque no deve lo

quies, a mektórzy z Farnesem: *omnibus sufficit*. Bo wielkość twoja jest tak znakomita, że sławą budzi strach w nieprzyjacielu; bo tak jest cudowna twoja siła, że zabija nieprzyjaciół oddechem, a czujność twoja tak wyjątkowa, że oniesmiela wrogów szybkością. A jeżeli Anaksymander utrzymywał, iż słońce jest kulą ognistą, nikt wątpić nie będzie, że to słońce było dla Traków ogniem, który jak piorun palił ich sztandary, i kołem, z którego szczytu spadały jak osłupiałe ich fortuny.

Jesteś Jozuem, nie żądając innej nagrody za swoje dzielność, nad tę, żeby szlachetność twoja była wizerunkiem słońca, gdyż wielcy ludzie, jak uczą aksjomaty filozoficzne, powinni zdobić zwycięstwo skromnością, starając się kierować swe czyny ku własnemu zadowoleniu, które ich uniesmiertelnia, a nie ku większym oklaskom, które im schlebają. I gdyby nawet byli filozofowie tak niebaczni, że osłaniając sąd gestymi mgłami, uwierzyliby, iż mgły, które przyciąga słońce, służą do jego podtrzymywania: nie brak uczonych, którzy, będąc orłami w polocie, a słońcem w jasności, usiłowali dowieść, że słońce nie potrzebuje zasilać się łupami, które zapal jego zdobywa jako trofea. Bo jeżeli podnosi parę, to tylko dlatego, żeby dać materyjał do deszczów, gradów, śniegów i stworzyć inne zjawiska meteorologiczne, które służą za blask dla jego wielkości i za wiarę w jego potęgę.

Rzeczy chwalebne, jak Salustyjusz twierdzi, powinny się działać nie dla pochwały, ale przez upodobanie w działaniu. Że Saul skorzystał z łupów Amaleka, stracił łaskę, królestwo i życie, gdyż Bóg wiedział dobrze, iż królem dobrym nie mógł być człowiek, który przy nieposłuszeństwie względem niego okazywał niskość ducha, korzystając z trofeów, a nie miał wspólnomyślności serca, żeby pogardzić łupami. Jeżeli Samson zdarł łupy z trzystu Filistynów, których nieustraszonosc jego pokonała: to dlatego tylko, ponieważ winien był te łupy innym Filistynom, którym chciał dać nagrodę za tajemniczą zagadkę, przez niego im daną, równie nadwyzczajną jak ciekawą, równie ciekawą jak subtelną. Stąd też pomiędzy tém, co zdziałał Samson, który oznacza słońce, a tém, co zdziałał *jedyny wizerunek słońca*, który jest Samsonem, zachodzi ta wielka różnica, że tamten zdziałał to, czego nie powinien był, gdyż był winien to, co zdziałał, a ten zdziałał to, co był powinien, gdyż nie był winien tego, co zdziałał. Sokra-

que obra. A Socrates le bastava que fuesen preciosos en lo intrinfico, sus Silenos; porque lo que es bueno por natural, sin necessitar de dependencias para ser bueno; ni aspira como ambicioso à loores, ni carece como vano de obsequios. Dessee occultar sus perfecciones Metrodoto, que por mas que procure esconder en las inexplorables cavernas de su Estoyco Sintemma, sus virtudes; allá lo conduzirà la Fama à Grecia para aplaudirlo; y allá lo irá à buscar la sinceridad à Grecia, para exaltarle. Los Alexandros presentan todo lo que aquistan, y solo reservan para su bizzarria, la esperança de poder dar mas de lo que dan. Oygan los Davides, que prometen sus hijas los Monarchas, por alcançar la victoria de los Philisteos, y derribar al animado Colosso de Goliath, que por mas premios y honores que les propongan, ni se arrojaràn à los peligros por los premios, ni se expondràn à los peligros por los honores. Solo por castigar à quien se atreve al Exercito de Dios, es que se arriesgan; y solo por rendir à quien se opondre al luzimiento del Pueblo, es que se empeñan: *Et tulerit opprobium de Ysrael? quis est enim hic Philistheus incircuncisus qui exprobravit acies Dei viventis?* Antes muestran en sus triumphos, un animo tan generoso en no querer aprovecharse de los despojos, que consagrandolos à Dios (come hizo David à la espada del horrible Gigante, que haviendo servido de incentivo para su soberbia, vino à servir de Cuchilla para su garganta) acreditan con su candidez, lo que escribió deste radiante Sol la Gran CRISTINA, assegurando que solo Dios que es el unico merito, y premio de las acciones grandes y heroycas, puede recompensarlas dignamente en si mismo. Pues que aun que las honras sean como dize el venerable Estagirista, el verdadero premio de las virtudes; quando la virtud llega à un extremo, que no permite el poder llegar jamás à igualar el merito, el loor; es fuerça que solo la misma virtud pueda satisfacerse, y que solo la misma virtud pueda recompensarse. Conque si la verdadera gloria del virtuoso es como advirtió Seneca, la accion heroyca; si la verdadera gloria de las acciones heroycas, es como mostró Platon, el incentivo dellas; y si el verdadero incentivo dellas, es como provó Socrates, el beneficio que consigue el Mundo de sus effectos, y no la Loa que tributa el Mundo à sus reales; quanto fuere mayor el beneficio, tanto será mayor la Gloria; quanto fuere mayor la Gloria, tanto será mayor la modestia; y quanto fuere mayor la modestia, tanto será mayor la admiracion.

tesowi wystarczało, żeby Sylenowie jego byli cenni wewnątrznie, gdyż ten, kto jest dobry z natury, nie zależąc od okoliczności, zmuszających do dobrego, nie dąży, jak ambitny, do laurów, nie łaknie, jak próżny, pochwał. Mityrdates pragnął ukryć doskonałości swoje, pogrążyć jak można najgłębiej cnoty własne w nieubłaganych piwnicach swojego systematu stoickiego; wówczas Fama prowadzi go do Grecyi, żeby go wysłać, i wówczas szczerość idzie za nim do Grecyi, by go podnieść. Aleksandrowie oddają wszystko, co zdobywają, zachowując tylko dla siebie dzielność, nadzieję możności dania więcej jeszcze, niż dali. Wiedźcie, że Dawidowie, którym przyrzekają władcy swe córki za zwycięstwo odniesione nad Filistynami i ponizenie olbrzymiego kolosu Golijata, za obietnicę największych nagród i zaszczytów ani się zrzekną niebezpieczeństw dla nagród, ani się nie będą narażali na niebezpieczeństwa dla zaszczytów. Jedynie dla ukarania tego, który się targnął na wojsko Boga, narażają się i w tym celu tylko działają, żeby zhołdować tego, kto się sprzeciwia światłości ludu: *Et tulerit opprobrium de Israel? quis est enim hic Philisthaeus incircuncisus, qui exprobravit acies Dei viventis?* Otóż okazują w tryumfach swoich ducha tak szlachetnego, że nie chcą korzystać z łupów, że poświęcając je Bogu (jak zrobił Dawid z mieczem straszego Giganta, który wysłużywszy się za bodziec jego pysze, stał się nożem dla jego piersi), przychodzą w pomoc swemu niedoświadczeniu, co właśnie o tém słońcu promienném napisała Wielka Krystyna, zapewniając, że *tylko Bóg jest jedyną zastugą i nagrodą czynów wielkich i heroicnych, on tylko może je nagradzać godnie w sobie samym*. Jeżeli więc cześć, jak mówi szanowny Stagiryta, ma być prawdziwą cnotą nagrodą, skoro cnota sięga do wyżyn, które nie dadzą nigdy możności zrównania laurów z zasługą, stąd wypływa, że tylko sama cnota może zadowolić siebie i tylko sama cnota może siebie wynagrodzić. Jeżeli więc prawdziwą chwałą cnotliwego jest, jak wyrzekł Seneka, czyn heroiczny; jeżeli prawdziwą chwałą czynów heroicznych jest, jak utrzymuje Plato, pobudka do nich; i jeżeli prawdziwą pobudką do nich jest, jak dowiódł Sokrates, dobrodziejstwo, którego świat doświadcza ze spełnienia tych czynów, a nie pochwała świata za nie: o ile więc jest większe dobrodziejstwo, o tyle większa chwała; o ile większa chwała, o tyle większa skromność; a im większa skromność, tém większe uwielbienie.

Por esso usavan los Romanos, entre los siete modos de Coronas que tenian para premiar de sus Capitanes las hazañas; no hazer de oro, las Ossidionales, como las Murales y Castrenses; sino de la yerva del mismo campo, en que haviendo quedado vencido el enemigo, lo havian hecho huir como cobarde, para assegurar con su fuga, la Victoria: porque no presentando el Senado esta Corona, sino al que havia librado à algun exercito de Sitio, o à alguna Ciudad de Cerco; como hizo à Fabio Maximo por librar à Roma del Cerco que la molestava, y à Emilio Scipion por librar al exercito de Manilio del Sitio que lo affigia; y excediendo esta Corona à las demas en la estimacion, pues que generalmente se tenia por mucho mas preciosa, que las Triumphales, Ouales, Civicas, Murales, Navales, y Castrenses; que mucho es, que no hiziesen de oro la Corona conque querian premiar una accion, que juzgavan ser la mas gloriosa del valor; si el verdadero valor, ni aspira à otro oro que el de haver librado à una plaça del cuydado, ni pretende otro premio, que el de haver librada à una plaça del peligro. Basta una Guirnalda destas yervas, para coronar sus Sienes; y basta un Libro destas Hojas, para eternizar sus Glorias. Las Campañas de la dichosa VIENA son el mejor Teatro de sus Grandezas; y las yervas destas Campañas son la mejor Corona de sus Victorias. Basta para quien es una Imagen del Sol en lo liberal, el distribuir benigno sus resplandores; y basta para quien es un JOSSUE en lo generoso, el contentarse con *una Imagen del Sol*, al repartir esplendido sus conquistas.

Festeja ô VIENA! el haver llegado el Sol, que procuró desvanecer las sombras con sus reflexos, y vivificar las esperanças con sus rayos; y confiessa que aun que el Sol, dexa algunos meses à los Setentrionales sin luz, es para premiar despues con su venida los anhelos, y duplicar despues con su presencia los regozijos. Por esso tomó un Principe por Empresa de sus nobles designios un Sol, à quien poniendo por Mote *Noctem æquo compensat Die*, mostró que no tarda con los socorros, quien tarda para prevenir seguras las victorias; y que no tarda con las victorias, quien tarda para desterar viniendo, las tinieblas; y deshazer llegando, los horrores.

Celebra ô VIENA! haver llegado el SOL, que supo como poderoso hazer huir la LUNA. Y si preguntando à Anaxagoras paraque havia nacido, respondió que para contemplar el Sol; contempla en este reful-

Wskutek tego Rzymianie spomiędzy siedmiu rodzajów koron, którymi nagradzali czyny swych wodzów, oblężniczych nie kazali robić ze złota, jak murowe i obozowe, lecz z ziół tego pola, na którym pokonany został nieprzyjaciel i jako tchórz zapewnił zwycięstwo ucieczką swoją. Wieniec taki bowiem przeznaczal senat temu tylko, kto wybawił wojsko z zasadzki, lub miasto od oblężenia. Doświadczył tego właśnie Fabijusz Maksym za oswobodzenie Rzymu od oblężenia, które go trapiło, i Emilijusz Scypijon za oswobodzenie wojska Manlijusza z zasadzki, która mu klęską groziła. A wieniec ten miał znaczenie większe od innych i uważał się za cenniejszy o wiele, niż tryumfalne, owacyjne, obywatelskie, murowe, morskie i obozowe. Nadto nie robili wieńca złotego, gdy trzeba było nagrodzić czyn, który uchodził za najszczytniejszy, gdyż wartość prawdziwa nie wzdycha do złota innego nad przeświadczenie, że uwolniła jakąś miejscowość od cierpień i nie dąży do innej nagrody prócz téj tylko, że oswobodziła kogoś z niebezpieczeństwa. Wystarcza wieniec z tych kwiatów ku ozdobie jego skroni; dosyć jest jednej księgi tych listków dla unieśmiertelnienia jego sławy. Pola szczęśliwego Wiednia są najlepszym teatrem jego wielkości, a ziola tych pół najlepszym wieńcem tych zwycięstw. Kto jest wizerunkiem słońca w szcudroblowości, temu wystarcza rozdzielać łaskawie swe blaski, a kto jest Jozuem w szlachetności, ten się zadawala *jedynym wizerunkiem słońca* i rozdzielaniem swoich zdobyczy. Świętuj o Wiedniu, że przybyło słońce dla rozproszenia ciemności swym blaskiem i ożywienia nadziei promieniami swymi i przyznaj, że jeżeli słońce pozostawia mieszkańców północy przez kilka miesięcy bez światła: to dlatego, żeby zjawieniem się swoim nagrodzić pragnienia i obecnością swoją podwoić następnie radość. Dlatego książę za godło swych zamiarów szlachetnych, wziął słońce a biorąc dewizę: *Noctem aequo compensat die*, okazał, że się nie spóźnia z pomocą, kto zwleka, chcąc się do pewnego zwycięstwa przygotować, i że się nie opóźnia ze zwycięstwem, kto zwleka, pragnąc przybyciem swoim rozproszyć ciemność, a zjawieniem się usunąć grozę.

Wysławiaj o Wiedniu, że przybyło słońce, które umiało, jako potężne zmusić do ucieczki *Księżyc*. I skoro Anaksagoras zapytany, poco się urodził, odrzekł: by patrzeć w słońce: patrz więc w to słońce

gente SOL, los motivos de tu Dicha: ya que sino naciste como Anaxagoras, para contemplar deste SOL, las luzes; puedes dezir que renaciste de tus cenizas, por haver puesto con tus AGUILAS, en este SOL, los ojos.

Conoce ó VIENA! que debes à este vigoroso Sol, la Vida, y advierte que si entrando en el Signo de Leon, el Sol, causa tan gallardas influencias al Mundo, que obligó à un Monarcha à tomarlo por empresa de su luzimiento y de su valor, poniendole por Mote *Ignæus hinc vigor*; no podia dexar de esperar gallardas influencias el Mundo, de un Monarcha, que siendo Sol en lo luzido, y Leon en lo valiente, era preciso que abrasasse como Sol à lo que se atreviessen à su Grandeza, y que rendiesse como Leon à los que se opusiesen à su valentia. Antes siendo que entre los Egipcios, era lo propio dezir Sol que Hercules, pues que tenian à *Hercules* por el *Sol*; y buscando Macrobio la Etimologia desta palabra *Hercules* que en Griego significa *la Gloria del Ayre*, concluye que no puede ser esta *Gloria*, sino *la iluminacion* que recibe el *Ayre* deste Celeste *Hercules* del *Sol*; no se podia hallar acreditada con mayor propiedad esta aplicacion, que en un admirable SOL, que siendo SOL en lo luminoso, y HERCULES en lo invicto, es fuerza que como Hercules, vença beligeros los Monstruos, y que como Sol deshaga intrèpido las Nubes.

Y si reverberando los rayos del Sol en un espejo, al mismo passo que ilustran al cristal con sus luzes, abrasan à la materia opuesta con sus rayos (pues que con esta industriosa novedad quemó Proclo à la armada de Vitaliano, y abrasó Archimedes à las naves de Marcelo, y por esso le puso por Mote un Moderno *Splendor et ardor*) que ingenio puede haver, que dexé de confessar ser un verdadero Sol el magnífico Hèroe que tan dignamente celebramos, como obsequiosamente aplaudimos, si ve que al propio passo que ilustra al Real Espejo de VIENA con las càndidas luzes de su benigno amparo; abrase à la materia opuesta de las enemigas es quadras con las fùlgidas llamas de su militar incendio?

Espejo era VIENA, donde tenian retratadas todas las esperanças del Mundo su Imagen, y fixados todos los desseos del Mundo su objecto. Llegó el Sol, que imprimiendo en un espejo sus resplandores, haze que reverberen en otros muchos espejos sus reflexos (que por esso le puso por Mote el Lucarini *Præbet tantundem singulis*, y iluminando à este sum-

jasne, przyczynę twego szczęścia; bo chociaż nie urodziłeś się, jak Anaksagoras, do patrzenia w światło tego słońca, możesz jednak powiedzieć, żeś się odrodził ze swych popiołów, gdy się oczy twych orłów z tém słońcem zetknęły.

Pamiętaj Wiedniu, żeś temu słońcu dzielnemu winien życie, i miéj na uwadze, że jeżeli słońce, wchodząc w znak Lwa, wesoło na świat oddziaływa, że zmusza monarchę do wzięcia go za godło swego blasku i męstwa z dewizą *Ignis hinc vigor*: to nie mógł świat utracić nadziei radosnych wpływów monarchy, który, będąc słońcem w światłości, a lwem w męstwie, jak słońce obejmuje wszystkich, garnących się do jego wielkości, i jak lew zwycięża tych, którzy się potędze jego opierają. Niegdyś wśród Egipcyan to samo znaczyło słońce, co Herkules, gdyż mają Herkulesa za słońce; a Makrobijusz, szukając etymologii tego wyrazu „Herkules,” po grecku oznaczającego „chwałę powietrza,” wnioskuje, że ta chwala nie jest czém inném, jak oświetleniem, które powietrze otrzymuje od tego Herkulesa niebieskiego, od słońca. Wywód ten znajduje najwłaściwsze poparcie w tém słońcu zadziwiającém, które będąc słońcem pod względem światła, a Herkulesem przez niezwykłość, jak Herkules zwycięża dzielnie potwory, a jak słońce nieustraszenie rozprasza chmury.

I jeżeli promienie słońca, odbijając się w zwierciadle w téj saméj chwili, gdy oświetają kryształ swém światłem, zapalają przedmiot wystawiony na działanie tych promieni (a tą nowością przemysłową spalili Prokles armadę Vitelijana, Archimedes zaś zniszczył okręty Marcela, i dlatego współcześni dali mu za godło *splendon et ardor*): jakizby umysł nie przyznał, że jest słońcem prawdziwém bohater wielki, którego tak godnie wysławiamy i takim uwielbieniem darzymy, widząc, że za każdym krokiem, który królewskie zwierciadło Wiednia oświeta szczerém światłem tego łaskawego obrońcy, pali się materyja szyków nieprzyjacielskich świetnymi płomieniami swego pożaru wojennego?

Zwierciadłem był Wiedeń, w którym wszystkie nadzieje świata znalazły swój wizerunek i wszystkie stałe pragnienia jego swój przedmiot. Przybywa słońce, które kierując w zwierciadło swe blaski, odbija ich refleksy i w wielu innych zwierciadłach (dlatego mu Lucarini dał za godło: *Praebet tantundem singulis*), a oświetlając to wspaniałe zwiercia-

ptuoso *ESPEJO DEL IMPERIO*, quedaron iluminados tantos espejos con esta luz, que no hay luz ni espejo *que en el grande y raro espectáculo que dió el Gran REY DE POLONIA al Mundo, en aquel memorable, y victorioso día del socorro de VIENA, no confiesse en el comun Jubilo, (como la Gran CRISTINA escribe) la obligacion que tiene de aplaudir agradecido estos favores, y de celebrar rendido estas Glorias.*

Aplauda pues el Mundo, à quien preservó de tan fatal caída su espejo, y conozca que es espejo ademas de Sol, el *SOL* que con el *crystal* de su candidez, y con el *azero* de su valor, es espejo del mas verdadero Sol, que como espejo sabe copiar sus luces; y es Sol del mas verdadero espejo, que como Sol sabe iluminar sus cristales.

Conque hallamos verificada la opinion de Empedocles en este Sol, pues que creyendo este insigne Astronomo haver dos Soles, uno de *Fuego*, otro de *Cristal*; admira el Orbe, ver como han passado à ser prodigios estas ficciones, representandosse en este *SOL*, dos Soles: uno de Fuego por el ardor conque extermina los orgullos, otro de Cristal por la sinceridad conque reparte los despojos.

EStos son ô ínclito REY DE POLONIA, los quatro Tipos, que sirvieron de espejos à tu valor; y estos son ô invicto JUAN TERCE-RO, los quatro espejos que sirvieron de exemplares à tu generosidad. Estos son los quatro Héroes, à quien igualando en los Nombres, y en los empleos, supiste igualar con tanta propiedad en los successos, que no hay juicio, que con obsequiosos Panegiricos no confiesse, que exceden à las felicidades de JOSSEPH, tus aciertos; que obscurecen à las valentias de SANSON tus hazañas; que aventajan à las bizarras de GUE-DEON tus Prohezas; y que superan à las victorias de JOSSUE tus Victorias.

Pero que haze mi incapacidad, en aplaudir reverente tus triumphos, si los Alexandros no permiten que devan emplearse sino los cinceles de los Lisipos en sus Simulacros; y si los Hèctores no consenten que devan ocuparse sino las plumas de los Priamos en sus encomios? No sabe mi temeridad, que à los rayos del Sol, es fuerza que pierdan los Icaros las alas? Si: mas sirve de aliento à su humildad, el saber que en el Templo de Apolines se oian entre las Liras las Golondrinas, y que

dło cesarstwa, oświeca tém światłem tyle zwierciadeł, że niemasz światła ani zwierciadła, któreby w wielkiem i rzadkiem widowisku, jakie dał wielki Król Polski światu w tym pamiętnym i zwycięskim dniu odsieczy Wiednia, (jak pisze Wielka Krystyna), nie wyznało w radości powszechnej obowiązku uwielbiania wdzięcznie łask tych i sławienia kornie téj chwały.

Niechaj więc świat wysławia zbawcę, który zwierciadło jego od ruiny fatalnej ocalił, i niech wie, że zwierciadło jest także słońcem, słońcem, które dzięki kryształowi swéj czystości i stali swego męstwa jest zwierciadłem najprawdziwszego słońca, umiejącego, jako zwierciadło, odbijać jego światła, i słońcem najprawdziwszego zwierciadła, umiejącym, jak słońce oświecać jego kryształy.

Tu się sprawdza mniemanie Empedoklesa o słońcu, gdyż, jak ten słynny astronom wierzył w istnienie dwu słońc: z ognia i z kryształu, tak téż świat dzisiaj, widząc te fikcyje w cud zmienione, podziwia przedstawiające się w tém słońcu dwa słońca: jedno z ognia przez zapal, z jakim unicestwia dumnych, drugie z kryształu przez hojność, z jaką rozdziela łupy.

Te są, o sławny Królu Polski, cztery typy, które posłużą za zwierciadła twéj dzielności i te są, o niezwyciężony Janie Trzeci, cztery zwierciadła, które stanowią przykłady twéj szlachetności. Ci są czterej bohaterowie, którym dorównywając imieniem i czynami, umiałeś z taką zdolnością wyrównać i w powodzeniach, że nie masz sądu, któryby w pochwałach panegirycznych nie orzekł, iż powodzenia twoje przewyższają szczęście Józefa, że czyny twoje zaćmiwiają odwagę Samsona, że wielkomyślność twoja przechodzi szlachetność Gedeona i że zwycięstwa twoje górują nad zwycięstwami Jozuego.

Lecz jakże sprostą nieudolność moja wysławianiu godnemu tych tryumfów, jeżeli Aleksandrowie pozwalają tylko dętom Lyzypów działać na swoich grobach, a Hektorowie upoważniają tylko pióra Pryjamów do głoszenia pochwał dla siebie? Czyż zuchwałstwo moje zapomniało, że Ikarowie tracą skrzydła w promieniach słońca?.. Tak. Lecz niech posłużą za ulgę dla méj pokory świadomość, że w świątyni Apollina można słyszeć śród lir jaskółki, a w Akademii Ateńskiej śród filozofów koniki

en la Academia de Athenas, se oian entre los Philosophos, las Cigarras. Si es un luminoso Sol el que alabo, que importa que sea un frio marmol mi ingenio, si el mismo Sol suele dar las lenguas con sus rayos à las Estatuas, haziendo que discurra la de Menon en hallandosse favorecida, dé sus rayos? Y si proclamandosse la Paz de Grecia en Corintho, prorrumpieron en tan festivas aclamaciones los circunstantes, que cayendo los Paxaros en el Theatro, cayó entre los Paxaros un Cuervo, porque en lugar de estar immobiles en el ayre como los de Orptheo, quisieron mostrar que hasta las aves celebravan este gusto, y que hasta los irracionales festejavan esta Dicha; que mucho es que entre las festivas voces de tantos paxaros, se halle oy un cuervo que procura suplir con su affecto su melodia, y disfraçar con su assombro su rudeza? Antes siendo que à Apolo tanto solia consagrar la Antigüedad los Cuervos como los Cisnes; y que no faltó ocasion en que se transformó en Cuervo el mismo Apolo, no desdize de lo heroyco deste assumpto, el consagrarse à este radiante Apolo un Cuervo que desea tributar en lugar de elogios rendimientos; y en lugar de aplausos admiraciones.

Seguiré pues nuevo rumbo en mi estilo (o Héroe victorioso) y no aplaudiré los tropheos que alcansó contra la potencia Otomana tu valor; porque seria dar à entender que donde assiste tu invencible espada podia dudarse de la ventaja.

Ponderaré solamente los tres Auspicios que tuvo para esta Victoria tu Fortuna; provando que con estos *tres Auspicios*, no pueden dexar de hallarse siempre las AGUILAS TRIUMPHANTES, y no pueden dexar de llorarse siempre las LUNAS ECLIPSADAS. El *PRIMERO*, las Armas que tiene por *Divisa, tu Escudo, tu Reyno, y el Imperio*. El *SEGUNDO*, las Armas que tiene por *Divisa de su Imperio, el formidable enemigo*, que procurando invadir tu Reyno, y el Imperio, no creyó que fuesse Escudo del Imperio, contra su Imperio tu Reyno. Y el *TERCERO*, haver presentado tu Prudencia à tan formidable enemigo la batalla, en *Domingo Doze de Septiembre*; mostrando la felicidad que anunciava à tu corage el darse la batalla en este Dia, en este Numero, y en este Mes; siendo el Mes, Septiembre: el Dia, Domingo: y el Numero, Doze.

Estos son los tres Presagios, que aseguran à tus AGUILAS SUS TRIUMPHOS, y à sus LUNAS SUS ECLIPSES; siendo muy ordina-

polne. Jeżeli wysławiam słońce, mniejsza o to, że mój umysł jest marmurem zimnym, skoro słońce samo za pośrednictwem promieni swoich uzbrajać zwykło posągi językami tak, że posąg Memnona pod wpływem promieni słońca dźwięki wydaje. I jeżeli w czasie ogłaszania pokoju Grecy w Koryncie obecni wybuchli okrzykami radości, gdy do teatru wśród innych ptaków wpadł i kruk, co miało oznaczać, że ptaki nawet zamiast pozostać nieruchomymi, jak ptaki Orfeusza, wołały wyrazić swą sympatyją dla owej chwili, że nawet istoty nierozumne brały udział w tém szczęściu: to cóż złego, że wśród głosów radosnych tyłu ptaków znalazł się dzisiaj kruk, pragnący złagodzić uczuciem krakanie swoje i ukryć w podziwii prostactwo swoje. Skoro starożytność poświęcała Apollinowi kruki i łabędzie, a nie brakło wypadków, że sam Apollo przekształcał się w kruka, to nie uwłacza heroizmowi tego rodzaju, jeżeli temu Apollinowi promiennemu poświęca się kruk, który pragnie złożyć zamiast pochwał hołdy, zamiast oklasków uwielbienie. Zmienię teraz temat mego pisma, o bohaterze zwycięski: i już nie będę wysławiał trofeów, które walecznością swoją zdobyłeś na potęgde ottomańskiej, gdyż dawałbym do zrozumienia, że gdzie jest obecny twój miecz niezwyknięzony, tam można wątpić o rezultacie.

Zastanowię się tylko nad trzema wróżbami, jakie przed tém zwycięstwem miała Fortuna twoja i dowiodę, że z tymi trzema wróżbami orły muszą zawsze tryumfować, a księżycy zaćmione płakać. *Pierwszą* wróżbą była armija, która ma za godło herbową tarczę twoje, twoje królestwo i cesarstwo. *Drugą* wróżbą była armija, mająca za godło swego państwa wroga straszego, który, usiłując zagarnąć twoje królestwo i cesarstwo, nie sądził, żeby królestwo twoje było tarczą cesarstwa przeciwko jego cesarstwu. I *trzecią* wróżbą była rostopność twoja, która wydała bitwę wrogowi tak straszemu w niedzielę dwunastego września, wykazując szczęście, płynące z odwagi twojej, żeś wydał bitwę w tymże dniu, w téj liczbie i w tym miesiącu tj: miesiąc wrzesień, dzień niedziela, a liczba dwanaście.

Oto są trzy wróżby, które zapewniają orłom twoim tryumf, a ich księżycom zaćmienie, jest bowiem rzeczą bardzo zwykłą w świecie sądzić

rio en el Mundo, el juzgar por los *AUSPICIOS* las Victorias, y el esperar por los Presagios los aciertos. Los Nicopolitanos fundaron su Ciudad donde havia entrado Augusto triumphante; pareciendoles imposible que dexassen de alcançar con tan dichoso *AUSPICIO* el luzimiento, y que dexassen de gozar con tan feliz *AUSPICIO* el sossiego. Los romanos fabricaron à Pompeyopolis, donde havia plantado Pompeo su Tienda, teniendo por infalible el conseguir en tan cèlebre Campaña los Laureles, y el celebrar en tan venturoso Sitio los triumphos. Hasta Jonatas y Guedeon, tuvieron por Presagios de sus victorias, el oír lo que los enemigos discurrían, no tomando solamente sus Discursos como acasos, sino como Pronosticos, y no solo como Pronosticos sino como Prophécias; pues que los Presagios que son felizes, animaron siempre à los mas valerosos Capitanes en los combates; y los *AUSPICIOS* que son dichosos, excitaron siempre à los mas prudentes Generales a las batallas.

Fue pues el primer *AUSPICIO* desta Victoria, las Armas que tiene por Divisa tu Escudo, tu Reyno, y el Imperio; siendo las de tu Escudo, *un Escudo de oro en Campo Azul*. Las de tu Reyno *Dos Aguilas de plata con piede oro*, que por REY DE POLONIA tocan à tu Merito: y por GRAN DUQUE DE LITHUANIA, *dos Cavalleros armados de plata, con una espada de plata desnuda en una mano, y un Escudo de Azul Celeste en la otra*. Y finalmente, para mayor perfeccion destas Divisas, y mayor realce destas Empresas, logra el Real Escudo *una Corona que tiene un Mundo de oro por remate*; mostrando que no puede dexar de auspiciar sossiegos una Corona que teniendo por remate un Mundo de oro, está assegurando, que no tardará en solicitar que se vuelva à introducir el Siglo de oro en el Mundo.

O que infalibles Oraculos para las Dichas! ô que indubitables Pronosticos para los Triumphos! ô que gloriosos Presagios para los aciertos! Un REY que tiene por Armas un ESCUDO, que Escudo puede haver que resista à sus Armas? Un REYNO y un IMPERIO, que tienen en sus Escudos dos AGUILAS por Divisas; que Sol hay que pueda negar à su perspicacia las Luzes? y que Ave hay que pueda contradecir à su generosidad los buelos? Un DUCADO que tiene por Armas, DOS CAVALLEROS ARMADOS DE PLATA, siendo *blancas* las espadas y

z wróżb o zwycięstwie i z przeczcucia wróżby o powodzeniu. Nikopolitanie założyli tam swoje miasto, gdzie wstąpił August jako zwycięzca, gdyż zdawało im się rzeczą niepodobną, żeby pod tak szczęśliwą wróżbą kiedykolwiek blask stracili, żeby przy tak pomyślnej wróżbie nie mieli się zawsze cieszyć spokojem. Rzymianie wzaieśli Pompejopolis w tém miejscu, gdzie Pompejusz miał namiot a to w przekonaniu, że niezawodnie zdobędą laury w tak słynnej wojnie, że podczas tak szczęśliwego oblężenia będą obchodzili tryumf. Nawet Jonatas i Gedeon uważali za przeczcucie zwycięstwa tę okoliczność, że słyszeli rozmowę wrogów; nie brali jednak téj rozmowy za wypadek, tylko za wróżbę i nietylko za wróżbę, lecz i za prorocstwo; gdyż o ile przeczcucia są szczęśliwe, ozywiają w walce i najdzielniejszych wodzów, a o ile wróżby są pomyślne, zachęcają zawsze do walki i najroztropniejszych jenerałów.

Pierwszą więc wróżbą tego zwycięstwa była armija, która ma za herb tarczę twoję, królestwo twoje i cesarstwo, a *tarcza twoja jest złota na polu niebieskiém*. Herb państwa twego *dwa orły srebrne* o nogach złotych, do tego masz prawo jako Król Polski, a jako Wielki Książę Litewski, posiadasz w herbie dwu rycerzów ze srebra, uzbrojonych, z obnażonym mieczem srebrnym w jednej ręce i tarczą lazurową w drugiej. I nakoniec dla większej doskonałości tych godel i lepszego uwydatnienia tych herbów, tarcza królewska ma jeszcze koronę, która posiada u szczytu świat złoty, pokazując, że wróżbą pokoju musi być zawsze korona, a owym światem złotym na szczycie zapewnia, że nieomieszka starać się o to, aby sprowadzić na świat wiek złoty.

O! co za niemylna zapowiedź szczęścia, jak niewątpliwe wróżby tryumfów, jakież sławne przeczcucia powodzeń!.. Król ma za herb tarczę: jakąż tarcza może się oprzeć jego broni?.. Królestwo i cesarstwo mają na tarczach swoich dwa orły za herb; gdzie jest słońce, któreby mogło przezorności ich zaprzeczyć światła, gdzie jest ptak, któryby zaprzeczył lotu ich szlachetności? Księstwo, które ma za herb dwu rycerzów ze srebra, uzbrojonych, *białe* szpady, a niebieskie tarcze, cóż zapowiada jeśli nie *czystość* swéj wiary w walkę, przez srebro,

azules los Escudos, que pueden prometer, sino por la plata lo *Candido* de sus Fés en las batallas; y por lo Azul lo *Celeste* de sus impulsos en las Empresas? mostrando que no se pueden descuydar jamàs en defender su Patria, hallandosse siempre *Armados*, y que no pueden rendir jamas à la Plata las Armas; *teniendo hasta las mismas Armas, de Plata.*

Prometes (ô ínclito Monarcha) con tu *ESCUDO*, ser Escudo de los necesitados que se valen de tu poder, y amparo de los afflictos que recurren à tu valor; pues si para significar la desesperacion de un soldado, solian dezir los Romanos que arrojaba el Escudo, *Scutum abjicere*, que desesperacion podia temerse jamàs un los valerosos soldados de *VIENA*, si en lugar de arrojar desesperados los Escudos, estavan desseando que sirviesse de Escudo tu *ESCUDO*, à su recelo, y estavan esperando que sirviesse de Escudo tu *ESCUDO*, à su peligro? Antes siendo que para encarecer la perfeccion de qualquier objecto, solemos dezir los Hispanos que es *Oro sobre Azul*; que perfeccion puede dexar de prometer à tan generoso Monarcha el affecto, si teniendo un *Escudo de Oro sobre campo Azul*, por Divisa; está assegurando al Orbe, que es oro sobre Azul la prudencia con que esmalta sus prohezias, y que es oro sobre Azul la benignidad con que ilustra sus hazañas.

Era tan abominable entre los Germanos, el soldado que llegava à perder en la Guerra el Escudo; que no admitiendo lo en los sacrificios que hazian, hazian que por evitar el oprobio de no hallarse en los sacrificios, se sacrificasse intrepido à la Muerte. Por esso desterraron à Archiloco los Lacedemonios, solo por haver dicho que era mejor perder el Escudo que la Vida, *satius est Clipeum amittere quam interire*: y por esso relata Plutarco, que dando una prudente Heroyna à su hijo el Escudo, le mandó que o bolviesse con el, o no bolviesse: à cuya integridad aludió con agudeza un Ingenio, pintando un Escudo con el Mote, *Aut cum hoc, aut in hoc*; para mostrar que el Escudo, o hade servir al soldado de Timbre para el aliento, o hade servirle de Loza para el sepulcro.

Agonizante se hallava Epaminondas, batallando con las horriferas ansias de la muerte, pues que solo esta victoria, le faltava entre tantas victorias à su valor; y viendo que su misma sangre le iba tributando la Púrpura como à victorioso, no quiso sacar la flecha de la herida, hasta saber si quedava en poder de los enemigos el Escudo: y asegurando le

a *świętość* swych pobudek do działania, przez lazur? Herb ten pokazuje, że kto jest zawsze *uzbrojony*, nie może nigdy zaniedbać się w obrobie swęj ojczyzny, i że nigdy nie podda broni srebru, *kto nawet broń ma ze srebra*.

Przez tarczę swoje obiecujesz być, o monarcho sławny, tarczą przygnębionych, którzy się uciekają do twęj potęgi i obrońcą strapionych, którzy się powierzają dzielności twojęj. Jeżeli dla określenia rozpaczy żołnierza mawiali Rzymianie, że porzucił tarczę, *scutum abjicere*: jakaż rozpacz mogła kiedy owaćdnać walecznymi żołnierzami Wiednia, jeśli zamiast rzucić w rozpaczy tarcze, pragnęli, aby tarcza twoja była tarczą w ich trwodze i spodzięwali się, że tarcza twoja będzie dla nich tarczą w niebezpieczeństwie?.. Jeśli my Hiszpanie dla podniesienia doskonałości jakiegoś przedmiotu zwykliśmy mówić, że jest *złotem na lazurze*: to jakięjż doskonałości może nie obiecywać uczucie królowi tak szlachetnemu, skoro za godło mając tarczę złotą na polu lazuruwém, świat zapewnia, że jest złotem na lazurze rostopność, którą zdbi swe działania, i że jest złotem na lazurze łaskawość, jaką uświetnia swe czyny.

Był śród Giermanów żołnierz tak wstrętny, że stracił tarczę na wojnie; to tóż gdy go niedopuszczono do ofiar, odważnie odebrał sobie życie, żeby uniknąć tēj hańby. Lacedomończycy za to tylko wygnali Archilocha, iż powiedział, że lepiej jest stracić tarczę niż życie, *satius est clipeum amittere quam interire*. Plutarch podaje, że pewna bohaterka rozumna, dając tarczę synowi swemu, rzekła: „wróć z nią, lub nie wracaj.“ Szlachetność tę odtworzył subtelnie gienijusz, wymalowawszy tarczę z napisem: *aut cum hoc, aut in hoc*, dla okazania, że tarcza ma być żołnierzowi albo siłą oddechu, albo pomnikiem grobowym.

Konający Epaminondas walczył ze strasznymi torturami śmierci, gdyż śród tylu zwycięstw, jakie odniósł dzielnością swoją, brakło mu tylko tego zwycięstwa. Widząc, że własna krew jego okrywa go purpurą jako zwyciężcę, nie chciał wydobyć żelaza z rany, dopóki się nie dowiedział, czy tarcza pozostała w mocy wrogów. A gdy go zapewnili

sus Cabos, que aun que estava tan al cabo su vida, quedaria sin la pérdida del Escudo, eterna su Fama; arrancó con sus propias manos, de la herida el dardo, blasonando de haver logrado aunque moribundo, el triumpho.

Luego, si no havia triumpho que celebrasen con mas festivos aplausos estos Héroes, que el de no perder en las batallas los Escudos; que triumphos puede dexar de auspiciar à un invicto Héroe un ESCUDO que siempre campea inmobil en sus Armas; y unas Armas que tienen siempre à un ESCUDO por *AUSPICIO* de sus Glorias?

Si los Escudos se inventaron para pintar en ellos las Prohezas, que por esso introduze Virgilio por poco famoso a un soldado que tenia blanco el Escudo; porque cada uno solia representar en su Escudo sus empleos; que hazaña podia pintar mas memorable en su Escudo, este incontrastable Escudo de la Fé, que un ESCUDO? pregonando que siempre sera Escudo de su Fé su Corage; y que siempre sera Escudo de su Reyno su ESCUDO? Antes siendo que el dulce Chrisostomo afirma, que el Escudo es simbolo de la Fé, (pues que por esso se halla en algunas Medallas un Escudo que tiene por Mote *Ne Lædar*) que defensa puede dexar de esperar la Fé en este Escudo, si siendo el mismo Escudo simbolo de la Fé, muestra que siempre sera Escudo de la Fé este Escudo; y que siempre sera Escudo deste Escudo, la Fé. Con que si el Escudo de Numa Pompilio preservava a Roma de infortunios, solo por tener esculpida la Imagen de Jove en su Centro; que infortunios puede temer jamas Polonia en sus Armas, si vé que su prudente Numa, tiene retratada la Imagen de la Fé, en su Escudo?

Formen los Messenios, la letra M, en sus Escudos. Simbolizen en la letra M, sus Messenios; advirtiendole que su misma fama es su murala, y que su propio valor es su Escudo; que oy admira la Fama el ver la propiedad con que pudiera poner este generoso Cesar en su Escudo otra M.: pues que siendo tan loablemente los Romanos el retratar en sus Escudos sus tropheos; no havia quien no conociesse que eran los Mahometanos los tropheos deste escudo; y que assi como allá significava la M, Messenios, significava aqui la M, los Mahometanos.

Si queriendo ostentar Agatocles el valor de sus vassallos, les hizo armar el braço con unas Telas que parecian Escudos, porque los Escudos aunque sean de telas sirven de Hieroglíficos al valor; y aun que se-

podwładni, że choćby umarł, tarcza nie zginie, a sława jego przetrwa wieki, wówczas rękami własnymi wyrwał pocisk z rany, chełpiąc się, że nawet w chwili śmierci odniósł tryumf.

Otóż jeżeli nie masz tryumfu, któryby bohaterowie obchodzili z większą radością nad ten, że nie stracili tarcz w walce: to jakichże tryumfów może nie wróżyć bohaterowi niezwykłemu tarcza, która zawsze walczy nieruchoma na jego herbie, i jego herb, który zawsze posiada tarczę za wróżbę swęj chwały?....

Jeżeli tarcze wynalezione zostały, żeby na nich malować czyny, tak że Wirgiliusz np. wprowadza żołnierza małej sławy z tarczą czystą, gdyż każdy zwykł przedstawiać na tarczy własnej swe czyny: jakież czyn pamiętniejszy nad swą tarczę może na tarczy swęj wymalować ta niezwykła tarcza wiary, głaszając, że zawsze odwaga jego będzie tarczą jego wiary, a tarcza jego będzie zawsze tarczą jego państwa? Skoro słodki Chryzostom zapewnia, że tarcza jest symbolem wiary (i dlatego na niektórych medalach tarcza ma napis *ne laedar*), to jakież obrony nie może się wiara spodziewać od tęj tarczy, jeżelić sama tarcza, będąc symbolem wiary, wskazuje, że tarcza ta, będzie zawsze tarczą wiary, a wiara będzie zawsze tarczą tęj tarczy. Jeżeli tarcza Numy Pompilijusza zabezpieczała Rzym od nieszczęść dlatego tylko, że w jęj środku był wyrzeźbiony wizerunek Jowisza: to jakichże nieszczęść Polska lękać się może kiedykolwiek dla wojsk swoich, jeżeli widzi, że jęj rostopny Numa posiada obraz wiary na tarczy swęj?

Meseńczycy kładą literę M na swych tarczach, symbolizując pod tą literą samych siebie w przekonaniu, że własna ich sława ich murem, a własne ich męstwo, ich tarczą. O! jakże dziś cieszy się sława, widząc, że ten szlachetny Cezar mógłby ze słusznością położyć na swęj tarczy inne M; gdyż jeżeli śród Rzymian chwalebna było rzeczą przedstawiać na tarczach trofea własne; to nie masz nikogo, kto-by nie przyznał, że trofeami tęj tarczy byli Mahometanie, i że tak jak tam M znaczyło Meseńczycy, tutaj M znaczy Mahometanie.

Jeżeli Agatokles, chcąc się popisać z dzielnością swych wasalów, kazał im uzbroić ramię w tkaniny w kształcie tarczy, gdyż tarcze, choćby i z tkanin, są hieroglifami męstwa i choćby tylko malowane na tkani-

an pintados en telas pueden servir de Empresas à la generosidad; que valor puede dexar de prometer à este ESCUDO la Graditud? y que generosidad puede dexar de pronosticar à este ESCUDO la admiracion?

Si Valeriano prueba que el Escudo es Hieroglífico de la sapiencia (que por esso puede ser que pintassen à Palas à quien tenian por Diosa de la Sciencia, con el Escudo) y si el Escudo se llama en el Sacro Ydioma, *MAGUEN*, que quiere dezir *Escudo*, *Principe*, y *Amparo*; que amparo puede dexar de esperar el Mundo de un Principe q' teniendo la Sapiencia por Divisa; sabe esmaltar en lo armigero lo discreto, y en lo docto lo valiente? mostrando ser su ESCUDO Simbolo de un *Principe* que *ampara* con su *sapiencia*, à los que procuran valerse como prudentes de sus Consejos; y que defiende con su Escudo, à los que solicitan ampararse como beligeros de sus Armas.

Si en el Escudo, representan los Marciales todas las demas Armas, pues que por esso tomó un General por Divisa al Escudo, poniendole por Mote, *Tutatur et armat*, y donde Canta Virgilio *Regi responsa ferebant Tercentum scutati omnes*, traduze Scaligero en lugar de *scutati*, *armados*; que armas podran resistir à un escudo que es el breve Epilogo de todas las armas, y que empresa podrá ser difficil à un escudo que tiene otro ESCUDO por Empresa?

Si al Escudo puso por Mote un Curioso, *Tutela pignora Certae*, mostrando que no hay mas infalible prenda para la Proteccion que la del Escudo; que proteccion puede dexar de esperar el Mundo deste Escudo, si es el mismo Escudo simbolo de la proteccion? y que Paz puede dexar de esperar deste escudo el Ymperio, si Manilio assegura que deviendo ser el verdadero Plenipotenciario de la paz el Escudo; era Adagio entre los Romanos, el dezir que con el Escudo se havia de procurar la paz, *Scuto Pacem petere*?

Si los Salios, llevavan para defensa de sus exercitos un Escudo, que fingiendolo caydo del Cielo, le davan el titulo de Ancilo, que defensa pueden dexar de prometerse deste Escudo, los exercitos, si es Escudo, que en lugar de ser caydo del Cielo como el Ancilo; lo Consagra el invencible Juan Tercero al Cielo? Conosciendo que solo Dios, à quien intitulò David, SOL y ESCUDO, *Quia Sol, et scutum Dominus Deus*, es el verdadero ESCUDO que causa las victorias à sus Armas: y es el verdadero SOL q' ilustra con nuevos triumphos sus victorias. Con que si

nach, służyć mogą za oznakę szlachetności: jakież męstwo może téj tarczy nie obiecywać wdzięczności i jakaż szlachetność może nie wrożyć téj tarczy uwielbienia?...

Jeżeli Waleryjan dowodzi, że tarcza jest hieroglifem mądrości (dla tego może Palladę, uważaną za boginię mądrości, malowano z tarczą) i jeżeli tarcza nazywa się w narzeczu świętém Maguen, co ma oznaczać tarcza, książę i obrońca; jakież obrony świat nie może oczekiwać od księcia, który, mając mądrość za godło, umie zdobić wojowniczość rozumem, a uczoność męstwem, i okazuje, że tarcza jego jest symbolem księcia, broniącego mądrością swoją tych wszystkich, którzy rostopnie z rad jego korzystają, i że tarczą swoją broni tych, którzy, prowadząc wojnę, oddają się pod skrzydła jego herbu.

Jeżeli Marcyjalowie przedstawiają na tarczy broń wszelką, tak, że pewien wódz wziął za godło tarczę z napisem: *tutatur et armat*, i jeżeli Wirgiliusz śpiewa *regi responsa ferebant tercentum scutati omnes*, a Scaliger tłumaczy wyraz *scutati* przez *uzbrojeni*; jakaż broń oprócz się może tarczy, która jest krótkim streszczeniem wszelkiej broni, i jakież przedsięwzięcie może być trudnem dla tarczy, która ma za godło inną tarczę?...

Jeżeli ktoś położył na tarczy napis: *tutelae pignora certae* dla wykazania, że najpewniejszym obrony zabezpieczeniem jest tarcza; jakież obrony świat może nie oczekiwać od téj tarczy, jeżeli tarcza sama jest symbolem obrony, i jakiegoż spokoju może cesarstwo nie spodziewać się od téj tarczy, jeżeli Manlijusz zapewnia, że tarcza, stawszy się prawdziwą pełnomocnicą pokoju u Rzymian, weszła w przysłowie, mawiano bowiem, że pokój zdobywa się tarczą: *scuto pacem petere*?

Jeżeli Salijowie wznosili dla obrony wojsk swoich tarczę, która, uważając za spadłą z nieba, nazywali puklerzem; jekiż obrony nie mogą się spodziewać wojska od téj tarczy, która jest tarczą nie spadłą z nieba jak tamta, lecz poświęconą niebu przez niezwyčajonego Jana Trzeciego, a wiadomo, że tylko Bóg, nazwany przez Dawida „Słońcem“ i „Tarczą“, *quia sol et scutum Dominus Deus*, jest prawdziwą tarczą, która daje zwycięstwa jego wojskom i jest prawdziwem słońcem, oświecającem nowymi tryumfami jego zwycięstwa. Stąd téż Liwijusz utrzy-

Livio afirma que los Antiguos solian Colocar sus escudos en los Templos, y consagrarlos à los Dioses. Si Plinio assegura que eran de oro estos Escudos. Y si para confirmacion destas noticias, hallamos que por Sisak relata el Sacro Texto, que despojando al Divino Templo de sus Thesoros, se llevó con tiranica Violencia los escudos de oro que estaban consagrados à Dios en el mismo Templo, con que se conoce que los *Escudos eran de oro*, y que solian *Consagrarse à Dios estos Escudos*, *Et tulit Thesaurus Domus Domini et thesaurus regios et universa diripuit scuta quoque aurea quæ fecerat Salomon*; que mucho es que el Gran REY DE POLONIA, Consagre con tan pia generosidad à Dios, el ESCUDO DE ORO, que tiene por Divisa su Grandeza?

Diga à un cobarde soldado Scipion, que tiene el escudo muy hermoso: mas que los Romanos deven poner mas esperança en la mano de la espada, que en la mano del escudo. Si à Fabio llamó Roma su escudo, y à Marcelo su espada, es su escudo el mejor escudo, y la mejor espada de VARSOVIA, y es su espada la mejor espada, y el mejor escudo de VIENA; es preciso que lo aclame por nuevo Phebo la admiracion, à quien retratando Marciano con un Escudo y con una Antorcha, ilustrò el Celebre Pensamiento del Thesouro, que erigió por divisa del incomparable Principe que Tacito dессea; un escudo acompañado de un Farol, con el Mote, *Lumine et umbra*, pues que siendo el invicto Rey de Polonia, la refulgente Antorcha que guia à sus Vassallos à los aciertos, y el inexpugnable escudo que defiende à sus Vassallos de los peligros; escudo que resiste biçarro à los golpes, y Farol que modera luminoso los horrores, Campea propriamente el *Lumine et umbra* en sus Campanas, y luze propriamente el *Lumine et umbra* en sus proezas: porque no hay valor que admirado no confiesse, ser su ESPADA la luz que haze sombra à las Potencias mas formidables; y no hay aplauso que absorto no pregone, ser su ESCUDO la sombra que sirve de sombra à las desesperaciones mas horrorosas.

Celèbre pues VIENA, los felices presagios que tuvo para sus Glorias en este ESCUDO; y crea con Damarato que la causa de tenerse por infame entre los Espartanos al soldado que perdía el escudo, era porque las otras armas defendian solamente à la misma persona que las llevaba, mas el escudo servia à todo el Imperio de defensa, y à todo el exercito de Auxilio. Conozca el AUXILIO que tuvo en este ESCU-

muje, że starożytni umieszczali zwykle swe tarcze w świątyniach i poświęcali je bogom. Jeżeli Plinijusz zapewnia, że owe tarcze były złote, i jeżeli ku stwierdzeniu tych wiadomości, znajdujemy w Piśmie Świętém, że Sisak, obdarszy świątynię boską ze skarbów, porwał z gwałtownością tyrańską tarcze złote, które w tej świątyni Bogu były oddane, skąd wiadać, że tarcze były ze złota, i że owe tarcze poświęcały się Bogu, et tulit thesauros Domus Domini et thesauros regios et universa diripuit scuta quoque aurea, quae fecerat Salomon; o ileż więcéj znaczy, że Król Polski z taką szlachetnością pokorną poświęcił Bogu tarczę złotą, która ma za godło wielkość jego?

Pewnemu żołnierzowi telórzliwemu powiedział Scypijon, że ma tarczę bardzo piękną, ale że Rzymianie powinni więcéj liczyć na miecz niż na tarczę. Jeżeli Fabijusza nazywał Rzym tarczą swoją a Marcela swym mieczem, to jego tarcza jest lepszą tarczą i lepszym mieczem Warszawy, a miecz jego jest lepszym mieczem i lepszą tarczą Wiednia. Uwielbienie ogłosi tego właśnie, jako nowego Feba, kto odzwierciedlając Marcyjana z tarczą i pochodnią, urzeczywistnił sławną myśl ze „Skarbcza“ dla księcia idealnego, jakiego Tacyt pragnął: tarcza z latarnią, z napisem *lumine et umbra*. Niezwyciężony bowiem Król Polski, będąc błyszczącą pochodnią, która prowadzi swych wasalów do zwycięstw i tarczą niezwalczoną, która broni swych wasalów od niebezpieczeństw, tarczą, która się dzielnie opiera ciosom i latarnią, która światłem łagodzi grozę, walczy właściwie *lumine et umbra* w swoich walkach i świeci właściwie *lumine et umbra* w swych czynach, gdyż niema męstwa, któreby ze zdumieniem nie wyznało, że miecz jego jest światłem, zaćmiwającym potęgę najstraszniejsze, niema uwielbienia, któreby z podziwem nie wygłosiło, że tarcza jego jest cieniem, służącym za cień rozpaczy najstraszniejszej.

Wysławiaj więc, Wiedniu, przecucia szczęśliwe, które w tej tarczy złożone były dla jego chwały i wierz z Damaratem, że przyczyną, dla której u Spartanów za nędznika uważano żołnierza tracącego tarczę, była ta okoliczność, iż inna broń osłania tylko tę osobę, która ją nosi, gdy tarcza służy za obronę dla całego państwa, i za pomoc dla całego wojska. Niech więc cesarstwo i pamięta jaką miało obronę w tej tarczy

DO el YMPERIO, y Coronesse como hazian los Romanos, con este ESCUDO; pues que soliendo coronarse con escudos los Emperadores, obligó à Juliano y Onorio, este auspicio, à que se assentassen antes que los aclamasen el Pueblo por Emperadores, sobre los escudos.

Aplauda POLONIA las Glorias que le está vaticinando con este ESCUDO, su Monarcha; y procure imitar à Thebas, que por haver obedecido al Oraculo, que le mandó llevar en palmas el escudo del belicoso Aristomenes, alcanzó contra los Espartanos la Victoria. Trayga siempre en palmas, este ESCUDO, si quiere lograr siempre contra los enemigos las PALMAS. Sepa que al escudo circundado de flechas, puso por Mote un Coronado Ingenio, *Aut repelit, aut frangitur* mostrando q' no valen contra los escudos las flechas, y que no tiene que temer de FLECHAS, quien tiene por Divisa un ESCUDO.

Acuerdesse de que à un escudo con las Columnas de Hercules puso por Mote un generoso *Haud tendimus ultra*, enseñando que son las Columnas de Hercules un escudo, de donde no puede passar à mayores reales el desseo. Advierta que si en las Eneydas describe Virgilio à los Ciclopes ocupados en labrar el impenetrable escudo de Eneas; q' oy rinde Vulcano à Marte su enojo, paraque unidos, ministren à este nuevo Jupiter los rayos; y conformes, labren à este nuevo Eneas los escudos. Conozca finalmente, que llegó à ser tan glorioso el escudo de su inclito Thideo, que si al de Thideo auspicieron los Mithologicos los triumphos, por hallarlo Colmado de tantas ESTRELLAS que servian de adorno à su esplendor; no pueden dexar de auspicar al del invicto JUAN TERCERO, las victorias, hallando sseadornado de tantas LUNAS, que sirven de tropheos à su Generosidad.

NO se opusieron al primer AUSPICIO desta Victoria, las AGUILAS CON PIES DE ORO que tiene POLONIA por Divisa, y las AGUILAS que tiene por Divisa el YMPERIO: antes sirvieron de nueva Seguridad para esta empresa, y de nuevo Presagio para esta Gloria; pues que siempre se pronosticaron à las Aguilas los triumphos, y siempre se aplicaron a las Aguilas los despojos.

Pintaron los Egipcios, al Aguila por simbolo de la Victoria, pues que solo al Alarion rinde el Aguila su brio, por ser otro genero de Aguila mas generoso el Alarion. Mas unas AGUILAS generosas, que te-

i niech się ukoronuje tą tarczą na wzór Rzymian, bo gdy cesarzów tarczami koronowano, wróżba skłoniła Juljana i Honorjusza, żeby wprzód usiedli na tarczach, nim ich naród powoła na cesarzów.

Niech Polska wysławia chwałę, którą dla niej wróży jej monarcha swoją tarczą i niech się stara naśladować Teby, które usłuchawszy wyroczeni, żądającej, aby tarcza wojowniczego Arystomenesa niesiona była na palmach, odniosły zwycięstwo nad Spartanami. Niech zawsze nosi tę tarczę na palmach, jeżeli pragnie otrzymywać zawsze w walce z wrogami palmę zwycięstwa. Niech więc, że na tarczy, strzałami okoloniej, pewien gienijusz koronowany położył napis: *aut repelit, aut frangitur*, dając do zrozumienia, że strzały wobec tarczy nic nie znaczą, i że kto ma za godło tarczę, ten się strzał lękać nie potrzebuje.

Niech pamięta, że na tarczy ze słupami Herkulesa jakiś szlachcic położył napis: *haud tendimus ultra*, to znaczy, że słupy Herkulesa są tarczą, po za które pragnienia dalej sięgnąć nie mogą. Niech więc, że jeśli Wirgilijusz przedstawia w Enejdzie Cyklopów, zajętych wykuciem dla Eneasza tarczy niezłomnej: to dziś powinien Wulkan złożyć w hołdzie Marsowi niechęć swoje, aby połączeni, przygotowali pioruny temu Jowiszowi nowemu, i spolem temu Eneaszowi nowemu ukuli tarczę. Niech więc nakoniec, że dlatego tak rośnie w sławę tarcza jej Tydeusza znakomitego, iż gdy tarczy Tydeusza wróżyli mitologowie tryumfy, znalazzły ją obsypaną tyłu gwiazdami, które służyły za ozdobę jej świetności; to niepodobna nie wyróżzyć zwycięstw niezwykłom Janowi Trzeciemu, ozdobionemu tyłu księżycami, które służą za trofea jego szlachetności.

Nie sprzeciwiały się pierwszej wróżbie tego zwycięstwa orły złotonogie, będące herbami Polski, i orły będące herbem cesarstwa, a owszem, posłużyły za nową pewność tego przedsięwzięcia, tego zwycięstwa, za nowe przecucie tej chwały, gdyż orłom zawsze się wróży tryumf i zawsze dla orłów przewidują się łupy.

Egiptojanie malowali orła jako symbol zwycięstwa, gdyż orzeł jedynie Alaryjonowi ustępował w sile, Alaryjon zaś jest tylko szlachetniejszym gatunkiem orła. Ale gdy orły szlachetne, o złotych nogach, nie-

niendo les PIES DE ORO muestran que no desmayan como el Pavon de ver que halla el descredito de su pompa en sus pies; que triumphos puede dexar de esperar el siglo de su aliento, y que Victorias puede dexar de auspicar el orbe à su Grandeza?

Cayga la estatua de Nabucho, y rinda al tiro de una piedra su vanidad, ya que teniendo la Cabeça de oro, tiene los pies de barro; que *Aguilas de plata que tienen los pies de oro* no pueden temer que vença un tiro su bizzarria, ni pueden rezelar que postre una piedra su orgullo. La piedra servirá de PIEDRA DE TOQUE, en que ostente el oro su fineça; y el tiro se transformará en TIRO, donde encuentre la purpura la Fortuna, para Coronar con purpura este triumpho.

Procuren pues los Tartaros, postrar con piedras al Governador insigne de VIENA. Caygan de las murallas las piedras, y hiriendo al famoso Conde de Staremberg, en 15 de Julio en la *frente* y en 25 en la *mano*; muestren que solicitan vencer deste prudente Campion, el *juyzio* y el *valor*; que no se puede rendir jamas à las piedras, quien tiene las AGUILAS de VIENA por defensa, y las AGUILAS de POLONIA por socorro. Y aunque en el Divino Idioma se llame *Lebaná* à la *Luna* y se llame *Lebaná* à la *Piedra*, no hay *piedra* ni LUNA que se oponga à la generosidad de un AGUILA que significa en el mismo Idioma, *Alteza* para assegurar que no pueden derribar las *piedras*, de un AGUILA lo Magestuoso, y que no pueden impedir las LUNAS, de un AGUILA lo sublime: porque si los Gigantes tenian por Armas las Piedras; no hay poder Gigante que se atreva à combatir con unas Aguilas que solian tener por Armas los Rayos.

Por esso mandó gravar Neron una medalla que tenia de un lado su effigie y de otro un Aguila con un ramo de laurel, y un rayo entre las garras. El Cardenal Gonzaga, tomó por Empresa al Aguila assentada en un trono de Laurel; y el Landrino tuvo por Divisa un Aguila que haziendo sobre un tronco de Laurel su nido, se hallava defendido de sus hojas y Coronado de sus ramos. Vespasiano tenia en sus medallas un Aguila que traía un rayo el pico, y una hoja de laurel que la defendia de su propio rayo. El Emperador Maximiliano segundo, pintó al Aguila con el rayo y con el Laurel; y el Emperador Carlos Quinto hizo esculpir en una moneda, un Aguila que tenia el rayo en la boca y el Laurel

pokornieją wcale jak pawie, na widok nóg swoich, będących ujmą dla ich blasku; jakich tryumfów mógłby się wiek nie spodziewać od ich siły, jakich zwycięstw mógłby świat nie wróżyć ich wielkości?

Niech runie posąg Nabukadnezera i swą próżność ukorzy przed jednym kamienia rzutem, gdyż mając głowę złotą, posiada nogi z gliny; ale orły srebrne o nogach złotych nie potrzebują się lękać, żeby strzał jeden zniszczył ich siłę, nie mają powodu do obawy, żeby kamień ukorzył ich dumę. Kamień będzie *kamieniem probierczym*, na którym złoto wykazuje swą delikatność, a strzał (tiro) przekształci się w Tyr (Tiro), w którym fortuna spotka purpurę, żeby nią uwieńczyć tryumf.

Niech się starają Tatarzy upokorzyć kamieniami znakomitego rządcę Wiednia; niech spadają z murów kamienie, a trafiając słynnego hrabiego Starenberga 15 Lipca w czoło, a 25 w rękę, niech pokazują chęć zwyciężenia rozumu i dzielności tego rostopnego wodza; nie może uleść nigdy kamieniom, kto ma orły Wiednia za obronę, a orły Polskie jako pomoc. A jakkolwiek w narzeczu świętém *Lebana* znaczy księżyc i *Lebana* kamień, niemasz ani kamienia ani księżyca, któryby się oparł szlachetności orła, oznaczającego w narzeczu świętém *wysokość*, jakby dla zapewnienia, że nie mogą kamienie obalić majestatu orła, a księżyc nie mogą szczytności orła poniżyć; gdyż jeżeli Giganci używają za broń kamieni, to niemasz potęgi tak olbrzymiej, któraby się odważyła walczyć z orłami, używającymi za broń piorunów.

Wskutek tego Neron kazał wybić medal, na którym z jednej strony był wizerunek jego, a z drugiej orła z gałązką laurową i piorunem w szponach. Kardynał Gonzaga wziął za herb orła, siedzącego na tronie laurowym, a Landrino miał za herb orła, który, zrobivszy sobie gniazdo na pniu laurowym, był zabezpieczony jego liśćmi i uwieńczony konarami. Wespazyjan miał na swych medalach orła z piorunem w dziobie i liść laurowy, który go bronił od jego własnego pioruna. Cesarz Maksymilijan II malował orła z piorunem i laurem, a cesarz Karol V kazał wyróżnić na monecie orła z piorunem w dziobie i laurem w szponach. I nakoniec Zygmunt August, wojowniczy Król Pol-

a los pies. Y finalmente, el Augusto Segismundo Rey Beligero de POLONIA, eligió por belica Empresa de su valor, un Aguila que bolando con un ramo de Laurel en el pico, se hallava combatida de diferentes rayos que procuravan offender su soberania y ultrajar su Magestad.

Con que todos estos Heroes retrataron al Aguila circundada del rayo y del Laurel, ò ya para advertir que el Aguila ministrava a Jupiter los rayos, ò ya para enseñar, Coronandola de Laurel, que no pueden offender los rayos a un Aguila que acostumbrada a mitigar con el fuego de su amor, el fulgido poder desse radiante Monarcha de los Astros, resiste generose a los incendios, sin que puedan molestarla los ardores.

Luego, si las llamas no sirven a las Aguilas de susto, sino de recreo, y en lugar de abrasarse con el fuego, rejuvenecen con las llamas; que horror podian padecer las AGUILAS del YMPERIO entre las Balas, y que exterminio podian temer las AGUILAS de POLONIA entre los rayos?

Procure la maldad de un Perfido, distraçar con mascara de vengança la alevosia, y emboçar con capa de Amor Paterno la traycion. Acuerden tres impios traidores pegar fuego a los Almahanzenes de la polvora en VIENA, disponiendo el aveve Triumvirato q' fuesse nueva Troya el YMPERIO, pareciendo entre la flamente tempestad, Visuvios las Calles, Etnas los Palacios, y Mongibelos los Pechos. Abrasen los Tartaros antes de poner el sitio a VIENA, con horrible barbaridad sus Campanías. Fenezcan entre la voracidad de tantos Heklas, las hermosas villas de Schewechet, y Pelendorf; Interstof, y Laa; Penzing, y Hernal; Hiezing, y Shonbrun. Relate el Historiographo Rocolos en la descripcion curiosa deste sitio, que en las exactas noticias que mandó juntar la Cesarea Magestad del inclito LEOPOLDO, tanto de las perdidas como de los despojos, se halló haver quemado los Tartaros, y Turcos 14933, Villages que tocavan a VIENA, y Presburgo. Que por mas incendios que padezca el YMPERIO, no es possible llorar la ruina una Corte, que está assegurando al Mundo no poder fenecer sus AGUILAS entre ardores. Son fuegos con que celebra anticipadamente sus victorias; y son fuegos que estan auspiciando en forma de lenguas, sus aplausos.

ski, wybrał za marsowe godło swój potęgę orła, który niosąc gałąź laurową w dziobie, walczył z rozmaitymi piorunami, usiłującymi zachwiać jego władzę i skrzywdzić jego majestat.

Wszyscy ci bohaterowie przedstawiali orła, otoczonego piorunem i laurem, jużto dla przypomnienia, że orzeł podawał Jowiszowi pioruny, już też gwoli nauce, że orła dlatego wieńczy laurem, iż go piorun dosięgnąć nie może; orzeł bowiem, przyzwyczajony do łagodzenia błyszczącej potęgi tego promiennego gwiazd monarchy ogniem swój miłości, szlachetnie opiera się żarom, a upał krzywdy mu zrobić nie może.

Otóż jeżeli płomienie orzeźwiają orłów zamiast ich razić, jeżeli orły zamiast płonąć w ogniu odmładzają się tylko wśród płomieni: jakieżż grozy doświadczać mogły orły cesarskie wśród kul i jakieżż zguby lękać się mogły orły polskie wśród piorunów?

Jeden niewierny usiłuje chytrze ukryć zdradę pod maską zemsty, pod płaszczem miłości ojcowskiej utaić podstęp. Trzej zdrajcy bezbożni postanawiają wrzucić ogień do magazynów prochu w Wiedniu, ten bowiem zdradziecki tryumwirat pragnie, żeby cesarstwo stało się nową Troją, żeby wśród uraganu płomieni ulice były Wezuwijuszami, palące Etnami, piersi Mongibelami. Tatarzy przed oblężeniem Wiednia ze strasznym barbarzyństwem palą okolice jego. Żarłoczność tyłu Heekli pochłania piękne wille Schewecktu i Pelendorfu: Interstofu i Lau, Penzingu i Hernalsu, Hietzingu i Schönbrunnu. Historyjograf Rocoles w ciekawym opisie tego oblężenia podaje w zebranych z polecenia Jego Cesarskiej Mości sławnego Leopolda obliczeniach dokładnych tak strat jak i łupów, że Turcy i Tatarzy spalili 14,933 wiosek w okolicach Wiednia i Presburga. Lecz jakiebykolwiek pożary znosiło cesarstwo, dwór nie mógł lękać się ruiny, gdyż świat ma pewność, że orły nie giną wśród pożaru. Są ognie, którymi można wysławiać naprzód ich zwycięstwa, i są ognie, które w postaci języków wróżą tryumfy.

Discurriendo el insigne Thesauro, sobre los Equivocos Gramaticales, y diversidad de Anagramas que consisten en dividir, juntar, añadir, ò quitar alguna letra a la palabra, para dar nuevo sentido a la oracion; distingue las Paranomasias de los Anagramas, y muestra la galanteria que encierran algunos Anagramas tan dificiles como curiosos, que dividiendo las silabas de las palabras, y componiendo nuebas palabras de las silabas, forman aun que sea en otra lengua el pensamiento, y descifran aun que sea en otro sentido el capricho. En una destas divisiones, se fundó la fabulosa Divinidad de Alexando, a quien llamando el Sacerdote Ammonio PAEDIOS que quiere dezir *hijo*, para enlaçar en el rendimiento el affecto, y esmaltar en el respeto el cariño; lo desvanecieron los Interpretes con assegurar que lo havia llamado el Oraculo PAEDIOS que quiere dezir *hijo de Iove*, de donde nació aclamarlo por hijo de Jove los lisongeros, y adorarlo por hijo de Iove los supersticiosos. Y representandose al mismo Alexandro, un satiro en sueños, le pronosticaron la Victoria de Tiro, pues que leyendo en lugar de SATIROS que significa *Satiro*, SA-TIROS que significa *tuya es Tiro*; abraçó la ambicion con caricioso anhelo la sutileza; y eternizó la sutileza con decoroso pretexto la vanidad.

Luego, si los Anagramas, que dividen las palabras, son tan curiosos. Si aun que formen divididos, en otra lengua el Concepto, son tan plausibles. Y si de AGUILA podemos formar en el Sacro Idioma tres silabas, que divididas en un misterioso Anagrama, suena A-GUILA q' quiere dezir *Desgracia, Gozo, y llanto*; q' mejor AUSPICIO podia encontrar el Invicto REY DE POLONIA para el triumpho, y VIENA para la Gloria, que un AGUILA que representando *un Gozo entre una desgracia, y un llanto*; que es lo mismo q' dezir, *una felicidad entre dos ansias, y un gusto entre dos Pesares*; nos esta certificando que las AGUILAS generosas de VIENA padecieron dos peligros que intentaron postrar su biçarria, y experimentaron dos Sitios que procuraron vencer su generosidad: El primero en el año 1529 quando baxó Soliman con trezientos mil Soldados, al Ymperio; y el segundo en este presente año 1683 que embió Sultan Mahomet à su gran Visir Mustafá con tan formidable Poder, que acreditava los hiperboles, y atrahia los horrores, para que sugetasse la Celebre VIENA à su obediencia, y rindiesse esta fa-

Znakomity „Skarbiec,” mówiąc o ekiwokach gramatycznych i różnorodności anagramów, które polegają na dzieleniu, łączeniu, dodawaniu lub opuszczaniu jakiejś głoski w wyrazie dla nadania mowie znaczenia odmiennego, odróżnia paranomazyje od anagram i wykazuje osobliwość, jaka się zawiera w niektórych anagramach, zarówno trudnych jak ciekawych, gdyż dzieląc zgłoski wyrazów i składając ze zgłosek wyrazy nowe, tworzą myśl, chociażby w innym języku, i wyjaśniają kaprysy, chociażby w innym znaczeniu. Na jednym z tych podziałów opiera się bajeczne bóstwo Aleksandra, którego, gdy kapłan Ammonijusz nazwał *paedios* t. j. *synem*, dla złożenia mu w hołdzie swego uczucia i ku wyrażeniu pieśczołtliwie uszanowania, tłumacze wystąpili z zapewnieniem, że go wyrocznia nazwała *Pae-dios* tj. *syn Jowisza*, skąd też pochlebcy ogłosili, że jest synem Jowisza, a zabobonni czcili go jako dziecię tego bożka. A gdy ten sam Aleksander ujrzał satyra we śnie, wywróżono mu zwycięstwo nad Tyrem, czytając zamiast *satiros*, co znaczy satyr, *Sa-Tiros*, co oznacza *twój jest Tyr*; subtelność ta podrażniła ambicyją pragnieniem ponętym i próżność pretekstem zaszczytnym uwieczniła.

Otóż dla czego anagramy, które dzielą wyrazy, tak są ciekawe. Jeżeli znów podzielone tworzą myśl w innym języku, także są interesujące. Bo jeśli z *aguila* (orzeł) możemy zrobić w narzeczu świętym trzy zgłoski które, rozdzielone w anagram tajemniczy, brzmią: *A-guil-A*, co oznacza *nieszczęście, radość, płacz*: to jakąż niezwyciężony Król Polski mógł mieć lepszą wróżbę tryumfu, a Wiedeń—chwały, nad orła, który, przedstawiając radość wśród nieszczęścia i płaczu, czyli *szczęście wśród dwu nieszczęść, jedną radość, wpośród dwu smutków*, zapewniał nas, że orły szlachetne Wiednia przeszły dwa niebezpieczeństwa, grożące obaleniem ich potęgi, i doświadczyły dwu obłążeń, które usiłowały pokonać ich szlachetność. Pierwsze w r. 1529, kiedy Soliman z trzystu tysiącami żołnierzy spadł na cesarstwo, a drugie w roku obecnym 1683, gdy sułtan Mahomet wysłał swego wezyra wielkiego Mustafę z siłą tak straszną, że przeszła w hiperbolę i wywołała przerażenie, ażeby podbił pod jego władzę słynny Wiedeń i poddał ten dwór sławny jego łasce. Lecz nie wiedzieli bezbożni, że orzeł trzyma wśród dwu smutków jedną radość, wróżąc

mosa Corte à su domino. Mas no Conocieron los impios, que el AGUILA tiene *entre dos ahogos un regozijo*, y que está auspicando las Victorias entre los sustos, los aplausos entre los Combates, y los tropheos entre los riesgos. Antes siendo que el nombre del AGUILA, empieza con la propia Letra que acaba; es preciso que con el estrago lleguen à Confessar los barbaros arrogantes, que quando parece que el Aguila acaba, entonces es que empieza; y que quando parece que fenece, entonces es que renace; pues que passando de Aguila à ser Fenix, fabrica de su misma Tumba su cuna, y forma su propio Thalamo de su Pira.

Por esso significa *Neser* en Caldeo, *Aguila, Caída*, y *Exaltacion* pues si quando parece que las Aguilas se rinden se exaltan, y quando parece que caen se subliman; es fuerça que pregone la Fama, que sus precipicios son buelos, q' sus despeños son triumphos, y que sus caidas son reales. Y no obstante que el *Ossifrago* sea una especie de *Aguila* que teniendo *blancas las Alas*, le llamaron *Fini* ò *Finis* los Griegos; no pueden tener *fin* las AGUILAS del belico JUAN TERCERO aunque por ser de *plata* tengan *blancas las alas*, ni podia hallar jamas en ellas otro *Finis* la admiracion, que el que assegurando los Romanos que *Coronat Opus*, *Coronó* con generoso *fin* las inexpugnables *Obras* que havia erigido VIENA para assegurar su amparo; y eternizó con glorioso *fin*, las buenas obras que havia hecho VIENA para censeguir su libertad.

No desmaye pues el Aguila, aun que se vea entre nubes, y aun que se halle entre rayos, por que las tempestades suelen servirle de agasajo, y los estrepitos de recreo. Al Aguila que buela contra las nubes que con tempestuosos estruendos la acometen, y con horribles machinas la amenazan, puso un Heroe por Mote *Nulla Via inuia*; y al Aguila que buela contra un Cielo circundado de sombras y ilustrado de rayos, puso un Ingenio *Nil fulmina terrent*; otro, *Non Pavet ad Strepitus*; y el Rethorico Palavicino *Per Tela, per Hostes*. Con que no podia temer el invicto EMPERADOR que padeciessen sus AGUILAS la ruina, ni entre las nuves con que procuraron los Turcos offuscarlas, ni entre las Tempestades con q' solicitaron los Tartaros sumergirlas; ni entre los rayos con que intentaron los traydores offenderlas: por que las Agu-

zwycięstwa wśród udreżeń, tryumfy wśród walk i trofea wśród niebezpieczeństw. Wyraz *aguiła* zaczyna się od tej samej głoski, którą się kończy, to też właśnie przy kłęsce wyznają nadęci barbarzyńcy, że gdy sądzisz, iż orzeł się kończy, on się zaczyna, gdy mniemasz, że ginie, odradza się; albowiem, przechodząc z orła w feniksa, tworzy z grobu własnego kołyskę, a łożę ślubne ze stosu.

To też *neser* znaczy po chaldejsku *orzeł, upadek, egzaltacja*, bo kiedy sądzimy, że orły poddają się, one wleczą, a gdy mniemamy, że upadają, sięgną szczytów; dlatego zapewne fama głosi, że ich przepaść jest lotem, ich upokorzenie tryumfem, a ich upadek powołaniem. A chociaż orła morskiego, który ma białe skrzydła, Grecy nazywali *fini* lub *finis*, to jednak nie mogą mieć końca orły wojowniczego Jana Trzeciego, pomimo że będąc ze srebra, mają białe skrzydła i uwielbienie innego *końca* znaleźć dla nich nie może, jak ten, który Rzymianom „uwieńczenie dzieła” zapewnia, t. j. uwieńczy szlachetnym rezultatem dzieła niezwalzone, które wznosił Wiedeń ku zabezpieczeniu swego schronienia i uwieczni sławnym końcem prace pożyteczne, których dokonał Wiedeń dla ocalenia swęj wolności.

Nie omdlewa orzeł znalazzsy się nagle wśród obłoków lub wśród piorunów, gdyż uragany służyc mu zwykły za roskosz, a grzmoty za orzeźwienie. Orłowi, borykającemu są z obłokami, które go z łoskotem szalonym atakują i ciosami grożą mu strasznymi, pewien bohater daje za godło: *nulla via in via*; orłowi zaś, który się wznosi ku niebu otoczony mrokami a oświecony piorunami, jakiś gieniusz daje napis: *nihil fulmina terrent*; ktoś inny: *non pavet ad strepitus*, a retor Palavicino: *per tela, per hostes*. To też niezwyciężony cesarz nie mógł się lękać, żeby orły jego nie poniosły kłęski ani wśród chmur, którymi starali się otoczyć ich Turcy, ani wśród uraganów, którymi Tatarzy usiłowali zgnebić ich, ani wśród piorunów, którymi zdrajcy chcieli ich dotknąć, gdyż orły (jak śpięwa Testi) rospraszają chmury, jak słońce, opięrają się wichrom, jak skały,

ilas (como cantò el famoso Testi) deshazen como el Sol las nubes, se oponen à las tempestades como escollos, y se libran con los laureles de sus triumphos, de los rayos; que por esso tomaron tantos Principes por Empresa de su generosidad, las Aguilas coronadas de Laureles.

No se contente la ambicion, con hazer que salga el intrepido LEO-POLDO de VIENA, como salio Carlos Quinto el año MDLII por no caer en mano del Elector de Saxonia su rebelde. Trace la ingratitud, del afflicto EMPERADOR la muerte, desseando igualarlo al heroyco Macedonio que perdió entre las borrascas de la perfidia el aliento, y sumergió entre las olas del Veneno, la vida; que si las Aguilas tienen siempre la Piedra GAGATES en sus nidos para deffenderlos de las Serpientes, y preservarlos de los VENENOS. Si tocando por suerte, el ser sacrificada entre las donzellas de Lacedemonia, Elena arrebató un Aguila de mano del cruel ministro la ESPADA; como sucedió en Roma con otra Aguila que libró à Valeria de la muerte. Y si Crates Pergameno refiere la maravillosa piedad de un Aguila tan celebrada de Stesicoro en sus versos, por haver librado à un rustico del VENENO, arrebatandole de la mano el vaso; que MUERTE ò que VENENO podia postrar de tan Sacra y Real Magestad el brio, si las AGUILAS de VIENA estavan solicitando librarlo de los VENENOS, y si las AGUILAS de POLONIA estavan prometiendo librarlo de los SOLIMANES?

Pondere en la historia deste cerco el Rocolos, haverse visto en 25, de Agosto una nube en forma de vara en el campo enemigo, y q' estava anunciando ser la Vara del castigo para los sobervios, y el baculo de la piedad para los fieles. Relate que en 3, de Setiembre se tubo por feliz pronostico, bolar *ocho cigueñas* sobre VIENA, y que bolando en 9, de Setiembre una *paloma* del campo enemigo à la ciudad, se prometieron los doctos, que assi como una paloma asseguró à Noè que havia cessado el Diluvio, assegurava esta paloma à VIENA (que se hallava tan expuesta como el arca de Moysen à los peligros, y se llorava tan contigua como el arca de Noè à los naufragios) que ya iban cessando de los Barbaros las inundaciones. Parezca finalmente que forma impossibles de su relacion, y fabulas de su historia, y admire haver seguido un Aguila, siete leguas al invicto REY DE POLONIA en su marcha, proporcionando siempre con tan regia atencion el buelo, y certificando siempre con tan maravilloso Auspicio el triumpho, que nunca dexava de

i wychodzą spośród piorunów z laurem tryumfu, w skutek czego książęta biorą za godło swój szlachetności orły laurami uwieńczone.

Ambicja nie zadawała się, że zmusiła nieustraszonego Leopolda wiedeńskiego do wyjścia, jak wyszedł Karol Piąty roku 1552, ażeby nie wpaść w ręce Elektora Saskiego, swego rokoszanina. Niewdzięczność pragnie śmierci zgnębionego cesarza, chcąc go porównać z Macedończykiem heroicznym, który stracił oddech wśród wichrów zdrady i zatopił życie wśród fal trucizny. Jeżeli orły mają zawsze agaty w swych gniazdach, żeby się nimi bronić od węzów i zabezpieczyć od trucizny; jeżeli wówczas, gdy Helena, poświęcona wśród dziewic lacedemońskich na ofiarę, miała już spełnić los swój, orzeł wyrwał miecz z ręki ministra okrutnego, co się też zdarzyło i w Rzymie z innym orłem, który Walerjusz ocalił od śmierci; i jeżeli Crates z Pergamu podaje o uczuciu szczęśliwym orła, tak sławionego przez Stesichora w jego wiérkach, że oswoił wieśniaka od trucizny, wyrwawszy mu z ręki naczynie: to jakaż śmierć, jaka trucizna mogłaby zniszczyć siłę majestatu tak świętego i królewskiego, gdy orły wiedeńskie starają się uwolnić ją od trucizny, orły zaś polskie przyrzekają oswoić ją od Solimanów?

Rocoles podaje w historyi tego oblężenia, że 25 sierpnia dał się widzieć w obozie nieprzyjacielskim obłok w kształcie różgi, zwiastując dumnym różgą kary, a znak uczucia wiernym. Podaje, że uważano za szczęśliwą wróżbę, gdy 3 września osiem bocianów krążyło nad Wiedniem, a gdy 9 września gołąb' z obozu nieprzyjacielskiego przyleciał do miasta, uczeni przepowiadali, że jak Noemu gołąb' zwiastował koniec potopu, tak ów gołąb' zapewniał Wiedeń (który tak był narażony na niebezpieczeństwa, jak arka Mojżesza, i tak mu ciągle groziło rozbicie, jak arce Noego), że już wylów barbarzyńców ustępuje. Zjawia się wreszcie i to, co stanowi w opowiadaniu jego niemożebność, co jest bajką w jego historyi, gdy podziwia, jak orzeł przez mil siedem towarzyszył niezwykłom Królowi Polski w czasie pochodu, z królewską uwagą miarkując lot swój i zapewniając zawsze tą wróżbą cudowną tryumf przez unoszenie się ustawiczne nad jego głową. Przepowiednia o bocianach i gołębiu mało ma cudownego, choćby ją nawet tłumaczyć

quedarle sobre la cabeça. El Presagio de las *Cigüeñas* y de la *Paloma*, tiene poco de prodigio, aun que pueda aplicarlo el zelo à misterio. Y el buelo del *Aguila*, tiene mas de imposible que de admirable, con que deve aplicarlo la prudencia à ilusion, quando no quiera atribuirlo la ternura à milagro. El ser una generosa AGUILA el inclito JUAN-TERCERO, y el tener su REYNO las AGUILAS por Divisa; essa si que fue el Aguila que lo siguió en su viage, y essa si que fue el Aguila que lo favoreció en su Empresa.

Mas lo cierto es, que como sabe este Historiador insigne, que los Antiguos pintavan à Jove con el Aguila y con la Victoria, para enseñar que assi como Jove superava à los de mas Dioses, superava el Aguila à las de mas aves. Que al carro de Jove descriven tirado de dos Aguilas, los eruditos. Que los Elios como certificó Pausanias, retratavan à Jove con un ceptro que tenia un Aguila por remate. Que los Egipcios tenían al Aguila por simbolo de excelencia y geroglífico de magnanimidad. Que los Athenienses llamaron al Aguila, Divina. Que Jupiter se convirtió en Aguila por Asteria. Que Ciro traía por insignia un Aguila en lança. Que por su Magestad y Magnificencia, aclamaron por Aguila à Pirro. Que los Persas, Medas, Griegos, Egipcios, y Romanos, tuvieron siempre al Aguila por feliz auspicio. Que aun que los Romanos tenían en las campañas otras Empresas, sirvió por horden de Mario un Aguila de señal en las legiones, cuya ostentacion aprendieron de los Persas, q' las traían en sus estandartes, como ellos en sus Banderas. Que Jupiter eligió el Aguila por Divisa, ò ya por el favor que encontró en su generosidad, ò ya por haverle auspiciado el Ymperio su grandeza. Que Constantino eligió à Constantinopla por Corte del Oriental Ymperio, por haver transportado un Aguila à Bisancio las piedras del sitio donde designava fabricar su Emporio. Que el Aguila como Valeriano afirma, sirvió muchas vazes de presagio para el Rejno, à los heroes que coronó las cabeçaças con las alas, como se exporimentó en Gordio entre los Frigios; en Egon entre los Arguivos; y en Claudio entre los Romanos. Y finalmente sabiendo que à Hyeron le pronosticaron los amigos el ser Rey, por haversele puesto un Aguila sobre el Morrion y que el dia que nació Alexandro, le asseguraron las Victorias, por haversele sentado un Aguila sobre la cabeça; quiso distraçar con titulo de historia el desseo, y con titulo de auspicio la lisonja. Aplicó el nombre de verdad à la

można z upodobaniem do cudowności. A lot orła jest raczej nie możebny niż zadziwiający, to też rozsądek każe go wytłumaczyć złudzeniem, jeżeli uczucie nie zechce go przypisać cudowi. Słynny Jan Trzeci jest orłem szlachetnym, a królestwo jego ma za herb orła, więc ten mu orzeł tylko towarzyszył w czasie pochodu, ten tylko orzeł opiekował się jego przedsięwzięciem.

Lecz to jest pewne, jak o tém wie historyk znakomity: że starożytni malowali Jowisza z orłem i ze zwycięstwem dla przedstawienia, że jak Jowisz przewyższał wszystkich bogów, tak orzeł panował nad ptakami; że uczeni opisują wóz Jowisza jako ciągniony przez dwa orły; że Elijczycy, podług Pausaniasza, przedstawiali Jowisza z berłem, na którego szczycie był orzeł; że Egipcjanie uważają orła za symbol doskonałości i hieroglif wspaniałomyślności; że Ateńczycy nazywali orła boskim; że Jowisz przemienił się w orła dla Asteryi; że Cyrus nosił jako oznakę dostojności orła w lancy; że Pyrrusa za majestat i wielkość ducha ogłoszono orłem; że Persowie, Medowie, Grecy, Egipcjanie i Rzymianie zawsze orła za wróżbę szczęśliwą poczytywali; że jakkolwiek Rzymianie mieli w wojsku inne znaki, z rozkazu Maryjusza wzięto orła za herb legijonów, nosili go zaś na chorągwiach, przejąwszy tę nowość od Persów, którzy mieli orła na sztandarach; że Jowisz orła wybrał za godło, bądźto ze względu na szlachetność jego, bądź też, że mu wielkość jego wróżyła panowanie; że Konstantyn wybrał Konstantynopol na dwór cesarstwa rzymskiego z tej przyczyny, iż orzeł przeniósł kamienie obłężnicze do Byzancyjum, gdzie też postanowił zbudować swą stolicę; że orzeł, jak twierdzi Waleryjan, był niejednokrotnie wróżbą panowania bohaterom, którym głowy uwieńczył skrzydłami, jak to się urzeczywistniło z Gordijuszem śród Frygijczyków, z Egonem śród Argiwów i z Klaudyjuszem śród Rzymian. Wiedząc wreszcie, że Hieronowi wróżyli przyjaciele godność królewską, gdy mu orzeł usiadł na szyzaku, i że w dniu urodzin Aleksandra przepowiadano jego zwycięstwa, gdy orzeł usiadł mu na głowie; chcę okryć tytułem historyi pragnienie, a tytułem wróży, bohaterstwo. Imię prawdy stosuję do czci, a grzeeczność nazywam wydarzeniem. Okazałój było malować zawsze owego Jowisza z orłem, i przypuszczać, że orzeł towarzyszył jego wojsku,

veneracion, y dió el nombre de successo à la urbanidad. Parecióle decoroso el pintar siempre con un Aguila à este Jove, y el suponer que seguia un Aguila su exercito, como tirava à Jove otra Aguila su carro. No creyó possible que pudiesse estar sin su Aguila este Jupiter, y que pudiesse marchar sin su Aguila este Ciro. Y como tubo por infalible que al salir el Gran REY DE POLONIA de su Corte, no podian dexar de seguirlo los triumphos; fingió que lo havian seguido tambien las Aguilas.

O AGUILA Generosa! que rasgando las entrañas à un Prometheo temerario que en lugar de hazer al hombre con las llamas, procurava deshazerlo con los incendios; supiste exceder al Aguila en la generosidad con que combate y supiste superar al Aguila en la ligereza con que buela. Y si los Egipcios, para pintar el Nilo, solian pintar en sus hyeroglificos un Aguila; que Fama, aun que tenga mas bocas que el Nilo, puede atreverse à expressar las proezas deste nuevo Hyeron, por quien dixo Simonides, que en las glorias de tal Rey devian emplearse todas las lenguas, y que en los aplausos de tal lengua devian emplearse todas las Glorias?

Exagere Moysen el favor que recibió de Dios su ingrato Pueblo, asegurando q' lo llevò en alas de Aguila à la desseada Patria, para juntar à la Dicha la brevedad, y al agasajo la ligereça, *quomodo portaverim vos super alas aquilarum*. Vaticine al Ysraelitico Pueblo el estrago Jeremias, comparando el exercito de Nabucho à las nubes en lo atrevido, à las tormentas en lo ruidoso, y à las Aguilas en lo ligero, *Ecce quasi nubes ascendet et quasi Tempestas Currus eius velociores aquilis equi illius*. Transformesse en Cisne el coronado Fenix, llorando al cantar en la Caída de su venerado Monarcha su caída; y cantando al llorar en la muerte de su amado Ionatas su muerte; y sienta la falta de dos Heroes que siendo Leones en el valor, eran Aguilas en la velocidad, *Aquilis Velociores Leonibus fortiores*. Encarezcan los demas Prophetas la velocidad de qualquier accion, con la velocidad del Aguila en su buelo, por cuya causa le puso por Mote un curioso, *Volatu nemini*; que no havrá pluma que cediendo à nuestra generosa Aguila en la ligereza, no consiese ser el invicto REY DE POLONIA un Aguila veloz en sus empresas: y que si el Emperador Leon tenia *aves de oro* que cantavan sus elogios; tiene el inclito JUAN TERCERO (que siendo AGUILA en la

gdy inny orzeł ciągnął wóz Jowisza. Nie sędzę, żeby ów Jowisz mógł istnieć bez orła, i żeby ów Cyrus mógł odbywać pochód bez orła swego. A ponieważ uważam za nieomyślne, że jeżeli Wielki Król Polski ruszył ze dworu swego, nie mogły za nim iść tryumfy; przeto przypuszczam, że mu również towarzyszyły i orły.

O Orle szlachetny, który, szarpiąc wnętrzności Prometeusza zachwałego, za to, że zamiast obdarzyć człowieka płomieniami, usiłował zniszczyć go przez pożary, umiałeś przewyższyć orła w szlachetności, którą walczy i zwyciężyć go w lekkości z którą wlatuje! I jeżeli Egipcjanie, malując Nil, zwykli przedstawiać w hieroglifach orła, jakaż sława, choćby miała ująć więcej od Nilu, może się odważyć na określenie czynów tego Hierona nowego, o którym mówi Simonides, że ku chwale takiego króla, powinny działać wszystkie języki, i że w uwielbieniach takiego języka, powinny brać udział wszystkie chwały?...

Mojżesz, wysławiając łaskę, którą miał u Boga lud jego niewdzięczny, zapewnia, że przybył do ojczyzny upragnionej na skrzydłach orła: chciał połączyć szczęście z szybkością i wdzięk z lekkością, *quomodo portaverim vos super alas aquilarum*. Jeremiasz przepowiada ludowi izraelskiemu ruinę, porównywając wojsko Nabukadnezara do obłoków pod względem zuchwalstwa, do uraganów w nieokiełznaniu, do orłów w lekkości: *ecce quasi nubes ascendet et quasi tempestas currus eius velociores aquilis equi illius*. Przekształcił się uwieńczony Feniks w łabędzia, oplakując śpiewem upadek własny, w upadku czcigodnego monarchy swego, i opiewając łzami śmierć swoje, w śmierci swego ukochanego Jonatasa, i odczuwa ubytek dwu bohaterów, którzy będąc lwami w odwadze, byli orłami szybkości, *aquilis velociores leonibus fortiores*. Porównywają inni prorocy szybkość jakiegoś czynu z szybkością orła w locie, stąd też dał mu ktoś za godło *volatu nemini*. Otóż nie znajdzie się pióro, któreby, ustępując w lekkości naszemu orłowi szlachetnemu, nie wyznało, że niezwyciężony Król Polski, jest orłem szybkim w swych przedsięwzięciach, i że jeśli cesarz Leon miał ptaki złote, które go śpiewem wysławiały, dostojny Jan Trzeci (będący orłem w szybkości *aquilis velociores*, a hmem

velocidad *Aquilis velociore*, es LEON en el valor *Leonibus fortiores*) AGUILAS CON PIES DE ORO que *auspician* sus TRIUMPHOS:

No fue Aguila generosa quando desvaneci6 con la ligereza, la industria y el poder del intrepido TEKELEY que despues de no haver encontrado mas resistencia à sus armas que la fidelidad del Baron Juanelli con el Castillo de Panowits, pass6 à las fronteras de POLONIA para impedir à esta triumphante AGUILA la Victoria, al Mundo la admiracion, y à VIENA el socorro? No fue Aguila en la ligereza, quando frustr6 con su velocidad las estratagemas, las astucias, y los ardidess deste integro rebelde llegando à HOLBRON con una diligencia tan inaudita, q' mas pareci6 buelo que marcha, y se tuvo mas por prodigio que por diligencia? Los festejos los regozijos, y las aclamaciones con q' lo recibieron en Holbron sus aliados, no pregonaron ser un Aguila invencible en sus impulsos, y un Aguila Veloz en sus favores? Si: pues que fingiendo los mythologicos que rob6 el Aguila à Ganimedes, y significando *Ganimedes* en Griego, *alegría*; de Aguila lo acredit6 la alegría con que celebraron unanimes su llegada, mostrando que no podia estar el Aguila sin *Ganimedes*, y que no podia hallarse esta *Aguila* sin el gozo que le auspiciavan las AGUILAS de POLONIA; sin el plazer que le asseguravan las AGUILAS de VIENA.

Si combatiendo el Aguila con la Serpiente la destroça; que Aguila puede dexar de rendir a esta famosa Aguila su realce, si rindi6 combatiendo à aquella mortifera Serpiente, que teniendo por apellido una voz que suena en el Divino Ydioma, *Peso*, estava amenazando à los Adanes los disgustos, y à las inocencias los *Pesares*? Mas quien se podia oponer à un CESAR, sino quien siendo *Peso*, es *Marco*; y quien siendo *traydor*, es *Bruto*? Antes siendo que Marco Bruto fue el primero que tubo el Aguila por Diviza, admira oy la erudicion, el ver que allà fue un Bruto el que eligi6 un Aguila por Armas, y que aqui fue un Aguila la que derrot6 con sus Armas à un Bruto.

Si pintando el Gamberti un Aguila que tenia aprisionado con las garras un halcon, le puso por motte lo que cant6 por un Heroe Virgilio, *Animis et viribus*, mostrando que en los Campiones se requiere animo y valor, para que dandosse, los braços con los coraçones, y los pechos con las manos, puedan acreditarse con las victorias los esfuerços, y con los tropheos los amagos; que Aguila hay que pueda aventajar al Invi-

w męstwie *leonibus fortiores*), ma *orły złotonogie*, które mu wróżą tryumfy.

Czyż nie był orłem szlachetnym, kiedy zniszczył szybko działania i potęgę nieustraszonego Tekelego, który nieznalazszy zarówno obrony w swych wojskach jak wierności w baronie Juanellim z zamkiem de Panowits, przeszedł granice Polski, dla przeszkodzenia zwycięstwu tego orła tryumfującego, uwielbieniu świata, odsieczy Wiednia? Czyż nie był orłem w szybkości, gdy właśnie szybkością swoją udaremnił strategija, chytryść i podstępny tego buntownika, przybywając do Holbron, z żywością tak niesłychaną, że pochód zdaje się być lotem, a szybkość cudem? Uczty, wesołość, okrzyki, z jakimi przyjęli go w Holbron sprzymierzeni, czyż nie zwiastowały, że jest orłem niezwyknięzonym w swych czynach, i orłem szybkołotnym w swych łaskach? Tak; gdyż jeżeli mitologowie wymyślili, że orzeł porwał Ganimedę, a Ganimedę znaczy po grecku *wesołość*, — orzeł więc wracał tę radość, z jaką obchodzono jego przybycie, okazując, że orzeł nie może istnieć bez *Ganimeda*, że ten orzeł nie mógł się znaleźć bez radości, którą mu wróżyły orły polskie, bez uciechy, którą mu zwiastowały orły wiedeńskie.

Jeśli orzeł, walcząc z wężem, rozrywa go, to jakież orzeł nie odda hołdu temu orłowi szlachetnemu, co szedł walczyć z owym orłem śmiercionośnym, który, mając za okrzyk wojenne hasło, znaczące w narzeczu świętém *ciężar* (*peso*), groził Adamom zgryzotą, a niewinnościom smutkami (*pesares*). Lecz któżby śmiał się oprzeć Cezarowi, jeśli nie istota; która, będąc *ciężarem*, to jest *Markiem* (*marco* — ciężarek do wagi) i będąc *zdrajcą*, jest *Brutusem*?... Marek Brutus był pierwszym, który miał orła za godło; niech dziś erudycja zdumiewa się, widząc, że tam Brutus (*Bruto*) wybrał orła za herb, a tu orzeł zniszczył swą armiją zwierzę. (*bruto*).

Jeżeli Gamberti, malując orła, trzymającego w szponach sokoła, dał mu za dewizę słowa, wypowiedziane przez Wirgiliusza o bohaterze, *animis et viribus*, wykazując, że w rycerzach szuka się ducha i odwagi, aby przez połączenie ramion z sercami i piersi z rękami, można było wysiłki uwieńczyć zwycięstwem, a groźby trofeami, to jakież orzeł może przewyższyć pod tym względem niezwyknięzonego Króla Polski, jeżeli

cto REY DE POLONIA en este Timbre, si nunca excusó con un corazón intrepido los riesgos, y siempre consiguió con un brazo beligeró los triumphos?

Si por Simbolo de un Principe perfectó, pintavan los Romanos un Aguila acompañada de una corona y de un rayo poniendo à la misma Empresa por motte un ingenio *In opportunitate Utrunque* para advertir que en el verdadero Principe se deve hallar siempre ombreada la Clemencia con la Justicia, y la Justicia con la Misericordia; saber matar como Alexandro à las centinelas que se duermen cuyo rigor se descifra en el rayo, y saber atar como el mismo Alexandro con su propia Diadema la herida de un soldado valeroso; cuya benignidad se representa en la Corona; que Monarcha hubo jamas q' supiesse imitar con tanta propiedad como el Inelito JUAN TERCERO este precioso marriage de espadas y laureles; patibulos y tronos; rayos y coronas; si imitando al Divino coripheo de los Prophetas en este divino modo de alternar premios y castigos; yá haze que se transforme la vara de la Justicia en serpiente, y yá haze que se adorne de flores essa misma vara, yá convierte con la vara los rios en sangre.

Si para pintar el Lucarini un Principe *armigero y prudente*, pintó un Aguila de que huyendo otros paxaros tenia por motte, *et aspectu fugat*. Si para representar un animo constante à pesar de obstaculos, eligió por Divisa el Manzini, un Aguila que bolando *contra el Viento*, tiene por motte *Quo Magis ego firmior*. Si al Aguila que se arroja intrepida *contra las nubes, y resiste generosa à los rayos*, quando los otros paxaros huyen del peligro y tiemblan del estruendo, puso por motte el Colurassi, *moveantur alij*. Si al Aguila que passando por una tempestad de *relampagos*, por *llegar al Cielo*, puso por motte el Cassina, *Negata tentat iter via*. Si al Aguila en acto de batallar con una *Hidra que en lugar de tener Siete Cabeças, tiene Ciento*, puso por motte el Lancelotti, *Obvia centeno*. Si para simbolizar un Capitan Valeroso, que procura *eternizar su fama*, pintó un Aguila el Cartari poniendole por motte, lo que tan atento como heroyco cantó Virgilio, *Viam affectat Olimpo*. Si del Aguila dizen los Naturalistas que *reparte con otros paxaros la presa*; y pintandola en este acto el Villegas, le puso por motte, *Quod mihi hoc alijs*; y el Perera *Non Sibi provida Soli*, por cuya causa trae el Dulce, un Aguila que dexa el despojo de un Ciervo que rindió generosa à sus plantas, à otras Aves

nieustraszone serce jego nigdy się przed niebezpieczeństwem nie cofało, a ramię wojenne odnosiło zawsze tryumfy.

Jeżeli Rzymianie za symbol księcia doskonałego uważali orła z koroną, a na godle takim pewien gienijusz położył napis: *in opportunitate utrumque*, co ma znaczyć, że w dobrym księciu jednoczyć się zawsze powinna łaskawość ze sprawiedliwością, a sprawiedliwość z miłosierdziem, t. j. że książę powinien umieć zabijać, jak Aleksander, strażę śpiące, którą to surowość odzwierciadla piorun, i własnym dyjademem obwiązywać ranę żołnierza walecznego, którato łaskawość jest w koronie: to byłże kiedy monarcha, któryby umiał kojarzyć w sobie z tak wielką ławością, jak słynny Jan Trzeci, to cudowne małżeństwo mieczów z laurami, kar z tronami, piorunów z koronami, jeżeli, naśladować boskiego koryfeusza proroków w sposobie boskim łączenia kar z nagrodami, jużto przekształca w węża różgę sprawiedliwości, już tę samą różgę zdobi kwiatami, już nią w krew rzeki przemienia?

Jeżeli Lucarini dla przedstawienia księcia *wojowniczego a roztropnego* wymalował orła, przed którym uciekają inne ptaki, z napisem: *et aspectu fugat*; jeżeli Mancini na wyobrażenie ducha stałego wśród przeszkód wybrał orła, który, szybując pod wiatr, ma za hasło: *quo magis ego firmior*; jeżeli Colurassi dał hasło *moveantur alii* orłowi, który się odważnie boryka z *chmurą* i *szlachetnie piorunom stawia czoło*, podczas gdy inne ptaki uciekają przed niebezpieczeństwem i drżą z trwogi; jeżeli orłowi, który przeszedł uragan błyskawic, by sięgnąć nieba, dał Cassina za godło: *negata tentat iter via*; jeżeli orłowi, wależącemu z hydrą, która zamiast siedmiu sto głów posiada, Lancelloti daje napis: *obvia centeno*; jeżeli dla usymbolizowania wodza dzielnego, który chce *uwiecznić swą sławę*, Cartari wymalował orła, dając mu za godło rozumne i heroiczne słowa Wirgilijusza: *viam affectat olimpo*; jeżeli naturaliści mówią o orle, że *po między inne ptaki łup rozdziela*, a Villegas, malując go w takiej chwili, dał mu napis: *quod mihi hoc aliis*, Perera zaś: *non sibi provida soli*, a Dulce przedstawia z téj przyczyny orła, składającego szlachetnie u nóg innych ptaków łup jelenia z napisem: *hoc habeo quodcumque dedi*; — to gdzież jest orzeł, któryby mógł przewyższyć niezwycięzo-

con el motte, *Hoc habeo quodcunque dedi*. Que Aguila hay que pueda aventajar al INVICTO REY DE POLONIA, en lo *armigero y prudente*; si apenas llega quando atemoriza con el aspecto, y si apenas viene quando vence con la Fama? Que *Pazaro hay que no buya* de sus impulsos, y que Ave hay que no tiemble de sus Armas? Hubo Cesar que pudiesse dezir con mas razon que este belicoso Heroe, *Veni, Vidi, Vici?* No: por que aquel confesso el mismo que hubo menester venir para vencer; y à este le confessa el propio enemigo, que llegò à vencer, aun antes de llegar. Assi como se tubo noticia de su Marcha, temieron luego los Turcos de su Yra, y temblaron luego los Tartaros de su Espada. No hubo *Viento, nube, relampago, ni rayo*, que le impidiesse *el camino para llegar al Cielo*; pues que assegurando el Sabio que el Aguila tiene en el cielo su camino, *Viam Aquilæ in Celo*; con el cielo se hizo camino para los triumphos, y todo fue del cielo quanto emprendió para sus Glorias. Pareciesse al Aguila de Augusto, que teniendo estendidas sobre una Esphera las alas, mostrava que no hay nube que pueda impedir al Aguila la Victoria, y q' no hay rayo que pueda suspender al Aguila el buelo. Imitó al *Aguila Ymperial con dos Cabeças* que teniendo buelta una al Cielo, otra à Tierra, con el motte *Summa et ina*; sirvió de pregonar que la Casa de AUSTRIA atiende à un mismo tiempo al Cielo para conseguir con la Oracion los auxilios; y à la Tierra para lograr con el Valor los aplausos. Antes siendo que la primer vez que se pintó el Aguila con dos cabeças, fue por que criandosse dos Consules en Roma, llevaba cada uno un Aguila quando salia contra el enémigo à campaña; hasta que Cesar Dictator llevó un Aguila con dos cabeças, para advertir que en la Dictatura se hallava la autoridad Consular, y que se vnian en este solo cargo las dos grandezas, y en esta sola Aguila las dos Magestades; quando se vió con mayor propiedad en el YMPERIO AUSTRIACO un admirable retrato desta generosa Aguila, que incluye en si todo lo magestuoso, todo lo venerable, y todo lo grande; y una excelsa Hermatena de Heroes, que ostente ser archivo de todo lo raro, de todo lo genoroso, y de todo lo heroyco, sino en la Protentosa Aguila de dos cabeças, que forman el Invicto REY DE POLONIA, y el Magno EMPERADOR LEOPOLDO con su aliança? teniendo buelta este la suya al Cielo para pedir à Dios (como relata el Rocolos) que favoreciesse las diligencias que hazia por solicitar la libertad de sus amados Vassallos en

nego Króla Polski w *wojowniczości i rostopności*, jeżeli za ledwie przybył, trwoży spojrzaniem, i za ledwie się zjawił, zwycięża sławą? Gdzież jest ptak, któryby nie uciekł przed jego siłą; gdzie jest ptak, któryby nie zadrzał przed jego bronią? Jestże Cezar, któryby z większą słusnością, niż ten bohater wojowniczy mógł powiedzieć: *Veni, vidi, vici*? Nie! gdyż tamten, jak sam wyznaje, potrzebował przyjsć, by zwyciężyć, a temu nieprzyjaciel sam przyzna, że zwyciężył, zanim przybył. Bo jak tylko wieść się rozeszła o pochodzie jego, już Turcy drżeli przed jego gniewem, a Tatarzy przejęci byli obawą jego miecza. Nie masz *wiatru, chmury, błyskawicy, ani piorunu*, któryby mu zatamował drogę do nieba, bo gdy mędrzec zapewnia, że orzeł ma swoją drogę na niebie, *viam aquilae in coelo*, to niebo daje drogę do tryumfów, a wszystko jest z nieba, co się przedsięwzięje dla jego chwały. Jest podobny do orła Augustowego, który, mając skrzydła rościagięte nad ziemią, zdaje się mówić, że niema chmury, zdolnej do sparalizowania jego zwycięstw, niema piorunu, któryby go zdolał powstrzymać w locie. Naśladował orła cesarskiego o dwu głowach, z których jedna zwrócona ku niebu, druga ku ziemi, z napisem: *summa et ima*, głosząc w ten sposób, że dom austriacki jednocześnie zwraca się ku niebu dla uproszenia pomocy przez modlitwę, i ku ziemi dla zdobycia uwielbień dzielnością. Orła dwugłowego zaczęto wówczas malować po raz pierwszy, gdy wybierani byli w Rzymie dwaj konsulowie, z których każdy niósł orła, wychodząc w pole przeciw wrogom, i dopiero dyktator Cezar wprowadził orła dwugłowego dla pokazania, że w dyktaturze ogniskuje się władza konsularna i że ten jeden urząd łączy w sobie dwie wielkości, a ten sam orzeł — dwa majestaty. Kiedyż w cesarstwie austriackim widziano dokładniej zadziwiający obraz tego szlachetnego orła, który jednoczy w sobie wszystko, co majestacyjne, czcigodne i wielkie ze znakomitą *Hermatena* bohaterów, przedstawiającą archiwum wszystkiego, co rzadkie, wszystkiego, co szlachetne i wszystkiego, co bohaterkie, — jeżeli nie w potężnym orle dwugłowym, którego stanowią niezwyknięzony Król Polski i Wielki Cesarz Leopold w przymierzu swoim? Ten ostatni zwraca swą głowę ku niebu dla uproszenia Boga (jak mówi Rocoles) o sprzyjanie wysiłkom Wiednia ku otrzymaniu wolności swoich wasalów ukochanych; tamten zaś zwraca się ku ziemi, ażeby mocą oręża

VIENA; y teniendo buelta aquel la suya à tierra, para procurar con las armas que fuesse Captiva la Fama de su valor; y que quedasse prisionera la Fortuna, de su Generosidad.

Esta si que es un Aguila que imita à los Paxaros Stifalidos, que del Arco de sus alas disparavan plumas de hierro; y esta si que se parece al Aguila de dos cabeças prophetizada de Esdras, que en lugar de plumas tenia espadas; y que à cada tiro de una pluma, lograva el aquisto de un Reyno.

Acometan pues, à esta valerosa Aguila, las Hidras de *Cien Cabeças*, que pudieran causar terror à los Hectores mas animosos, y introducir rezelo en los Hercules mas Valientes. Corte la lealtad una cabeça à esta Hidra, cortele otra cabeça la vigilancia, cortele mas cabeças la benignidad, la industria, y el rigor, y tributele cien cabeças la porfia, supliendo con las alevosias las ingraticudes, y con los sacrilegios las trayciones; q' por mas cabeças que se opongán à una generosa Aguila de dos Cabeças, que se desvela por *eternizar su Fama* con los peligros, y immortalizar su gloria con los triumphos; no serviràn mas que de *aumentar despojos para otros Paxaros, y de añadir tropheos para otras Aves.*

Cuente Plinio entre las seys suertes de Aguilas; el *Percnoptero*, y asegure que despedaçà à esta quarta especie de Aguila, el Cuerbo. Certifique el mismo Plinio, haver llamado por la perspicacia de la vista, al Aguila, *Aquila* los Romanos, y ser el Aguila *Melenætos ó Valeria*, la que por mas briosa, haze que todas las demas Aguilas la obedezcan, y por mas alentada, haze que todas las demas Aguilas la veneren: que siendo el Invicto REY DE POLONIA un Aguila tan perspicaz que no hay peligro que no conozca con el antojo de la prudencia, ni riesgo q' no prevenga con el auxilio del valor; no puede haver quien crea ser esta Real Aguila la Aguila *Percnoptero*, pues que ni los Cuerbos la destroçan ni las Hidras la ultrajan: ni puede haver quien niegue à esta Generosa Aguila ser el Aguila *Valeria*, pues que haziendosse valer por el valor, no hay Aguila que como admirable no la respete, ni hay Aguila que como rara no la admire.

Ponderan los eruditos la causa de odiar con tanto extremo el Aguila al Cisne, escribiendo unos, ser por que el Cisne canta quando muere, y el Aguila quando vence; y otros, ser por que el Cisne parece en el color candido un armiño, y el Aguila un cuerbo; como si affectasse el

uczynić sławę niewolnicą swój odwagi, a fortunę poddanką swój szlachetności.

Oto jest orzeł, który naśladuje ptaki Styfalityjskie, wyrzucające z łuku swych skrzydeł pióra żelazne; i tak się przedstawia prorokowany przez Ezdrasza orzeł dwugłowy, który zamiast piór posiadał miecz, a za każdym wystrzałem pióra nowe zdobywał królestwa.

Wszakże atakują tego orła dzielnego hydry *stugłowe*, które mogłyby przejąc trwogą Hektorów najdzielniejszych i przerazić najwaleczniejszych Herkulesów. Prawość ucina tej hydrze jedną głowę, czujność druga, a inne jej głowy odcina łaskawość, przemyśl, surowość, lecz upór przynosi jej w hołdzie sto głów, uzupełniając zdradę niewdzięcznością i świętokradztwo zdradą, tak, że im więcej głów stawia opór szlachetnemu orłowi dwugłowemu, który się poświęca dla uwiecznienia swój sławy wśród niebezpieczeństw i unieśmiertelnienia swój chwały wśród tryumfów, *tém więcej tylko dostarczy łupu innym ptakom i trofeów im tylko przysporzy.*

Plinijusz wylicza wpośród siedmiu gatunków orła *percnopteros*, zapewniając, że kruk morduje ten czwarty gatunek orła. Tenże sam Plinijusz zapewnia, że Rzymianie nazwali orła *aquila* za bystrość jego wzroku, oraz że jest orzeł *melenactos* albo *valeria* tak silny, iż mu inne orły są posłuszne i tak odważny, że go inne szanować muszą. Otóż skoro niezwyjęzony Król Polski jest orłem tak przezornym, że nie masz niebezpieczeństwa, któregoby nie ocenił próbierzem rostopności, ani hazardu, któremuby siłą odwagi nie sprostał, któżby więc mniemał, że ten orzeł królewski jest orłem *percnopteros*, skoro go ani kruki nie rozszarpia, ani też hydry nie skrzywdzą. Nie masz nikogo, kto by zaprzeczył, że ten orzeł szlachetny jest orłem *valeria*, gdyż zdobywszy sobie wartość (*valor*) przez odwagę (*valer*), posiada uznanie wszystkich orłów jako podziwu godny, cieszy się uwielbieniem wszystkich orłów jako rzadki.

Uczeni podają przyczynę nienawiści krańcowej orła do łabędzia, widząc ją jużto w okoliczności, że łabędź śpiewa w chwili konania, orzeł zaś gdy zwycięża, jużto że łabędź przypomina białością gronostaja, orzeł zaś kruka. Albowiem orzeł okazał się wrogiem barwy, która

Aguila ser enemiga de un color, que como camaleon se transforma variable en todos los colores, aventajando à Protheo en las transformaciones, al pulpo en las divisas, yà Acheloo en las mudanças; quando ella ostenta ser de un color tan antiguo, tan firme, y tan grave, que havien-do campeado en el Mundo las sombras antes de las luzes, y precedido à los esplendores las tinieblas, siendo negro, es decoroso; y siendo negro, es inmutable. Mas oy admira el Orbe, ver como se unen en las Armas de la inclita POLONIA estos dos colores tan contrarios, y estos dos colores tan opuestos, para que estèn auspiciando à sus armas, el ser fuerza que logre con los mayores enemigos por medio de sus Armas la concordia, y el ser impossible que con la union de sus generosos pechos, haya enemigo que dexee de rendir à sus Victoriosas Armas las armas: pues que teniendo unas *Aguilas de plata* en el Escudo, y constando de *Aguilas Blancas* la Orden insigne de POLONIA, que en el año 1325 instituyó el belico Ladislao Quarto; es preciso que confiesse la misma embidia, que Armas que tienen de *Cisnes lo candido y hermoso*, y de *Aguilas lo victorioso y constante*; *Aguilas* que siendo *Aguilas* en las *victorias*, parecen *Cisnes* en los *colores*; y finalmente Armas que ajustan en los *colores*, las *antipatias* que tienen las *Aguilas* con los *Cisnes*; es infalible que hayan de conseguir de las mayores enemistades las reconciliaciones; de las mayores antipatias los cariños; y de los mayores odios los aplausos.

Celebre pues VIENA, el hallarse con un Aguila generosa que havien-do empeñado su grandeza en socorrerla, no pude dexar de seguir intrepida, en solicitarle siempre los luzimientos, ni puede dexar de empeñarse bizarra en procurarle siempre los triumphos: pues que donde haze una vez el Aguila su nido, aseguran los Philosophos que forma en quanto vive, el cernio à sus prohezas: por que es timbre del Aguila, no desamparar à quien há procurado favorecer con sus auspicios, y sublimar à quien ha empeçado à felicitar con sus victorias.

Antes siendo que à la verdadera Aguila, llamavan algunos Griegos, Gnesion, otros Chrisacton, y muchos *Aguila Estrellar*; pregonar en este celebre triumpho los discretos, que si nuestra famosa Aguila, es como verdadera Aguila, *Aguila Estrellar* por haver ilustrado las *Estrellas*, con benignos aspectos sus hazañas; es tambien *Aguila Lunar*, por haver eternizado las LUNAS, con estimables despojos sus reales.

niby kameleon zmienia się łatwo we wszystkie inne, przewyższając Proteusza w przekształceniach, Polipa w podziałach i Achelousa w zmianach, będąc sam koloru tak starożytnego, tak silnego, tak poważnego. Skoro cienie walczyły na świecie przed światłem, a ciemności blask poprzedziły, więc to, co czarne, jest ozdobne i to co czarne, niezmienne. Lecz obecnie świat podziwia, jak w wojsku słynnej Polski łączą się dwie te barwy tak różne i tak przeciwne, zwiastując, że jest potęgą, która za pomocą swjej armii z najsilniejszym wrogiem wywalczy zgodę i że jest rzeczą niemożliwą, ażeby przy związku tych piersi szlachetnych mógł jakkolwiek nieprzyjaciel oprzeć się zwycięskim jój szykom. Boć jeżeli Polska znakomita ma *orły srebrne* w swjej tarczy i order *orła białego*, który w r. 1325 ustanowił wojowniczy Władysław Czwarty: musi wyznaczyć nienawiść sama, że armija, mająca *białość i piękność łabędzi, przewagę i statek orłów*, które będąc orłami w *zwycięstwie*, wydają się łabędziami w *barwach*, i nakoniec armija, która jednoczy w barwach antypatyje orłów i łabędzi, musi zdobyć pojednanie największych wrogów, pieczętota największych antypatyj, uwielbienie największych nienawisci.

Wysławiaj tedy, Wiedniu, żeś się zetknął z orłem szlachetnym, który, oddawszy na pomoc tobie wielkość swoje, musi, jako nieustraszony, starać się zawsze o świeże blaski, musi, jako dzielny, dążyć do coraz nowszych tryumfów: bo gdzie raz jeden orzeł zbudował swe gniazdo, tam, podług filozofów, dopóki żyje, robi ognisko swych czynów, gdyż zwyczajem jest orła nie opuszczać tego, komu się starał spieszyć z pomocą i sprzyjać temu, kogo rozpoczął uszczęśliwiać zwycięstwem swoim.

Niegdyś prawdziwego orła nazywali jedni Grecy *gnesion*, inni *chrisacton*, a bardzo wielu orzeł *gwiazdzisty*. O tém zwycięstwie sławném rozumni głoszą, że jeżeli nasz sławny orzeł jest, jako orzeł prawdziwy, *orłem gwiazdzistym*, gdy gwiazdy uświetniły działania jego wzrokiem laskawym: to jest również *orłem księżycowym*, ponieważ księżyce uwieczniły cennymi łupami jego czyny.

Y si para coronar VIENA con mas obsequiosos regozijos su constancia, mereció tener por Gobernador de su lealtad, al valeroso Conde de STAREMBERGH, cuyo apellido significa en su propia lengua *Monte de estrellas* que Cuerbos ò que Hidras podian rendir de sus triunphantes Aguilas los denuedos, si teniendo por defensa un Monte de estrellas, y un Aguila que siendo un Monte de estrellas era un *Aguila Solar* en los rayos, y imitaba al *Aguila Estrellar* en los orgullos, estava auspiciando ser *Monte* firme contra los que procuravan atreverse à sus cumbres; y *estrella* fixa contra los que desseavan oponerse à sus luzes. *Monte de estrellas* contra los Montes, y *Aguila Estrellar* contra las LUNAS?

Con que no tenia que rezelar el Ymperio Austriaco de las potencias que embidiavan su Fortuna, ni de las fortunas que amenaçavan su tranquilidad; teniendo tantas Aguilas que le servian de presagio para lo grande, y patrocinandolo tantas Aguilas que le servian de Auspicio para lo glorioso. Las AGUILAS DE VIENA con su constancia. Las AGUILAS de POLONIA con su socorro. La AGUILA de VIENA con el valor que sirvió de credito à su APELLIDO, y con el APELLIDO que sirvió de AUSPICIO à su victoria. Y la generosa AGUILA de POLONIA con ser AGUILA tan prodigiosa en la *firmeza*; AGUILA tan firme en el *Patrocinio*; AGUILA tan singular en la *velocidad*; AGUILA tan rara en la *perspicacia*; y AGUILA tan admirable en la *intrepidez*; que no hubo jamas Aguila que pudiesse mudar à esta constante AGUILA la *resolucion*. No hubo jamas Aguila que pudiesse impedir à esta benigna AGUILA el *amparo*. No hubo jamas Aquila que pudiesse suspender à esta excelsa AGUILA el *buelo*. No hubo jamas Aguila que pudiesse escurecer à esta perspicaz AGUILA la *vista*. Ni hubo jamas Aguila que pudiesse entibiar à esta intrepida AGUILA el corage.

Fue la LUNA en que se representa el Ymperio Ottomano, el segundo Auspicio que tubo el Invicto JUAN TERCERO para este triumpho; pues q' si quando la luna está en oposicion del Sol, dicen los Astrologos que se eclipsa, por cuya causa le puso por motte un ingenio *En soli, adversa Cruentor*; era fuerça que quando intentó la LUNA hazer oposicion al SOL, llegasse à experimentar arrepentida sus horrores, y à llorar absorta sus eclipses. Antes siendo que los eclipses de la luna

Jeżeli Wiedeń zasłużył na to, żeby gwoli uwieńczeniu stałości jego radością najpochlebniejszą, kierownikiem jego uczuć prawych był dzielny hrabia de Starembergh, którego nazwisko znaczy w jego własnym języku, *góra gwiazd*: to jacyż krukowie lub jakie hydry mogą zgniebić nieustraszoną jego orłów tryumfujących, jeżeli mając za obronę górę gwiazd i orła, który będąc gwiazd górą, jest *orłem słonecznym* przez promienie i *orłem gwiazdzistym* przez dumę, zwiastował, że jest *góram* silną przeciw tym, którzy śmieli wdzierać się na jej szczyty, i *gwiazdą* stała przeciwko usiłującym opierać się jego światłu. *Góra gwiazd* przeciw góróm i *orzeł gwiazdzisty* przeciw księżycom?

To téż cesarstwo Austryjackie nie ma powodu lękać się potęg, które zazdrościły jego szczęściu, ani losów, które jego spokojowi zagrażały, mając tylu orłów, które są dla niego wielkości zwiastunami i posiadając opiekę tylu orłów, będących dla niego wróżbą sławy: orły wiedeńskie przez swą stałość; orły polskie przez swoją pomoc. Orzeł wiedeński przez odwagę, która dodawała wziętości jego imieniu i przez imię, które służyło za wróżbę jego zwycięstwa; a szlachetny orzeł polski przez to, że jest orłem tak cudownym pod względem *siły*, tak potężnym *w pomocy*, tak wyjątkowym w *szybkości*, tak rzadkim w *przewidywaniu*, tak zadziwiającym w *nieustraszonosci*, że nigdy nie było orła, któryby mógł przeszkodzić *obronie* tego orła *współczującego*, nigdy nie było orła, któryby mógł zatrzymać *lot* tego orła znakomitego; nie było nigdy orła, któryby temu orłowi bystremu potrafił wzrok zachmurzyć, nie było nigdy orła, któryby w tym orle nieustraszonym zachwiał odwagę.

Drugą tego tryumfu wróżbą, którą miał niezwyoczony Jan Trzeci, był księżyc, przedstawiający państwo ottomańskie; gdyż jeżeli kiedy księżyc jest w niezgodzie ze słońcem, astrologowie mówią, że się zaćmiwa, w skutek czego dano mu za godło: *en soli adversa cruentor* tj. że skoro księżyc zamierza przeciwstawić się słońcu, musi upokorzony doświadczyć grozy i pokonany oplakiwać zaćmienia. Jeżeli zaćmienia księżyca pochodzą z jego wielkości, bo skoro tylko jest okazalszym

proceden de su grandeza, pues que quando está mas Gloriosa se obscurece, y quando está mas luzida se eclipsa, que mejor PRESAGIO podia tener el inclito REY DE POLONIA para su victoria que el de ver que no podia durar à la LUNA la luz, por haver ya llegado al colmo su resplandor? con que era preciso que no solo empeçassen sus menguantes por verse llena, mas que empeçassen tambien sus eclipses por verse grande.

Crió Dios àl quarto dia essas dos luminosas antorchas del Cielò, y es bien notable la contrariedad que usa el Sagrado Texto en su formacion, pues que llamando al principio luminar grande al Sol y luminar grande à la Luna, *Duo luminaria Magna*, sigue luego diziendo que dió Dios al luminar grande la presidencia del dia, y al luminar pequeño la presidencia de la noche, *Luminare maius ut præseset diei et luminare minus ut præseset nocti*. Si el luminar pequeño es la luna que preside en la noche, como haviendole dado el titulo de grande, le aplica agora el titulo de pequeño? Ademas que parece impropio llamar Planeta grande à la luna, quando las estrellas la exceden tanto en resplandor y la aventajan tanto en grandeza. Mas lo cierto es que como la luna se nos representá (por estar mas vecina à nuestra vista) que es mayor que las estrellas, por esso la llama el mismo Dios antorcha grande, por que no es solamente grande lo que lo es, sino lo que lo parece. Al Sol llama Dios antorcha grande, porque es antorcha grande el Sol: mas llama tambien antorcha grande à la luna por que les parece à los hombres que es grande. De modo, que la grandeza de la LUNA no es esencial sino aparente: es una grandeza de apariencia, no de realidad: logra el nombre de grande, por que tiene entre los hombres grande Nombre: que en llegando à la diffinicion de su ser, y de su luzimiento, es un luminar pequeño que tiene poder en la noche; por que solo con las estrellas, y con la noche, puede hazer alarde de su poder: solo entre sombras resplandece, y solo entre estrellas luce: con que es solo grande, por que parece que lo sea, y es solo grande, por que creen los necios que lo es, *et luminare minus ut præseset nocti*.

Quiere exagerar el Divino Amante los realces de su Esposa, y dize q' es tan bella como la Luna, y tan pura como el Sol, *Pulchra ut Luna, pura ut Sol*, donde deve reparar la atencion curiosa, que para pintarla perfecta, la compara al Sol; y que para retratarla bella la compara à la

chmurzy się, a gdy jest jaśniejszy, ciemniej, to mógłże mieć Król Polski lepszą wroźbę zyciestwa nad tę jedną, że światło księżyca trwać nie może doszedszy szczytu swój jasności? To też nietylko zaczął się jego upadek, gdy doszedł pełni, lecz nawet rozpoczęły się zaćmienia jego, gdy został wielkim.

Bóg stworzył dnia czwartego te dwie jasne nieba pochodnie i do-brze jest znana sprzeczność, którą w tym względzie spotykamy w te-kście świętym, gdyż nazwawszy z początku słońce światłem wielkiem, i księżyc światłem wielkiem: *duo luminaria magna*, mówi natychmiast dalej, że Bóg polecił światłu wielkiemu przodować dniowi, a światłu małemu przodować nocy: *luminare majus, ut praeeset diei, et luminare minus, ut praeeset nocti*. Jeżeli światłem małém jest księżyc, który przo-duje nocy, to jakim sposobem, nazwawszy go wielkim, dzisiaj go małym mianujemy? Zresztą niewłaściwą jest rzeczą nazywać księżyc planetą wielką, skoro gwiazdy przewyższają go blaskiem i wielkością. To tylko pewna, że jak księżyc przedstawia się nam (będąc bliższym naszego wzroku) większym od gwiazd, tak też go Bóg sam nazywa pochodnią wielką, gdyż nietylko to jest wielkie, co wielkie, lecz i to, co się wielkie wydaje. Bóg nazywa słońce pochodnią wielką, gdyż słońce jest pochodnią wielką; lecz nazywa także księżyc pochodnią wielką, gdyż ludziom zdaje się, że jest wielki. Tym sposobem, ponieważ wielkość księżyca nie jest istotna, tylko pozorna, jest więc wielkością mniemana, nie rzeczywistą; zdobywa imię wielkiego, ponieważ wśród ludzi posiada imię wielkie. Przechodząc tedy do określenia jego istoty i jego światła, powiemy, że jest światłem małém, panującym w nocy, gdyż tylko wśród gwiazd i nocy może się chlępić swą potęgą, tylko wśród cieniów jaśnieje i tylko pośród gwiazd świeci; to też dlatego tylko jest wielkie, że się wielkiem wydaje i dlatego tylko jest wielkie, ponieważ wielkości je-go wierzą głupcy: *et luminare minus, ut praeeset nocti*.

Kochanek boski, chcąc podnieść wdzięki swój małżonki, powiedział, że jest tak piękna, jak księżyc i tak czysta, jak słońce: *pulchra ut luna, pura ut sol*. Należy tu zwrócić uwagę baczną, że dla przedstawienia do-skonałości do słońca ją porównywa, gdy piękność jej z księżycem ze-

Luna: por que como la belleza no es mas que una joya aparente, que tiene mas de lustrosa que de estimable, y mas de fragil que de preciosa; compara à la Luna la belleza, para mostrar que nos es mas que aparente su gallardia, y vana su ostentacion. Mas es tal el juyzio del Mundo en sus aprecios, que solo porque tiene pompa, entiende que es luminosa; y solo porque es bella, entiende que es grande.

En esso creo que se fundó aquella muger, que hizo tan celebre la sentencia de Salamon, quando hallando muerto su hijo, tomò el de la compañera, asegurando ser suyo el vivo, y el de la compañera el muerto. Aquí pasman los expositores, y yo no puedo dexar de admirar una traça, que mas parece q' tiene de imprudente q' de discreta, y de trabajosa que de util. Que grangeria esperaba esta muger de criar un hijo que no era suyo, donde era fuerça emplear el cuydado, el sossiego, el desvelo, amando lo impropio, acariciando lo ageno, sufriendo imper tinencias, oyendo llantos, curando enfermedades siempre inquieta, siempre vigilante, siempre assutada? No hallo otra disculpa à estas pensiones, ni otro desquite à estas molestias, que querer parecer Madre ya que no lo era, y querer suplir con la apariencia la verdad, sabiendo que no se estima tanto en el Mundo la verdad como la apariencia. Solo los prudentes saben la diferencia que hay de un hombre grande, à un grande hombre: por que si al vulgo le parece que el hombre grande es el que tiene mayor cuerpo; el sabio conoze q' el grande hombre, es el que tiene mayor espiritu. Golias tenia mas de hombre que David, pero David era mas hombre que Golias. Golias tenia mas cuerpo, por esso entendia el pueblo q' tenia mas aliento; mas David tenia mas aliento, por esso certificó al Rey que tenia mas valor.

Fiesse pues la LUNA, mas en lo aparente de su grandeza que en lo real de su luzimento, y procure como la industriosa muger que robó el niño, dar à entender que es lo que parece, y que es suya la luz, que no es sino del Magestuoso Monarcha Planetario; que no faltan Salamones que conozcan no ser suyo el hijo, y no falta un REY DE POLONIA, à quien apliquen lo que le toca, los Salamones. Sea la Victoria, el niño por que combaten estos dos Astros (ya que Claudiano pinta en forma de niño alado, la Victoria) el famoso JUAN TERCERO como SOL, y el gran MAHAMED QUARTO como LUNA: que por

stawia; bo gdy piękność jest tylko przymiotem powierzchownym, który ma więcej blasku niż ceny i jest więcej znikomy niż wartościowy: to porównywając jej piękność z księżycem, przedstawia, że jej okazałość jest pozorna tylko, a świetność próżna. Lecz sąd świata jest taki w swój ocenie, że to tylko, co lśni przepychem, uważa za wspaniałe, i tylko to, co piękne, za wielkie poczytuje.

W tém położeniu, sądzę, była owa niewiasta, która wywołała tak słynny sąd Salomona, kiedy, znalazzsy nieżywe dziecko własne, zabrała niemowlę swój towarzyszeki, zapewniając, że to żywe do niej należy, a do sąsiadki umarłe. Ten wypadek dziwi komentatorów, a i ja nie mogę nie podziwiać postępku, który zdaje się być więcej niedorzecznym, niż rozsądnym, więcej kłopotliwym, niż pożytecznym. Jakiżże korzyści spodziewać się mogła ta kobieta, wychowując dziecko nie swoje, gdy wychowanie wymaga tyle trosk, kłopotów i niepokoju; gdy trzeba kochać nieczystość, pieścić upór, znosić przykrości, słuchać płaczu, leczyć choroby, być zawsze niespokojną, zawsze czujną i ustawicznie strachem przejętą? Nie widzę innego wyjaśnienia tych przykrości, innego wynagrodzenia tych trudów nad to, że chce uchodzić za matkę, gdy nią już nie jest, i pozorem zastąpić prawdę, wiedząc, że prawdy świat tak nie ceni, jak pozór. Tylko ludzie rozumni znają różnicę pomiędzy człowiekiem wielkim a wielkim, gdyż jeśli pospółstwu się zdaje, że ten jest wielkim człowiekiem, kto więcej ma ciała, to mędrzec wie, że tylko duch wielki stanowi wielkość człowieka. Golijat był okazalszy od Dawida, ale Dawid człowiekiem większym od Golijata. Golijat miał więcej ciała, pospółstwu się też wydawało, że i ducha miał więcej; gdy zaś Dawid miał więcej ducha, i królowi też dowiódł, że posiada więcej odwagi.

Niech tedy ufa księżyc raczej pozorowi swój wielkości niż istocie swego światła, i usiłuje, niby owa kobieta przemyślna, kradnąca dziecko, uchodzić za to, czém się wydaje i wmówić, że do niego należy światło, pochodzące od wspaniałego planet monarchy; nie brak Salomonów, którzy wiedzą, że dziecko nie jest jego; istnieje Król Polski, któremu przyznają Salomonowie, co doń należy. Zwycięstwo jest dzieckiem, o które walczą te dwie gwiazdy (już Klauzyjan maluje zwycięstwo w postaci dziecka skrzydlatego); słynny Jan Trzeci jako słońce i wielki Mahomet Czwarty jako księżyc, a im więcej księżyc stara się zatrzeć Wiedzę

mas que procure atemorizar la LUNA à VIENA con su grandeza, pregonando que es formidable por que parece grande, y que es Madre del hijo, solo por que parece aparentemente que lo es; es fuerza que toque al SOL el niño, y que se conozca tan claro como el SOL, que siendo suyas las luces, le toca la victoria, y que siendo suyos los luzimientos, le toca el aplauso.

Opongasse la LUNA à las estrellas, y procure tener dominio en las tinieblas, y no en los Soles. Haga blason con las estrellas de sus luces, y no quiera atreverse sin llorar despeños, à campear ayrosa con los esplendores. Si de la Luna fingieron los antiguos que se enamorava de Endimion hallandolo dormido, vaya à galantear la LUNA à los que se duermen, que à los q' son Argos en el riesgo, y no duermen como Argos en el peligro, no tiene que venir à galantearlos con sus promessas, ni à enamorarlos con sus requiebros.

Si à la Luna llamó un discreto, guerrera valerosa que con la espada de sus luces combate con las sombras, vayasse à combatir guerrera con las Sombras, y no se arme à batallar temeraria con los rayos: que si los Athenienses solian sacrifiar en el altar de la Luna las granadas; de los POLACOS no devia esperar la LUNA sacrificios de FRUTOS, sino de HOJAS que sacrificassen su altivez á la Parca, y de Granadas de fuego que sirviessen de llama para el propio sacrificio, y de incendio para el mismo holocausto.

Fingen los Mithologicos que estando Proserpina en el Infierno, y buscandola su madre Ceres, le respondió Jove que su hija bolveria sino comiesse nada del Infierno, mas que habiendo comido una granada, no pudo jamas bolver. Alusion tiene la Fabula, à la inobediencia de Eva, que por comer de una manzana que le hauia prohibido Dios mereció la muerte por pena, y el destierro del paraíso por castigo. Lo q' reparo es la propiedad con que podemos aplicar à nuestro triumpho esta ficcion, llevando por fundamento della, el haver dado los Arcadios la precedencia de las demas Deidades à la Luna, diziendo que los otros Dioses ò tenian poder en el Cielo, como Jove, Saturno, Apolo, Mercurio, y Marte; ò en la Tierra, como Pan, Fauno, Ceres, Flora, y Pomona; y que solo la Luna era juntamente Diosa del Cielo, de la Tierra, y del Abismo, presidiendo en el Cielo con nombre de *Luna*; en el Infierno con nombre de *Proserpina*; y en la Tierra con nombre de *Diana*. Assen-

wielkością swoją, głosząc, że dlatego jest strasznym, że się wielkim być zdaje i jest ojcem syna dlatego tylko, że jest nim pozornie, tём przedź słońce odbierze dziecko i okaże się jasnym jak słońce, że gdy światło jest jego własne, to i zwycięstwo do niego należy, że gdy ma światło — tryumf mieć będzie.

Przeciwstawia się księżyc gwiazdom i usiłuje panować wśród ciemności nie nad słońcami. Z gwiazd robi ozdobę swego światła, nie ośmielając się walczyć z blaskami bez obawy o klęskę. Jeżeli starożytni wymyślili, że księżyc zakochał się w Endymionie, znalazłszy go śpiącym, to niechże miłuje śpiących, a nie Argusów, którzy czuwają w niebezpieczeństwie; niech się im przywila obietnicami i nęci pochlebstwem.

Jeżeli ktoś rozumny nazwał księżyc wojownikiem odważnym, który mieczem swych światel walczy z cieniami, niechże więc idzie sobie walczyć z cieniem, a niech się uzbroi, by zuchwale wojować z promieniami. Bo jeżeli Ateńczykowie zwykli byli poświęcać granaty na ołtarzu księżycy, to od Polaków niech się księżyc owoców nie spodziewa, tylko liści (hojas—ostrze miecza), które jego dumę Parkom poświęca, i granatów ognistych, które posłużą za płomień dla własnej ofiary i za pożar dla poświęcenia samego siebie.

Mitologowie podają, że gdy Ceres szukała w piekle córki swjej Prozerpiny, odpowiedział jej Jowisz: wróciłaby córka, gdyby nie w piekle nie jadła była; lecz ponieważ zjadła granat, nigdy już wrócić nie może. Bajka ta jest aluzją do nieposłuszeństwa Ewy, która, zjadłszy jabłko przez Boga zabronione, za karę zasłużyła na śmierć i wygnanie z raju. Chcę tu podnieść właściwość, z jaką możemy zastosować to zmyślenie do tryumfu naszego, biorąc za podstawę okoliczność, że Arka-dyjczycy dali księżycowi pierwszeństwo przed wszystkimi innymi bóstwami w przekonaniu, iż inne bóstwa albo mają panowanie w niebie, jak: Jowisz, Saturn, Apollo, Merkury i Mars, albo na ziemi, jak: Pan, Faun, Ceres, Flora i Pomona, tylko zaś księżyc jest jednocześnie bożkiem nieba, ziemi i otchłani, przewodząc w niebie jako *Luna*, w piekle pod imieniem *Prozerpiny*, a na ziemi jako *Dyjjana*. Zważywszy więc, że starożytni nazywali księżyc Prozerpiną, ciekawość

tado pues, que llamavan los antiguos *Proserpina* à la *Luna*, note con asombro la curiosidad que propio es el dezir en esta victoria que *por haver provado Proserpina granadas en un campo; no pudo jamas bolver à subir*, pues que fueron tan infaustás para la LUNA las *Granadas* que en las *Campañas* de VIENA la rindieron, que *ni podrá jamas bolver à subir* donde haga alarde de su pompa, *ni podrá jamas bolver*, donde haga timbre de su Grandeza. Fue tan funesta para el Ymperio Ottomano esta batalla, que si los Egipcios creían que la Luna caminava en una nave bolando por el espacioso Mar del cielo, en este funebre conflicto no se vió mas que un Mar de sangre por donde bolava la LUNA; para hazer con su fuga mas plausible el combate, y con su temor mas glorioso el triunfo. Con que si entre los Romanos havia Lunas en los pies, y aqui no havia mas que pies en las LUNAS, no pudo llegar à mayor exceso su desgracia, que à contradezir su mismo nombre, su cobardia, conociendo el Orbe que no tenian las LUNAS luzes, sino manchas, y que no tenian los *Otto-manos* MANOS sino pies.

Llegò à tal extremo de infelicidad, la infelicidad desta triste LUNA, que siendo que *Lebaña* significa en la Divina Lengua *Luna*, *pedra*, y *blanca*, y q' solian contar los dias felices con piedras blancas los Romanos; ella solo puede contar los dias infelices con estas piedras, y solo puede señalar los dias infaustos con estas Lunas. Y si para maldezir Job el dia de su nacimiento, pedia à Dios que no se contasse aquel dia entre los dias del año, y que no entrasse en la cuenta de las Lunas, *Nè admetur in diebus anni, in numerum lunarum non veniat*; como puede entrar en la cuenta de las Lunas para la LUNA, un dia en que la misma LUNA lloró el mayor extremo de su desdicha, y que en lugar de nacer como Job aquel dia, (como suelen dezir los Hispanos al que se libra de algun riesgo) perdió entre los riesgos la gala, y entre los assombros la vida? Antes no puede entrar en la cuenta de las Lunas, un dia en que se hizo tan poca cuenta de la arrogancia con que amenaçava la LUNA las ruynas, y que no tuvieron cuenta los horrores con que padeciò la LUNA los estragos. Mas veamos pintados los estragos, y las ruynas desta LUNA en un sueño, y reconoceremos, que aunque pregonan los adagios que los sueños siempre son sueños, llegaron en esta victoria, à ser los sueños verdades, aun que fuessè tan inaudita la gloria del tropheo, que parezca que las verdades fueron sueños.

ze zdziwieniem zaznacza, jak właściwą jest rzeczą powiedzieć o tém zwycięstwie, że *ponieważ Prozerpina skosztowała granatów na polu, nie może nigdy urócić*, bo dla księżycy tak były owe granaty nieszczęśliwe, że na *polach* Wiednia uniemożliwiły tam powrót jego, gdzie się chełpił świetnością swoją, i nie będzie mógł nigdy tam powrócić, gdzie miała rozgłos wielkość jego. Tak była złowroga ta walka dla państwa otto-mańskiego, że jeżeli Egipcyanie sądzą, iż księżycy podróżuje na okręcie po bezbrzeżnym nieba oceanie, to po tém zetknięciu straszném nie wiadać nic więcej prócz morza krwi, którém płynął księżyc, żeby ucieczką swoją uczynić walkę jeszcze świetniejszą, a trwogą swoją — tryumf sławniejszy. To też jeżeli u Rzymian księżycy były na nogach, tu tylko były nogi wśród księżyców tak, że klęska nie mogła być większą, skoro tchórzostwo stanęło w sprzeczności z własném imieniem jego, bo świat przekonał się, że księżycy nie mają światła, tylko plamy, i że *Otto-manos* nie mają rąk tylko nogi.

Nieszczęście tego księżycy smutnego do takiej przyszło granicy, że gdy *lebana* znaczy w języku świętym *księżyc, kamień i biały*, oraz gdy Rzymianie zwykli byli rachować dni szczęśliwe białymi kamykami: on tylko może liczyć kamieniami tymi dni nieszczęśliwe, a księżycami tymi może oznaczać tylko dni złowrogie. I jeżeli Job, przeklinając dzień urodzenia swego, prosił Boga, żeby się dzień ów nie liczył wśród innych w roku i żeby nie wchodził w rachunek księżyców: *ne adunetur in diebus anni, in numerum lunarum non veniat*; bo jak może wejść w rachunek księżyców dla księżycy dzień ów, w którym sam księżyc opłakiwał najwyższy kres swego nieszczęścia, jeżeli zamiast jak Job w dniu tym narodzić się (jak mówią Hiszpanie o człowieku, który uniknął niebezpieczeństwa), stracił wśród niebezpieczeństw świetność i wśród udręczeń życie?... Nie mógł wejść w rachunek księżyców dzień, w którym tak mało sobie robiono z aroganicy, z jaką księżyc groził ruinami, i nie brano w rachubę grozy, gdy księżyc doświadczył klęski. Lecz widzimy odmalowane we śnie klęski i ruiny tego księżycy i przyznajemy, że, jakkolwiek przysłowie mówi, iż sny są zawsze snami, w zwycięstwie tém jednak sny zmieniły się w prawdę, chociażby była tak niesłychana chwała tego zwycięstwa, że prawda snemby się tylko wydawała.

Soñó Josseph que el Sol la Luna y las estrellas, se le humillavan, y llegando su venerable padre à explicarle el sueño, dize que él es el Sol, su madre la Luna, y sus hermanos las estrellas. La dificultad ò impossible desta aplicacion, notan los Authores, pues que siendo Raquel madre de Josseph, y habiendo yá perdido en este tiempo la vida en Bet-lahem, ni podia dezir Iacob que se le havia de humillar Raquel, ni podia entender Josseph que se le havia de humillar la madre. Mas siendo que en las sacras paginas, se dá muchas vezes el título de madre al ama, tanto se podia llamar madre de Josseph Bilha, que era esclava de Raquel, porque lo havia criado; como la misma Raquel, porque lo havia parido. Assi lo explican los Doctores, y assi se conformó la experiencia al sueño, y se ajustó el suceso à la aplicacion; porque en Egipto se le humillaron à Josseph los hermanos; representados en las Estrellas, se le humilló la esclava, representada en la Luna, y se le humilló el padre, representado en el Sol. De suerte, que teniendo aqui retratada en una muger à la Luna, y siendo esclava essa muger, ni puede haver mejor retrato de la presente LUNA que este fueño, ni puede haver mejor simbolo de su desgracia que esta historia. Una LUNA que es esclava; porque tiene de la esclava Agar su origen. Una LUNA que es muger (haviendola pintado en forma de Ninfa los poetas) porque pareció muger en la cobardia, y muger en la flaqueza. Una LUNA que es Bilha, cuyo nombre significa en el Ydioma hebreo *sobresalto, y confusion*; por que no hubo sobresalto que no padeciese en su exterminio, ni hubo confusion que no llorasse en su destroço. Y finalmente una LUNA humillada, una LUNA abatida, y una LUNA rendida à las plantas de un nuevo Josseph, que habiendo llegado por su merito à ser REY, supo mantener entre esterilidades, fertil su Reyno; y supo conservar entre borrascas, seguro su Estado. Haziendo la LUNA este rendimiento, y rindiendo este vassallage en Egipto, cuyo nombre significa en la misma lengua *Un campo estrecho, y una muralla de piedra sin cal*; porque quando creyó la LUNA que estava de cal y canto su grandeza, vino a confessar entre los aprietos de un exercito victorioso, que eran de *piedra sin cal* sus murallas, y que no eran de piedra y cal, sus progressos.

Mas era justo que encontrasse en los atrevimientos los despeños, ques que siendo LUNA, quiso oponerse al SOL, deviendo faber q' quanto mas se llega al Sol, se nos muestra mas tenebrosa la LUNA: por cuya

Józef widział we śnie, jak słońce, księżyc i gwiazdy kłaniały mu się, a czcigodny ojciec sen mu wytłumaczył, mówiąc, że on jest słońcem, matka księżcem, a bracia jego gwiazdami. Autorowie zaznaczają trudność, a nawet niemożebność takiego wyjaśnienia, gdyż skoro matką Józefa była Rachel, która w tym czasie zmarła w Bet-lahem, to ani Jakób nie mógł mówić, że się pokłoni mu Rachel, ani Józef nie mógł mniemać, że mu hołd ten złoży matka. Lecz ponieważ w Piśmie Świętym wielokrotnie daje się piastunce tytuł matki, więc mogła być nazwana matką Józefa Bilha, niewolnica Racheli, za to, że go wychowała tak samo, jak Rachel, że go zrodziła. W ten sposób tłumaczą to doktorowie i tak się też zgadza sen z rzeczywistością, a dalsze następstwa z wyjaśnieniem. W Egipcie bowiem skłonili się Józefowi bracia, przedstawieni w gwiazdach, oddała mu pokłon niewolnica, wyobrażona przez księżyc i pokłonił się ojciec, którego słońce przedstawiać miało. Otóż jeżeli tam księżyc przedstawiony został w kobiecie, która była niewolnicą, to księżyc dzisiejszy nie może mieć lepszego wizerunku nad ów sen, ani lepszego symbolu ponizenia swego nad tę historiją. Księżyc jest niewolnikiem, bo pochodzi od Agary, niewolnicy. Księżyc jest kobietą (poeci malują go w kształcie nimfy), bo podobien kobiecie z tchórzostwa i słabości. Księżyc jest Bilhą, której imię oznacza w hebrajskim *trwoga* i *pomieszanie*, gdyż nie było trwogi, którejby nie doświadczył w swoim upadku, ani pomieszania, któregooby nie oplakiwał w swój kłesce. I nakoniec księżyc upokorzony, pobity i pochylony do stóp nowego Józefa, który, zostawszy królem przez swą zasługę, umiał podczas nieurodzajów utrzymać żyźność swojego państwa i zdołał wśród wichrów zachować bezpieczeństwo królestwa swego. Księżyc tedy poddał się i złożył hołd ten w Egipcie, którego imię oznacza w tymże języku *pole wąskie* i *mur kamienny bez krzemienia*; gdyż kiedy księżyc, mniemając, że jest z krzemienia, opiewał swą wielkość, trzeba było pod maczugą wojska zwycięskiego wyznać, że jego mury były *bez krzemienia*, a postępy jego nie były z glazu i krzemienia.

Lecz słusznie, że zuchwalstwo przepaść napotyka, bo gdy księżyc chce walczyć ze słońcem, musi się zbliżyć, a wiadomo, że im jest bliższy słońca, tém ciemniejszy i dlatego też Ferra dał mu za godło:

causa le puso por motte el Ferro, *Quo propior tenebrosior*; y por Empresa de un heroe, que por apartarse de su patria luzió con las proezas, pintó una Luna el Picineli, que apartandosse del Sol, tenia por motte, *Quanto più s' alontana, più risplende*, quanto mas apartada mas biçarra, y quanto mas distante, mas luzida.

Mandó Jossue que se parasse el Sol, y mandó juntamente que se parasse la Luna. Preguntan los Doctos, que necessidad tenia Jossue de que la Luna se parasse, si no tenia luz que pudiesse hazer mas ostentoso el prodigio, ni tenia luz que pudiesse hazer mas durable el triumpho? Mas siendo que el intento deste valeroso Capitan, era de que se reconociese con evidencia, que parava à su obediencia el Sol; fue preciso para la certeza deste milagro que hiziesse parar la Luna, porque si no parara la Luna, no se viera que era noche, y que solo por su respeto detenia el curso à su velocidad, el luminoso Principe de los Astros: páre pues la Luna y veasse con su luz que havia de ser noche, y páre entonces el Sol, y veasse que es dia; porque paró el Sol à su precepto, y no porque no era aun tiempo de que se ausentasse el Sol. Mas veamos donde ordenó Jossue que se parasse el Sol, y donde mandó q' se parasse la Luna? *Sol contra Gabaon non movearis, et Luna contra Vallem Ayalon.* Mandó q' se parasse en Guibhon el Sol, y q' se parasse en el valle de Ayaló la Luna. Pues porq' à la Luna en Ayalon, y en Guibhó al Sol? porque estava tan distante de Guibhon este valle, q' Guibhon quedava en los confines de Binjamin, y Ayalon tocava à los terminos de Dan: y como el intento de Jossue era, que luziesse la Luna, paraque conocesse el pueblo que era noche, y la Luna no podia luzir, sino fuesse hallandosse distante del Sol; por esso mandó al Sol que se parasse en Guibhon, y ordeno que se parasse tan lexos del Sol la Luna: porque se solo estando lexos del SOL, puede tener la LUNA alguna luz, y puede lograr la LUNA algun resplendor: que en queriendo llegarse al Sol, fuerça que en lugar de luzes muestre manchas, y que en lugar de resplandores llöre eclipses.

Luego, si la Luna no tiene otra luz que la que le participa el Sol, y quando tenga alguna luz propia, como defienden los Colombrisenses, no niegan que recibe del externo favor del Sol su mayor aumento, por cuya razon, le pusieron por motte los de su propia escuela, *Externo lumine crescit*; quien le dá alas para el arrojto de querer competir con el

quo propior tenebrosior, i uosobił go w bohaterzce, który, o ile się oddala od ojczyzny, świeci czynami. Picinelli maluje księżyc, który, oddalając się od słońca, ma napis: *quanto piu s'altontana piu risplende*, im więcej oddalony, tém silniejszy i więcej blasku posiada.

Polecił Jozue słońcu zatrzymać się i jednocześnie to samo polecił księżycowi. Uczeni zapytują, co za konieczność miał Jozue, ażeby księżyc zatrzymywał, skoro nie ma on światła, któreby uczyniło cud okazałym i nie ma światła, któreby mogło tryumf utrwalić? Wszak wódz ten dzielny chciał widocznie okazać, że słońce jest posłuszne jego woli, a właśnie dla uwidocznienia tego cudu trzeba było księżyc zatrzymać, bo gdyby się księżyc nie był zatrzymał, niktby nie widział był nocy i nie wiedział, że wspaniały księżę gwiazd zatrzymał szybkość swą w biegu jedynie przez respekt dla Jozuego. Staje tedy księżyc i wszyscy widzą z jego światła, że ma być noc, a nocą wstrzymuje się słońce i widać, że jest dzień; gdyż słońce zatrzymało się na jego rozkaz, a nie dlatego, że jeszcze nie nadszedł czas jego odejścia. Lecz zobaczymy, gdzie kazał Jozue zatrzymać się słońcu, gdzie księżycowi? *Sol contra Gabaon non movearis et luna contra vallem Ajalon*. Roskazał, żeby się słońce w Gibhon zatrzymało, księżyc zaś na dolinie Ajalonu. Dla czego? bo dolina owa była tak odległa od Gibhonu, że ten wychodził na granice Beniamina, Ajalon zaś dotykał granic Danu; a ponieważ zamiarem Jozuego było, żeby księżyc świecił, aby lud widział, że jest noc, a księżyc mógł świecić o tyle, o ile był oddalony od słońca: dlatego też kazał słońcu zatrzymać się w Gibhonie, a następnie poleciał księżycowi, żeby w téj od słońca pozostał odległości, gdyż księżyc jedynie tylko w odległości od słońca może mieć jakieś światło i posiadać blask jakiś; skoro tylko chce się do słońca zbliżyć, zamiast światła, okazuje plamy, a zamiast blasków, zaćmienia.

Otóż jeżeli księżyc nie ma światła innego prócz tego, które otrzymuje od słońca, lub też jeśli ma jakie własne światło, jak utrzymują kolumbijczycy, którzy wszakże nie przeczą, że swój wzrost największy tylko z łaski zewnętrznej słońca otrzymuje i dlatego przedstawiciele jego własnej szkoły dali mu za godło: *externo lumine crescit*; któż mu

Sol, no conociendo que no puede tener mas luz que la que èl, le quisie-re repartir como liberal. No vè que hasta el mismo Ysayas al prome-ter felicidades y victorias à su pueblo, dize, *Non Erit tibi amplius Sol in lucem die et in splendorem Luna non illuminabit te*; aplicando al Sol la luz y à la Luna la claridad, por que la Luna no tiene luz, sino una claridad participada de la luz del Sol, que como magnanimo la ilumina, y como generoso la ilustra? No sabe que solo el Propheta cortesano, dixo que havria tiempo en que fuesse la luz de la Luna como la luz de Sol, y que por esso añadió luego, que seria la luz del Sol, siete vezes mayor, *Et erit lux luna sicut lux solis, et lux solis erit Septempliciter*, por que quando la LUNA quiere ser como el SOL, entonces pueda el SOL siendo mayor?

Quien le dió pues aliento para estas ambiciones, y impulso para es-tos buelos? Devia considerar que siendo LUNA era preciso ser muda-ble, y que nunca estubo tan sugeta à las mudanças su Monarchia como quando tiene un SULTAN que se parece tanto à la LUNA. Es MA-HAMED QUARTO el que gobierna oy su barbaro Ymperio, y havien-do criado Dios LUNA en el QUARTO dia; parece que dió brios à su al-tivez, el ver como corresponde al dia, su grandeza. Ademas que imita à la Luna en ser QUARTO, pues que tambien tiene sus *Quartos* la Lu-na: y llamandosse en hebreo *Lebaná* que significa *blanca*, por que es tan blanca que lo que parece candidez, es rezelo; y lo que parece castidad, es muerte; no es mucho que sea tan *Blanca* teniendo *Quartos*; y que la LUNA, que fue tan blanca en sus temores, quedasse tan en blanco en sus pretensiones; pues que quien es tan Luna en sus inconstancias, no es de admirar que se quedesse à la Luna en sus empresas. Abata pu-es su rueda, ya que perdio su luz, y confiesse que entre los Plantas, solo el Sol es el QUARTO, y que no basta ser QUARTO en la serie de sus Monarchas, y tener *Quartos* como la LUNA para querer oponerse al Sol; por que el verse en QUARTOS, mas le indica una muerte igno-miniosa, que una vida triumphante: con que devia temer el soberbio MAHAMED QUARTO, que siendo el invicto JUAN TERCERO, el SOL que havia de obscurecer con su presencia esta LUNA, viniesse à ser entre los demas Planetas, el QUARTO, este SOL; formando dos gu-stosas paradoxas con su generosidad, y dos admirables contrariedades con su valor, pues que hizo confessar à la LUNA, que en los luzi-

da skrzydła tak nieustraszone, żeby mógł ze słońcem współzawodniczyć, wiedząc, że on nie może mieć więcej światła nad to, które mu ono w hojności swojej udzielić zechce. Czyż nie wie? że sam Izajasz, przyrzekając szczęście i zwycięstwa narodowi, wyrzekł: *Non erit tibi amplius sol in lucem die et in splendorem luna non illuminabit te.* Do słońca stósował światło, a do księżycy jasność, bo księżyc nie ma światła, tylko jasność odbita od światła słonecznego, które jako wspaniałe, oświeca go i jako szlachetne, rozjaśnia. Czyż nie wiadomo, że gdy prorok rozumny powiedział, iż przyjdzie czas, w którym światło księżycy będzie jak światło słońca, dodał też zaraz: ale wtedy światło słońca byłoby siedem razy większe (*et erit lux lunae sicut lux solis, et lux solis erit septemplexiter*), bo gdyby księżyc chciał być jak słońce, to o ileżby słońce musiało być większe?

Więc kto mu dał odwagę do tych ambicji, oraz pobudkę do tych lotów? Powinien wiedzieć, że będąc księżycem, jest istotą zmienna i że nigdy monarchija jego nie jest tak zmianom podległa, jak gdy ma sultana, nader do księżycy podobnego. *Mahomet Czwarty* rzadzi teraz barbarzyńskim jego cesarstwem, a ponieważ Bóg stworzył księżyc dnia *czwartego*, prawdopodobnie więc dusza jego wzmożła się, gdy wielkość jego odpowiada temu dniowi. Naśladuje księżyc w tém, że jest *czwarty*, bo księżyc ma również swoje *kwadry*, nazywa się zaś w hebrajskim *lebana*, co znaczy *biała*, gdyż jest tak biały, że to co się białością wydaje, trwoga jest, to zaś, co czyste — śmiercią. Niepodobna, żeby księżyc był tak bardzo biały, gdy ma *kwadry*, i żeby będąc tak białym w swych obawach, pozostał czystym w swych pretensjach; bo kto jest takim księżycem w niestałości, nie dziwnego, że pozostaje księżycem w przedsięwzięciach. Niech się więc upokorzy jego koło, które już światła pozbawione i niech wyzna, że pośród planet słońce tylko jest *czwarte* i że nie dosyć jest być *czwartym* w rządzie monarchów i mieć *kwadry*, jak księżyc, aby pragnąć walki ze słońcem, gdyż przebywanie w *kwadrach* jest raczej śmiercią haniebną, niż życiem tryumfującym. To też dumny *Mahomet Czwarty* powinien się lękać, że niezwykłony *Jan Trzeci*, będąc słońcem, które obecnością swoją ten księżyc zaćmić miało, wśród innych planet *czwartą* zostanie. W tym względzie szlachetności jego dwa mile paradoksy, a jego męstwu dwie zadziwiająco sprzeczności zawdzięczamy: albowiem księżyc

mientos, llegó el TERCERO a ser CUARTO; y que en las preeminencias, llegó à ceder el CUARTO, al TERCERO.

Solo una disculpa puede hallar la LUNA para su atrevimiento, aun que sea tan superficial como su grandeza, y tan aparente como su luz. Discurriendo Telesio sobre las partes del cielo, que por ser mas calientes se giran mas velozes, prueba que la velocidad del Sol, no consiste en el movimiento que haze del Oriente al Ocaso, ni en el que parece que haze del Ocaso al Oriente, sino en el que forma girandosse como rueda. Lo mismo cree de las demas estrellas, que tienen la velocidad conforme el calor, y la agilidad conforme el giro; y solo de la Luna dize este Astronomo insigne, que por falta de luz propia, y de calor, no puede girarse en si misma; lo que obligó à algunos Philosophos à llamarla tierra celeste, por que reconocieron por sus manchas, y por su curso, que ni tenia luz con que moverse como arco, ni tenia calor con q' girarse como rueda. Aunque de la media Luna dize con agudeza un ingenio, q' como camina de noche, vá cubierta de armas blancas, para disparar en forma de arco, las flechas de sus luces, contra las sombras; y aun q' en el summario de las navegaciones del Vespuchi, se halle q' passando la linea Equinocial, observó muchas vezes que la Luna formava el Yris, que es un arco; de donde puede ser q' tomassen motivo los Poetas, para fingir que cayó un arco de rocío, del pecho de la Luna.

Este es pues el descargo que dá oy la LUNA en su arrojjo, assegurando que no teniendo luz propia, ni calor, no podia moverse como arco, para solicitar con su arco el triumpho; ni podia girarse como rueda, para pretender de la Ruèda de la Fortuna, la cumbre; y que faltandole la luz, y el calor, para moverse en si misma; se movió, por que tubo en UNGRIA quien le diesse la luz que havia menester para la ruina del YMPERIO, y el calor que le era necesario, para la conquista de VIENA. Con que haviendole dado un rebelde la luz, y el calor, sin haver ella sido mas que instrumento de otro dictamen, y medio para otro fin; merece ser Blanco de la commiseracion, y no del castigo; deviendo aplicarse à su temeridad el remedio, y no à su ignorancia el estrago. Fria razon, y tan fria como la misma LUNA, en quien consideran los Metheticos, las propiedades de clara, humida, y fria. Eximiosse acaso Adan de la muerte, con dezir que Eva le havia dado el fruto para que lo comiesse? ò excusosse acaso Eva del destierro, con alegar que la serpiente

musiał wyznać, że pod względem światła *trzeci* został *czwartym*, a w go-dności *czwarty* musi ustąpić *trzeciemu*.

Jedno tylko księżyc na usprawiedliwienie zuchwalstwa swego przy-toczyć może, mianowicie, że jest tak powierzchowny, jak wielkość jego, i tak pozorny, jak jego światło. Telesio, mówiąc o częściach nieba, któ-re im są gorętsze tém prędzej się obracają, dowodzi, że szybkość słońca nie zasadza się na ruchu, jaki odbywa ze wschodu na zachód, ani na ru-chu pozornym z zachodu na wschód, tylko na tém, że wirując tworzy koło. To samo sądzi o innych gwiazdach, mających szybkość odpo-wiednią do gorąca i lekkość zgodną z wirowaniem; o księżycu zaś mó-wi ów astronom znakomity, że z powodu braku światła własnego i cie-pła nie może wirować w sobie samym, co też skłoniło niektórych filo-zofów do nazwania go ziemią niebieską, gdyż z płam na nim i biegu je-go poznali, że nie ma ani światła, którémby się jak łuk poruszał, ani ciepła, przez któreby mógł się jak koło obracać. A o pół księżycu po-wiedział ktoś zrzecznie, że ponieważ krąży nocą, otoczony jest bronią białą, ażeby na kształt łuku wyrzucać strzały swych promieni przeciwko cieniom; w dzienniku zaś podróży morskich Vespucego znajdujemy, że przeszedłszy równik, widział niejednokrotnie, jak księżyc tworzył tęczę, bę-dącą łukiem, stąd też zapewne poeci wzięli pobudkę do fantazyi, jakoby łuk z rosy spadł z piersi księżycza.

Otóż księżyc, dając dziś takie usprawiedliwienie swojej śmiałości za-pewnia, że gdy nie ma ani światła własnego, ani ciepła, nie może po-ruszać się jako *łuk*, ażeby za pomocą łuku zdobyć tryumf, i nie może wirować jak koło, żeby zabezpieczyć sobie szczyt koła fortuny. Przy-tacza również, że gdy brak mu światła i ciepła, aby się poruszać w sobie samym, poruszał się tylko dlatego, ponieważ Węgry dostarcza-ły mu *światła*, którego do ruiny cesarstwa było potrzeba, i *ciepła* niezbe-dnego do zdobycia Wiednia. To też gdy mu buntownik dał światła i cie-pła, księżyc zaś był tylko narzędziem w cudzych rękach i środkiem do celu innego, zasługuje na litość raczej, niż na karę tak, że trzebaby do śmiałości jego zastosować jakieś lekarstwo, nie zaś ciemnotę karać kłę-ską. A jednak od czego rozum zimny, i tak zimny, jak sam księżyc, w którym meteorologowie znajdują światło, wilgoć i chłód. Czyż się Adam uwolnił od śmierci tłumaczeniem, że Ewa dała mu owoc do zje-żdenia? lub czy Ewa uwolniła się od wygnania oświadczeniem, że to

le habia presentado el fruto para que lo provasse. No: antes pagaron todos tres con el castigo el delito. Padeció Eva, por que excitó à Adan; padeció la serpiente, por que combidó à Eva; mas padeció Adan, por que obedeció à Eva, que habia obedecido à una serpiente. Adan lloró el destierro, Eva los dolores, y la serpiente el andar siempre arrastrada, siempre maldita, causando el ser maldita hasta la misma tierra, por su astucia, y comiendo (despues de haverla arruinado) à la misma tierra, *Maledictus es inter omnia animantia, et bestias terræ; super pectus tuum gradiens et terram comedes cunctis diebus vite tue.*

Dormido Iacob, vió una escala que teniendo la cabeça en el cielo, estava parada en tierra, *Scalam stantem super terram et cacumen illius tangens cælum;* y dormido en un profundo letargo de ambicion sacrilega Nimrod, procuró hazer una Torre de tierra, que llegasse al cielo, *Faciamus nobis civitatem et Turrim cuius culmen pertingat ad cælum.* Solo por esta escala, pudiera subir Nimrod à esta Torre: mas desseando consagrar un simulacro à la admiracion, y fabricar un pulpito à la Fama, llegó à formar de la torre, una prision para su sossiego; y de las piedras, un Mausoleo para su vida. Iacob vió en sueños que tenia los pies en tierra la escala que tenia la cabeça en el cielo; y Nimrod no atendió ni por sueños, à que la Torre no podia llegar al cielo siendo de tierra: con que lo que vá del cielo à la tierra, vá desta escala à esta Torre: la escala llegava al cielo, por que parava en tierra; y la Torre vino à parar en tierra, por que queria escalar el cielo. Mas veamos de que determinava formar este perfido, esta torre; y veremos retratada en el Monarcha Otomano, su ambicion, y su despeño. De ladrillos dize el original hebreo con la palabra *Lebenim*, que à ser possible, significára en la misma lengua Lunas: De suerte, que assi como alla empeço à formar Nimrod una Torre, con unos ladrillos que significan Lunas, empeço à formar aqui este nuevo Nimrod, con estas LUNAS, otra Torre. Torres fabricava en el ayre, para oponerse à lo que decretava el gran Dios de los exercitos como justo, y fabricava Torres de viento por el ayre, para librarse de lo que disponia el gran Dios de las batallas, como Recto. Mas baxó Dios (à quien llamó Torre, el Sabio, *Turris fortissima nomen Domini*) à ver la Torre, ò las Torres que fabricavan los hijos de Adan, pues que bien parecian hijos de Adan en procurar hazerse eternos, y en querer hazerse dioses, *Descendit autem Dominus, ut videret civitatem et Turrem,*

waż przyniósł jój owoc dla próby? Nie! Wówczas wszyscy troje przypłacili karą występki. Cierpiała Ewa, że podbudziła Adama; cierpiał wąż, że podmówił Ewę, ale cierpiał i Adam, że słuchał Ewy, która wężowi była posłuszna; Adam oplakiwał wygnanie, Ewa boleści, a wąż czolganie wiekiuste i przekleństwo, które spadło na całą ziemię za podstęp jego: oraz jedzenie tój samój ziemi, którą o klęskę przyprawił, *maledictus es inter omnia animantia et bestias terrae; super pectus tuum gradieris et terram comedes cunctis diebus vitae tuae.*

Jakób ujrzał we śnie drabinę, która mając szczyt w niebie, oparta była na ziemi: *scalam stantem super terram et cacumen illius tangens coelum*, a Nimrod śpiąc w letargu głębokim ambicyi świętokradzkiej rozkazał z ziemi zrobić wieżę, któraby w niebo sięgała: *faciamus nobis civitatem et turrim, cujus culmen pertingat ad coelum*. Tylko po drabinie owęj mógł być wejść Nimrod na tę wieżę, lecz pragnąc poświęcić pomnik uwielbieniu i sławie wznieść kazalnice, zrobił z wieży więzienie dla spokoju swego, a z kamieni mauzoleum swego życia. Jakób widział we śnie, że drabina, stojąca na ziemi, szczyt miała w niebie, a Nimrod nie przypuszczał nawet we śnie, żeby wieża nie mogła sięgnąć w niebo, będąc z ziemi, gdyż to, co idzie z nieba do ziemi, idzie od owęj drabiny do owęj wieży; lecz drabina sięgnęła w niebo, ponieważ o ziemię była oparta, a wieża się na ziemi zatrzymała, ponieważ chciała sięgnąć aż w niebo. Lecz przekonajmy się, z czego ten niewierny postanowił być zrobić wieżę, a ujrzemy ambicyją jego i upadek odzwierciedlone w monarsze ottomańskim. Oryginał hebrajski mówi, że z cegieł, i używa wyrazu *lebenim*, który w tym samym języku oznaczać może *księżyce*; lecz ponieważ księżyc chciał być zawsze tak szczególny we wszystkichim, nie dziwnego, że w tym piérwiastku nie znajduje się w Piśmie Świętém liczba mnoga księżycy. To téż jak tam Nimrod zaczął budować wieżę z cegiełek, które oznaczają księżyce, tak tutaj rozpoczął ten nowy Nimrod budować z tych księżyców inną wieżę. Budował wieżę na powietrzu, aby się uwolnić od tego, co Wielki Bóg wojsk postanowił jako słuszne, i budował wieżę z wiatru dla powietrza, aby się oswobodzić od tego, co jako sprawiedliwe rozporządził wielki Bóg wojen. Lecz zstąpił Bóg, (którego mędrzec nazwał wieżą, *turris fortissima nomen Domini*), aby zobaczył wieżę, czy téż wieżę, które synowie Adama budowali, usiłując

quam ædificabant filij Adam. Baxó Dios à ver estas Torres, estas Piedras, y estas Lunas, (Torres en las estaturas, Piedras en las durezas, y Lunas en las inconstancias) y viendo que no intentavan edificar una ciudad, *Faciamus nobis civitatem*, sino arruinar un Ymperio; y que no solicitavan hazer celebre su nombre, *Et celebremus nomen nostrum*, mas que por el celebre nombre que tenian, aspiravan à amedrentar al Mundo con la apariencia, y hasta al mismo cielo, con la Fama; hizo que se opusiesse una Torre à otra Torre, *Turris fortissima*; y que obscureciesse un Nombre à otro Nombre, *Nomen Domini*: con que no les confundió solo las lenguas con las divisiones, *Et confundamus ibi linguam eorum*, mas aun les emmudeció las lenguas con las muertas. Confundioles Dios las lenguas, haziendo que se pareciesse esta Torre à la de Babilonia, pues que ni con la confusion se comunicavan, ni con la desorden se entendian. Confundió Dio las lenguas, de los que fundan en las lenguas su poder, y en las voces su Razon, no siendo mas que como las voces sus grandezas, y no siendo mas que como las voces sus potencias: que por esso puede ser que sacrificassen los Antiguos à Ecates (que era la Luna) unos perros con estruendos, imitando al estruendo con que buscó Ceres á Proserpina, que era la misma Luna, y por esso puede ser que refiera en sus Imágenes, el Cartari, que pintaron los Griegos à la imagen de Ysides (à quien adoravan por la Luna) con un instrumento en la mano, llamado Cimbalo, ò Sistro, cuyo sonido le servia de recreo, y cuyo ruido le servia de lisonia: y por la misma causa puede ser que relate Apuleyo, que quando creían los idolatras viendo eclipsada la Luna, que padecia su deidad, ò que se ausentava; salian à adularle el genio con unos instrumentos de cobre, ò de hierro, por entender que no podia haver agasajo para la Luna como el ruido, y que no podia haver regalo para la Luna como el estruendo. Que cosa es pues la voz? Es, dize el doctissimo Tesauro, un aura fragil, un despojo del viento, estrepito bolante, buelo sin pluma, alma sin vida, imagen sin cuerpo, pintura sin color, hija del aliento, hermana del suspiro, espanto del sueño, veneno del silencio, relampago del oydo, inestable, vana, soplo, sombra, nada. Antes siendo que entre las cosas mas viles que tiene el Mundo, se cuentan tres Monosilabas, que son, *Res, Spes, Vox*; no podia despreciar el satrico Espartano (sigure este agudo ingenio) con mayor agudeza, la facunda eloquencia de un infeliz orador, que con dezir, *Vox, vox, et nihil preterece.*

zrobić się nieczem i pragnąc zostać bogami: *descendit autem Dominus ut videret civitatem et turrem, quam aedificabant filii Adam*. Zstąpił Bóg, żeby obejrzeć te wieże, te kamienie i te księżyce (wieże wyniosłości, kamienie uporu i księżyc niestałości), a widząc, że nie budowę miasta (*faciamus vobis civitatem*) jeno rozbitcie cesarstwa przedsięwzięli i że zamiast uwieczniać nazwisko swoje (*et celebremus nomen nostrum*), dążą przy pomocy sławy, którą posiadli, do trwożenia świata pozorami i samego nieba rozgłosem, zrzucił, że się wieża przeciwstawiła wieży, *turris fortissima*, i że jedno imię zaćmiło drugie, *nomen Domini*; gdyż nietylko pomieszał im Stwórca języki odmieniając je: *et confundamus ibi linguam eorum*, lecz nawet niektórym językom władzę odebrał, niby umarłym. Pomieszał im Bóg języki, upodabniając tę wieżę do babilońskiej tak, że ani się w nieładzie jednoczyć, ani też w zamieszaniu rozumieć mogli. Bóg pomieszał języki tych, którzy na językach swą siłę, a na głosie rozum oparli, tak, że ich wielkość była głosem tylko i głosem jedynie ich potęgą. Dlatego zapewne starożytni poświęcali Hekacie (która była księżycem) psy wśród krzyków, naśladować w nich głos Cerery, szukającej Prozerpiny, która sama była księżycem; dlatego też chyba Cartari przytacza w swych wizerunkach, że Grecy malowali obraz Izydy (którą czcili jako księżyc) z instrumentem w rękę, zwanym cymbałkami, lub grzechotką, której dźwięk orzeźwiał ją i której hałas był pochlebstwem dla niej; z tej przyczyny chyba podaje Apuleusz, że ponieważ poganie, widząc zaćmienie księżyca, sądzili, iż albo cierpi to bóstwo, albo jest nieobecne: przeto w takim razie schlebiali mu za pomocą instrumentów miedzianych, lub żelaznych w przekonaniu, że dla księżyca nie masz większej roskoszy, jak hałas, że księżycowi nie można miłszej zgotować uczy nad krzyki. Czémże więc jest głos? Aurą niestałą, mówi, „Skarb“ najuczepszy, łupem wiatru, szmerem przelotnym, lotem bez piór, duszą bez życia, obrazem bez ciała, malowidłem bezbarwném, synem oddechu, bratem westchnienia, trwogą snu, trucizną milczenia, błyskawicą słuchu, zmiennością, próżnią, powiewem, cieniem, niczém. Do najbrzydszych rzeczy, jakie świat posiada, należą trzy wyrazy jednozgłoskowe: *res, spes, vox*. Nie mógł satyryk spartański wyrazić zřeczniej pogardy dla wymowy łatwój nieszczęśliwego mówcy, jak gdy powiedział: *vox, vox et nihil praeterea*.

Que assombro podia causar pues al Gran REY DE POLONIA, un exercito que no era mas que voces, y unas armas que no eran mas que Lunas? Vozes que no tienen mas que apariencia de ser algo; LUNAS que no tienen mas que anhelo de ser todo: vozes que pareciendo que tienen sustancia, son ayre; LUNAS que pareciendo que tienen luz, son tierra, *Terra caelestis*?

Para quien se acobardasse por las apariencias, y perdiessse el animo por los estruendos, aun podian servir de algun horror las voces, y de algun rezelo las Lunas, mas à quien combate como los Andabatos con los ojos terrados, sin rendirse à la multitud de los exercitos, ni à la estratagemas de los clamores, por que haze mas confiança de un braço que de cien cabeças, y de un Sanson que de mil Philisteos; antes cerrando los ojos al riesgo, cierra intrepido con el enemigo, respondiendole como Xerxes à los cobardes, que quanto mayor fuere el numero de los contrarios, tanto mayor será el numero de los despojos; que machinas hay, que basten para atemorizarlo, ò que armas hay, que basten para tendirlo?

Si los Seraphines que vió Ysaías, cubrian los ojos con las alas, y dezian Santo; quien podia negar la Divina asistencia, à quien imitava con tanta propiedad à estos Seraphines, que diziendo Santo, cerrava con las alas los ojos? pues que sin atender à la multitud que lo acometia (cuya machina constava de duzientas mil almas, (ó cuerpos) como publica el Historiographo del Ymperyo, Pedro Voelekereen, y ocupava dos leguas de largo, y otras dos de ancho, como escribió nuestro mismo Heroe, al Marques de Grana, de la tienda del Gran Visir en 13 de Septiembre) cerrava con las alas de su exercito los ojos, flando de Dios el triumpho; y llamava Santo como David, para lograr contra este soberbio Goliath la victoria: *Tu venis ad me cum gladio et hasta et clipeo, ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum*. Con que vino à hazer tanto mas gloriosa que la de Cesar esta empresa, que Cesar hubo menester llegar, y ver, para vencer, *Veni, vidi, vici*; y él llegó à vencer por que no vió. No quiso ver prudente, à quien no podia ver ayrado, por que es maxima de discretos, abrir los ojos en el consejo, para considerar los empeños, y cerrar los ojos en el combate, para no ver los peligros.

Vaya pues la Luna à caçar, como creían los gentiles à los bosques, y acuerdesse que siendo su Monarcha *Turco*, que significa *Rustico* en su

Jakież więc wrażenie mogła zrobić na Wielkim Królu Polski armija, będąca głosem tylko i broń, która tylko była księżycem, głosy, mające jedynie pozór czegoś, księżyce, które tylko posiadają żądze zostania wszystkim; głosy, które udając, że mają treść, są powietrzem, księżyce, które udając, że posiadają światło, są ziemią, *terra coelestis*?

Kogo pozory strachem przejmują i kto traci ducha wobec krzyków, w tym głosy mogą budzić jakąś grozę i jakąś trwożę księżyce; lecz jeśli kto, jak gladyjatorowie, z zamkniętymi oczyma bój wiedzie, nie poddając się nigdy ani tłumowi wojska, ani strategii krzyków w przekonaniu, że więcej znaczy jedno ramię, niż sto głów, i jeden Samson, niż tysiąc Filistyńców; jeżeli kto, zamknawszy oczy na niebezpieczeństwo, uderza śmiało na wroga, odpowiadając tchórzom, jak Kserkses, że im wyższa będzie liczba przeciwników, o tyle łupów będzie więcej: to czyż są maszyny, któreby takiego wojownika zatrzyć zdołały? czyż istnieje wojsko, któreby go zmusiło do poddania się?

Jeżeli Serafinowie, których widział Izajasz, zakrywają oczy skrzydłami i mówią „Święty,“ któżby mógł zaprzeczyć pomocy boskiej temu, kto tak dobrze owych Serafinów naśladował, że mówiąc „Święty,“ zakrywał skrzydła oczami? Nie zważając bowiem na tłum, który go napastował (złożony z dwustu tysięcy dusz, a raczej ciał, jak podaje historyjograf cesarski Piotr Voelkeren, a zajmujący dwie mile w szerz i tyle wzdłuż, jak pisał sam nasz bohater do Markiza de Grana z obozu wielkiego Wezyra 13 września), zamknął oczy skrzydłami swego wojska, ufając w Boga, że zwycięży i wołał „Święty,“ jak Dawid, aby nad tym Golijatem dumnym odnieść zwycięstwo: *Tu venis ad me cum gladio et hasta et clipeo, ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum*. O ileż tedy zwycięstwo jego było sławniejsze aniżeli tryumf cezara, który potrzebował przybyć i zobaczyć, żeby zwyciężyć: *veni, vidi, vici*, gdy on zwyciężył dlatego, że nie patrzył? Nie chciał roztropnie oglądać tego, kogo nie mógł widzieć w uniesieniu, zasadą bowiem rozumnych jest otwierać oczy na radzie, ażeby rozważyć obowiązek, a zamykać oczy wśród walki, żeby nie widzieć niebezpieczeństw.

Niechaj więc księżyc idzie polować do lasów, jak to poganie utrzymywali i niech pamięta, że gdy monarcha jego jest *Turek*, który gburą

lengua (por cuya causa dize en sus *Memorias Historicas* el Sagredo que no quieren llamarse los Turcos, Turcos; sino *Monsolmanos*, que quiere dezir *Fieles*) no deve aspirar à cortes, sino à selvas. A Diana que era la Luna, se le consagravan los bosques, no las ciudades, ni se le permitió el arco para caçar hombres, sino fieras. Y aun por esso relata Pausanias, que entre las cosas maravillosas que havia en el Templo de Jove Olimpico, era la mas admirable, una Diana que estava caçando un cavallo, por que no puede ser cosa mas monstruosa, que ver caçar à la Luna un cavallo, que es divisa de la Europa; y que haviendosse Jupiter por Europa, hecho Toro, quiera hazerse Diana por Europa, Sagitario.

Llamava venerable antiguedad Ecates à la Luna, por que Ecates quiere dezir ciento, y solian sacrificar cien victimas à la Luna, cuyo holocausto (llamado por esta causa Hecatombe) constava de cien Aguilas, ò de cien Leones. Mas advierten los Iconologicos, con Pausanias, que no eran naturales estas fieras, sino compuestas al natural de cierta pasta. Desta politica de sacrificar animales de pasta por escusar dispendios, tratan largamente Suidas, y Herodoto, assegurando Apiano, que el pueblo Ciziseno de la Grecia, sacrificava una vaca negra à Proserpina, y que hallandosse sitiado por Mitridates, hizo una vaca de pasta para el sacrificio, por no darle lugar las enemigas huestes, de poder cumplir con la obligacion, y hazer timbre de la esplendidez.

Por esso puede ser q' se desvaneciese con tan jactanciosos alardes esta Proserpina, esta Ecates, ò esta LUNA, pareciendole q' aun durava la supersticion de sacrificar las Aguilas y los Leones à su vanidad: Mas deviera considerar, para abatir la rueda à este pomposo pavon de la lisonja, que no constava de Leones ni de Aguilas el sacrificio, sino de unas pastas de barro, que parecian Aguilas, ò Leones. Solo deste modo pudieran verse rendidas las AGUILAS de VIENA à sus Arcos; y solo deste modo pudieran verse postrados los Leones de VARSOVIA à sus alfanges: mas como estos Leones no eran de barro, ni estas Aguilas de cera; padecieron las LUNAS à vista del radiante SOL de POLONIA, sus eclipses, y hasta sus Alfanges por ser hechos en forma de MEDIAS LUNAS, perdieron à vista destos rayos su luz, y à vista destas luzes su resplandor: con que no se eclipsaron solo las Armas que eran las MEDIAS LUNAS, mas se obscurecieron tambien las medias

w języku jego oznacza (stąd też Sagredo mówi w swoich pamiętnikach historycznych, że Turcy nie chcą się nazywać Turkami, jeno Muzułmanami, co ma oznaczać *wierni*), powinien dążyć do lasów, nie do dworów. Dyjanie, która była księżycem, poświęcano gaje nie miasta, a z łukiem polowała na zwierzęta dzikie, nie na ludzi. W tym względzie podaje nawet Pausanijasz, że wśród rzeczy cudownych, które się znajdowały w świątyni Jowisza olimpijskiego najgodniejszą uwagi była Dyjana, ściągająca konia, bo nie masz rzeczy potworniejszej nad widok polowania księżycy na konia, który jest godłem Europy; jeżeli Jowisz stał się bykiem dla Europy, Dyjana chciała się dla Europy zmienić w łuczniczkę.

Czcigodna starożytność nazwała Hekatę księżycem, gdyż Hekata znaczy sto i poświęcano zwykle sto ofiar księżycowi, ta zaś holokausta (zwana z tego powodu hekatombą) składała się ze stu orłów, lub ze stu lwów. Lecz mitologowie, jak Pausanijasz, zapewniają, że te zwierzęta nie były naturalne, lecz sporządzone z pewnego rodzaju masy. O tej polityce poświęcania zwierząt z masy, dla uniknięcia wydatków mówią szeroko Suidas i Herodot, Apijan zaś zapewnia, że miasto Ciziseno w Grecyi poświęcało Prozerpinie krowę czarną i że będąc obleżone przez Mitrydatesa, oddało na ofiarę krowę z masy, ponieważ wojska nieprzyjacielskie nie dały mu możności wywiązania się z obowiązku z przepychem odpowiednim.

Dlatego zapewne znikła ta z chępliwą próżnością Prozerpina, ta Hekata, ten księżyc, któremu zdawało się, że jeszcze istnieje przesąd poświęcania orłów i lwów jego próżności. Przypomnieć trzeba było dla upokorzenia koła tego nadętego pawia pochlebstwa, że ofiara nie składała się z lwów i orłów, lecz że wyroby z mułu przedstawiały lwy i orły. Tylko w ten sposób mogłyby orły wiedeńskie uleźć jego łukom i tylko takim sposobem mogłyby się lwy Warszawskie ukorzyć przed jego nożami. Lecz skoro lwy te nie były z mułu, ani te orły z wosku, księżyce musiały wobec promiennego słońca Polski doznać zaćmienia, a miecze jego, wyrobione w kształcie *półksiężyców*, wobec tych promieni blask swój straciły i wobec tych światel jasność swoją, gdyż nietylko broń półksiężycowa blask swój traci, ale zaćmiewają się również półksiężyce jego wojsk, żeby te nierozumne księżyce nauczyły się i poznały, iż zwycięstwa odnoszą się tylko z wojskami, które w szyku półksiężycyca walczą jak

lunas de sus armas: para que aprendan, y observen estas indiscretas LUNAS, que las victorias se alcançan con unos exercitos, que en forma de medias lunas, batallan como Leones; y no con traer MEDIAS LUNAS. O inaudita transformacion! ò admirable contrariedad! ò celebre prodigio! Que significando *Lebanà*, *Luna*, por ser *blanca*, quisiese oponerse à las *Aguilas negras* de VIENA, esta LUNA; haziendo blason de que no solo batallavan los escudos, y las armas, sino tambien las Armas de los Escudos. Y que quando combate el generoso Ymperio con Armas negras, contra Armas blancas; vea el Mundo, que los que tienen las Armas negras hieren? y que los que tienen las Armas blancas huyen? ò maravilla! ò assombro! ò protento!

Descriviendo Pausanias la preciosa Arca de Cipselo, tirano de Corintho, dize que entre las estatuas de oro, y marfil, havia un simulacro de Diana, con alas en los ombros, y que teniendo en la mano derecha un tigre, y en la otra un Leon; no sabe hallar razon à la imagen, ni explicacion a la pintura. Que espantos haria pues este ingenio, si bolviessse a ver a esta *Diana*, ó a esta LUNA, con las alas en los pies, y no en los ombros? y que en lugar de tener Leones, y tigres en las manos, no tiene de leones mas que los temblores, ni de tigres mas que las manchas?

Haviendo hallado un Batavo intelecto (dize mi erudito, y rethorico Saboyardo) el antojo, que hizo juntar à los ojos humanos, alas de vidrio; despues de haver certificado que havia visto en la Luna, montes, islas, promontorios, prados, y rios, (a quien siguieron los Astronomos, que inventaron una nueva sciencia llamada Selenographia, de que fueron inventores, el Langrenio, el Grimaldi, y el Hevelio, que enseña à describir las regiones, y reynos de la Luna; como la Geographia, la de la tierra) fabricó un mapa geographico, que bien mostrò no ser de juyzio de cielo, sino de Luna: y distribuyendo los mares, y los reynos de aquel mundo lunar, y imaginario, por algunos Principes, y Monarchas deste mundo; desdoró la singularidad del Philesopho Liberal, que dió el mundo celeste à Alexandro; de que no tubo otra possession, que la de los ojos. Destos Mundos, creo que se bolvieron à hallar de nuebo en esta Luna, pues q' no gozó en sus aereas pretensiones del Ymperio, mas que despojos de apariencia, triumphos de desseo, y mundos de ANTOJO. Mas vea-

lwy, a nie przez noszenie w wojsku półksiężyców lub posiadanie broni tego kształtu. Co za niesłychane przekształcenie! Co za sprzeczność zadziwiająca! Co za cud sławny! Księżyc znaczy *lebana* i że jest *biały*, chciał walczyć z orłami czarnymi Wiednia, chęłpiąc się, że nie tylko walczyły tarcze i wojska, lecz nawet wojska tarcz. I czyż kiedy świat widział, żeby w walce cesarstwa szlachetnego z herbem czarnym przeciwko herbowi białemu ten pierwszy tryumfował, żeby ci którzy posiadają herb biały, uciekali? O cudzie! o nadzwyczajności! o dziwo!

Pauzanijasz, opisując bogaty skarbiec Cipsela, tyrana korynckiego, mówi, że pośród posągów złotych i marmurowych był jeden Dyjany ze skrzydłami u ramion i trzymający w prawej ręce tygrysa, w lewej lwa, przyczém dodaje, że znaczenia tego wizerunku nie pojmuje. Jakżeby się przeraził ten uczony, gdyby widział owę Dyjanę, czyli ów księżyc ze skrzydłami u nóg, a nie u ramion i trzymający w rękach nie lwy i tygrysy, lecz tylko drzenie lwów i plamy tygrysów?

Pewnemu Batawowi rozumnemu, przysłała chęć (mówi uczony i retoryczny Sabojardo) przyłożenia do oczu ludzkich skrzydeł szklanych. Zapewniwszy się, że widział na księżycu góry, wyspy, przylądki, łąki i rzeki, (astronomowie idąc za nim, wynaleźli nową naukę, zwaną Selenografią, której twórcami byli Langrenio, Grimaldi i Hewelijus, a nauka ta, uczy opisywać okolice i królestwa księżyca, jak geografia opisuje ziemię), ułożył mapę geograficzną, nieodznaczającą się rozumem niebieskim lecz księżycowym, a rozdzieliwszy morza i królestwa tego fantazyjnego świata księżycowego, dla kilku książąt i monarchów tego świata, stał pozłotę z fantazyi filozofa liberalnego, który oddał świat niebieski Aleksandrowi, bo nie miał innego dziedzictwa krom oczu. Sądzę, że się znów odnalazły te światy na księżycu, gdyż w powietrznych pretensjach jego cesarstwa, są tylko zdobycze pozoru, tryumfy pragnienia i światy żąd. Lecz zobaczymy, jakim przy-

mos las causas, que aplicaron los doctos à las manchas de la Luna, y puede ser que halleemos entre ellas, la de ver à esta Luna con manchas.

Empedocles dize, que la Luna es formada de fuego, y ayre; y q' las manchas son ayre condensado, à q' circunda, el fuego. Los estoycos, creyeron q' fue formada la Luna de un fuego turbio, lleno de tierra, y hezes; y q' las manchas procedé de aquellas hezes, y de aquella tierra. Democrito entiende, q' la Luna es habitada, con arboles, con valles, y con villas; y que las manchas provienen de las sombras de aquellos arboles, de aquellas villas, y de aquellos valles. Anaxagoras opina, que la Luna es una massa de fuego, y que las manchas son las partes negras, que exhalan las llamas dessa massa. Algunos quieren que sean vapores atraidos de la misma Luna, los q' la obscurecen provando que se sustenta la Luna de vapores. Otros publican, que sean simulacros del Oceano, que reverbera en ella como en un espejo: y la opinion mas abraçada de los antiguos, es que las manchas son las partes mas raras de la Luna, en que no pudiendo parar los rayos del Sol por que al passo que tocan, passan y penetran; no pueden quedar todas iluminadas, con que quedan las que parecen manchadas, tenebrosas. Pero los modernos (como apunta en sus discursos Academicos, el Pindémonte) juzgan todes, que el quedar menos ilustradas aquellas partes, que nos parecen negras, es por la aspereza de la superficie lunar causado de lo profundo de los valles, y de lo sublime de los montes.

Todas estas opiniones, se confirmaron en este glorioso Triumpho, moralmente en la Luna; reconociendo los prudentes, q' proceden sus manchas, de todas estas opiniones. Preceden del ayre, conforme dize Empedocles; por q' el ayre de la ambicion fue causa de su exterminio, y de su destroço: y siendo que con el ayre se enciende el fuego; no es mucho q' se enciendiese tan horrible fuego con este ayre. Son sus manchas tierra, y hezes, conforme opinan los Estoycos; y quedando provado que son los Turcos, las hezes de la tierra, por rusticos, por barbaros, y por vanos; no podia dexar de hallarse la LUNA, con sus manchas. Proviene sus manchas, conforme entiende Democrito, de las sombras; pues que por la sombra, que quizo hazer al Sol, lloró tragica su ruina. Antes siendo que *Lebaná*, significa en el Ydioma hebreo *Luna*, y juntamente, *Un campo que no tiene ningun arbol que haga sombra*; admira oy el Mundo, ver que por querer hazer la LUNA sombra al

czynom przypisują uczeni plamy na księżycu, a może znajdziemy wśród nich przyczynę plam tego księżyca.

Empedokles utrzymuje, że księżyc jest ukształtowany z ognia i powietrza i że plamy są powietrzem zgęszczoném, które otacza ogień. Stoicy wierzyli, że księżyc powstał z ognia brudnego, pełnego ziemi i błota i że plamy pochodzą właśnie z tego błota, z téj ziemi. Demokryt sądzi, że księżyc jest zamieszkały, że ma drzewa, doliny, miasteczka i że plamy są cieniem tych drzew, dolin i miasteczek. Anaksagoras twierdzi, że księżyc jest masą ognia i że plamami są części czarne, które wyrzucają płomień z owéj masy. Niektórzy są zdania, że księżyc zaciemniają pary, przez niego samego przyciągane, i to właśnie ma świadczyć, że księżyc z pary się utrzymuje. Inni głoszą, że to są widma oceanu, które odbija w sobie, jak w zwierciadle, a u starożytnych bardzo rozpowszechnione było mniemanie, że plamy są częściami najrzadszymi księżyca, na których promienie słońca zatrzymać się nie mogą, lecz dotknawszy ich przechodzą. To téż gdy niewszystkie części są oświecone, ciemniejsze wydać się muszą poplamionymi. Współcześni wszakże (jak np. Pindemonte w swoich rozprawach akademickich) wszyscy twierdzą, że przyczyną mniejszego oświetlenia części, które nam się czarnymi wydają, jest chropowatość powierzchni księżycowej, spowodowana głębokością dolin i wysokością gór.

Sławny tryumf dzisiejszy stwierdzi moralnie wszystkie te zdania o księżycu, tak iż rozsądni przyznają, że plamy jego są rzeczywiście w związku z przytoczonymi wyżej poglądami. Pochodzą one z powietrza, jak słusznie mówi Empedokles, gdyż powietrze ambiący było przyczyną jego upadku i klęski, a ponieważ w powietrzu rozpala się ogień, nie dziwnego, że z powietrza tego tak straszny pożar wybuchnął. Są plamy jego ziemią i błotem, trafnie dowodzą Stoicy, to téż gdy stwierdzono, że Turcy są błotem ziemi, jako gbury, barbarzyńcy i pyszałkowie, księżyc musi mieć plamy. Podług Demokryta pochodzą plamy księżyca od cieniów, gdyż przez cień, który chciał rzucić na słońce, oplakiwać musi upadek swój tragiczny. Ponieważ *lebana* znaczy w języku hebrajskim *księżyc* i jednocześnie *pole, nie mające żadnego drzewa, któreby cień rzuciło*, świat zdumiewa się dzisiaj, widząc, że księżyc za chęć rzucenia cieniów na słońce, doświadczył klęski; skoro imieniem swo-

SOL, experimente su miseria, quando prometia con su nombre, que no teniendo sombra con que hazer sombra al Sol, ni al campo; no se atreveria à querer hazer sombra *Al campo del Sol*. Causan sus manchas, conforme discurre Anaxagoras, las partes negras, que exhalan sus llamas, que son los humos; pues que fundando en los humos su grandeza, procuró reducir las campañas de VIENA, en humo, y en incendio; creyendo que havia de obscurecer à los mas luzidos azeros, con sus humos; y iluminar à los mas obscurecidos nombres, con sus llamas. Son sus manchas, los vapores que atrae la misma Luna; pues que los mismos vapores que levantó esta LUNA del polvo de la tierra, para favorecerla, y asistirla; fueron el origen de sus manchas, excitandola al riesgo, y la causa de sus eclipses, dexandola en el conflicto. Tiene tambien sus manchas la Luna, por el Oceano que reverbera en su luz, pues que no hay politico, que no pregone, haverle causado el ser tan variable como el Oceano, el empeño; y el ser tan mudable como el pulpo, el precipicio: poca firmeza en la paz, menos estabilidad en la promessa, ninguna constancia en la tregua. Por esso la llamó Protheo, el Bargalli; y Acheloo, el Lucarini: pues que para representar el primero, que la LUNA Ottomana es solo firme en ser inconstante, y es solo constante, en ser voluble, le puso por motte, lo q' dixo Virgilio, *Mentiri didicisti*. Antes siendo que de la Luna proceden las tempestades, y que si algunos la llamaron madre de los reposos, nosotros la experimentamos madre de los desassosiegos; con razon pintó una Luna sobre un mar tempestuoso, el Gamberti, poniendole por motte, lo que cantó Ovidio, *Mota exasperat iras*, para significar que no havia que fiar nunca desta LUNA, ni de sus acuerdos, porque tiene mas borrascas que la mar, y mas mudanças que la Luna. Con que si à la Luna pintaron los Griegos con tres caras, llamandola Triforme, Tergimina, y Trivia, y siempre se reconoció que tenia muchas caras esta LUNA, pues que no solo se contenta con tener tantas mudanças como la Fortuna, mas quiere tener tambien tantas caras como la Traycion; no es de admirar que padeciese con tantas transfórmaciones, tantos defectos; y que tubiesse con tantos Oceanos, tantas manchas. Aplican finalmente las manchas de la Luna, à las partes mas raras, que por falta de Sol, no se iluminan, y que por falta de favor no resplandecen, no habiendo quien dude que si en faltando à la Luna el favor del Sol, se vé manchada, era preciso que se viesse

jém przyrzekał, że nie mając cienia, któryby rzucił na słońce, lub na pole, nie ośmieliłby się rzucić cienia na *pole słońca*. Powodują plamy księżycy, uczy Anaksagoras, części czarne, będące dymem wyziewanym przez płomień, gdyż opierając na dymach swą wielkość, stara się okolicę Wiednia obrócić w dym i pożar w przekonaniu, że dymem swoim zaćmi stal najjaśniejszą, a płomieniami swymi najciemniejsze imiona oświecić zdoła. Plamy księżycy powstają z pary, którą sam przyciąga, gdyż właśnie owe tumany, które wznosił księżyc z prochu ziemi, żeby mu sprzyjały i pomagały, są początkiem plam jego, bodźcem do hazardu, przyczyną jego zaćmienia i oneto w przepaść go wepchnęły. Księżyc ma także swe plamy z oceanu, który odbija w swém świetle, bo nie masz polityka, któryby nie głosił, że go przyprawiła o niebezpieczeństwo istota tak niestała, jak ocean, że mu nie otworzyła przepaści ta istota zmienna, jak polip, posiada bowiem mało wytrwania w pokoju, mniej stałości w obietnicach, a nie daje żadnej pewności w rozejmie. Z tego powodu Bargalli nazywa go Proteuszem, a Lucarini Achelousem i piérwszy z nich, żeby przedstawić, że księżyc ottomański jest jedynie wytrwały w niestałości i stały tylko w zmienności, dał mu za godło słowa Wirgilijusza: *mentiri didicit*. I jeżeli z księżycy pochodzą uragany, bo chociaż niektórzy nazwali go ojcem wypoczynku, my doświadczylismy, że on jest matką niepokojów, to Gamberti słusznie maluje księżyc nad morzem rozhukaném, dając mu za godło z Owidyjusza: *mota exasperat iras*, dla wyrażenia, że nie masz nikogo, kto by ufał temu księżycowi, lub jego zapewnieniom, gdyż w nim więcej niebezpieczeństw niż na morzu i więcej zmian niż w księżycu. Skoro Grecy malowali księżyc z trzema twarzami, nazywając go: trójkształtny, troisty, trójdrożny i zawsze przyznawano, że ten księżyc miał biernie twarze, gdyż nietylko cieszy się tyłu zmianami, co fortuna, lecz pragnie mieć również tyle twarzy, co zdrada: to nie masz czemu się dziwić, że przy tyłu przekształceń posiada tyle wad i przy tak wielkich oceanach tyle plam. Odnoszą wrzecie plamy księżycy do części jego najrzadszych, które nie oświetlają się w braku słońca, nie posiadając łaski jego, nie jasnieją. Któżby wątpił, że jeżeli księżyc, nie mając łaski słońca, plamami się okrywa, musi być daleko więcej poplamiony, gdy pragnie stawiać opór słońcu i to z szorstkością, (ostatnią, podług współczesnych, przyczyną plam księżycy), która wydaje się być więcej w głowie, niż na sztandarze

mucho mas manchada esta LUNA, quando quiso hazer oposicion al Sol: y esso con una aspereza (que es la ultima causa, que consideran los modernos en sus manchas) que mas parecia de quien tenia la Luna en la cabeza, que en el estandarte; pues usó tales asperezas con los esclavos, tales crueldades con los inocentes, y tales inhumanidades hasta con los mismos muertos, que no hay historiador que no suspenda con los solloços la pluma, y que no borre con las lagrimas la historia.

Defienda pues el eloquente Veronés, que la luna tiene dos suertes de manchas, yá que es fuerça que se le conceda la opinion, viendo que tiene tantas suertes de manchas esta LUNA. Enseñen los Selenographicos que la Luna tiene rios, valles, y mentes, que lo que nosotros experimentamos en su fuga, fue que no havia montes, valles, ni rios, que no tubiessen LUNAS. Coloreesse en su eclipse esta LUNA, y muestre con el color, su verguença; y con la sangre, su estrago. Asseguran los Philosophos que se halla la Esphera del fuego en el concavo de la Luna. Vaticine el Propheta Yoel que antes del gran dia se ha de convertir en sangre la Luna, *Et Luna in sanguinem*, que yá conocemos ser gran dia el deste triumpho, pues vemos convertida esta LUNA en sangre. Cante David que el *justo* ha de *florecer en sus dias*, con *infinita paz*, hasta que *no haya Luna*, *Et abundantia pacis donec auferatur Luna*, que viendosse oy complida la prophecia deste Hymno, no hay quien con himnos y admiraciones no confiesse, que haviendo visto el *justo*, el recto, y el invencible REY DE POLONIA, tan *florido su Reyno en sus dias*, es preciso que lo conserbe con una *permanente paz*, y un eterno gozo, pues que *no hay Luna* que lo perturbe, *ni hay Luna* que lo inquiete. Prueve el Thesauro, que humillarse los Reyes, haze mas glorioso el dominio de Dios; y que la Magestad Divina, y la Real, se miran como el Sol iluminante, y la Luna iluminada; que quando esta se eclipsa debaxo de la tierra, en el mas infimo punto del circulo Ecliptico; resplandece sobre la tierra aquel, en el mas alto punto del opuesto Emispherio; que en esta memorable victoria, vemos calificada con regozijo esta verdad, pues que hallandosse en el mas infimo punto la LUNA, biçarra en el mas alto punto el Sol, iluminando el mundo con sus esplendores, y postrando la temeridad con sus rayos. Pinte el Aressi una Luna, retirandosse del Sol, y pongale por motte *Cædit diurno sideri*; que yá vemos verificada en este SOL y en esta LUNA esta pintura; pues que cede la

jego, gdyż postępuje z taką szorstkością względem niewolników, z takim okrucieństwem względem niewinnych i z taką nieludzką aż nawet względem umarłych, że nie masz historyka, któremby nie wytrącił pióra smutek głęboki, któryby tych dziejów łzami nie zrosił.

Wymowny Verones dowodzi, że księżyc ma dwa plam rodzaje i można się zgodzić z tym poglądem, boć widzimy, że się na tym księżycu tyle rodzajów plam znajduje. Selenografowie uczą, że księżyc ma rzeki, doliny i góry, my tymczasem przekonaliśmy się z jego ucieczki, że nie było gór, dolin i rzek, któreby nie miały księżyców. Zabarwił się zaś przy zaćmieniu swoim ten księżyc i rumieńcem okazał wstyd swój, a krwią — swój upadek. Filozofowie zapewniają, że we wklęsłości księżycza istnieje sfera ognia, Joel zaś, prorok, przepowiada, że księżyc przed wielkim dniem w krew się zamieni, *et luna in sanguinem*, a ponieważ znamy już ten wielki dzień tryumfu, więc też widzimy księżyc w krew przemieniony. Dawid śpiewa, że *dni sprawiedliwego będą kwitły pokojem nieskończonym, dopóki nie zjawi się księżyc, et abundantia pacis donec auferatur luna*: i spełniło się już proroctwo tego hymnu, bo nie masz nikogo, ktoby w hymnach i uwielbieniu nie wyznał, że sprawiedliwy, prawy i niezwycięzony Król Polski, widząc tak kwitnące państwo swoje, zachowa mu właśnie pokój trwały i radość wieczną, gdyż *nie masz księżycza*, któryby go niepokoił, *nie masz księżycza*, któryby mu spokój zakłócał. „Skarbiec“ dowodzi, że upokarzanie królów stanowi najwyższą władzę Boga, oraz, że majestat Boski i królewski mają się do siebie, jak słońce oświecające i księżyc oświecony, że gdy ten kryje się pod ziemią w najniższym punkcie koła ekliptyki, tanto jaśnieje nad ziemią w najwyższym punkcie półkuli przeciwległej. Ta prawda znalazła w tém zwycięstwie pamiętném radosne urzeczywistnienie, gdyż skoro księżyc znalazł się w punkcie najniższym, błyszczało w najwyższym punkcie słońce, oświetlając ziemię swoim blaskiem i upokarzając promieniami swymi zachwalstwo. Aresi maluje księżyc, oddalający się od słońca i daje mu za godło: *cedit diurno sideri*, a obraz ów, jak widzimy, sprawdził się na tém słońcu i na tym księżycu, gdyż ustępuje księżyc słońcu, skoro się tylko ukazało, i oddalił się księżyc od słońca, gdy za-

LUNA al SOL, quando aparece, y se retira la LUNA del SOL, quando luze. Pondere el Pichineli, el estar la Luna quanto mas se llega al Sol, mas tenebrosa; poniendole por motte, *Obscuratur dum iungitur*; que no puede hallarse mas tenebrosa esta LUNA, que quando se llega à este SOL, à cuya presencia es fuerça que pierda la luz por arrogante, y q' sienta la obscuridad por atrevida. Buelen los Idolatras à socorrer la Luna, en viendola con bendas de sangre, q' iudican sus heridas, pues q' yá la vén llorar lagrimas de sangre en sus arrojios, y mostrar bendas de sangre en sus eclipses. Muestre un moderno, como censuenan harmonicamente, los periodos de las fiebres, à los periodos de las Esferas, y prueve en su Horoscopo, que las callenturas colericas, empieçan à medio dia; las melancolicas, à la noche; y las sanguineas, al alba; pues que el campo Ottomano, apoyó con tan lastimosos suspiros, esta doctrina, que à medio dia empeçó à padecer las colericas, acometiendo al exercito del inclito REY DE POLONIA, con mas delirio que prudencia, y con mas enojo que razon: luego le sobrevinieron las melancolicas à la noche, quando reconoció con tristeza su pérdida, y con llanto su destroço: y por fin, lo assombraron al alba las sanguineas, viendo un Mar Roxo, en que havia naufragado como nuevo Pharaon su soberbia. Opinen los Astronomos, que las estrellas tienen mas fuerça, en su nacimiento Cosmico ò Heliaco, que en su giro; que tambien imita en esta floxedad, la LUNA à las estrellas, pues que tubo mucho mas fuerça en su principio, que en su fin; y mucho mayor gallardia en su nacimiento, que en su curso. Mas si los Gentiles tenían por supersticion, el dedicar à la Luna las criaturas, antes de nacer; y al Sol despues de nacidas, porque la Luna como *Reyna de los humores, nutre los cuerpos encerrados*, y el Sol como *Principe de los espiritus, y de las fuerças, imprime en los que yá salieron à luz, sus calidades*; como pretendia la LUNA, destruir à los q' estavan encerrados en *Viena* con tantos humores, y tan diferentes, q' hazian à su exercito mas disforme que numeroso, y mas monstruoso q' formidable; si lo que toca à la Luna, es *nutrir*, y no arruynar à los que se hallan encerrados? Y si en *Septiembre*, que es el *Nono mes de Año*, queria el Año dar à luz esta victoria, porque à los nueve meses, yá era tiempo de felicitar con este dichoso parto, tantos anhelos; como quiera LUNA que le tocasse à ella este triumpho, si siendo yá tiempo *de salir à luz*, tocava al SOL como *Principe de los espiritus valeros, y de las fuerças mi-*

jaśniało. Piccineli zapewniając, że księżyc im bardziej się zbliża do słońca, tém ciemniejszy, daje mu godło: *obscuratur, dum jungitur*; czyż podobna, żeby się okazał ciemniejszym ten księżyc, jak gdy się zbliża do tego słońca, wobec którego traci światło za dumę i ginie w ciemności za pychę. Poganie biegli z pomocą księżycowi, spostrzegli na nim wstęgi krwawe, które jego rany oznaczają; i oto już dzisiaj oplakuje księżyc krwawo śmiałość swoją i okazuje w zaćmieniu swoim krwawe wstęgi. Pewien współczesny wykazuje, jak się zgadzają harmonijnie okresy febryczne z okresami sferycznymi i dowodzi w swym horoskopie, że gorączki żółciowe rozpoczynają się w południe, melancholijne w nocy, a sangwiniczne o świcie. Obóz ottomański stwierdził tę naukę doświadczeniem tak bolesnym; uczuł on gorączkę żółciową w samo południe, uderzając na wojsko sławnego Króla Polski z gorączką raczej, niż rostopnością i więcej z uniesieniem, niż z rozumem. Napadły go potem dreszcze melancholijne wśród nocy, gdy poznał ze smutkiem swą zgubę i z płaczem zniszczenia swoje; a wreszcie dotknęła go nad ranem gorączka sangwiniczna na widok skały morskiej, o którą, niby nowy Faraon, rozbił swą pychę. Astronomowie utrzymują, że gwiazdy mają więcej siły przy swém narodzeniu kosmiczném lub helijackim, niż w swym obrocie, a w téj stałości i księżyc naśladuje gwiazdy, gdyż więcej miał siły na początku, niż na końcu i daleko więcej żywości przy urodzeniu swoim, niż w biegu. Lecz jeżeli poganie mają przesąd poświęcania księżycowi istot przed ich urodzeniem, a słońcu po urodzeniu, gdyż księżyc, jako *król soków żywotnych, karmi ciała zamknięte, a słońce, jako księżę duchów i sił piętnuje na tych, którzy już wyszli na światło, swe przymioty*: jakże mógł księżyc przypuszczać, że tych, którzy w Wiedniu zamknięci, zniszczy *humorami* i tak różnymi, iż robią wojska jego bezkształtne raczej, niż liczne i więcej potworne, niż straszne, jeżelić rzeczą księżycą jest *karmić*, a nie gubić tych, którzy są zamknięci? I jeżeli we wrześnie, który jest *dziwiątym miesiącem w roku*, chciał rok wyprowadzić na światło to zwycięstwo, gdyż po dziewięciu miesiącach czas już był uszczęśliwić tym płodem tyle pragnień: jakże chciał księżyc, żeby jego spotkał ten tryumf, gdy już w porze *wyjścia na światło* dotyczył słońca, jako księcia duchów walecznych i *sił wojennych*, który przelęwa swe cnoty na tych wodzów bohaterów i *piętnuje* zalety swoje na tych żołnierzach wojowniczych?

litares, participando à estos heroycos capitanes, sus virtudes; y *imprimiendo* en estos beligeros soldados, sus calidades?

Pregunta en uno de sus Problemas, el Tassoni porque nos parece la Luna en Agosto, mayor que en otros meses? y responde, que por la mucha potencia, que tiene el Sol en este mes en nuestro Emispherio, seca la tierra: y que della, y del agua, atrae unos vapores tan sutiles, que no formando lluvia, ni granizo, quedan intrepuestos entre nuestros ojos, y la Luna; con que y hazen que parezca mayor su rueda. Que mucho pues que en AGOSTO nos pareciesse la LUNA mucho mayor de lo que era, si hizo en este mes tantos esfuerços, por purificar en el crisol del riesgo, la constancia de VIENA; que hasta el mismo valor, le tributa sus elogios, y hasta el mismo sufrimiento le consagra sus laureles? Mas siendo que quanto la Luna está mas baxa, tanto mayor nos parece; porque juntandosele mas cantidad de vapores, se le imprimen en las luzes, y se le identifican en los esplendores; no es de admirar, el ver que quando estava mas baxa, y timida esta LUNA, con la nueva, de que marchava el exercito del Generoso JUAN TERCERO, à VIENA; hiziesse entonces mayores excessos por rendirla, y nos pareciesse que era mayor, viendo los terribles assaltos, que dava por llevarla. Bien conoció nuestro Champion invicto, esta Philosophia, sabiendo que quando la Luna está mas llena, pierde su luz, por cuya causa le puso por motte el Ruscelli, lo que cantó en el raptó de Proserpina, Claudiano, *Mox dispare forma*.

Llaman pues los Griegos, à la Luna Ecatés, que significa ciento, con cuyo numero representavan lo infinito, y crean con aplicarle este nombre, que la luz de la Luna, es eterna. Tenga Faustina, en algunas, de sus medallas, una Empresa de la Luna, con el motte *Æternitas*; y tenga Alexandro, otra Luna en sus medallas, poniendola por motte *Perpetuitati*; que el valeroso REY DE POLONIA, penetró mejor que Alexandro, estas duraciones; y midió mejor que los Griegos, estas eternidades. Provó con las agudezas de su invencible espada, que la luz desta LUNA, no podia ser infinita, ni durable, y que haviendo llegado al colmo su grandeza, no podia dexar de causar su mismo peso, su ruína. Assi lo escribió de su Real mano, al Marques de Grana, con tal elegancia, y primor; que añadió à sus proezas, este assombro; y ilustró su Purpura, con esta GRANA. Oyga la eloquencia, y admire su estilo; atienda la ener-

Tassoni zapytuje w jednej z zagadek swoich, dlaczego księżyc wydaje się nam większy w sierpniu, niż w innych miesiącach, i odpowiada, że gdy słońce posiada w tym miesiącu więcej siły na naszej półkuli, wysusza ziemię, a z niej i z wody wyciąga parę tak subtelną, że ona, nie tworząc dęszczy ani gradu, utrzymuje się pomiędzy wzrokiem naszym a księżycem, przez co koło jego większym się zdaje. I rzeczywiście, w sierpniu wydał nam się księżyc daleko większym, niż zwyczajnie, skoro zrobił w tym miesiącu tyle wysiłków dla oczyszczenia w ogniu niebezpieczeństw stałości Wiednia, której męstwo samo udziela swych pochwał i nawet cierpienie samo poświęca swoje laury? Jeżeli księżyc im jest niżej, tém się większym zdaje, gdyż większa ilość pary, łącząc się z nim, przenika światło, utożsamiając się z blaskiem: to czyż nie jest godne podziwu, że księżyc, będąc coraz niżej i drżąc na wiadomość o pochodzie wojska szlachetnego Jana Trzeciego do Wiednia, robił wówczas większe usiłowania, by go zdobyć i przedstawiał się większym z powodu strasznych ataków, które wykonywał, żeby go zmusić do poddania. Dobrze znał tę filozofiją niezwyciężony nasz wojownik, wiedząc, że gdy księżyc jest w pełni, traci światło, dlatego mu też Ruscelli dał za godło wiersz Claudyjana z porwania Prozerpiny, *non dispares forma*, bo jest najmniej oświetlony wówczas, gdy się największym być zdaje.

Grecy nazywają księżyc Hekata, która oznacza sto; ponieważ ta liczba wyobrażała im nieskończoność, przeto stosując to imię do księżycy, wierzyli w wieczność jego światła. Faustyna miała na kilku swoich medalach godło księżycy z napisem *aeternitas*, i miał Aleksander inny księżyc na swych medalach z napisem *perpertuitati*; lecz mężny Król Polski przeniknął lepiej niż Aleksander tę wieczność i zmierzył lepiej, niż Grecy, tę niezmierność. Dowiódł dzielnością niezwyciężonego miecza swojego, że światło tego księżycy nie może być nieskończone i trwałe i że doszedszy do szczytu swęj wielkości, musiał ciężarem własnym spowodować ruinę swoję. Właśnie pisał o tém królewską ręką swoję do markiza de Grana z taką wytwornością i kunsztem, że do swęj wartości dorzucił tę niespodziankę i purpurę swoję tém *ziarnem (grana)* uświetnił. Niechaj słucho wymowa i podziwio styl jego; niech

gia, y aplauda su realce. *Forte iam et illam continuam rerum humanarum Mahometano Imperio superesse vicissitudinem; ut postquam ab exiguis profectam in itis eó creverit, ut magnitudine sua laboret rursus vertente Fato et volubilis Fortunæ rotá alio inclinante ad sua devolvatur principia et ubi satis in altum surreverit lapsu graviori ruat?*

EL Tercero, y ultimo AUSPICIO desta Victoria, fue el darse la batalla en *Domingo doze de Septiembre*; pues que no podia tener el Generoso REY DE POLONIA mejor PRESAGIO para el triumpho, que el de seguir este combate; en el dia de tal mes, en tal mes, y en tal dia: siendo el dia del mes, *doze*; el mes, *Septiembre*; y el dia, *Domingo*.

Empeçó à criar Dios en Domingo el Mundo, y relata el Divino Historiographo en su Sagrada Ciclopedia, que despues de hallarse la tierra vacua, y vana, cubriendo una tenebrosa obscuridad à este confuso Abismo; nadava el espiritu de Dios sobre las aguas; y que mandando Dios que hubiesse luz, acabó la maravillosa obra deste memorable dia, con distinguir la luz, de la escuridad; dando à la escuridad, el titulo de noche; y à la luz, el titulo de dia.

A este prodigioso dia, se pareció el feliz *Domingo*, en que empeçó à dar nuebo sér al Mundo, tu valor; ò intrepido Monarcha. Hallavasse la Tierra tan vana de sus progressos, que sin considerar, que era tierra, atribuía à su industria, la Fortuna; y à su poder, la Providencia. Estava confuso el mundo con estas glorias; y ocupava una horrifera obscuridad, el espacioso campo deste incomprehensible Abismo. Antes siendo que para exagerar los reales deste dia, empieça à contarlos la Sacra Historia, de la noche; para significar que à vista de las sombras, campeavan mas gallardos los esplendores, *Factumque est vespere et mane, dies unus*; sombras fue necesario que hubiesse en este dichoso dia del socorro de VIENA, (ò campeon excelso) paraque luziessen à vista de los ahogos, mas plausibles los aciertos; y biçarreassen à vista de las desconfianças, mas gloriosos los triumphos. Y si para expresar el Sacro Texto, los encomios deste dia, muda en su elogio el estilo que observa en los otros, pues que en los demas dize, dia segundo, dia tercero, dia quarto, dia quinto, dia sexto, dia septimo, y solo en el primero, dize dia uno, y no primero, *Dies unus*, mostrando que el intento no es de tenerlo por primero en la serie, sino de contarlo por primero en la gran-

się w słuach wciela energija i przyklaskuje świetności jego. *Forté jam et illam continuam rerum humanarum Mahometano imperio superesse vicissitudinem, ut postquam ab exiguis profectam inhiis eo creverit, ut magnitudine sua laboret rursus vertente Fato et volubilis fortunae rota alio inclinante ad sua devolvatur principia, et ubi satis in altum surrexerit, lapsu graviori ruat?*

Trzecią i ostatnią wróżbą tego zwycięstwa było stoczenie walki w *niedzielę dwunastego września*, nie mógł bowiem Król Polski mieć lepszej przepowiedni tryumfu nad tę, że stoczył bój ów w dniu takiego miesiąca i w takim dniu: *dwunasty dzień miesiąca, miesiąc wrzesień, a dzień niedziela*.

Bóg rozpoczął w niedzielę stworzenie świata i historyjograf boski podaje w swęj świętej księdze, że gdy ziemia była pusta i próżna, gdy ciemność przerażająca pokrywała chaos bezdennej, duch Boga unosił się nad wodami; skoro zaś Stwórca rozkazał, żeby stało się światło, cudowne dzieło tego dnia pamiętnego zakończyło się oddzieleniem światła od ciemności i nazwaniem pierwszego dniem, drugiego nocą.

W tym dniu cudownym, o Monarcho nieustraszony, błysła szczęśliwa niedziela, w której twa dzielność zaczęła wprowadzać świat w nowe istnienie. Ziemia tak była próżna z postępów swoich, że nie zważając na to, iż była ziemią, przypisała szczęście przemysłowi swemu, a Opatrzność potędze swojej. Dla podniesienia tryumfów dnia tego, historyja święta zaczyna je opowiadać od nocy, dla ukazania, że wobec cieniów walczyły radośnie blaski, *factumque est vespere et mane dies unus*. Cienie koniecznie być musiały w tym dniu szczęśliwym odsieczy Wiednia, o wojowniku znakomity, ażeby wobec przygnębienia zabłysły czyny rozgłośne i wobec niedowierzań tryumfy najświetniejsze. I jeżeli tekst święty ku wyrażeniu pochwał dnia tego zmienia styl używany względem innych, gdyż o pozostałych mówi dzień drugi, trzeci, czwarty, piąty, szósty, siódmy, a tylko o pierwszym mówi dzień jeden, a nie pierwszy *dies unus*, wykazując, że nie ma zamiaru uważać go za pierwszy w szeregu, tylko za pierwszy pod względem wielkości i daje do zrozumienia, że nie tylko jest pierwszy, ale jeden, gdyż jest jedyny w powadze, jedyny w znaczeniu i jedyny w czci. Ta niedziela naśladowuje owe niedzielę cudowną nawet w tój osobliwości nadzwyczajnej, gdyż jeśli to

deza; dando à entender q' no solo es primero, sino uno; porque es unico en la ventaja, unico en la soberania, y unico en la estimacion; hasta en esta admirable singularidad, imitó à aquel prodigioso Domingo, este Domingo; pues que si no es el primero en que empezó à recuperar su dulce libertad VIENA; será el unico, en que haya logrado tan felices sucessos su valor; y será el unico, en que haya obtenido tan celebres victorias su constancia.

Fue siempre tan dichoso para los REYES DE POLONIA el Domingo, y fue siempre el Domingo, para el YMPERIO OTTOMANO tan infausto; que no hubo felicidad, que no celebrasse en Domingo este Reyno; ni hubo desgracia, que no llorasse en Domingo aquel Ymperio. En el Año de 1649, fue coronado en Domingo, el Invicto Juan Casimiro primer Rey de tal nombre, en POLONIA. El valeroso Henrique de Valois, fue coronado por Rey de Polonia, en Domingo, en el de 1574. En el de 1320, Ladislao Primero. En el de 1386, Ladislao Segundo. Ladislao Tercero, en el de 1434. Y el Quarto, en el de 1633. En el de 1548 ocupó el trono en Domingo, el Magnanimo Sigismundo Segundo, llamado el Augusto. Y en el de 1333, empuñó el ceptro en Domingo, el famoso Casimiro Segundo, cognominado el Grande. En Domingo, alcanzaron en el Año de 1588, un celebre triumpho contra el exercito de Maximiliano, los POLACOS. Y en el de 1644, sacrificaron en Domingo los mismos Polacos, veinte mil Tartaros à la muerte; haziendo que el Propio hijo del Gran Can, ilustrasse con su prision esta proheza.

Por el contrario, fue siempre tan funesto, para la Monarchia OTTOMANA, el Domingo; que en el Año de 1571, experimentó el Gran Selin Segundo, en Domingo, la total ruina de su armada, pues que siendo General Ali Bassá, de una potencia tan formidable; perdió en el funebre golfo de Lepanto, la batalla; quedando tan destruçado de los confederados christianos este poder; que de trecientas naves, que servian de espanto al valor, y de horror à la religion, apenas quedaron quarenta, que llevassen à Constantinopla la lastimosa nueva de su estrago, formando de las popas, las tumbas à sus orgullos, y de las velas, las mortajas à sus esperanças. En el Año de 1595, irindieron los Turcos al Cesareo exercito de Rodolfo, la importantissima ciudad de Strigonia, en Domingo; despues de haverla defendido con una obstinacion. En el de 1598, perdieron en Domingo la famosa plaça de Javarino, en Ungria.

nie jest dzień pierwszy, w którym Wiedeń zaczął słodką wolność swoją odzyskiwać, będzie jedyny, w którym dzielność jego miała tak świetne rezultaty i będzie jedyny, w którym stałość jego tak świetne zwycięstwo odniosła.

Niedziela tak była zawsze szczęśliwa dla Królów Polski, a nieszczęśliwa dla cesarstwa ottomańskiego, że nie masz szczęścia, któregooby to królestwo w niedzielę nie doświadczyło, i nie masz klęski, którejby nie oplakiwało w niedzielę to cesarstwo. W r. 1649 niezwycięzony Jan Kazimierz, piérwszy Król Polski tego imienia, koronował się w niedzielę. Dziełny Henryk Walezyjusz był koronowany w niedzielę jako Król Polski 1574 r. W r. 1320 Władysław Piérwszy, w r. 1386 Władysław Drugi. Władysław Trzeci w r. 1434, a Czwarty w r. 1633. W r. 1548 objął tron w niedzielę wspaniałomyślny Zygmunt Drugi, zwany Augustem. W r. 1333 otrzymał berło w niedzielę Kazimierz Drugi, zwany Wielkim. W niedzielę w r. 1588 odnieśli Polacy słynny tryumf nad wojskami Maksymilijana. W r. 1644 ci sami Polacy wycięli w niedzielę dwadzieścia tysięcy Tatarów, tak, że nawet zwycięstwo to uświetnione było więciem do niewoli syna wielkiego Chana.

Przeciwnie, tak złowróbną była zawsze niedziela monarchii ottomańskiej, że w r. 1571 Wielki Selim Drugi stracił w niedzielę całą flotę, gdyż Ali Basza, wódz tój potęgi strasznej, przegrał bitwę w grobowej zatoce Lepanckiej. Tak był zmiążdżony przez połączone siły chrześcijańskie, że z trzystu okrętów, które były twogą męstwa i grozą religii, pozostało zaledwie czterdzieści, żeby zanieść Konstantynopolowi bolesną wieść o klęsce; okręty stały się grobem ich dumy, a żagle całunem ich nadziei. W r. 1595 Turcy poddali w niedzielę wojsku cesarza Rudolfa najważniejsze miasto Strygoniją po uporczywej obronie. W r. 1598 stracili w niedzielę słynną miejscowość Chavarino na Węgrzech. To zaś najpotężniejszymi dowodami stwierdzało wróżbę nieomylną zwycięstwa, że Soliman śmiercionośny, wtargnąwszy do Austrii r. 1529 z trzystu tysiącami wojska, które mogłyby obudzić twogę w odwadze samęj

Y lo que haze gallardear con mas poderósos motivos, los infalibles AUSPICIOS, de la presente Victoria; es, que entrando en el Año de 1529, el mortífero Soliman en AUSTRIA, con un exercito de trecientos mil soldados, que podian introducir temor en el mismo aliento, y causar espanto à la misma temeridad; sitiò con tanto corage à VIENA, que yá iba destribuyendo antes del rendimiento, los despojos; y aclamando antes del acierto, los triumphos: mas como Dios suele castigar con los despeños las confianças, y desvanecer con las ruínas las soberbias; hizo que al cabo de treinta dias, levantasse en Domingo, el Monarcha arrogantissimo el sitio, perdiendo sesenta mil hombres, en el cerco.

O que plausibles paralelos, nos ofrece con estas historias, la Fama! ò que apazibles AUSPICIOS, nos presenta con estas noticias, la memoria! Si en Domingo empuñaron tantos Reyes de POLONIA, las coronas; si en Domingo vencieron los POLACOS, tantas batallas; si en Domingo lloraron los TARTAROS, tantas muertes; si en Domingo perdieron los TURCOS, tantas plaças; y si en Domingo celebró VIENA, tantas glorias; que mas feliz AUSPICIO, podia tener el valeroso REY DE POLONIA, para sus armas, que el de presentar la batalla, à los TARTAROS, y à los TURCOS, para librar à VIENA, en DOMINGO? No está auspiciano esta resolucion, à los *Tartaros* el estrago; à los *Turcos* el exterminio; à VIENA la libertad; y al Gran REY DE POLONIA la Victoria? Si: porque si en Domingo llegaron à ocupar tantos Reyes de POLONIA el trono; era fuerça que previniesse la Fortuna en Domingo, nuevos ceptros para el Inclito JUAN TERCERO, por despojos de su valor, y por tropheos de su generosidad. Antes siendo que en la aclamacion de Saul, ordenó Dios, que se duplicasse con una nueva coronacion el regozijo, y que se estableciesse con un nuevo regozijo la Monarchia; pues que despues de haverlo aclamado el pueblo por su Rey, lo llevó el Propheta al Guilgal, para renovar la eleccion *et innovemus ibi regnum*; yá que no havia tomado el Invicto REY DE POLONIA, la possession de su Reyno, en Domingo, quiso Dios que en DOMINGO renovassen sus leales vassallos estos festejos, y que con sus triumphos; duplicassen sus fieles subditos, en DOMINGO, estos aplausos.

i przerazić zuchwałstwo samo, obległ tak energicznie Wiedeń, że już przed zdobyciem miasta łupy rozdzielał i przed wygraną ogłosił tryumf. Lecz ponieważ Bóg zwykł karać zbyt nie zaufanie roszarowaniem i upokarzając dumę upadkiem, przeto po upływie dni trzydziestu monarcha najdumniejszy odstąpił w niedzielę od oblężenia, straciwszy sześćdziesiąt tysięcy ludzi w tej potrzebie.

O, co za wymowne porównanie przedstawia nam sława w tych historyjach, co za wróżby przyjaźne pamięć nasuwa w tych wypadkach! Jeżeli w niedzielę tylu królów polskich koronowało się, jeśli w niedzielę Polacy odnieśli tyle zwycięstw; jeśli w niedzielę Tatarzy oplakiwali tylu zabitych; jeśli w niedzielę Turcy stracili tyle placówek; jeżeli w niedzielę obchodzi Wiedeń tyle chwał: to mógłże waleczny Król Polski mieć szczęśliwszą wróżbę dla wojsk swoich nad wydanie bitwy Tatarom i Turkom w niedzielę dla oswobodzenia Wiednia?.. Postanowienie to czyż nie wróżyło Tatarom klęski, Turkom — zniszczenia, Wiedniowi — wolności, a Wielkiemu Królowi Polski — zwycięstwa?... Tak. Bo jeśli w niedzielę tylu królów Polski tron objęło, było do przewidzenia, że Fortuna odda w niedzielę nowe berło słynnemu Janowi Trzeciemu na łup jego odwadze, na trofeum jego szlachetności. I gdy przy ogłoszeniu Saula królem Bóg rozkazał, żeby się podwoiła radość z powodu nowej koronacji i żeby się monarchija z tą nową radością ustaliła, po obwołaniu bowiem króla przez naród, zaprowadził go prorok do Gilgal dla odnowienia elekcji, *et innovemus ibi regnum*: to ponieważ niezwyknięty Król Polski nie objął państwa swego w niedzielę, chciał Bóg, żeby w niedzielę prawni jego wasale tę uroczystość odnowili i żeby z powodu tych tryumfów wierni poddani jego podwoili objawy swego zachwyty w niedzielę.

Favoreció el Tercer AUSPICIO deste triumpho, el haverse dado la batalla en un Domingo que se contavan DOZE de Septiembre; porq' siempre mostró Dios, q' tenia alguna virtud recondita, este numero, en hazerlo digno de su estimacion, ordenando à su amado pueblo, que se valiesse del numero Doze, en los mayores empeños, en los mayores ahogos, y en las mayores celebridades; como si le advertiera, que podía servirle de aliento, el procurar con el numero Doze, su realce; pues que no podía tener mas feliz anuncio, que el Doze, para sus empresas; ni mejor presagio, que el Doze, para sus glorias.

Empeçó à establecer Dios con Doze Tribus, su Republica; por que quiso que entre los misterios del numero Doze, gozasse siempre el mayor colmo de su felicidad, y el mayor auge de su quietud. Doze Principes embió Moysen para explorar la deseada tierra, como si les estubiesse prometiendo con el numero Doze, aun antes de los combates, las cóquistas; y aun antes de las prevenciones, los triumphos. Al repartir la misma tierra, quiso Dios, q' fuesen Doze Principes, los que señalassen la parte q' tocava à cada uno, porque queria q' se auspiciassen con el numero Doze, los despojos; y que los obligasse su veneracion, à contentarse con la parte, que aplicasse la prudencia del Principe, à su merito, à su peligro, à su affecto, à su obediencia, y à su valor. Al celebrar la dedicacion del Tabernaculo, mandó Dios que fuesen Doze Principes, los que ofreciessen los sacrificios; mostrando que eligia el numero Doze, para testigo deste regozijo, y instrumento desta grandeza. Doze varas quiso Dios que se pusiessen al lado de la Sagrada Arca, quando determinó su Divina Rectitud, que floreciesse la de Aron, para que notassen los rebeldes, que queria servirse Dios del numero Doze, para distinguir las soberanias, y abatir las altivezes. Con Doze piedras mandó Dios, que se adornasse el Pectoral de Summo Sacerdote, cuyas piedras por ser Doze, eran las piedras imanes de su soberano amparo, y las piedras de toque de su infinito amor. Doze hombres mandó Jossue que passassen el Jordan, para erigir despues, las piedras que havian de servir de tumulos à las desconfianças, y de simulacros à los prodigios; y cortandosse las aguas para formar un monte, ordenó el mismo Jossue, que llevassen los Doze hombres, sobre los ombros Doze piedras, queriendo Dios que sirviesse el numero Doze, de memoria à este assom-

Sprzyjała trzeciej wróżbie tego tryumfu okoliczność, że bitwa wydana była w niedzielę dwunastego września, gdyż zawsze Bóg okazywał, że ta liczba ma jakąś wartość ukrytą, że ją zrobił godną swego szacunku, skoro zalecił ukochanemu narodowi swemu posługiwać się liczbą *dwanaście* w ważniejszych przedsięwzięciach, w cięższych niedolach i donioślejszych uroczystościach, jak gdyby chciał go uprzedzić, że liczba dwanaście może mu być zachętą do rozpoczynania każdego dzieła. Nie mógł też posiadać szczęśliwszej zapowiedzi w swych przedsięwzięciach nad dwunastkę, ani lepszej wróżby powodzenia nad tę liczbę.

Bóg rozpoczął ukształtowanie swojej rzeczypospolitej od gmin dwunastu, chciał bowiem, żeby przez wprowadzenie tajemniczój liczby dwanaście cieszyła się zawsze najwyższym szczytem powodzenia i doszła do apogium spokoju. Dwunastu książąt wysłał Mojżesz dla zdobycia ziemi upragnionój, jak gdyby im przez tę liczbę dwanaście obiecywał zwycięstwo już przed walkami i nawet przed działaniem tryumfy. Przy rozdziale tój samój ziemi chciał Bóg, żeby było dwunastu książąt, którzyby wyznaczili każdemu część oddzielną, pragnąc z łupami także zespolić tę liczbę dwanaście i czeią swoją zobowiązać wszystkich, żeby byli zadowoleni z cząstki, którą im wyznaczył rozum księcia z uwzględnieniem zasługi, niebezpieczeństwa, uczucia, posłuszeństwa i dzielności każdego. Bóg polecił, ażeby przy poświęceniu tabernakulum było dwunastu książąt, ofiary składających, okazując, że wybrał liczbę dwanaście na świadectwo tój uroczystości i za narzędzie tój wielkości. Chciał Bóg, żeby różg dwanaście było obok Arki świętój, i w sprawiedliwości swojej postanowił, okryć kwiatami różgę Arona, aby wiedzieli buntownicy, że Bóg chciał użyć liczby dwunastu ku zniszczeniu potęg i upokorzeniu dumi. Bóg też polecił, żeby dwunastoma kamieniami ozdobiony został pektoral kapłana najwyższego, któreto kamienie w liczbie dwunastu miały być magnesem ich potężnego obrońcy i kamieniami probierczymi jego miłości nieskończonej. Jozue rozkazał dwunastu ludziom przejść Jordan dla wzniesienia potém kamieni, które posłużyły za groby niedowierzań i pomniki cudów, a gdy się wody rozstały dla utworzenia góry, polecił ten sam Jozue, ażeby dwunastu mężczyzn przeniosło na barkach tyleż kamieni, Stwórca bowiem chciał, żeby użyto liczby dwanaście na pamiątkę tego cudu i wobec tój liczby ustą-

bro; y que à vista deste numero, se apartassen extaticas las aguas, se rindiessen immobiles las espumas, se ofreciessen enternecidas las piedras, y se encogiessen atonitos los ombros. Y finalmente, fabricó Elias de Doze piedras una Ara, quando quiso mostrar que Dios responde con maravillosa promptitud, al que lo invoca tan devoto, como humilde; y echando Doze cantaros de agua sobre la Ara, consiguió q' obrasse la benigna Providencia de Dios, à vista del numero Doze, tantos portentos; que baxó el fuego, y quemó al holocausto, à la leña, a las piedras, al polvo, y al agua; dando lugar al curioso problema, que forma un expositor moderno, sobre si fue mayor milagro el de la violencia deste voraz elemento, que el del mismo milagro; ò si mostro este voraz elemento mayor violencia en consumir el agua, que en quemar las piedras, y abrasar el polvo.

O que notables Dozes, para el feliz DOZE que aplaudimos! ó que memorables Dozes, para el glorioso DOZE que celebramos! si de Doze tribus quiso Dios que se formasse su Republica, para assegurarle las conquistas, y certificarle los triumphos; como podia dexar de favorecer con DOZE, aun Heroe que siempre encamina à su celeste patrocinio sus acciones, y siempre consagra à su Soberano Auxilio sus proezas?

Si Moysen embió Doze Principes, para explorar la tierra que havia de sugetarse à sus milagros, y rendirse à sus armas; no les saltó en esta historia, un heroyco incentivo à los soldados del Invicto REY DE POLONIA, para obrar milagros en sus empresas; pudiendo prometerse que con estos DOZE se rindiessen à sus industrias las obstinaciones, y se postrassen à sus Armas las jactancias.

Al repartir la Tierra, señaló Dios DOZE Principes, paraque destruyessen los trophéos; y con estos DOZE, no hubo ninguno que dexasse de contentarse con su parte.

Doze fueron los Principes, que en la celebridad del Templo ofrecieron *sacrificios, y presentes*; y con estos DOZE, se ofrecieron tantos *sacrificios* de perfidas arrogancias, à la muerte; que no solo se merecieron de los *Presentes* los elogios, mas aun se eternizaron para los *Futuros*, las admiraciones.

piły wody wzburzone, poddały się piany nieruchome, uległy kamienie wzruszone i bezwładne opadły ramiona. I nakoniec Elijasz z dwunastu kamieni oltarz ustawił, gdy chciał wykazać, że Bóg z szybkością zadziwiającą odpowiada temu, kto Go z pobożnością wzywa i pokorą, a postawiwszy na oltarzu dwanaście dzbanków z wodą, sprawił, że łaskawa Opatrzność boska wobec liczby dwanaście cudownie spuściła ogień, który spalił ofiarę z drzewa, kamieni, prochu i wody. Ztąd powstała zagadka ciekawa, którą podniósł współczesny doktor teologii, a mianowicie, co jest większym cudem, czy cud sam, czy gwałtowność tego żywiołu żarłocznego: czy ów żywioł okazał większą gwałtowność, niszcząc wodę, czy też paląc kamienie i chłonąc prochy.

O jakże znane dwunastki szczęśliwej dwunastce, którą oklaskujemy! O jakże pamiętne dwunastki sławnej dwunastce, którą uwielbiamy. Jeżeli Bóg chciał z dwunastu gmin utworzyć swoją Rzeczpospolitą, żeby jej zapewnić zwycięstwo i zabezpieczyć tryumfy; jakże mógł nie sprzyjać dwunastką bohaterowi, którego czyny zmierzają zawsze ku jego boskiej siedzibie, który działania swoje poświęca zawsze wszechwładnej pomocy jego?

Jeżeli Mojżesz wysłał dwunastu książąt dla objęcia ziemi, która miała się upokorzyć przed ich cudami i oddać ich wojskom; to czyż w tej historii brakło żołnierzom niezwykłego Króla Polski pobudek bohaterów do zdziałania cudu w swych przedsięwzięciach, gdy mogli obiecywać sobie, że wobec tej dwunastki opór ulegnie ich przemysłowi, a pycha ukorzy się przed ich bronią.

Do rozdzielenia ziemi wyznaczył Bóg dwunastu książąt, ażeby się rozporządzili trofeami i wobec tej dwunastki nie było nikogo, ktoby nie był zadowolony z dzieła.

Dwunastu było książąt, którzy podczas uroczystości w świątyni składali ofiary i *podarunki* (presentes) i przy tej dwunastce tyle ofiar pychy wiarołomnej na śmierć poświęcano, że nie tylko zasłużyli na pochwały *obecnych* (presentes), ale nawet na uwielbienia *potomnych*.

En Doze partes, hizo à la que traía en su amorosa compañía, el intrépido Levita, juntandose todo el pueblo à vista deste numero, para enseñarse à no tener miedo à los riesgos, por vengar el ultraje de sus hermanos; y à no cobrar horror à los estragos, por vencer la tirania de sus enemigos; y no hubo marcial Compañía, en el campo del Inclito JUAN TERCERO, que à vista deste DOZE, no perdiesse por la patria, por el zelo, por la religion, por vengar la tirania, y por satisfacer el ultraje; el amor à la quietud, à la comodidad, y à la misma vida.

Doze varas, se pusieron al lado de la Sagrada Arca, para que floreciendo con almendras la de Aron, quedassen abatidas las presunciones, y calificadas las soberanias; y con este dichoso numero de DOZE, vimos florecer la vara de la Divina Justicia, vigilante para la victoria deste Campeon excelso; quedaron abatidos los orgullos de las otras, à vista de sus flores; y frustradas las flores de las otras, à vista de sus ventajas. Abriosse la tierra para tragarlas, como tragó en la ocasion de las varas à Korah; sino es que les faltava la tierra; quando huian; ò que como à Absalom les faltó la tierra; y quedó reconociendo el Mundo, quales eran las varas que por haver sido serpientes como las de los Magos, quedavan sin fruto siendo varas; y qual era la vara que transformandosse en arbol (donde sus frutos lo hermosevan, y sus *hojas* lo defendian) no se hizo serpiente, mas que para tragar à las serpientes: siendo aquellas, la serpiente que en el Paraiso derramó entre un arbol, el tosigo para la muerte; y esta, el *Arbol*, que con sus *Flores*, presentó el antidoto para la vida. Arbol de saber bien y mal para los OTTOMANOS, que perdieron como Adan la vida, por tocarle; y arbol de la vida para los ALEMANES pues que con su vista se establecieron, y con su sombra se eternizaron. Por esso llamó Dios en el vigesimo capitulo del Deutoronomio, arbol al hombre; por que el que sabe ser hombre en sus empresas, y obra como hombre en sus consejos, es el arbol à que comparó David, al justo; diferenciandosse del impio, que no es arbol, sino tronco: con que este, es como Adan, que por ír contra lo que Dios ordena, obedeciendo à una SERPIENTE, se vistió de hojas; y aquel será como la vara de Aron, que executando siempre las ordenes de Dios, se adornó de FLORES: uno *sudará* como Adan, por lo que *corre*; otro *florecerá* como la vara de Aron, por lo que *triumpha*.

Na dwanaście części podzielił nieustraszony Lewita to, co niósł w przyjaznym towarzystwie i cały naród, na widok tej liczby przyłączył się, żeby się nauczyć gardzić trwogą w niebezpieczeństwach dla pomszczenia krzywdy swych braci i przejmować się grozą klęsk dla pomszczenia tyranii i wrogów. To też nie było towarzystwa marsowego, któreby w obozie słynnego Jana Trzeciego, dla gorliwości, dla religii, dla pomszczenia tyranii i zadosyćuczynienia krzywdom, nie poświęciło na widok tej dwunastki miłości spokoju, wygod i życia nawet.

Dwanaście różg było przy Arce świętej, ażeby po zakwitnięciu migałami różgi Arona, znikły wszelakie niedowierzania i żeby władza została tym sposobem naznaczona. I oto w tej szczęśliwej liczbie dwunastu widzimy kwitnącą różgę Sprawiedliwości boskiej, czuwającej nad zwycięstwem tego Wojownika znakomitego, tak, że wobec jego kwiatów ukorzyły dumę swą inne i wobec jego wyższości powiedły kwiaty innych. Otworzyła się ziemia, żeby je pochłonać, jak pochłoneła Korah z powodu różg, tak, że brakło im ziemi do uciekania, jak Absolonowi zabrakło ziemi i poznał świat, czém były różgi, że gdy były węzami, jak różgi Magów zostały bez owoców, będąc różgami, i czém była różga, która, przekształciwszy się w drzewo (i wtedy ją upiększały owoce a liście broniły), stała się węzem dla tego tylko, żeby pochłaniać węzów, będących węzem, który w raju rozlał na drzewie truciznę śmierci; jest zaś drzewem, którego kwiaty dają antydot życia. Jest drzewem wiadomości dobrego i złego dla Ottomanów, którzy dotknawszy go, jak Adam stracili życie i drzewem życia dla Niemców, gdyż wzmocnili się, widokiem jego, a uwiecznili cieniem. Dlatego też Bóg nazywa je, w rozdziale dwudziestym Deutoronomijum, drzewem ludzkim, gdyż ten, kto umie być człowiekiem w swych przedsięwzięciach i działa jak człowiek, podług rad Jego, jest drzewem, z którym Dawid porównywa sprawiedliwego, odróżniając go od bezbożnika, będącego nie drzewem, ale pniem tylko. Ten jest jako Adam, który ze poszedł przeciw rozkazowi Boga, a usłuchał węza, pokrył się liśćmi, tamto zaś będzie jako różga Arona, która, gdy wykonywał zawsze rozkazy Boga, kwiatami się przyozdobiła: jeden będzie się *pocił* jak Adam za to, że *biegnie*; drugie będzie *kwitło*, jak różga Arona, za to, że *tryumfuje*.

Doze piedras queria Dios, que engastassen en el Pectoral del Summo Sacerdote, la belleza con el docoro, y el decoro con el misterio; donde enseñan los mas erudites escriptores, que sobresalia un *Diamante* llamado *Racional*, porque si havia de ser tragico el successo de la guerra, perdia las luzes; y si havia de ser favorable, duplicava los resplandores. Lo que consta del Sacro Texto; es, que este Sagrado adorno del Sacerdote, se llamava *Pectoral de Iuyzio*, porque por èl, hazia Iuyzio el Summo Sacerdote, de lo que havia de suceder al pueblo, en los casoa que le preguntavan, ò yá para conservacion de lo político, ò yá para acierto de lo militar: y que en los *Urim* y *Tumim*, de que haze mencion el mismo Texto se hallavan las verdaderas noticias de los triumphos, ò los verdaderos avisos de los estragos; llamandosse *Urim* y *Tumim*, que son *Luzes* y *perfecciones*, porque davan *luz* de lo que les preguntavan, y *perfeccion* (sin la ambigüedad de los Oraculos) à lo que respondian. O que Doze piedras tan misteriosas para nuestro assumpto! ò que bigarras pudieran haver brillado, si quisiessen anunciar el fin desta batalla, auspiciando con inmensos resplandores, este triumpho! ò que gallardo sobresalió en estos DOZE, el DIAMANTE RACIONAL, que sirvió de feliz *presagio* para estas glorias! No habiendo quien dude, que pareciendosse el Genoroso REY DE POLONIA, en lo possible, al *Pectoral del juyzio*, por el *juyzio* con que resuelve sus empresas, y por el *Pecho*, ò coraçon, con que acomete en sus empeños; mostró en las memorables Campañas de Viena, ser un DIAMANTE RACIONAL labrado en la Rueda de la Fortuna, pues que no hubo *Racional* que pudiesse igualarlo en las disposiciones, ni hubo *Diamante* que pudiesse excederlo en las fuerças. Joya de Marte, llamó al Diamante, Alberto Magno; y à Didimo, y Orignes, llamaron por infatigables los Panegiristas, hombres de diamante: con que era Joya de Marte, este Diamante Racional, en sus hazañas, porque era el mismo diamante, un Marte, en el valor, y parecia hombre de diamante, este Marte: con q' vino à hazerse digno con sus prohezcas, de que pudiesse esculpirse, (como estavan los nóbres de los Doze Tribus, en las Doze Piedras) su nombre en un diamante; erigiendosse una estatua de diamante à su nombre: y seria mas admirable, q' la que quiso formar un alentado escultor, de todo un monte, à Alexandro; porq' excederia à la estatua de Pompeyo, que era de perlas en luzimiento; y aventaja-

Chciał Bóg, żeby dwanaście kamieni ozdobiło pektorał kapłana najwyższego, żeby się połączyła piękność z ozdobą, a ozdoba z tajemniczością. Pomiędzy tymi kamieniami, jak podają pisarze uczeni, celuje dyjament, zwany *racionał*, gdyż w przewidywaniu tragicznego końca wojny blask traci, a przed zwycięstwem blask podwaja. Pismo Święte mówi, że owa święta ozdoba kapłana nazywa się pektorał sądu, bowiem przez niego wyrokuje kapłan najwyższy o tém, co się przytrafi ludowi w wypadkach, o które zapytuje, bądźto w przedmiocie utrzymania polityki, bądź też w przedmiocie powodzenia wojennego, i że w *Urim* i *Tumim*, o których Tekst Święty wzmiankuje, znajdowały się prawdziwe wiadomości o tryumfach, lub prawdziwe przepowiednie klęsk. Dlatego nazywały się *Urim* i *Tumim*, ponieważ są *światłem* i *doskonałością*, dają bowiem *światło* tym, którzy o nie proszą i *doskonałość* (bez dwuznaczności wyroczni) tym, którzy są odpowiedni. O jakże te kamienie tajemnicze są ważne dla naszego przedmiotu; jak są cenne dla naszej dwunastki; jakżeby nadzwyczajnie błyszczyć musiały, gdyby chciały być zwiastować rezultat téj walki, zapowiadając blaskiem bezmiernym ten tryumf! O jak radośnie odznacza się w téj dwunastce dyjament *rozumny*, który służy za wróżbę szczęśliwą téj chwały! Nie masz nikogo, ktoby wątpił, że szlachetny Król Polski, będąc podobnym, o ile to możliwe, do *pektoratu sądu* przez *rozważę*, w swoich przedsięwzięciach i przez *piersi*, czyli serce, które uderza w jego energii, wykazał na pamiętnych polach Wiednia, że jest dyjamentem *rozumnym*, obrobionym w kole fortuny, gdyż nie było *rozumnego*, któryby mu wyrównał w rozporządzeniach, i nie było *dyjamentu*, któryby go przewyższył siłą. Albert Wielki nazwał dyjament klejnotem Marsa, a Didoma i Originesa nazywali panegyryści niezmordowani ludźmi dyjamentowymi. Otóż ten dyjament *rozumny* był klejnotem Marsa w swych czynach, bo sam dyjament był Marsem odwagi, a Mars ten zdawał się być człowiekiem dyjamentowym, gdyż w czynach swoich okazał się godnym, żeby imię jego wyrzeźbione było na dyjamentcie, żeby ku sławie imienia jego wzniesiony był posąg dyjamentowy godniejszy podziwu od tego, który Aleksandrowi chciał rzeźbiarz śmiały wnieść z całej góry, a przewyższający blaskiem posąg Pompejusza z pereł, i wspaniałością posąg Arsinousa, który był z topazu wyrzeźbiony.

ria à la estatua de Arsinoe, que estava esculpida en un topacio, en la magnificencia.

De Doze piedras, fabricó Élias la Ara, en que echando Doze cantaros de agua, mostró Dios con prodigiosos favores, la promptitud con que responde à los aflictos que de coraçon lo llaman; y el mismo prodigio experimentaron los valerosos soldados de VIENA, en este DOZE; aclamando unanimes la clemencia con que respendió Dios à los que invocavan tan rendidos su auxilio, y à los que esperavan tan constantes su socorro.

Mas lo que es muy propio para nuestro intento, y muy conforme à nuestro anhelo, son los Doze hombres, que mandó Jossué passar el Jordan con Doze piedras, donde relata el Sacro Texto, que cortandosse el Jordan, llevó el mismo Jossué estas Doze piedras al Guilgal, para que se eternizasse en la gratitud de la posteridad, esta memoria; y se immortalizasse en la memoria de la posteridad, este milagro. Puede haver mejor simulacro para nuestra victoria, que el destas piedras? No, en sabiendo lo que significa el Jordan, y lo que significa el Guilgal; porque *Jordan* significa *Señorio*, y *Guilgal* significa *Rueda*. Cortósse pues, à vista destes DOZE, el *Jordan*; que es el *Señorio*, y el *Poder* del *Ymperio Ottomano*; y fueron à parar al *Guilgal*, que es à la *Rueda* de la *Fortuna*, estos DOZE. *Galgal* llaman à la *Fortuna*, los hebreos, por no ser mas que una *Rueda*, que en continuo giro ostenta las mudanças, y haze llorar à las republicas con incessables transformaciones, los methamorphosis mas lastimosos, y los catastrophes mas sensibles. En este *Guilgal*, ò en esta *Fortuna*, halló el numero DOZE, para las invictas Armas de POLONIA, su *sossiego*; como tuvieron su *assiento* las *Doze* piedras de Jossué en el *Guilgal*, y conoció en su rendimiento, el barbaro infeliz, que siendo tan incóstante esta fabulosa deidad, quanto exageran los doctos, y experimentan las monarchias; empeçava à sentir en su grandeza, el lastimoso effeto desta instabilidad, temiendo que el buelo haya sido para hazer mayor el precipicio, y que venga à servirle su misma alteza de mayor golpe, y su mismo peso de mayor despeño. Oygan los eruditos como lo pronostica un celebre Astrologo este Año, en su ilustracion Philosophica, Historica, y Astrologica, del Metheoro de tres Soles, observado por los navegantes, en el canal de Yngalaterra, entre Dubres y Calés, en el dia de Martes 28 de Março à 7 horas de la mañana. *Muchas*

Z dwunastu kamieni Eliasz sporządził ołtarz, na którym gdy ustawił dwanaście dzbanków wody, Bóg w łasce cudownej okazał, jak szybko odpowiada przygnębionym, którzy Go z serca wzywają, a tego samego cudu doświadczyli żołnierze waleczni Wiednia w owęj dwunastce tak, że jednogłośnie uwielbiano łaskawość, z jaką Bóg odpowiedział wzywającym z taką pokorą jego pomocy, i spodziewającym się stale jego ratunku.

Lecz najbardziej odpowiada zamiarom naszym i najlepiej zaspakaja pragnienia nasze owych dwunastu ludzi, którym Jozue polecił przejść Jordan z dwunastu kamieniami. Skoro, jak opowiada Pismo Świete, roztąpił się Jordan, zaniósł sam Jozue te dwanaście kamieni do Gilgal, aby pamięć tego uwieczniła się we wdzięczności potomnych i cud ten unieśmiertelił się w pamięci przyszłych pokoleń. Mógłże być lepszy pomnik zwycięstwa naszego nad te głązy? Nie, — jeśli zważymy na to, co znaczy Jordan i co oznacza Gilgal, a mianowicie, że Jordan znaczy *dziedzictwo*, a Gilgal *koło*. Rosnął się tedy wobec tej dwunastki *Jordan*, który jest dziedzictwem i potęgą cesarstwa ottomańskiego i zatrzymali się ci dwunastu przy Gilgal, który jest kołem fortuny. Hebrajczykowie nazywają Gilgal fortuna, ponieważ jest tylko kołem, które w ciągłym obrocie okazuje zmiany i każe rzeczompospolitym oplakiwać nieustanne przekształcenia, metamorfozy najboleśniejsze i katastrofy najdotkliwsze. W tym Gilgal, czy w tej Fortunie liczba dwanaście znalazła dla niezwykniętych wojsk polskich spokój, jak znalazły w Gilgal kamienie Jozuego swoje siedlisko. Poznał w upokorzeniu swoim nieszczęśliwy barbarzyniec, że bajeczne to bóstwo, będąc tak niestałe, jak dowodzą uczeni, a stwierdzają monarchije, zaczęło uczuwać w wielkości swojej oplakany wynik tej stałości i lękać się, czy lot nie posłużył do tego tylko, żeby przepaść uczynić większą, czy własna wyniosłość nie pomogła do zadania ciosu większego i własny ciężar—do silniejszego upadku. Niechaj uczeni posłuchają, jak słynny astrolog w swojej ilustracji filozoficznej, historycznej i astrologicznej wróży o tym roku z meteoru o trzech słońcach, który spostrzegli podróżni na kanale angielskim między Dubres i Cales w środę 28 marca, o godzinie 7-jej rano. *Wiele z przepowiedni wzmiankowanych (mówi z taką*

de las predicciones referidas (dize este sublime, y especulativo ingenio, con tanta sutileza, como energia). Muchas de las predicciones referidas, y otras que la limitada capacidad no alcanza, fueron indicadas por los Cometas aparecidos en el año 1664 y 1665, à fines del 1680, y por el mes de Septiembre 1682. En los del mes de Henero 1683, estando retrogados los dos planetas, y en los postreros dias de Mayo del mismo año, siendo ya directos: Confirmadas por la repeticion, de la maxima excentricidad del Sol, que fue en la dictatura de Cayo Iulio Cesar, quando todo el Orbe reconoció una sola Monarchia, por la maxima obliquidad del Zodiaco: y como en la minima, començo à tener principio el Ymperio de los Turcos, pudiesse prometer con la maxima, su ruina.

Assi lo observó por su estudio, este famoso aunque incognito Astronomo, y assi lo celebró el Mundo, en el glorioso dia de DOZE DE SEPTIEMBRE, al ver que se cortava con el DOZE, este Señorio; y que se girava con el DOZE, esta Rueda. Mas ò Fortuna! ò Plazer! ò Assombro! estando escribiendo este gustoso AUSPICIO, para las triumphantes banderas, del Invencible JUAN TERCERO, cantò la Fama, haver tomado los Ymperiales al Turco, la plaça importantissima de Ophen; que significando Rueda; en la Sagrada lengua; nos acaba de assegurar esta empresa, (si es cierta) que faltará el brio, à quien faltó la Dicha; y que perderá la Fortuna, quien perdió la RUEDA.

Llamò el dulce Crisostomo, juego à la vida, *Vita presens ludus est*, y llamò el paciente Iob, à la vida batalla, *Militia est vita hominis super terram*: con que tanto la vida, como la batalla, es juego; ò yá por que en la vida, tienen siempre arriesgada la batalla los hombres, ò yá porque en la batalla, llevan siempre jugada la vida los soldados.

De donde se originó, el riesgo de llorar Roma su exterminio, sino de un juego? entrando los Sabinos à fuerza de oro en el Capitolio, por haverles cedido la Roca, la Danae Romana, que rendida à una lluvia de oro (no de Jupiter, sino de Marte) mostrò (como dize tan rethorico, como sutil, el elegantissimo Fiorilo) q' blasonando Roma, de tener de Troya su origen; no devia estrañar el ver q' los affectos insolentes, se corrigiessen con los incendios; y que las Elenas, introduxiessen, para el despeño del Reyno, las venganças. No sintió Roma con este juego, su total ruina; porque llamò Romulo à Jove en socorro, desesperado yá del favor de Marte, por hallarse los Campeones Romanos, embaraçados con

subtelnością i energiją ten szczytny umysł spekulacyjny), wiele z przepowiedni wzmiankowanych i innych, których ograniczona zdolność nie obejmie, wskazały komety, które się zjawiały w r. 1664 i 1665, oraz w końcu 1680 i we wrześniu r. 1682. W styczniu r. 1683 dwie planety cofnęły się, ostatnich zaś dni maja tegoż roku wyprostowały się już wzmocnione przez powtórzenie się tej najwyższej ekscentryczności słońca, jaka była za dyktatury Kaja Juljusza Cezara, kiedy cały świat uznał jedną tylko monarchiją przez największą skośność Zodyjaka. A ponieważ w czasie najmniejszej bierze początek cesarstwo tureckie, więc przy największej można było przewidywać ruinę jego.

To więc, dzięki nauce swojej, zaznaczył ów znakomity, jakkolwiek nieznany, astronom i to obchodził świat w sławnym dniu dwunastym września, widząc, jak się pod dwunastką rosstąpiło to *dziedzictwo* i jak się to *koło* przy tej dwunastce obracało. Lecz o szczęście, o radości, o cudzie, pisząc tę przyjazną wróżbę dla sztandarów tryumfujących niezwyciężonego Jana Trzeciego, sława opiewa, że gdy cesarscy wzięli Turkowi najważniejszą miejscowość Ophen, co znaczy *koło* w języku świętym, wypadek ten zapewnił nas ostatecznie, (jeśli jest pewny), że zabraknie siły temu, komu brak szczęścia, i że straci fortunę, kto stracił *koło*.

Słodki Chryzostom nazywa życie igrzyskiem: *vita praesens ludus est*, a Job cierpliwy — walką: *militia est vita hominis super terram*; tak więc życie jak i walka jest igrzyskiem, bądź dlatego, że w życiu ludzie prowadzą zawsze walkę hazardowną, bądź też, że w walce żołnierze prowadzą życie zawsze wesołe.

Od czegoż się zaczęło niebezpieczeństwo zguby grożącej Rzymowi, jeżeli nie od igrzyska? Sabińczycy weszli z pomocą złota do Kapitolijum, mając sobie wydaną twierdzę przez Danaę rzymską, która ulegszy dészczowi złotemu (nie Jowisza tylko Marsa), okazała (jak mówi retorycznie i subtelnie Fiorilo najwytworniejszy), że Rzym, dumny ze swego pochodzenia trojańskiego, nie powinien się dziwić, jak uczucia nieczyste okupują się pożarami i jak Heleny ściągają zemstę ku zgubie państwa. Ta zabawka nie dotknęła Rzymu ruiną całkowitą, ponieważ Romulus wezwał Jowisza na pomoc, zwątpiwszy o łasce Marsa, skoro wojownicy rzymscy wraz z Wenerami swymi wpadli w sieć, na których zakończyły

sus Venus, en las redes: con que estuvieron para terminarse aquellos *Juegos de Neptuno*, naufragando Roma en un mar de sangre; porque assi como à las batallas, se llaman juegos; vienen à parar muchas vezes los juegos, en batallas.

Levantense los moços y jueguen (dixo Abner, à Ioab) queriendo dezir, levantense los moços y combatan, *Surgant pueri et ludant coram nobis*, con que el *juego* vino à parar en una *batalla* tan tenaz, que todos los que jugaron, perdieron las vidas; y todos los que batallaron, perdieron las Fortunas. Doze salieron por parte de Ioab, y doze por parte de Abner, y agarrandosse con impetuoso corage por los cabellos (como si asiessen por los cabellos, à la Ocasion, y no quisiessen perder la ocasion de hazer immortal su Fama, y eterno su valor) cayeron à un mismo tiempo los veinte y quatro, con tanto aliento; que aplicandosse al Campo, el nombre de su biçarria, se llamó *la heredad de los Valientes de Guibhon*, el mismo Campo: *Vocatunque est nomen loci illius Ager robustorum in Gabaon*. Es pues *juego*, la *batalla*; porque no se necessita solo en los combates, del valor; sino de la Fortuna: no digo aquella soñada deydad de los Estoycos, que con impia ley tiranizava las voluntades, y sugetava los alvedrios; ni un eterno, y inevitable decreto, de la Divina Mente, q' obliga à obrar el alvedrio, contra las mismas leyes; sino *una larga cadena de segundas causas* (como discurre el Thesauro) *unas contingentes, otras necessarias, otras libres, eslabonadas unas con otras, que teniendo su principio en la mano de la Divina Providentia, con successivo, y desconocido curso, vá à terminar à su tiempo, en algun sensible, y manifesto effeto*. Con que siendo *juego*, las *vidas*; y *juego*, las *batallas*; tuvo el dichoso REY DE POLONIA, tanta Fortuna en el dado deste *juego*; se pareciese al campo de los valientes de Guibhon, su campo; pues que assi como allà se eternizaron los *Doze pares*, en aquel *juego*; se eternizó aqui el *Doze sin Par*, en este combate: y si allà se llamó la *heredad de los valientes de Guibhon*, aquel campo; siendo *Guibhon*, el lugar donde havia echo parar Jossué al *Sol*; justo es que se llame *la heredad de los valientes* el campo donde hizo parar la *Luna*, el Invicto JUAN TERCERO, echando *Doze* en este *juego*, para *ganar la batalla* con estos DOZE. Y no es de admirar que pudiesen costar dos dados, tanto estrago; y dos guessos, tanta muerte; si hallamos, que para matar tantos Philisteos, hizo de un guesso Clava, el hebreo Alcides, y que havendosi formado Eva,

się igrzyska Neptuna, popychając Rzym w morze krwi, bo jak walki zowią się igrzyskami, tak bywa nieraz, że igrzyska na walkach się kończą.

Niech powstaną chłopcy i bawią się (powiedział Abner do Joaba), to znaczy, niech powstaną chłopcy i biją się: *surgant pueri et ludant coram nobis*, gdyż *zabawa* kończy się *bitwą* tak zawziętą, że wszyscy, którzy się bawili, tracą życie, a wszyscy, którzy walczyli — mienie. Dwunastu wyszło ze strony Joaba i dwunastu ze strony Abnera, a chwyciwszy się z gwałtowną zapalczywością za włosy (jak gdyby schwyтали sposobność za włosy, nie chcąc stracić sposobności unieśmiertelnienia swęj sływy i uwiecznienia swęj odwagi), upadli, jednocześnie dwudziestu czterech, z taką siłą, że odtąd dla upamiętnienia ich dzielności na polu walki, pole to nazywa się *dziedzictwem walecznych Gibonu: vocatumque est nomen loci illius ager robustorum in Gabaon*. Jest więc zabawa walka, gdyż potrzebna jest w walce nietylko odwaga, lecz i szczęście. Nie mówię o tém bóstwie wymarzoném stoików, które prawem bezbożném tyranizowało swobodę i ujarzmiło wolną wolę, ani o wiecznym i nieuniknionym wyroku boskiej myśli, która zmusza wolną wolę do działania wbrew samym prawom, *lecz o długim tańcu przyczyn drugich* (jak mówi „Skarbiec”) *już to wypadkowych, już koniecznych, już też wolnych, lub powiązanych z sobą, które mając swój początek w ręku Opatrzności Boskiej, biegiem kolejnym a niezbadanym kroczą ku wywołaniu w swoim czasie widocznego i dotykalmego skutku*. Otóż jeżeli życie jest igrzyskiem, a igrzysko walka, szczęśliwy Król Polski miał tyle szczęścia w wydaniu tego igrzyska, że pole jego upodobniło się polu walecznych Gibonu. Jak tam uwieczniło się *dwanaście par* w owęj *zabawie*, tak tu uwieczniła się *dwunastka bez pary* w tęg walce; i jeżeli owo pole nazywa się *dziedzictwem walecznych Gibonu*, a Gibon jest miejscem, gdzie Jozue zatrzymał słońce, słuszną więc jest rzeczą, żeby się nazywało *dziedzictwem walecznych pole*, gdzie niezwyczężony Jan Trzeci zatrzymał księżyc, rzucając *dwunastkę* do tęg gry, a żeby na tęg *dwunastkę* wygrać *bitwę*. I nic dziwnego, że tak wielka rzeż mogła kosztować dwie kostki, a taka śmierć dwie kości, jeżeli wiemy, że dla zabicia tyłu Filistynów hebrajski Alcides zrobił z kości maczugę i że gdy Ewa powstała z kości Adama, kością zabił Adam wszystkich potomków swoich. Polaków nazywają

de un guesso de Adan; mató Adan à todos sus successores, con un Guesso. Antes siendo que à los *Polacos*, llaman los propios *Polacos*, *Polos*; que los *Polos* del *Mundo*, son sus *Puntos*; y que sobre estos *Polos*, se sustenta el *Mundo*; sobre estos *Polos*, ó, *Puntos*, que pintaron los *Dados de la Fortuna*, para los *POLOS*; fundará desde oy el *Mundo*, su estabilidad; y establecerá desde oy el *Mundo*, su admiracion.

Dividió Platon, en Doze Cuarteles su Republica, y estudiando Marcilio Ficino la razon deste numero Doze, entendió que se adaptava à la reparticion de las celestes espheras, desseando que tuviesse su gobierno forma de divino, y apariencia de celeste. Mas alto cree el precioso Thesouro, que remontó Platon el buelo, observando que en el numero Doze, se incluyen todos los concetos de la harmonia, y todas las harmonias de la musica.

Con que vendrá à ser el Doze, un Epitome de todo quanto contiene en si el Mundo, à quien llamó *Gran Cítara*, Procopio; y Theodoreto un artificioso collar, que enlaza, y ensortija las partes extremas, con las medianas, à que corresponde en Griego la voz *Cosmos*, que quiere dezir *belleza*, y *ornato del Universo*; cuya perfeccion resulta de la proporcion de las voces, y orden de las partes. Aquien tocava pues, hazer feliz el mundo con el DOZE, sino à quien confessó la celebre CRISTINA, que merecia gozar por sus prohezaz, el Ymperio universal del mundo? Si el *Doze* es *epilogo de la musica*, y el *Mundo* se conserva con la *musica*, que se incluye en el *Doze*; como podia dexar de lograr, en el DOZE sus victorias, un HEROE, que sabe regir tan *ordenadas*, las partes que le tocan deste *Concento*, y conservar tan *proporcionadas*, las partes que le tocan desta *Harmonia*? Si los Romanos, adoravan en un mismo altar à Hercules, y à las *Musas*; y à Hercules, llamaron Hercules *Musagetes* los Griegos; como podia dexar de tocar la *musica* deste *Doze*, à nuestro *Hercules*; si el *Doze* es un Epilogo de la *musica*; si las *Musas* tienen con continuo exercicio de instrumentos, à la *musica* por recreo; y si entre Griegos, y Romanos, entendian tener tanta correspondencia *Hercules* con las *Musas*? Musica huvo en este regozijo, musica huvo en este *Doze*, musica huvo en este dia: porque si la musica se compone de tonos cromaticos, y diatonicos, siendo los diatonicos graves, y los cromaticos lacrimosos; de los cromaticos usaron los *Ottomanos*, y de los dia-

sami Polacy biegunami (*Poles*), aże biegunami świata są jego punkty i na tych biegunach świat się opiera, przeto na biegunach, czyli punktach, które przedstawiają *kości fortuny* Polaków, oprze się odtąd stałość świata i odtąd świat na nich uwielbienie swoje ustali.

Platon podzielił swoje Rzeczpospolitą na dwanaście części, a Marcell Ficino, badając przyczynę téj liczby dwanaście, sądził, że była przejeta z podziału sfer niebieskich, że Platon chciał nadać rządowi swemu kształt boski i pozór niebieski. Cenny „Skarbiec” sądzi, że Platon wleciał wyżej spostrzegszy, iż w liczbie dwanaście, zawierają się wszystkie akordy harmonii i wszystkie harmonije muzyki.

To téż dwunastka stała się jak gdyby streszczeniem tego wszystkiego, co w sobie zawiera świat, nazwany przez Prokopijusza wielką *cyfrą*, a przez kunsztownego Teodoreta naszymi nazwijnikiem, który łączy i zespała części krańcowe ze średnimi, co w greckim określa wyraz *cosmos*, oznaczający *piękność* i *ozdobę świata*, którego doskonałość pochodzi od ustosunkowania głosów i porządku części. Więc któż ma świat uszczęśliwić dwunastką, jeśli nie ten, któremu słynna Krystyna wyznała, że go-dzien jest za czyny swoje panowania powszechnego nad światem? Jeżeli dwunastka jest *epilogiem muzyki*, a świat zawdzięcza konserwacyją swoją muzyce, która się zawiera w dwunastce; mógłże więc na dwunastkę nie odnieść zwycięstw bohater, umiejący rządzić częściami tak uporządkowanymi, że mu one wytwarzają *akord* i utrzymać części tak ustosunkowane, że się dlań w harmoniją zlewają? Jeśli Rzymianie na tym samym ołtarzu czcili Herkulesa i Muzy, a Herkulesa nazywali Grecy *musagetes*; to czyż mógł nasz Herkules nie wydobyć muzyki z téj dwunastki, skoro dwunastka jest muzyki epilogiem, skoro Muzy uważają za rozrywkę ustawiczne ćwiczenie się na instrumentach muzycznych i skoro u Greków i u Rzymian znajdują tyle łączności pomiędzy Herkulesem a Muzami? Muzyka była w téj radości, muzyka była w téj dwunastce, muzyka była w tym dniu, gdyż jeżeli muzyka składa się z tonów chromatycznych i dyjatonicznych, z których ostatnie są poważne, pierwsze zaś żalodne, Ottomanowie używali chromatycznych, a Polacy

tonicos los POLACOS; llorando aquellos, con lacrimosos lamentos, sus ruinas; y celebrando estos, con graves elogios, sus triumphos.

Tiene tantas perfecciones el numero 12, y tanta correspondencia, con la memorable victoria que celebramos; que estava indicando con sus excelencias, esta Fortuna; y con sus partes, esta victoria. Componese el numero 12, del *uno*, que representa la *Unidad*; y del *dos*, que es lo menos à que la *pluralidad* se estiende. Numero tan singular en *unir los extremos*, y componer las desigualdades; que es el unico en todo el guarismo, que campea por orden, en este realce; pues aunque el 21 se compone de los propios dos numeros, uno y dos; no logra por orden esta singularidad, por que no sigue con la orden de tener el uno antes del dos, esta perfeccion. Solo en el *Doze* se halla este primor, y solo en la *aliança* que hizieron los dos *extremos* de la perfeccion, el invencible JUAN TERCERO, y el Generoso LEOPOLDO; se hallaron las excelencias deste numero, y las perfecciones deste DOZE: pues que divididos estos dos Campeones (que assi como el DOZE se compone del numero uno, y dos, que son los dos primeros numeros del guarismo, son ellos las dos primeras columnas del Valor) es cada uno, *Uno* que parece *Dos*; *et in uno credat esse multos* (como dixo por los Pantomimos, Cassiodoro) y unidos, son *Dos* que parecen *Uno*. Formaron con este *Uno*, y *Dos*, el DOZE; que sirvió de infaliblo AUSPICIO, à sus Armas; y ligaron como las almas de David, y Jonatas, sus voluntades, enlaçando como las almas de Jacob, y Benjamin, sus almas. Con que aun quando se hallavan mas distantes, se hallavan mas unidas; y quando parecia que estando uno en la campaña, otro en Lints, tenian mas apartados los braços, entonces tenian mas unidas las manos, encadenando con las diligencias, unanimes las esperanças; y guarneciendo con las industrias, conformes los desseos.

Son tan perfectos, y misteriosos, los numeros 3, y 4, en las Escrituras Sacras, que en diversos lugares se hallan llenas de sus perfecciones, y de sus misterios. Unas vezes quiere Dios mostrar las perfecciones, del numero 4, dividiendo en quatro partes el mundo, por ser la forma quadrada (como escriben los Geometras, y Architectos) la mas durable. Circundando de quatro rios al Paraiso. Assegurando à Abran, que à la quarta generacion boverian triumphantes de la captividad, sus successores. Ordenando que al llegar à la desseada patria su pueblo,

dyjatonicznych: tamci opłakiwali w lamentach żalonych swą ruinę, ci zaś sławią w pochwałach poważnych swój tryumf.

Liczba 12 ma tyle doskonałości i tyle związku ze zwycięstwem pamiętném, które sławimy, że to szczęście było wskazane w jęj zaletach i to zwycięstwo w jęj częściach. Liczba 12 składa się z *jedyńki*, która przedstawia *jedność* i z *dwójki* będącej najmniejszą liczbą *mnogości*. Jestto więc liczba szczególna pod względem *łączenia krańców* i jednoczenia nierówności, jestto jedyna w całej arytmetyce liczba, która zestawieniem swoim wywołuje *ten* efekt, gdyż jakkolwiek 21 składa się z tych samych dwu liczb: jedyńki i dwójki, lecz dzięki następstwu, nie posiada tęg osobliwości, gdyż tego przymiotu nie osiąga przez umieszczenie jedyńki przed dwójką. Tylko w *dwunastce* znajduje się ta doskonałość i tylko w przymierzu, które zawarły dwa krańce doskonałości, niezwyciężony Jan Trzeci i szlachetny Leopold, znalazły się zalety owęj liczby i doskonałość tęg dwunastki. Po rozłączeniu tych dwu wojowników (jak dwanaście, składa się z jedyńki i dwójki, które są pierwszymi liczbami w arytmetyce, tak oni są pierwszymi kolumnami męstwa) każdy jest *jedyńką*, która się *dwójką* wydaje: *et in uno credat esse multos*, (jak powiedział w Pantominach Kasyjodor), złączeni zaś są dwójką, która się *jedyńką* wydaje. Z tęg jedyńki i dwójki powstała dwunastka, która była nieomylną wróżbą dla ich wojsk, połączyły się bowiem ich wole jak dusze Dawida i Jonatasa, wiążąc ich dusze, jak dusze Jakóba i Benjamina. To tęg nawet gdy byli od siebie oddaleni zostawali w związku i gdy się zdawało, że będąc jeden na polu, drugi w Lintz mają ramiona rozdzielone, ręce ich były w uścisku, utrzymując jednomyślną starannością nadzieję i zdołając pragnienia usiłowaniami jednogodnymi.

W Piśmie Świętém tak są doskonałe i tajemnicze liczby 3 i 4, że w rozmaitych miejscach są pełne doskonałości i tajemnic. Niejednokrotnie Bóg chciał okazać doskonałość liczby 4: to dzieli świat na cztery części, gdyż kształt czworoboczny jest (jak piszą jeometrowie i architektki) najtrwalszy; to Raj czterema rzekami otacza; to Abrahama zapewnia, że potomkowie jego w czwartém dopiero pokoleniu wyjdą z niewoli; to rozkazuje, żeby skoro lud jego przybędzie do Ziemi obiecanej, poświęcił mu czwartego roku owoc drzew, które zasadzi; to

le consagrassen al quarto año, el fruto de los arboles que plantassen. Y representandosse à los ojos de Ezequiel, en un Magestuoso trono, rodeado de ojos, tirado de aquellos quatro Enigmaticos Animales, que tenia cada uno quatro caras. Y otras vezes, quiere publicar Dios las excelencias del numero 3 eligiendo tres Patriarcas por basis de su Republica. Instituyendo tres Pascuas, paraque cada año viniessen tres vezes todo el pueblo à adorarle al Templo. Señalando tres ciudades de refugio, paraque sirviessen de Assilo al homicida, que por yerro havia ocasionado con el hierro alguna muerte. Y otros muchos passos, y preceptos, en que mostró Dios los misterios, y perfecciones del numero tres; que por no alargar, omitto: pues conociendo los doctos, que no usa de superlativos, la lengua hebrea; y que se sirve de las duplicaciones, por superlativos; bien saben que assi como el repetir dos vezes la palabra, sirve de expressar el affecto; sirve el repetirla tres vezes, de dar mayor fuerza al designio, y de encarecer con mayor exceso, la perfeccion. Abran, Abran, llamó Dios à Abran; para advertirle que lo llamava con cariño, y que duplicava con la repeticion del nombre; el favor. Mas quando quisieron llegar los Seraphines, à exagerar la perfeccion de Dios, no supieron encarecerla con mayor extremo, ni realçarla con mayor elogio, que con pregonar, que era tres vezes Santo, llamandosse unos à otros, que Dios es Santo, Santo, Santo: *et clamabant alter ad alterum, et dicebant Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus exercituum.*

De suerte, que siendo perfecto el numero 3, y perfecto el numero 4; (advirtiendo Dios en la eleccion que haze dellos, yá sus perfecciones, yá sus misterios) mucho mas perfecto será el numero, que incluye en si juntamente el 3, y el 4; por cuya causa es tan misterioso el 7, como mostraremos en el ultimo Auspicio de Septiembre. Por esso mandó Dios que la Sagrada Ara, donde havian de sacrificarse con las victimas, los coraçones; y atraer con los rendimientos, los favores; fuesse quadrada, y que tuviesse cinco codos de larga, cinco de ancha, y tres de alta; porque representando por lo *Quadrado*, el numero 4; y teniendo en lo alto, el numero 3, queria Dios que las piedras de una Ara, en que se unian las perfecciones del numero 3, y del numero 4; fuessen piedras imanes de su Providencia, para favorecer à vista de numeros tan misteriosos, y perfectos; à los que por medio de los holocaustos, se rindiessen en la

przedstawia się oczom Ezechijela na tronie majestatycznym, wpośród oczu owych czterech zwierząt enigmatycznych, z których każde miało cztery twarze. Kiedy indziej chciał Bóg obwieścić ważność liczby 3, więc też wybiera trzech patryjarchów dla swój rzeczypośpolitej; ustanawia trzy paschy, żeby trzy razy corocznie cały lud gromadził się w świątyni ku wysławianiu Go; wyznacza trzy miasta ochronne, mające służyć za schronienie mężobójcom, którzy zadawszy komu żelazem ranę, śmierć spowodują. Jest i wiele innych rozporządzeń i przepisów, w których Bóg okazał tajemniczość i doskonałość liczby trzech, lecz je, żeby się nie rozszerzać, pomijam. Uczeni wiedzą, że język hebrajski nie używa stopni najwyższych i że w ich miejsce, posługuje się powtórzeniami; dobrze wiedzą, że jak powtórzenie wyrazu dwakroć służy do wyrażenia uczucia, tak wypowiedzenie trzy razy, jeszcze więcej nadaje siły wyrażeniu i z większym naciskiem uwydatnia doskonałość. Abraham, Abraham, wołał Bóg do Abrahama, żeby dać poznać, że pieszczołliwie nań woła i że powtórzeniem imienia łaskę podwoił. Serafini, chcąc określić doskonałość Boga, nie umieli inaczej ocenić jej potęgę i większym otoczyć jej uwielbieniem, jak przez wołanie, że jest potrzykroć Święta. Jeden do drugiego wołał, że Bóg jest Święty, Święty, Święty; *et clamabant alter ad alterum et dicebant Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus exercituum.*

Jeżeli więc liczba 3 jest doskonała, i liczba 4 również doskonała, (gdyż Bóg wybrałszy je, zwrócił uwagę na ich doskonałość i tajemniczość), to o wiele doskonalszą będzie liczba, która zawiera w sobie razem 3 i 4, i dlatego też tak jest tajemnicze 7, jak okażemy w ostatniej wróżbie wrześnieiowej. To też polecił Bóg, żeby Ołtarz Święty, gdzie wraz z ofiarami poświęcano serca i przez pokorę zdobywano łaski, był czworoboczny, i żeby miał pięć łokci długości, pięć szerokości i trzy wysokości, bo ponieważ czworobok przedstawia liczbę 4 i ma w wysokości liczbę 3, chciał Bóg, żeby kamienie ołtarza, w którym się łączą zalety liczby 3 i 4 były magnesami Jego opatrności, ażeby wobec liczb tajemniczych i doskonałych błogosławił tym, którzy za pomocą holokaust oddawali się na ołtarzu samym jego woli, jako baranki niewinne, i poświęcili się posłuszeństwu jego, jako gołąbki białe. Ciekawi niech przeczytają

misma Ara, como inocentes cordores à su voluntad, y se sacrificassen como candidas palomass, à su obediencia. Lean los curiosos, todo el capitulo 30, de los Proverbios de aquel sapientissimo Rey, que tuvo à Dios por Maestro, y se hallará que reduxo à los dos numeros de 3, y 4, todas sus dificultades, todas sus admiraciones, y todos sus assombros; como si nos enseñasse, ser estos dos numeros unidos, un compendio de los assombros, y un epitome de las admiraciones. *Debaxo de Tres, tembló la tierra; y debaxo de Quatro, no puede sufrir. Tres no se hartan, Quatro no dizen basta. Tres no entiendo, Quatro no conozco. Tres hermosean passeio, Quatro hermosean camino.* Con que vemos, que reduce Salamon à la union del numero 3, y 4, todos sus desvelos; y que remite à los misterios del 3, y 4, todos sus estudios. Mas lo que deve notarse (como si fuesse prophesia para esta victoria, y presagio para este triumpho) es, que diga este coronado Fenix de los ingenios, que *Debaxo de TRES, tembló la tierra; y que debaxo de QUATRO, no puede sufrir*: como si nos estuviera vaticinando, que *la tierra temblaria debaxo* del poder del Invicto Juan TERCERO, y que umido el belicoso Juan TERCERO al generoso Leopoldo PRIMERO, paraque juntandosse con el PRIMERO, el TERCERO, formen QUATRO; *no habrá tierra* (como acaba su enigma, el Propheta Regio) *que pueda sufrir* las bazarrias de sus prohezaz, ni resistir à los progressos de sus armas. Sino es, que el temblar la tierra por los TRES, sin poder sufrir los QUATRO, pueda entenderse por el Invencible Juan TERCERO, y por el infeliz Mahamed QUARTO, pues que debaxo del TERCERO *tembló la tierra*, aplaudiendo atonita sus hazañas; y *la misma tierra, parece que no puede sufrir al QUARTO*, con que lo vá arrojando (con la perdida de las plaças) de sus braços.

Luego, si es tan perfecto el numero 3, tan perfecto el numero 4, y mas perfecto el numero 7, por ser un epilogo del quatro, y del tres; perfectissimo deve ser el numero DOZE, por componerse de lo mas perfecto de lo perfecto, que es quatro vezes tres, ò tres vezes quatro. En quatro Reales se repartia el pueblo Ysraelitico en el desierto, formandosse cada uno de Tres Tribus. Quatro ordenes tenia el Pectoral del Summo Sacerdote, componiendosse cada una, de Tres piedras. Quatro cantaros de agua echó Elias, en su Ara, y siendo el intento echar Doze, relata la Sacra historia, que echó por Tres vezes, quatro; para enseñarnos que una de las perfecciones del Doze, consiste en componerse de

cały rozdział 30 przysłów owego króla najmędrszego, który miał Boga za Mistrza, a znajdując tam, że zredukował do liczb 3 i 4 wszystkie trudności swoje, wszystkie uwielbienia swoje i wszystkie swe podziwy, jak gdyby chciał nas nauczyć, że dwie te liczby połączone stanowią kompendyjum podziwów i streszczenie uwielbień. *Pod trzema ziemia drży a pod czwórka nie może cierpieć. Trzy nie nasycają się, cztery nie mówią dosyć, trzech nie rozumiem, czterech nie znam, trzy upiększa krok, cztery upiększają drogę.* Widać z tego, że Salomon sprowadza wszystkie swe niepokoje do związku liczby 3 i 4 i że odnosi wszystkie swe studyja. do tajemnic 3 i 4. Lecz właśnie należy zaznaczyć, (rodzaj prorocstwa tego zwycięstwa i przepowiedni tego tryumfu) co mówi ten koronowany Feniks gienijuszów, że *pod trójką ziemia drży a pod czwórka nie może cierpieć*, jak gdyby nam wróżył, że ziemia zadrży pod siłą niezwycięzonego Jana Trzeciego i że gdy sprzymierzeni, Jan Trzeci ze szlachetnym Leopoldem Pierwszym, stanowią *czwórka*, przez połączenie z jednością *trójki*, nie będzie ziemi (jak kończy swą zagadkę prorok królewski), któraby mogła *znieść* energiją ich czynów, lub oprzeć się postępom ich armij. Wyrażenie to, że ziemia drży pod trójką, a nie może znieść *czwórki*, da się także wyjaśnić przez niezwycięzonego Jana Trzeciego i przez niešťęśliwego Mahometa Czwartego, gdyż pod Trzecim *ziemia drżała*, przyklaskując zdumiona jego czynom i *ta sama ziemia* objawia, że nie może ścierpieć Czwartego i wypędza go (po stracie twierdz) ze swych objęć.

Otóż jeżeli tak jest doskonała liczba 3 i równie doskonała liczba 4, a jeszcze doskonalsza liczba 7, będąca epilogiem czterech i trzech, to najdoskonalszą musi być liczba dwanaście, jako złożona z doskonalszych, albo z czwórki wziętej trzy razy, albo z trójki cztery razy powtórzonej. Lud izraelski składa się na pustyni z czterech oddziałów, zawierających po trzy gminy, pektorał kapłana najwyższego, miał cztery szeregi, a w każdym było trzy kamienie. Cztery dzbanki wody postawił Eliasz na ołtarzu swoim i historyja święta przytacza, że mając zamiar postawić dwanaście, postawił trzy razy po cztery, dla wyjaśnienia, iż jedna z doskonałości dwunastki zasadza się na jej powstawaniu, albo przez

tres veces quatro, ò de quatro veces Tres; pues que con ser Doze los Tribus, ordenava Dios que se dividiessen en quatro Reales, formando tres Tribus cada Real. Con ser Doze las piedras, queria que se engastassen en quatro ordenes, teniendo tres piedras cada orden. Y con ser Doze los cantaros, mandó Elias que se aplicassen à la Ara en tres veces, echando quatro cantaros cada vez. Con que no es mucho, que sirviesse de tan plausible Auspicio para el Invicto REY DE POLONIA, el darse la batalla en el feliz dia que le anunciava (siendo DOZE) la victoria; porque era muy propio el querer unir más perfecciones el Doze, à sus perfecciones; y que cantando la Fama, que el mas perfecto numero, servia de assegurar los triumphos, al mas perfecto Rey, confessasse absorto el valor, que aun que entienda el Philosopho, que no hay naturaleza tan ingeniosa, que sepa fabricar un instrumento, que sirva igualmente para dos empleos, como hizo el Arte, al Obelisco que era juntamente cuchillo y farol, por cuya causa aplicó la natural providencia, à cada potencia su cuydado, y à cada miembro su officio; deshizo en los reales con que ilustró al Inclito JUAN TERCERO, este abuso; excediendosse à si misma, en adornarlo de perfecciones y en colmarlo de ventajas.

El oro siempre es oro (dize un discreto) las joyas siempre son joyas, y la virtud siempre es virtud; mas assi como el oro es mas fino en el Ophir, que en Europa; mas preciosas las perlas de Eritreo, que del Bosphoro; y mas estimables los diamantes de la Yndia, que de Batra; sera mejor un acto de virtud, que otro, conforme los quilates que añadiere à su valor, la ocasion, el riesgo, y el lugar. Perfectissimo campeó pues el valor deste intrepido Monarcha, à vista de VIENA, dando mayor perfeccion à sus armas, *la ocasion, el riesgo, y el lugar*; yá que la *ocasion*, era tan urgente; el *riesgo* tan formidable; y el *lugar* tan lexos de su Reyno.

Aqui agotó el summo de la perfeccion, el mas perfecto Rey; à quien auspició las glorias, el mas perfecto numero; y aqui luzió la perfeccion del mas perfecto numero, perfeccionando con sus misterios, los tropheos del mas relevante Numen. Aqui libró à una nueva Andromeda, del horrible Monstruo, nuestro Perseo; y aqui venció à una monstruosa Esphinge, nuestro Edipo. Aqui se reconoció el yerro de un docto, que asseguró no haver Rey sin falta, ni Principe sin desayre: fundando su

trzy razy po cztery, albo cztery razy po trzy, gdyż skoro było dwanaście gmin, Bóg rozkazał, żeby się podzieliły na cztery korpusy, t. j. po trzy gminy na korpus; ponieważ było dwanaście kamieni, chciał, żeby się ułożyły w cztery szeregi po trzy kamienie; ponieważ było dwanaście dzbanków, polecił Eliasz, żeby użyte były do ołtarza na trzy razy, po cztery dzbanki za każdym razem. To też nic dziwnego, że niezwykłemu Królowi Polski posłużyło za pomyślną wróżbę wydanie bitwy w dniu szczęśliwym, który mu zapowiadał (będąc dwunastką) zwycięstwo. Było bowiem rzeczą bardzo właściwą, że dwunastka chciała do swoich doskonałości przyłączyć więcej. I gdy sława głosi, iż liczba najdoskonalsza zapewnia tryumf królowi najdoskonalszemu, odwaga zdumiona wyznaje, że jakkolwiek podług filozofów nie masz natury tak gienijalnej, któraby umiała zrobić narzędzie, mające podwójny użytek, jak zrobiła sztuka z Obeliskiem, który był jednocześnie nożem i latarnią, opatrność bowiem dała każdej potędze zadanie właściwe a każdemu członkowi odpowiedni obowiązek,—nadużycie to jednak przyroda okupuje blaskiem, jakim wslawiła dostojnego Jana Trzeciego, przewyższając siebie samę w ozdabianiu go doskonałościami i obsypywaniu łaskami swymi.

Złoto jest zawsze złotem (powiedział ktoś rozumny), klejnoty są zawsze klejnotami, a cnota zawsze jest cnotą, lecz jak złoto jest delikatniejsze w Ofirze niż w Europie, perły z Erytreum cenniejsze niż z Bosforu, a dyjamenty indyjskie kosztowniejsze niż z Batra: jeden akt cnoty będzie lepszy od drugiego względnie do karatu, który powiększa wartość jego, okoliczności, niebezpieczeństwa i miejsca. Otóż odwaga najdoskonalsza tego nieustraszonego monarchy walczyła wobec Wiednia, gdyż wojsku jego dodała doskonałości: *okoliczność*, *niebezpieczeństwo* i *miejsce*: okoliczność była tak *paląca*, niebezpieczeństwo tak *straszne*, a miejsce tak *dalekie* od Królestwa jego.

Tutaj szczytu doskonałości dosięgnął Król wielce doskonały, któremu chwałę wywróżyła liczba tak doskonała, i tu zajaśniała doskonałość liczby doskonałej, udoskonalając tajemniczością swoją trofea gienijusza najszczytniejszego. Tu nasz Perseusz uwolnił nową Andromedę od straszliwego potwora i tu Edyp nasz zwyciężył Sfinksa potwornego. Tu się wykazuje błąd uczonego, który zapewnia, że nie masz króla bez wady, ani księcia bez ułomności, opierając zdanie swe na tém, że nie masz

maxima, en que la rosa es reyna, y tiene espinas; que la palma es reyna, y descubre la ignominia en el tronco; que el pavon es rey, y desdora la belleza de su rueda con sus plantas; que el Sol es rey, y deslustra con sus manchas, la gallardia de sus luzes; que la ballena es reyna, y tiene tan corta vista, para descredito de su grandeza, y contrapeso de su magestad; que como si fuesse náufraga nave, que rinde al mas pequeño batel, su opulencia, y su pompa; postra al aliento de un vil pescado, su orgullo. Experimente apui, arrepentido este ingenio, ser dudoso su axioma, y falso su dictamen; y conozca que es el Beligero JUAN TERCERO, tan perfecto en sus juzzios, tan perfecto en sus resoluciones, tan perfecto en sus empresas, tan perfecto en sus agrados, tan perfecto en sus clemencias, tan perfecto en sus rigores, tan perfecto en sus partes, y tan perfecto en su todo; que siendo en todo tan perfecto, no hay gratitud que no pregone, no hay assombro que no aclame, ni hay embidia que no confesse, ser el Invencible REY DE POLONIA, Rey sin faltas, Campeon sin desdoras, Heroe sin deffectos, Sol sin manchas, Rosa sin espinas.

Y si una de las excelencias del numero DOZE, es (como provaremos en este Auspicio) el componerse de dos veces seis, cuyo numero de seis, es tan perfecto, que las partes perfectas que pueden quitarse del, lo buelven à su mismo ser, pues que siendo las partes perfectas del seis, el *sexto* que es *uno*; el *tercio*, que son *dos*; y la *mitad*, que son *tres*; summadas estas tres partes, ò estos tres numeros, de *tres*, *dos*; y *uno*; forman el mismo seis; como podia dexar de prometer victorias, tan perfecto numero, à tan perfecto Numa? pareciendosse tanto en las perfecciones, y teniendo tanta correspondencia en las singularidades, que assi como del seis, buelven à formar el mismo seis, las perfecciones que se le dividen; buelven à formar deste Gran REY, las mismas perfecciones, las partes que se le quitan. Son tan innumerables los elogios, que deviera tributar à su perfeccion, el Orbe; que como infinitos, es preciso limitarlos, porque no fuera possible encarecerlos. Con que siendo que los que se le quitan, son como las partes que quitandosse del seis, buelven a formar el mismo seis; admira el Mundo, ver que los aplausos que se le niegan à este maravilloso Hercules del Siglo, buelven à formar sus mayores aplausos, pues que rendidos los ingenios, confessan que aun exceden à las mas ambiciosas Ideas, sus progressos; y cansadas las plu-

róży bez koleców, że palma jest królową, a ma pień haniebny, że paw jest królem, a piękność ogona swego szpeci nogami, że słońce jest królem, a płamami przyćmiéwa świetność swych blasków; że wieloryb jest królem, a ma wzrok tak krótki, iż jest poniżeniem jego wielkości i przeciwwagą jego majestatu, bo jak okręt rozbity oddaje bogactwo swoje i przepych statkowi najmniejszemu, tak on upokarza swą dumę przed odwagą nędznego rybaka. Niech się z żalem przekona ów myśliciel, że aksjomat jego jest wątpliwy, a mniemanie błędne, i niech wie, że wojowniczy Jan Trzeci tak jest doskonały w swych radach, w swych postanowieniach, w swych przedsięwzięciach, w swój uprzejmości, w swych łaskach, w swój surowości, w swych częściach i w swojej całości, że gdy jest tak doskonały we wszystkiém, nie masz wdzięczności, któraby nie głosiła, nie masz zdumienia, któreby nie stwierdziło, i nie masz zazdrości, któraby nie wyznała, że niezwyciężony Król Polski jest królem bez wad, rycerzem bez ujm, bohaterem bez ułomności, słońcem bez plamy, różą bez koleców.

I jeżeli jedną z zalet dwunastki (jak dowiedzimy w tej wróżbie) jest ta, że się składa z dwu szóstek, a szóstka jest tak doskonała, że części doskonałe, które się mogą z niéj wyosobnić, do jéj wartości powracają, gdyż częściami doskonałymi szóstki są: *szósta*, będąca *jednością*, *trzecia* będąca *dwójką* i *połowa*, będąca *trójką*, te zaś trzy części czyli te trzy liczby: *trzy*, *dwa* i *jeden* dodane składają tę samą szóstkę: to jakże liczba tak doskonała nie miała obiecywać zwycięstw tak doskonałemu Numie, skoro mają tyle wspólności w doskonałościach i tyle związku pod względem wyjątkowości, że jak doskonałości, na które dzieli się szóstka, wyszedszy z niéj wracają do utworzenia téj samej szóstki, tak do utworzenia tego wielkiego Króla wracają te same doskonałości, te same części, które się zeń wyosabiają. Tak są niezliczone pochwały, które świat powinien składać doskonałości jego, że jako nieskończone trzeba je ograniczyć, gdyż byłoby niemożliwe wysławić je. Otóż jak to, co się odłącza od niego, jest niby owe części, które wyosabiając się z szóstki, wracają do utworzenia téj samej szóstki: tak świat dziwi się widząc, że uwielbienia, których odmawiają temu cudownemu Herkulesowi stulecia powrócą do utworzenia większej chwały jego, ponieważ umysł z pokorą wyzna, że dzieła jego przewyższają najambitniejsze nawet ide-

mas, publican que aun superan à las mas inaccesibles empresas, sus amagos.

Anunció tambien el DOZE, este triumpho; por ser numero que componiendosse de 1, y 2, forman summados estos dos numeros, el de 3: como si estuviesse pronosticando glorias, y tropeos, à la TRIPLE ALIANÇA, que hizieron el Invicto REY DE POLONIA, el Generoso EMPERADOR DE ALEMANIA, y la serenissima REPUBLICA DE VENECIA. Assí lo escribió el oculto Astrologo, en el Methereo de los tres Soles, entendiendo que pueden aludir à la Liga que hizieron contra la Ottomana potencia, el Felicissimo Leopoldo, el Invictissimo Iuan, y la Serenissima Republica. Mas que podian amenazar estos tres Soles unidos, sino la ruina de los Ottomanos; si hallamos que al aparecer tres Soles, lloró la Turquia, tantas vezes su ruina?

En el año 1568, aparecieron tres Soles en Trebizonda, y despojaron los Sarracenos à los Turcos, de la ciudad de Meca. En el año 1492, escribe Nausea, que se vieron tres Soles, y conquistó el Rey Don Fernando, a la ciudad y Reyno de Granada, que havia cerca de 780 años, que padecia el tirano dominio de los Mahometanos. En el año 1520, que fue en el que se coronó Carlos Quinto, en Aquissgrana; se vieron tres Soles, en la florentissima Metropoli, del Archiducado de Austria, que es VIENA; y ocupó el invencible Hernando Cortés, à Mexico; prendiendo à su Emperador Moteçuma; y en el mismo año, murió de peste, Selin, en el propio lugar donde havia hecho matar à su padre Bayazeto. Y apareciendo tres Soles en el año 1619, sucedió la sedicion de los Turcos, con la deposicion, y muerte de Osman.

Todas estas noticias, leí en la *Ilustracion historica de los tres Soles*; y todas ellas estan indicando al Imperio Ottomano, los destroços, los despeños, y los estragos: pues que si al aparecer solamente *dos Soles* en el año 1528, sitió Soliman en el año siguiente, à VIENA, donde encontró tanta resistencia, y padeció tanto oprobio; mayor daño pudiera tener, en el de 1683, Constantinopla; viendo que defendian como en el de 1520, *Tres Soles* à VIENA. Y si Surio, y Palmerino refieren, que en el año 1514, apareciendo en Witemberg (cabeça de la Saxonia superior) *tres Soles con una espada cada uno*, ocupó Selin à Egipto, con la muerte de los Sultanes Campson, y Tomumbey; que progressos puede

je, a pióra zniewolone głoszą, że czyny jego pokonywają najsmielsze nawet przedsięwzięcia.

Tak więc dwunastka zwiastuje ten tryumf, będąc liczbą, która złożona z 1 i 2 tworzy z tych dwu liczb 3, jak gdyby wrożyła chwałę i trofea przymierzu potrójnemu, które zawarli Niezwyciężony Król Polski, Szlachetny Cesarz Niemiecki i Najjaśniejsza Rzeczpospolita Wenecka. Tak więc w tém, co pisał astrolog nieznanymi o meteorze z trzech słońc, należy rozumieć aluzję do ligi, którą zawarli przeciw potędze otomańskiej: *najszcześniejszy Leopold, najbardziej niezwyciężony Jan i najjaśniejsza Rzeczpospolita*. I czémże mogły grozić te trzy słońca połączone, jeżeli nie ruiną Ottomanów, jeżeli wiemy, że przy zjawieniu się trzech słońc Turcja tyle razy oplakiwała swą ruinę?

W r. 1568 zjawiły się trzy słońca w Trebisundzie i Saraceni złupili na Turkach miasto Mekkę. W r. 1492 widziano, jak pisze Nausea, trzy słońca i król Don Ferdynand zwyciężył miasto i królestwo Grenady, która około lat 780 znosiła tyrańskie panowanie Mahometan. W r. 1520, który był rokiem koronacji Karola Piątego w Akwizgranie, *dały się widzieć trzy słońca* w Wiedniu, najświetniejszej Stolicy Arcyksięstwa Austryjackiego, zaraz też niezwyciężony Fernando Korteż zdobył Meksyk, wziął w niewolę cesarza jego Montezumę, i w tymże roku umarł z zarazy Selim w tém samym miejscu, w którym kazał zamordować ojca swego Bajazeta. A gdy zjawiły się trzy słońca w roku 1619, nastąpił bunt Turków, zakończony usunięciem Ottomana i śmiercią.

Wszystkie te wiadomości wyczytałem w *Ilustracji historycznej trzech słońc* i wszystkie one zwiastowały cesarstwu otomańskiemu: zniszczenie, klęski, upadek, albowiem jeśli po zjawieniu się tylko dwu słońc w r. 1528 Soliman obległ Wiedeń w roku następnym, gdzie spotkał taki opór i poniósł taką klęskę; to większej klęski mógł się obawiać Konstantynopol w r. 1683, widząc, że jak w r. 1520, bronią Wiednia trzy słońca. I jeżeli Surio i Palmerino przytaczają, że w r. 1514 po ukazaniu się w Wittembergu (stolica Saksonii wyższej) *trzech słońc, z mieczem każde*, Selim zajął Egipt ze śmiercią sultanów Campsona i Tamumbeya: to

esperar nunca nignu Sultan, en tiempo que se le oponen *Tres Soles, cada uno con su espada?*

Yá apunté que una de las excelencias del numero 12, es el formarse de dos vezes seis, no pudiendo haver mas propio numero, para indice deste triumpho, que el que forma del duplicado seis, sus excelencias, y sus realces: pues es tan singular el seis, en no perderse jamas de vista, quando se multiplica por si mismo; que en todo el guarismo, no hay otro numero sinó el seis, que conserve multiplicado por si mismo, su esencia: seis vezes seis, son 36: seis vezes 36, son 216: seis vezes 216, son 1296: y assi vá continuando siempre à multiplicarse, sin perderse; y à auspicar los triumphos, los aplausos, y las glorias, al Invicto REY que supo parecerse tanto al 6, en la modesta integridad, con que logró las glorias, los aplausos, y los triumphos, que por mas que le multiplicava la Fortuna, los despojos; siempre quedó siendo seis, sin perderse en las grandezas, ni desvanecerse con las ventajas. Multiplicosse por si mismo, como premio de su propio valor, sin perderse en los aumentos, ni dexar de ser quien era, en las victorias. Renovó la bizarria del Romano Consul, q' no pidió otró galardón de haver librado de la traycion à los patricios, que una perenne memoria del beneficio; y la magnanimidad de Tiberio, que no acetó otras estatuas de oro, de las magnificas ofertas del Senado; que una viva imagen, dentro del templo mental de la memoria.

Que los Anagramas numerales, sean tan loables por lo difficil, como difficiles por lo trabajoso; prueba con tanta erudicion, como galanteria el assombro del Piamonte, el oraculo de Turin, y el prodigio de Ytalia: mostrando que ademas de tener esta suerte de Anagramas, mucho de fatalidad Cabalistica, tienen algo de inspiracion Divina. Y despues de establecer, que en estas agudezas, se cuentan las letras de la A, hasta la I, à Unidades; de la K, hasta la S, à Diezes; y de la T, hasta la Z, à Cientos; assegura haver sido tan curioso, como plausible, el pensamiento de un discreto, que consagrando su cariño à una prudente hermosura, llamada *Maria Amodea*; halló que tanto montavan 121, las letras del nombre, *Maria*, como las del apellido, *Amo-deam*; con que vino à formar un Hyeroglifico de la sutileza, y una Divisa, del Anagrama, diziendo *Amo-Deam*; para significar que amava à *Amodea*, y que era una *Deydad*, la que *amava*. Siguió mi rendimiento, otro estilo en este elo-

jakiéż korzyści może się kiedykolwiek spodziewać który sultan w czasie, gdy staną przeciwko niemu trzy słońca, z mieczem każde?

Już wzmiankowałem, że jedną z właściwości liczby 12 jest to, iż powstaje z dwu szóstek. I w istocie nie masz liczby, odpowiedniejszej do zwiastowania tego tryumfu nad liczbę, otrzymującą zalety swoje i wybitność swoją przez powtórzenie szóstki, bowiem jest ona szczególna przez to, że mnożąc się przez siebie samę, nigdy nie ginie z oczu i w całej arytmetyce nie masz innej liczby prócz sześciu, któraby mnożona przez siebie samę, zachowała swą istotę. Sześć razy sześć 36, sześć razy 36 — 216, sześć razy 216 — 1296; i tak ciągle powiększa się, nie ginąc i wróży tryumfy, oklaski i sławę, Królowi niezwycięzoniemu, który umiał tak się upodobnić szóstce, w szlachetności skromnej, z jaką zdobył chwałę, oklaski i tryumfy, że choć mu fortuna coraz więcej pomnaża łupów, zawsze pozostaje szóstką, nie tracąc na wielkości i zachowując swą wyższość. Pomnaża się przez samego siebie w nagrodę własnej dzielności, nie gubiąc się w tym wzroście i nie przestając być tém w zwycięstwie, czém był przed niém. Odnowił szlachetność konsula rzymskiego, który za oswobodzenie patrycyjuszów od zdrady nie żądał innej nagrody, krom corocznego wspomnienia o dobrodziejstwie, i wielkomyślność Tyberyjusza, który nie przyjął innych posągów złotych, ofiarowanych ze szczodroblwości senatu, prócz żywego obrazu w duchowym przybytku pamięci.

Że anagramy liczbowe są tak ponętne dla trudności, jak trudne z powodu pracowitości, dowodzi zarówno z erudycyją jak zręcznością niespodzianka piemioncka, wyrocznia turyńska i cud włoski, wykazując, że jakkolwiek ten rodzaj anagramów posiada wiele fatalizmu kabalistycznego, ma jednak i trochę boskiego natchnienia. Przyjąwszy, że w tych subtelnościach liczą się głoski od A do I za jedności, od K do S za dziesiątki, od T do Z za setki zapewnia, że jest równie ciekawa, jak pozornie słuszna myśl kogoś rozumnego, który, poświęcając uczucie dla piękności rozumnej, zwanéj *Maryja Amodea*, przekonał się że głoski imienia Maryja wynoszą tak samo 121, jak litery zgłosek *Amo-deam*, i stąd utworzył hieroglif subtelny i godło anagramowe, mówiąc *amo deam* dla wyrażenia, że kochał Amadegę i że ta, którą kochał, była bóstwem. Pokora moja innego użyje stylu w téj pochwalie i jeżeli nie zdobędzie poklasku za doskonałość, zasłuży przynajmniej na pobłażenie przez ciekawość.

gio, que sino mereciere el aplauso por la perfeccion, espero que no desmerezca el agrado por la curiosidad. El methodo no es nuevo, mas apacible; por que siempre fueron sus inventores, admirados; y los que los imitaron, aplaudidos. Noto con admiracion, y con desvelo, que teniendo siete letras los Romanos, de que formavan numeros (dando à la M, el valor de Mil; à la D, de quinientos; à la C, de ciento; à la L, de cinquenta; à la X, de dies; à la V, de cinco y à la I, de uno) siempre se hallará, que biçarrea el numero *Seis*, ò *Doze*, en las letras que pueden numerarse de los celebres nombres del Intrepido JUAN TERCERO, REY DE POLONIA; y del Invicto Emperador LEOPOLDO. Y no solo reparo, en que no se pierde jamas el numero 6, ò 12, de las letras que sirven de numero en sus nombres; mas aun en las del ESCUDO que tiene el Inclito JUAN TERCERO, en sus Armas; y en el AGUILA, que tiene el Generoso LEOPOLDO, por Armas de su Escudo. Observe la curiosidad afectuosa, que las letras que pueden servir de numero en JUAN TERCERO, summan 106; donde empieza à luzir el *seis*, con vislumbres de misterioso, y con auspicios de triumphante. Las de REY DE POLONIA, summan 552, montando Doze, estos tres numeros unidos, y siendo los mismos 552, quarenta y seis vezes DOZE. Las de LEOPOLDO, valen 600, donde hay el *seis*, y son 50 vezes DOZE. Las de AGUILA 56, y las de ESCUDO 605; en que campea el *seis*, tan gallardo, como luzido; y tan luzido, como biçarro. Para mayor clareza, pondré por orden el concepto.

Metoda nie nowa, lecz przystępna, gdyż wynalazców jęj zawsze podziwiać będą, a naśladowców chwalić. Zaznaczam z podziwem i niepokojem, że mając na pamięci siedem liter, oznaczających u Rzymian liczby, (M miało wartość tysiąca, D—pięciuset, C—stu, L—pięćdziesięciu, X—dziesięciu, V—pięciu, a I—jedności) zobaczymy, jak liczba *sześć* i *dwanaście* panuje w głoskach imion sławnych nieustraszonego Jana Trzeciego Króla Polski i niezwyciężonego Cesarza Leopolda. I nie tylko nie giną te liczby 6 i 12 w głoskach, przedstawiających liczby w tych imionach, ale nawet w głoskach tarczy, którą ma sławny Jan Trzeci, na swym herbie i w orle, który ma Leopold szlachetny, za herb swęj tarczy. Niech zapamięta ciekawość podrażniona, że głoski, które mogą służyć za liczby w wyrazach JUAN TERCERO (Jan Trzeci), wynoszą 106, gdzie zaczyna jaśnieć *szóstka* wizyjami tajemniczości i wróżbą tryumfu. Głoski w REY DE POLONIA (Król Polski) wynoszą 552, ta zaś liczba dodana jest dwunastką, a składa się z dwunastki, wziętęj czterdzieści razy. Głoski w LEOPOLDO wynoszą 600, gdzie jest *szóstka* oraz dwunastka 50 razy wzięta. Głoski w AGUILA (orzeł) wynoszą 56, a w ESCUDO (tarcza) 605: i tu znów walczy *szóstka* tak zabawnie, jak jasno, i tak jasno, jak energicznie. Dla większęj jasności uporządkuję rzecz całą.

J	1
U	5
A	0
N	0
T	0
E	0
R	0
C	100
E	0
R	0
O	0
	<hr/>
	106

A	0
G	0
U	5
I	1
L	50
A	0
	<hr/>
	56

L	50
E	0
O	0
P	0
O	0
L	50
D	500
O	0
	<hr/>
	600

R	0
E	0
Y	1
D	500
E	0
P	0
O	0
L	50
O	0
N	0
I	1
A	0
	<hr/>
	552

E	0
S	0
C	100
U	5
D	500
O	0
	<hr/>
	605

J
U
A
N
T
E
R
C
E
R
O
 Jan Trzeci

1
5
0
0
0
0
0
0
100
0
0
0
106

A
G
U
I
L
A
 Orzeł

0
0
5
1
50
0
56

L
E
O
P
O
L
D
O
 Leopold

50
0
0
0
0
0
50
500
0
600

R
E
Y
D
E
P
O
L
O
N
I
A
 Król Polski

0
0
1
500
0
0
0
0
50
0
0
1
0
552

E
S
C
U
D
O
 Tarcza

0
0
100
5
500
0
605

De modo, que vemos la correspondencia que tiene el numero DOZE, con las ARMAS, y NOMBRES, destes dos Heroes Invictos, como si estuviessen prometiendo, que en este DOZE, havian de hazer eternos sus NOMBRES, por sus ARMAS. No se pierden en sus *Nombres*, ni en sus *Armas*, el *Doze*, como presagio de sus triumphos, ò el *Seis*, como Auspicio de sus Glorias. Antes siendo que para formar el numero *Seis*, escribivan los Romanos, VI; y que las letras que sirven de numero en VIENA, montan *Seis*; parece que estava auspiciando el SEIS, à VIENA la libertad; y que pregona, con sus letras VI, la heroycidad con que acudio el inclito JUAN TERCERO à mis peligros, y VI, la intrepidez con que socorrió el Generoso REY DE POLONIA, mis ahogos.

Es finalmente, la ultima propiedad que considero en el DOZE, para AUSPICIO desta Victoria, el componerse de tantas partes, que forman unidas, la perfeccion deste numero misterioso; pues que no hay numero de que puedan sacarse tantas partes perfectas, como el Doze. Tiene *dozavo*, que es *uno*; tiene *sexto*, que son *dos*; tiene *quarto*, que son *tres*; tiene *tercio*, que son *quarto*; y tiene *mitad*, que son *seis*. Con que parece que estava asegurando un numero, que tiene tantas partes perfectas; los triumphos à un Exercito, que se compania de tantas, y tan perfectas partes. Que valor no quede atonito de ver la victoria, que tuvo el Invicto DUQUE DE LORENA, entre VIENA, y Crems, para impedir que no tomassen à Tulum, los Ottomanos? y que valor no quedó absorto à Presburgo, de ver el valor con que derrotó este generoso Campeon, al Tekeley? siguiendolo hasta la ribera de Waag, con tal assombro de los infelices, que rindiendosse unos à los sustos, otros à las armas, llegó à servirles de Parca, el miedo; de horror, el nombre; y de muerte, el aspecto. Que generosidad, que prudencia, que corage, dexó de hallar su centro, en las famosas esquadras de los Inclitos ELECTORES DE SAXONIA, y BAVIERA; si de los bronzes enemigos, devieran formarse estatuas para su valor, y clarines para su Fama? Que favor no dió con su constante animo, el Invencible Rugero Ernesto CONDE DE STAREMBERGH, para esta Victoria? desvelandosse à pesar de su enfermedad (por estar infectado el ayre de VIENA) en dar las ordenes precisas para el acierto; visitando à despecho de sus heridas, los puestos; encontrando los riesgos, despreciando las flechas; rebatiendo las balas; y obligando à los ciudadanos, y soldados à que (como relata

Tym sposobem widzimy związek, jaki ma liczba dwanaście z herbami i imionami tych bohaterów niezwyčajonych, jak gdyby było przepowiedziane, że w téj dwunastce miały się uwiecznić ich imiona przez ich herby. W ich imionach i herbach nie ginie dwunastka, jako przepowiednia ich tryumfów, i *szóstka*, jako wróżba ich chwały. Jeżeli Rzymianie wyrażali liczbę sześć przez VI, a głoski, mające wartość liczebną w wyrazie VIENA (Wiedeń) wynoszą sześć, widocznie więc szóstka zwiastowała wolność Wiedniowi, który głoskami swymi VI obwieszcza bohaterstwo, z jakim sławny Jan Trzeci, przyszedł mu z odsieczą w niebezpieczeństwie i nieustraszoną z jaką szlachetny Król Polski ulżył jego niedoli.

Jest wreszcie ostatnia własność, którą spostrzegam w dwunastce, jako wróżbę tego zwycięstwa, że składa się z tylu części, stanowiących w połączeniu doskonałość liczby tajemniczej, niemasz bowiem liczby, którąby, jak dwunastkę, podzielić można na tyle części doskonałych. *Dwunastą* jéj częścią jest *jednostka*, *szóstą dwójką*, *czwartą trójką*, *trzecią czwórka*, *połową szóstka*. Stąd widać, że liczba, która ma tyle części doskonałych, zapewniała tryumf wojsku, składającemu się z części tak wielu i przytém tak doskonałych. Jakaż odwaga nie zadrży na widok zwycięstwa, jakie odniósł niezwyčajony Książę Lotaryński między Wiedniem a Kremsem, aby przeszkodzić wzięciu Tulmu przez Ottomanów? i jakaż dzielność, nie osłupiała w Presburgu, na widok męstwa z jakim ten wódz szlachetny rozbił Tekelego i ścigał aż do brzegów Waagu ku takiemu przerażeniu nieszczęśliwych, że gdy jedni drętwieli, drudzy rzucali się do broni, ostatecznie trwoga była im Parką, imię grozą, a spojrzanie śmiercią. Jaka szlachetność, jaka roztropność, jaka odwaga nie miała siedliska swego w słynnych szeregach znakomych elektorów saskiego i bawarskiego, jeżeli z bronzów nieprzyjacielskich miały powstać pomniki ich dzielności i trąby ku ich sławie? Jakiéjże usługi nie oddał temu zwycięstwu duchem wytrwałym niezwyčajony Rugero Ernesto hrabia de Starebergh, który z poświęceniem, pomimo swéj słabości, (z powodu zepsutego powietrza w Wiedniu) dawał dokładne rozkazy do obrony, oglądał stanowiska pomimo ran, stawał czoło niebezpieczeństwu, gardził strzałami, opierał się kulom i zmusił obywatelów i żołnierów, aby (jak podaje Rocoles) ku niebu dłonie na placu wyciągnęli dla zaprzysiężenia wierności Bogu i cesar-

el Rocoles) levantassen las manos en medio de la plaça, al Cielo; para jurar fidelidad à Dios, y à la Cesarea Magestad del Augusto LEOPOLDO, como si les estuviesse assegurando con esta diligencia, los triumphos; pues que levantando las manos Moysen, conseguian los Ysraelitas las victorias: porque quien levantó las manos al Cielo, siempre alcançó del Cielo los Auxilios; y quien se echare, como David, en las manos de Dios, siempre hallará como David, que le entriega Dios; los enemigos en las manos. Que bizarria no ostentó en este combate, el valeroso PRINCIPE WALDEK, y todos los Generales, y Coroneles del Ymperio, donde luzió la briosa prudencia del CONDE CAPRARA, del de Lesle, del de Rabbata, del de Dunewald, del de Palf, del de Gondola, y del de Taff: del Baron de Merci, del de Halleweil, y del de Diephental; con tan florida y ilustre juventud, que vino para hallarse en esta batalla, de España, Francia, Ytalia, Flandes, Holanda, Dinamarca, y Suecia? Todos excedieron à sus propias esperanças, en la disposicion; y todos excedieron à sus mismos desseos, en la generosidad.

Mas siendo que assi como el numero DOZE, se compone de muchas partes, se componia este numeroso exercito, de tantas partes, y de tantos Heroes de partes, que procuravan hazer dichoso este DOZE; no es mucho que donde havian tantas partes, huviessen tantos pareceres, y que donde havian muchas cabeças, huviessen (antes de llegar el invicto REY DE POLONIA) muchas ideas. En aquella maravillosa Carroça de Iezequiel, tenia cada animal quatro cabeças en un solo cuerpo, y por esso nota el oraculo del pulpito, y Isocrates lusitano, que hizo alarde cada uno, de su inclination; y que salio cada con su fantazia. El Sacro Historiographo relata, que estava al lado derecho, la cara del leon; al izquierdo, la del buey; y en el ultimo, la del aguilá: con que escriben los authores mas insignes, que quedava para la parte del oriente, la del hombre. Assi era preciso que lo viesse el Propheta, porque en las cortes de Dios, y en las carroças del Cielo, donde estan todas (como la que vió Iezequiel) *llenas de luzes, y guarnecidas de ojos*; es fuerça que se dè el mejor lugar, al hombre; pues que donde tiene lugar la razon; no puede negarse el mejor lugar, à la racionalidad. Mas en el Mundo, donde viendosse un buey con alas, no se contenta con tener quatro alas, como el desta carroça; mas anhela luego à tener seis, como los Seraphines que vió el Propheta Cortesano;

skiemu majestatowi Cesarza Leopolda, jak gdyby ta gorliwość miała im tryumf zapewnić. Toć skoro Mojżesz wznosił ręce, Izraelitom zwycięstwa towarzyszyły, bo kto dłonie wyciągał ku niebu, zawsze od niego pomoc otrzymywał, a kto, jak Dawid, oddał się w ręce nieba, zawsze mu, jak Dawidowi, Bóg w ręce odda nieprzyjaciół. Jakiéż dzielności nie okazał w tych zapasach waleczny książę Waldek, oraz wszyscy generałowie i pułkownicy cesarstwa, bo jaśniała tam również doświadczona rostopność hrabiego Caprara, de Lefle, de Rabbata, de Dunewald, de Palf, de Gondola i de Taff, barona de Merci, de Halleweil i de Diephental wraz z tą młodzieżą znakomitą i kwitnącą, która dla przyjęcia udziału w tej wojnie przybywała z Hiszpanii, Francyi, Włoch, Flandry, Holandyi, Danii i Szwecyi. Wszyscy przeszli nadzieje własne w działaniu i wszyscy przewyższyli pragnienia swoje w szlachetności.

Lecz jak liczba dwanaście składa się z wielu części, tak wojsko to licne składało się z tylu części i z tylu bohaterów części usiłujących uczynić szczęśliwą tę dwunastkę, iż nic dziwnego, że wśród tylu części było zdań tyle, przy tylu głowach (przed przybyciem niezwykłego Króla Polski) wiele myśli. W owym cudownym wozie Ezechijela miało każde zwierzę cztery głowy na jednym kadłubie, i dlatego głosi wyrocznia z katedry, oraz Izokrates luzytański, że każda chełpiła się swoją skłonnością i każda ze swą fantazyją występowała. Historyjograf święty podaje, że po prawej stronie była głowa lwa, po lewej wołu i od zachodu orła; to téż, jak piszą autorowie najznakomitsi, dla strony wschodniej pozostawiono twarz człowieka. To właśnie widział prorok, gdyż na dworze Boga i w powozach niebieskich, które są (jak widział Ezechijel) *pełne światła i ozdobione oczami*, daje się może najlepsze miejsce człowiekowi, bo tam, gdzie ma siedlisko rozum, nie można istocie rozumnej odmówić lepszego miejsca. Lecz na świecie, gdzie się widzi, że woły skrzydlate są niezadowolone z czterech skrzydeł, jak wół przy owéj karcie, lecz pragną zaraz sześciu, jak Serafini, których widział poeta dworski: cóż może istota pozioma, zrodzona tylko do pracy, zrobić ze skrzydłami, które dała jéj próżność, lub głupota, jeśli nie to co robią sami Serafini, którzy dwoma skrzydłami twarz, a dwoma nogi przykry-

que puede espétrase que haga un vil, que no nació mas que para el trabajo, con las alas que le dió la vanidad, ò la ignorancia; sinó lo que hazian los mismos Seraphines, que con dos alas, cubrian la cara; con dos los pies; y con dos, bolavan? Que puede prometerse nunca la discrecion, de un bruto alado, sinó que cubra la cara, paraque no lo conozcan; que cubra los pies, para no conocerse; y que desconocido, y ingrato à quien le dió las alas, buele con una ambicion, que lleguen à parecerle valles, las montañas; y prados, las espheras? Digalo el mismo successo, y illustre esta verdad, la propia historia. Bolvió à ser Iezequiel, la portentosa vision deste Celeste Trono, y halló que se havia transformado el buey, en Cherubin; y que en lugar de hombre, leon, aguilá, y buey; tiravan el prodigioso carro, un herubin, un leon, un aguilá, y un hombre.

Esto passa con tan incessables, como sensibles methamorphosis, en este epitome de errores, y mapa de engaños, donde cada uno no aspira mas, que à su interes; y donde cada uno no suspira mas, que por su aumento. Pero en un noble exercito, donde (antes de llegar el Sol) havia tantas estrellas tan iguales en las luzes, y tan parecidas en los resplandores; como podian dexar de haver desvelos, por las sugeciones; y como podian dexar de haver desasossiegos, por las preferencias? En la caroça de Iezequiel (que gallardeava entre el *Hasmal*, que es un *fuego líquida sin humos*) no es de admirar que no tuviessen *humos* los Animales, y que teniendo cada uno un *cuero con quatro cabeças*, diesse la preeminencia, la del buey, à la del aguilá; la del aguilá, à la del leon; y la del leon, à la del hombre. Mas en el *Cuerpo* de un exercito, donde haviendo TRES CABEÇAS, eran todas Tres de hombres, y de tales hombres; que París, se atreviera à presentar à ninguno destes Tres Campeones, el Laurel; aunque huviesse dado à una de las tres Diosas, la Mançana?

Llegó el Inclito JUAN TERCERO, à Holbron, y cessaron con su presencia, estas esquivazes, y con su superioridad, estas pretenciones. Sabia este prudentissimo Monarcha, que al Metheoro de tres Soles acompaña muchas vezes una *Corona*, à que llaman los Griegos, *Halo*; con que solicitó unir à estos TRES SOLES con su CORONA, paraque quedassen con la union, siendo admirables sus resoluciones, y inexpugnables sus esquadras.

wają, używając dwu pozostałych do lotu? Czego kiedy rossadek spodziewać się może od zwierza ze skrzydłami, jeżeli nie tego, że okryje twarz i ręce, aby go nie poznali, aby nieznany i niewdzięczny względem skrzydłodawcy latał z ambycją, która każe mu widzieć w powietrzu doliny, góry i łąki? Niechaj to powie sam wypadek, i niech wyjaśni tę prawdę sama historyja. Wracam do wizyi Ezechijela, potężnej wizyi tego niebieskiego tronu i widzę, że wół przekształcił się w cherubina, i że wóz cudowny ciągnął nie człowiek, lew, orzeł i wół, lecz cherubin, lew, orzeł i człowiek.

W ten sposób dzieje się z metamorfozami równie częstymi jak przykrymi na tém streszczeniu błędów i mapie fałszów, gdzie każdy myśli tylko o interesie własnym i wzdycha tylko do wywyższenia siebie. Lecz w wojsku szlachetném, gdzie (przed przybyciem słońca) było tyle gwiazd tak równych światłem i tak podobnych blaskiem, mogłoz brakować niechęci z poduszczeń i niepokojów z rywalizacyi. Nic dziwnego, że w powozie Ezechijela (który się okazał śród *Hasmalu*, będącego ogniem płynnym bez dymu) zwierzęta nie miały dymu i że, gdy każde miało kadłub o czterech głowach, dawano pierwszeństwo wołowi nad orłem, orłowi nad lwem, a lwu nad człowiekiem. Lecz w *korpusie* wojska, które miało trzy głowy, a wszystkie ludzkie, i to takich ludzi, jakiz Parys ośmieliłby się dać laur któremu z tych trzech wojowników, chociażby nawet jednę z trzech bogiń dał jabłko?

Przybył słynny Jan Trzeci do Holbron i wobec niego ustąpiły owe niechęci, a wobec wyższości jego owe pretensyje. Wiedział ten monarcha najroztropniejszy, że meteorowi o trzech słońcach towarzyszy często korona, którą Grecy nazywają *Halo*; to téż starał się połączyć te trzy słońca ze swą koroną, ażeby w tym związku postanowienia jego były podziwiane, a jego wojska niezwalczone.

No sirvió de pequeño apoyo para este intento, el darse en DOZE, la batalla, pues que conforme hallamos en las Divinas Escrituras, parece que tiene alguna virtud el Doze, para conformar hasta à las mismas obstinaciones, y para unir hasta à las mismas piedras. Doze piedras, tenia el Pectoral del Summo Sacerdote, y diziendo el Sacro Texto, que estava lleno *de piedra*, en lugar de dezir *de piedras*; opinan graves Autores, (para conciliar estas contradicciones) que estavan tan unidas las Doze piedras, que parecian una; y que tiene virtud el numero Doze, de hazer que hasta las piedras se unan, y que hasta los que tienen coraçones de piedra, se conformen. Piedras relata la Sacra Historia, que tomó Jacob, de Luz; paraque le sirviessen al ir faltando la luz del Sol, de lecho, la tierra; y de almohada, las piedras; y despertando del misterioso sueño, en que havia visto, Angeles que subian; y Angeles que baxavan; dize la Divina Historia, que tomó la piedras, y que hizo della una Ara. Todos dificultan, el dezir la Historia Sacra, que tomó Jacob la *piedra*, siendo que havia dicho antes, que eran *piedras*; y muchos responden, que al principio dize *piedras*, porque tomó Doze; y que despues dize *piedra*, por haverse unido, y hecho de Doze piedras, una piedra: queriendo Dios assegurar à este Santo Patriarcha, que tendria Doze hijos, que con la union pareciessen uno paraque la union los hiziesse invencibles, y la conformidad los constituyesse formidables.

Virtud parece luego, que tiene el Doze, de unir; pues que donde se halla el perfecto numero de Doze, vemos que hasta las piedras se unen, y que hasta las piedras se ajustan. Con que era casi preciso, que para lograr una victoria, que por grande, y inaudita, pareció *sueño*; (donde havian de verse como en el de Jacob, unos que baxassen, y otros que subiessen) solicitasse nuestro Jacob (no dormido en Luz; sino despierto para luzir, y vigilante para vencer) que à vista deste feliz DOZE, se uniessen estos TRES SOLES; para q' unidas las piedras, se formasse de la union, una *Ara*, en que sacrificassen a Dios, las quexas; al olvido, los disgustos; y à la magnanimidad, las competencias.

Pudiera advertirles en sus despegos, este eloquentissimo Mercurio, (à quien no se devieran solo sacrificar como al antiguo, las lenguas; sino los coraçones, y las plumas) que haviendó aparecido el año de 1531, en el Reyno de Napoles, *Tres Soles casi en linea recta, y elevacion igual del Horizonte*, se concluyó la horrible aliança, entre el Rey Francisco, y *Soli-*

Nie małym poparciem tych zamiarów było wydanie bitwy dwunastego, gdyż, jak widać z Pisma Świętego, dwunastka ma pewną cnotę godzenia samych nawet sprzeczności i łączenia samych nawet głazów. Dwanaście kamieni było w pektorale kapłana najwyższego, a gdy Pismo Święte mówi, że był pełen *kamienia*, zamiast powiedzieć *kamieni*, poważni autorowie wnioskuje (dla pogodzenia tych sprzeczności), że dwanaście kamieni tak były połączone, iż wyglądały jak jeden, oraz że liczba dwanaście ma cnotę łączenia kamieni nawet, i jednania tych nawet, którzy mają serce z kamienia. Te kamienie, jak mówi Pismo Święte, wziął Jakób ze światła, żeby mu, gdy już światła słonecznego nie stanie, ziemia łożem była, poduszką zaś głazy, a budząc się ze snu tajemniczego, w którym widział aniołów wchodzących i zstępujących, wziął kamień i zrobił z niego ołtarz. Wszyscy kwestyjoniują słowa historyi Świętej, dlaczego Jakób wziął *kamień*, gdy mówił przedtem: *kamienie*, a na to wielu odpowiada, że z początku mówił *kamienie*, bo wziął dwanaście, a później mówił *kamień*, ponieważ po ich połączeniu z dwunastu kamieni zrobił się jeden. Stwórca bowiem chciał zapewnić tego świętego patryjarchę, że będzie miał dwunastu synów, którzy w związku wydawać się będą jak jeden, ażeby związek zrobił ich niezwykłymi, a zgodność straszny uczyniła.

Otóż dwunastka zdaje się mieć cnotę łączenia, bo widzimy, że gdzie tylko znajdzie się doskonała liczba dwanaście, kamienie nawet łączą się i spajają. To też właśnie dla zdobycia zwycięstwa, któreby, jako wielkie i niesłychane, *snem* się wydawało (jak to było w śnie Jakóba, gdy jedni spadali, a drudzy byli wywyższeni), stara się nasz Jakób (nie uśpiony w świetle, ale zbudzony, aby świecić i czuwający, aby zwyciężyć) złączyć wobec tej szczęśliwej dwunastki *trzy słowca*, aby po zespoleniu się kamieni powstał ze związku ołtarz, na którymby poświęcały się skargi Bogu, troski zapomnieniu, uprzedzenia wspaniałomyślności.

Mógł był zaciekawić ich obojętność ten Merkury najwymowniejszy (któremu powinno się poświęcać nie tylko jak starożytnemu języki, lecz także serca i pióra), bo jeżeli w r. 1531, gdy ukazały się w królestwie neapolitańskim *trzy słowca prawie w linii prostej z podniesieniem jednoczesnym horyzontu*, zawarty został straszny związek pomiędzy królem Francisz-

man: con que devian considerar, que la igualdad de TRES SOLES que campeavan en linea recta, con elevacion igual; no amenaçava à los Solimanes, las ruínas; antes parecia, que les estava auspiciando los favores. Consiguió al fin, que bolviesse à admirar el Orbe, los tres Soles pegados à una coluna, que assegura el mathematico Rothmano, haver visto el año 1586, en Cassel; con que celebró el Mundo, ver pegados à esta Coluna de la Christiandad, estos TRES SOLES, por haverles mostrado tan afable como discreto, ser mas tiempo de Picas, que de piques; y ser la ocasion mas de Puntas, que de puntos. Y como en el combate (que es el militar juego de la suerte) havia de echar la Fortuna, los *Doze puntos* que apuntamos, para su triumpho; fue luego el primer triumpho de su prudencia, el darles à conocer, que era necesario *echar los puntos*. Mas si su valor, dá los *puntos* para sus elogios; que mucho es, que con estos *puntos*, formen los mas rudos ingenios, los panegiricos à su valor?

Coronó la felicidad deste triumpho, el dichoso Auspicio de darse en el *Mes de Septiembre*, esta batalla; porque no hubo estrago, ni pesar, que no llorasse el Ymperio Ottomano, en Septiembre. En Septiembre, tomaron los Paleolagos, à Constantinopla. En Septiembre, murió Sultan Soliman; y en Septiembre, fue desterrado por el Rey de Argel, el Rey de Tunes. En el año 38, del Ymperio de Theodosio, observó Nicolao de Livres, que hubo un terremoto tan terrible en Constantinopla, que mató quinze mil personas; y derribó cincuenta y siete torres. Y en el año 1509, lloró Constantinopla otro terremoto, en que perecieron doze mil personas. Por el contrario, hallamos que las mas notables victorias de Augusto, Alexandro, Paulo Emilio, Tito, y Constantino, fueron en Septiembre: con que estava auspiciando Septiembre el triumpho, à un Heroe, que supo exceder à estos Inclitos Campeones, en el valor; pudiendo llamarse (como llamó Seneca, à Caton) viva imagen de la Fortaleza; y admirable tipo de la Generosidad.

Nació Romulo (conforme relata Plutarco) en Septiembre, y nació en Septiembre, Augusto; aunque lo contradiga con passion, un cronologico insigne: provando en su *Virgen Triumphante*, el Aristoteles de Turin, y Tertullano de Saboya; que nació Augusto, al nono de las Calendas de Octubre, como se halla registrado en los Fastos y celebrado en las publicas Tablas, su natal, de los cavalleros; con juegos llamados erudi-

kiem a Solimanem, powinni byli rozważyć, że równość trzech słońc, *walczących w linii prostej* wraz z elewacją, nie groziła Solimanom ruina, lecz przeciwnie zdawała się wróżyć im powodzenie. Nakoniec zdarzyło się, że świat podziwiał trzy słońca z kolumną złączone, co jak, zepewnia matematyk Rothman, widziano w Kassel w r. 1586; to też świat obchodził widok połączonych z tą kolumną chrześcijaństwa trzech słońc, dając do zrozumienia rossądnie a uprzejmie, że czas jest raczej na piki (*picas*) niż na kłótnie (*piques*) i sposobność do koleców (*puntas*) niż do wywodów (*puntos*). I jak w walce (która jest wojenną zabawką losu) rzuciła fortuna dwanaście punktów, zwiastujących tryumf jego, tak pierwszym rostopności jego tryumfem było dać im poznać, że potrzeba *porzucić punkty*. Lecz jeśli męstwo jego daje *punkty* do pochwał, cóż dziwnego, że najsurowsze umysły tworzą z tych *punktów* panegiryk jego męstwa.

Szczeście tego tryumfu uwieńczyła wróżba pomyślna okolicznością wydania bitwy w miesiącu wrześniu, gdyż nie ma niedoli, ani klęski, którejby państwo ottomańskie nie opłakiwało we wrześniu. We wrześniu Paleologowie zdobywają Konstantynopol. We wrześniu umarł sułtan Soliman i we wrześniu był skazany na wygnanie król Tunisu przez króla Argelu. W r. 38 panowania Teodozjusza, powiada Mikołaj de Livres, było tak straszne trzęsienie ziemi w Konstantynopolu, że zginęło piętnaście tysięcy osób, a zapadło się pięćset siedem wież. W roku zaś 1509 Konstantynopol opłakiwał inne trzęsienie ziemi, w którym zginęło dwanaście tysięcy osób. Przeciwnie widzimy, że najznakomitsze zwycięstwa Augusta, Aleksandra, Pawła Emilijusza, Tytusa i Konstantyna wypadły we wrześniu, przez to też wrzesień wróżył tryumf bohaterowi, który umiał przewyższyć odwagą tych wojowników słynnych tak, że nazwać go można (jak Seneka zowie Katona) żywym wizerunkiem męstwa i typem zadziwiającym szlachetności.

Romulus urodził się (pdlug Plutarcha) we wrześniu, i August również we wrześniu, jakkolwiek przeczy temu zawzięcie chronolog znakomity: bo w swoim *virgen triumphante* Arystoteles turyński i Tertulijan Sabaudzki dowodzą, że August urodził się dziewiątego przed kalendami października, jak to jest zapisane w rocznikach i jak obchodzono w tablicach publicznych dzień jego urodzin zabawami, nazwanymi uczenie przez

tamente de Justo Lipsio, *Augustales*. Assi lo publicó Suetonio, y lo confirman algunas reliquias del testamento del mismo Augusto, en que haze memoria deste festejo. Y en el Calendario de Julio Cesar, (sobre que se notavan los natales de todos los Emperadores, y aun oy se fabrican las Efemeridas, y Tablas Astronomicas) a nono de las Calendas de Octubre, correspondia à 24 de Septiembre. Y aun que oy, cae el nono de las Calendas de Octubre, à 23 de Septiembre; es, porque el mes sextil, no tenia mas que treinta dias; y Septiembre, treinta y uno: mas no queriendo sufrir Augusto, que el mes de Julio dedicado a Julio Cesar, tuviesse treinta y uno; y el Agosto, dedicado à su grandeza, solo treinta; tomó un dia de Septiembre, para presentarlo à Agosto, con que quedó el Septiembre, de treinta dias; y el nono de las Calendas, que correspondia entonces à los veinte y quatro, empeçó à corresponder (como oy aun camina) à los veinte y tres. Nació pues en Septiembre, *Augusto*; Antonino *Pio*; y *Germanico*; como si nos estuviessen prometiendo, estos natales; que havia de renacer para las felicidades de *Germania*, un *Pio Augusto*, en *Septiembre*. Y si los mas clasicos historiadores afirman, que donde aparece el fenix, haze que sea feliz el año; que por esso fue jucunda la memoria de los años de Sestori, de Amasis, y de Tholomeo, por haverse dexado ver el Fenix en Egypto; que mas feliz mes, podia tener el año, que el de Septiembre; si en Septiembre apareció con tanto assombro en el Ymperio, un Fenix de la dicha, un Fenix de la prudencia, y un Fenix de la heroycidad; que naciendo entre las llamas marciales, à nuevas empresas; renace entre los incendios militares, à nuevas glorias!

Gran lucha ha havido siempre en la palestra literaria, sobre el tiempo en que dió Dios el ser, à esta maravillosa machina del Mundo: queriendo unos que fuesse en la Primavera, otros en el Otoño: aquellos, que fue en Março; estos, en Septiembre. Y no es mucho, que havendo sacrilegos que negaron, y niegan, que tuvo principio el Mundo; haya doctos que disputen sobre el tiempo en que tuvo el Mundo, este principio. La opinion de que fue en Septiembre, es la mas provable, y la mas provada: porque en Septiembre se halla el Sol en Libra, que es simbolo de la justicia; y Dios creó con justicia el Mundo, como dixo el Sabio, *Pondus, Et statera iudicia Domini sunt, Et opera eius omnes lapides seculi*. Y siendo que el mismo Salamon assegura, que Dios creó el Mundo, con ciencia; *Domimus sapientia fundavit terram*; juzgan los agu-

Justusa Lipsiusa *Augustales*. Toż samo głosi Swetonijusz i potwierdzają pewne pozostałości testamentu samego Augusta, w którym jest wzmianka o tém święcie. I w kalendarzu Julijusza Cezara (gdzie zapisywano dnie urodzin wszystkich cesarzów, a nawet i dzisiaj sporządzają się efemerydy i tablice astronomiczne) dziewiąty przed kalendami października odpowiada 24 września. A chociaż dzisiaj przypada 9 przed kal. października, w dniu 23 września, to dlatego, że miesiąc sierpień miał tylko dni trzydzieści, a wrzesień trzydzieści jeden i dopiero August, nie mogąc ścierpieć żeby lipiec, poświęcony Julijuszowi Cezarowi, miał dni trzydzieści jeden, gdy sierpień, poświęcony jego wielkości, ma trzydzieści tylko, wziął jeden dzień z września i dodał go sierpniowi tak, że wrzesień pozostał z trzydziestu dniami i dziewiąty przed kalendami, który odpowiadał wówczas dwudziestemu czwartemu, zaczął (jak to jest dzisiaj) dwudziestemu trzeciemu odpowiadać. Urodził się tedy we wrześniu August, Antonin Pobożny i Germanikus, jak gdyby te urodziny obiecywały nam, że dla szczęścia Germanii miał się odrodzić pobożny August we wrześniu. I jeżeli najklasyczniejsi historycy zapewniają, że gdy zjawia się feniks, czyni rok szczęśliwym, i dlatego przyjemna była pamięć lat Sestorego, Amasisa i Ptolomeusza, gdy już feniks w Egipcie widzialny być przestał: jakież miesiąc szczęśliwszy może być w roku, skoro we wrześniu zjawił się w cesarstwie tak niespodzianie feniks szczęścia, feniks rostopności i feniks bohaterstwa, który śród płomieni marsowych do przedsięwzięć nowych zrodzony, odradza się śród pożarów wojennych do nowej chwały.

Wielka była zawsze na arenie literackiej walka o czas, w którym Bóg dał istnienie téj cudownej machinie świata. Jedni utrzymywali, że na wiosnę, inni że jesienią, ci że w marcu, owi że we wrześniu. Jak są bluźniercy, którzy przeczyli i przeczą początkowi świata, są téż uczeni sprzecyjający się o czas, w którym ten początek miał miejsce. Najprawdopodobniejsze i najlepiej dowiedzione jest zdanie, że we wrześniu, gdyż we wrześniu słońce wchodzi w znak Wagi, która jest symbolem sprawiedliwości, a Bóg sprawiedliwością świat stworzył, jak mówi mędrzec: *pondus et statera iudicia Domini sunt, et opera ejus omnes lapides seculi*. A jeżeli sam Salomon zapewnia, że Bóg świat stworzył wiedzą: *Dominus sapientia fundavit terram*, rozważni sądzi, że przez tę metaforę, chciał mędrzec zwrócić uwagę naszą, na stworzenie świata w jesieni,

dos, q' quiso advertirnos con esta methaphora, el Sabio, que Dios creó el Mundo, en Ottoño; por ser entonces el tiempo en que predominando el humor melancolico en los hombres; es el que aplicaron los eruditos, à la ciencia; y el que consagran los philosophos, al studio. Tambien apoyan su doctrina, los deffensores de Septiembre, ponderando q' assi como en la creacion del Mundo, precedió la tarde, à la mañana, y las sombras, à las luzes; devia preceder el Invierno, al Verano; y à la Primavera el Ottoño. Parece que ilustra este discurso, haver comido Adan del fruto prohibido; siendo el Ottoño, la estacion en que los arboles tienen fruto. Ademas, que era muy propio el formar Dios en el Ottoño, à Adan; ò yá paraque viendo la perfeccion del Mundo, empeçasse luego à conocer por ella, la perfeccion de Dios; ò yá paraque hallando en el Ottoño, todo producido, pudiesse assistir con mas descanso à la contemplacion, y celebrar con mayor sossiego la felicidad; ò yá paraque reconociendo en el Ottoño, q' le iba faltando naturalmente el sustento, y la luz; recurriesse à la benignidad de Dios, paraque como verdadero Padre lo favoreciesse, y como verdadero Sol lo iluminasse. No se opuso la venerable Antigüedad à este juyzio; pues que los Egypcios, empeçavan su año, del mes llamado Toth, que era Septiembre. Los Saxonos antiguos, (conforme escribe Beda) lo contavan de Septiembre; cuyo mes, llamavan Halegmonth. Los Griegos, empeçavan sus Olimpiadas, de Septiembre. De Septiembre, empieçan aun oy à contar el año, en la Provincia de Calicut, los Yndianos. El año q' la plebe Romana, se separó de la nobleza, retirandosse al Monte Sacro; elligieron en primero de Septiembre à sus Consules, como si entonces empeçasse para ellos, el año. Y entre los Romanos, clavava el Dictator en 15 de Septiembre, el Clavo; como si les suspendiesse, del Tiempo, el giro; y les clavasse, de la Fortuna, la rueda.

Luego, si Dios empeçó à crear el Mundo, en Septiembre, y en Domingo; y yá mostramos que en Domingo empeçó à dar el Invicto REY DE POLONIA, nuevo ser al Mundo; que mejor AUSPICIO, podia hallar para su triumpho, que el de darse la batalla, en Domingo, y en Septiembre? Antes siendo que la primer Monarchia del Mundo, empeçó à contar los años, y el nuevo siglo, de la victoria q' tuvo el Assyrio, Nino, en Babylonia. La de los Medos, de la victoria de Arbas. La de los Persas, de la victoria de Ciro. La de los Griegos, de la victoria

gdyż była to wówczas pora, w której przeważał u ludzi humor melancholijny, a tento właśnie humor stosują uczeni do wiedzy i jegoto filozofowie nauce poświęcają. obrońcy września opierają również swą naukę na rozumowaniu, że jak przy stworzeniu świata wieczór poprzedzał ranek, a cienie światło, tak zimę poprzedzać musi lato, a jesień wiosnę. Rozumowaniu temu zdaje się przychodzić w pomoc okoliczność, że Adam jadł owoc zakazany, bo przecież jesień jest porą, w której owoce dojrzewają. Wreszcie jeżeli Bóg w jesieni stworzył Adama było to rzeczą właściwą już dlatego, żeby Adam widząc doskonałość świata, zaczął poznawać natychmiast doskonałość Boga, już to, żeby znalazłszy w jesieni wszystko zrodzone, mógł z większym spokojem oddać się kontemplacyi i bez kłopotu zażywać szczęścia, lub też wreszcie, aby poznawszy w jesieni, że wkrótce miało mu braknąć pokarmu i światła, uciekł się do łaskawości Boga, by go, jako ojciec prawdziwy, miał w opiece i jako słońce prawdziwe, oświecał. Nie stoi z tém w sprzeczności szanowna starożytność, gdyż Egipcjanie rozpoczynali rok swój od miesiąca zwanego toth, którym był wrzesień, Saksonowie starożytni (pisze Beda) także rok liczyli od września, zwanego halegmonth, Grecy olimpijady swoje we wrześniu zaczynali, a dziś jeszcze Indyjanie z Kalkuty rok od września rozpoczynają. W roku, w którym plebs rzymski odłączył się od szlachty i ustąpił na górę świętą, wybrani byli pierwszego września konsulowie, jak gdyby dla nich wtenczas rok się zaczynał. U Rzymian również dyktator 15 września gwóźdź wbijał, jak gdyby dla zatrzymania biegu czasu i przygwożdżenia koła fortuny.

Otóż, jeżeli Bóg zaczął świat stwarzać we wrześniu i w niedzielę, a jak wiemy, w niedzielę niezwyčajony Król Polski świat w nowe istnienie wprowadzać zaczął, to mógłże znaleźć lepszą wróżbę tryumfu swego nad wydanie bitwy w niedzielę i we wrześniu? Kiedyś pierwsza monarchija w świecie zaczęła rachować lata i wiek nowy od zwycięstwa, odniesionego przez Asyryjczyka Ninusa w Babilonii, Medowie liczyli od wygranej Arbaasa, Persowie od tryumfu Cyrusa, Grecy od zwycięstwa Aleksandra, Rzym od tryumfu Romulusa. A jeżeli od zwycięstwa

de Alexandro. La de Roma, de la victoria de Romulo; y que de la victoria de Augusto, empezó una nueva Epoca, y un nuevo Siglo, llamado el Siglo de oro; empezará à contar el Mundo, de la victoria del Invençible JUAN TERCERO, sus años, y sus glorias; y empezará desta victoria, una nueva Epoca, y un nuevo Siglo, no llamado como el de Augusto, Siglo de oro, sino Siglo del azero. El Siglo del azero, y del valor, empieza para los Heroes Christianos, deste triumpho, (ò valerosos) por haver sido el Azero del Generoso REY DE POLONIA, la Espada que cortó el nudo Gordio de tan implicadas tribulaciones; y la Espada, que excediendo à la del formidable Orion, en las empresas; si aquella brilla en el Cielo, colmada de estrellas; esta biçarrea en la Tierra, guarnecida de LUNAS. Con que si para nombrar el Siglo mas florido de la Republica Romana, dize Livio, que se nombrava el Siglo de Papirio; el Siglo del heroyco JUAN TERCERO, nombrará la Posteridad, siempre que quisiere immortalizar sus victorias, y exagerar sus reales; pregonando, que si al que combatia valerosamente entre los Griegos, dava la generosidad por privilegio, el poderse matar quando batallasse; dió la Fortuna, à nuestro inimitable Campeon por privilegio, el poderse eternizar, quando venciesse: y que si la tirania, dexó à Seneca que eligiesse el modo de la muerte; dexó al Invicto REY DE POLONIA, el valor, que eligiesse el modo de la eternidad.

Favoreció el Cielo, con los benignos aspectos de sus Astros, los admirables auspicios desta victoria, como consta de una curiosa observacion, que me embió el insigne Astrologo, D. Nicolas de Oliver, y Fullana; haviendole pedido que hiziesse un juyzio sobre los felices anuncios de los Planetas, para el memorable dia de Doze de SEPTIEMBRE; ilustrando tan docto, como cortés, este elogio; y remitiendome tan primoroso, como puntual, este Discurso.

„No faltaron à tan prodigiosa victoria, felices anuncios de los Astros; singularmente de los dos Grandes Luminares. El primero se ostentó luminoso, con el acompañamiento, ò satellicio de Mercurio, señor „del Signo De Virgo, en que andava; y de las dos Fortunas, Iupiter, „y Venus. Siendo digno de observacion, que el Sol, en el nacimiento „del Cesar Leopoldo (cuya causa se deffendia) se hallava horoscopante, „ò Acediente, en Signo tambien de Mercurio, significando su Augustissima persona, y prometiendolo dichoso, por no estar infestado de rayo

Augusta zaczęła się nowa epoka i wiek nowy, zwany wiekiem złotym, świat zacznie rachować od tryumfu niezwyciężonego Jana Trzeciego lata swoje i swoje chwałę, i rozpocznie od zwycięstwa tego nową epokę, wiek nowy, zwany nie jak Augusta wiekiem złotym, lecz stalowym. Wiek stali i męstwa zacznie się dla bohaterów chrześcijańskich od tryumfu tego, o waleczni, ponieważ stał szlachetnego Króla Polski była mieczem, który rościł węzeł gordyjski udrećzeń tak powikłanych, i mieczem, przewyższającym energiją miecz Oryjona, bo jak tamten błyszczy na niebie gwiazdami obsypany, tak ten na ziemi tryumfuje przyozdobiony księżycami. To téż jeżeli wiekowi najświetniejszemu rzeczypospolitej rzymskiej Liwijusz daje miano wieku Papiryjusza, to potomność nazwie ten wiek wiekiem bohaterskiego Jana Trzeciego, ile razy będzie chciała unieśmiertelnić jego zwycięstwa i podnieść jego czyny, i ogłosi, że jeśli temu, kto walczył mężnie u Greków, szlachetność dawała przywilęj samobójstwa śród walki, to Fortuna dała naszemu wojownikowi niezrównanemu przywilęj uwiecznienia śród zwycięstwa; jeśli zaś tyranija pozwoliła Senecie wybrać rodzaj śmierci, męstwo pozwoliło niezwyciężonemu Królowi Polski wybrać sobie rodzaj nieśmiertelności.

Niebo, wzrokiem łaskawym gwiazd swoich sprzyjało wróżbom zadziwiającym tego zwycięstwa, jak widać z ciekawej obserwacyi, którą mi przysłał astrolog znakomity, D. Mikołaj de Oliver y Fullana. Zapytany, jakieby wydał zdanie o szczęśliwej zapowiedzi planet dla pamiętnego dnia dwunastego września, wyjaśnił uprzejmie, a z erudycją ten wypadek i nadesłał mi łaskawie, a w samę porę, co następuje:

„Nie brakło temu zwycięstwu cudownemu szczęśliwej gwiazd zapowiedzi, szczególnież ze strony dwu wielkich Luminarów. Pierwszy „okazał się jasny w towarzystwie Merkurego, władcy ze znaku Panny, „w którym szedł, i dwu fortun: Jowisza i Wenery. Godne jest zaznaczenia, że słońce w dniu urodzin Cesarza Leopolda (którego sprawy broniono) przedstawiało się również w znaku Merkurego, oznaczającym najjaśniejszą osobę jego, a przyrzekając mu szczęśliwie, że go „nie dotknie promień złowrogi. Luminarz mniejszy, wyobrazający

„maléfico. El luminar menor, significador del Imperio Ottomano, di-
 „minuto de luz, acercandosse à la ultima quadratura, se vido afligido de
 „la oposicion de Marte, y quadrados de Saturno, Iupiter, y Venus, que
 „denotavan su caída. Y merece ponderacion, que en el Thema Celeste
 „del mismo nacimiento; estavan Marte, y Luna, conjuntos, presagio de
 „muchos triumphos; y en el presente se hallaron los mismos dos Plane-
 „tas, diametralmente encontrados, con la preferencia de Marte, y con la
 „estrella regia, fixa llamada Antares, ò coraçon de Escorpion, de prime-
 „ra grandeza, quando la Luna era peregrina, infortunada, con malissi-
 „mos aspectos, y vecindad de las Hyades, estrellas procelosas; y del in-
 „fausto Aldebaran, ò el ojo izquierdo del Toro; Astro tambien regio, fi-
 „xo, y violento. El conseguirse la victoria con el socorro, y asistencia
 „de otros Principes; indica el referido Satellicio del Sol; por Iupiter,
 „Venus, y Mercurio; mostrandosse el Invictissimo Rey de Polonia, y los
 „dos Inelitos Electores, de Saxonia, y Baviera; representando el Duque
 „de Lorena, al Emperador. Y que la Luna padeciò notable detrimen-
 „to, por las armas de los quatro aliados referidos; se confirma con los
 „maléficos rayos que la oprimian, de Marte, Saturno, Iupiter, y Venus,
 „tambien sus significadores.”

De suerte, que hasta los Astros estavan auspiciano esta dicha, y
 hasta el Cielo estava asegurando este triumpho: porque si el querer
 combatir con las Aguilas *Austriacas*, es la temeridad de los Psilos, que
 batallavan contra el viento *Austral*; no es de admirar, el ver que ha-
 viendo un pueblo entre los Sirtas, que aborreciendo al *Austro*, sacavan
 la espada contra su furia, hasta que los postrava el cansancio, y los ce-
 gava el polvo; se opusiesen à los *Alientos Austriacos*, unos Psilos, y u-
 nos Sirtas, que sacando la espada contra su valor, los cegó de modo el
 barro de su composicion, y el polvo de su fragilidad; que absortos con
 las luces de tanto Sol, quedaron ciegos con los rayos de tanta luz. An-
 tes siendo que las fieras, y los leones, exercitan quando sopla el *Aqui-*
lon, su fiereza, y pierden quando respira el *Austro*, su crueldad; era ca-
 si preciso, que los barbaros que con los exercitos *Aquilonares*, se en so-
 berbecian como leones, y se enfurecian como fieras; perdiessen al so-
 plo de las *Austriacas* esquadras, sus iactancias, y rindiessen al brio de
 las *Austriacas* potencias, sus orgullos. Con que si en el Solsticio Bru-
 mal, es el centro de los catorze dias llamados Alcionios, de los griegos

„państwo ottomańskie, zbliżał się o świetle słabszym do ostatniej kwadry, „zmarwiony oporem Marsa, oraz tarczy Saturna, Jowisza i Wenerę, „które mu upadek zwiastowały. I zasługuje na uwagę, że w temie nie- „bieskiej od urodzenia samego było połączenie Marsa z księżycem, za- „powiadające wiele tryumfów, a obecnie dwie te planety były dyjame- „tralnie umieszczone z przewagą Marsa i z gwiazdą królewską stałą, zwa- „ną Antares, albo serce Skorpiona pierwszej wielkości, podczas gdy „księżyc był błędny, udręczony, z wejrzeniem najgorszym, w sąsiedztwie „Hijad, gwiazd burzliwych i nieprzyjaznego Aldebarana (lewe oko By- „ka), gwiazdy również królewskiej, stałej i gwałtownej. Zwycięstwu to- „warzyszy pomoc i współudział innych ksiąząt, wskazuje wzmiankowany „satelita słońca; przez Jowisza, Wenerę i Merkurego okazują się nie- „zwyciężony Król Polski, oraz sławni elektorowie Saski i Bawarski, „przedstawia się ksiązę Lotaryński cesarzowi. I gdy księżyc widocznie „poniósł klęskę w walce przeciw wzmiankowanym czterem sprzymie- „rzencom, wzmacnia się nieprzyjawnymi promieniami (które go uciskają) „Marsa, Saturna, Jowisza i Wenerę, również jego wyobrazicieliów.”

Otóż gwiazdy nawet wróżyły to szczęście i niebo samo zapewniło ten tryumf, gdyż jeżeli chęć walki z orłami austriackimi podobna jest zuchwałstwu Pysłów, którzy walczyli przeciw wiatrowi *australskiemu*: to nie zadziwia widok ludzi wśród Sirtów, którzy, nienawidząc wiatru południowego (*Austro*), wydobyli miecze przeciwko jego szaleństwu, dopóki ich wysiłek nie zmordował, a piasek nie oslepił. Wystąpili przeciw prądom wiatru południowego (*Alientos austriacos*) Pyslowie i Syrtowie, a do- bywszy miecza przeciwko swój dzielności, który oslepia ich rodzajem błota ich pomysłu i prochem ich ułomności tak, że rażeni blaskiem tak wielkiego światła, oslepli od promieni jego. Jeżeli zwierzęta dzikie i lwy potęgują drapieżność swoje, gdy wyje wiatr północny (*aquilon*), a tracą, gdy oddycha wiatr południowy (*austro*), swe okrucieństwo: to było prawie pewne, że barbarzyńcy, którzy z wojskami północnymi (*aquilonares*) wbijają się w dumę, jak lwy i szaleją jak zwierzęta dzikie, tracą pychę wobec szumu wojsk austriackich i ukorzą dumę przed siłą potęg austriackich. To też jeżeli w jesiennym porównaniu dnia z nocą przypada centrum dni czternastu, zwanych przez Greków *alcionios*, a sławio-

y celebrados de los Latinos, porque huyendo los vientos violentos, y durmiendosse en su arenoso lecho, el eterno refluxo del inquieto Egeo, presenta à los navegantes, tranquilas olas, y lisonieras las corrientes; pasmando toda la philosophia natural (como discurre el Thesaurus) de experimentar que en el coraçon del Bruma, y en la mayor fuga del Sol al *Tropico Austral*, se sossieguen los Boreales Aquilones; y que en la jurisdiccion de las nieblas, reynen las serenidades; que mucho es, que habiendo llegado al Tropico AUSTRAL, nuestro radiante SOL; parássen de las *Fieras*, las inhumanidades; y de los *Aquilones*, las violencias?

Fue siempre tan misterioso el numero 7, en los volumenes Sagrados, y tenido siempre por tan notable en las historias humanas, y oculta philosophia; que seria aspirar à un imposible, el querer exagerar sus perfecciones, ponderar sus misterios, y agotar sus reales. Lea los *Pensamientos* del Tassoni, el curioso que tanto en lo Divino, como en lo humano, quisiere admirar alguna parte de las virtudes, preeminencias, y presagios deste numero; y hallará en el Quisito 13 del segundo libro, tantos thesoros de erudicion, y de galanteria, que creará ser un epitome de sus excelencias, y un epilogo de sus glorias. Reparo solamente (con este ingenio) en ser tan critico el numero 7 para las transformaciones de las Monarchias, y edades de los hombres; que assi como en estos, suelen ser peligrosas las enfermedades, en los dias 7, 14, y 21; y infelices los años 49, 56, y 63; por componerse de siete, ocho, y nueve vezes siete; suelen llorar aquellas, en el cumplimiento de algun 7, los mayores precipicios de sus grandezas, y las mayores mudanças de sus Fortunas. „Hallasse registrado en los Fastos Romanos (dize este erudito Etrusco) q' de la fundacion de Roma, hasta rendirse al poder de „los antiguos Galos, passaron 364 años, cuyo numero se cópone de cinco, y dos vezes siete; y de la misma fundacion hasta la jornada de „Canas, passaron 539, que son setenta y siete setenarios. Desta perdida, hasta el estrago de Quintilio Varro, en el tiempo de Augusto, corrieron 224 años, que son treinta y dos vezes siete; y del la ruína de „Cartago, hasta el incendio de Roma, en tiempo de Totila, Rey de los „Godos, hubo cien setenarios, en 700 años: escribiendo Rodrigo, que „777 años despues de señorearse los Moros, de Granada (conforme la „verdadera Cronologia, del historico Taraffo) les hizo padecer la expul-

nych przez Rzymian, gdyż wichry gwałtowne milkną i na łożu piaszczystym zasypia wieczna burzliwość niespokojnego morza Egiejskiego, dając żeglarzom fale spokojne i bieg łagodny, a dziwi się cała filozofja naturalna (jak podaje „Skarbiec”), że w sercu owego przesilenia i przy największej ucieczce słońca, ku *zwrotnikowi australskiemu* uspakajają się burzliwe Akwilony i że pogody panują w sferze mgły: to cóż dziwnego, że gdy nasze słońce promienne przybyło do zwrotnika australskiego, zachwiała się nieludzkość zwierząt i gwałtowność wichrów.

Liczba 7 tak była zawsze tajemnicza w księgach świętych i uchodziła zawsze za tak wybitną w historyjach ludzkich i filozofii tajemnej, że byłoby niemożnością przedstawić jej doskonałości, określić jej tajemnice i podnieść jej zalety. Czytaj ciekawe *myśli* Tassoniego, który tak pod względem boskim, jak ludzkim, chciałby podziwiać jakąś stronę cnót, zalet i właściwość tej liczby, a znajdziesz w rozdziale 13 księgi drugiej tyle skarbów erudycyi i szlachetności, że weźmiesz ją za streszczenie jego przymiotów i epilog jego chwały. Przytoczę tylko (za tym pisarzem), że liczba 7 tak jest krytyczna dla przekształceń monarchicznych i wieku ludzkiego, że jak w tym bywają zwykle choroby niebezpieczne w dniach 7, 14 i 21, a lata nieszczęśliwe 49, 56 i 63, jako składające się z siódemki wziętej razy siedem, osiem i dziewięć, tak tamte opłakiwać zwykły, przy siódemce największy upadek swęj wielkości i największe zmiany losu. „Zapisano w rocznikach rzymskich (mówi „ten Etrusk uczone), że od założenia Rzymu aż do poddania się potę- „dze Gallów starożytnych upłynęło lat 364, która to liczba składa się „z siódemki wziętej 52 razy, a od tegoż założenia aż do bitwy pod „Kannami upłynęło lat 539, które składają się z siedemdziesięciu sie- „dmu siódemek. Od tej katastrofy aż do klęski Kwintylijana Warona, „za czasów Augusta, upłynęło lat 224, na które składa się trzydzieści „dwie siódemki. A od upadku Kartaginy do pożaru Rzymu, za czasów „Totylasa, króla Gotów, upłynęło sto siedmioleci, lat 700. Rodryg pisze, „że w 777 lat po owdnięciu Grenady przez Maurów (podług dokła- „dnej chronologii historyka Taraffo) wypędził ich z Grenady Ferdy- „nand Katolicki i że w tych 111 siedmioleciach, które upłynęły od ich

„sion de Granada, el Chatolico Fernando; experimentando en estos 111 „settenarios, que gozó desde su prosperidad, hasta su despeño: los mas „funestos methamorphosis de su desdicha, y las mas tragicas Scenas, de „su Suerte.”

Siendo pues, que el mes de Septiembre, es el Septimo en el nombre, y antes que las vanas ambiciones de Cesar, y Augusto, añadiessen al año, los dos meses de Julio y Agosto, fue el Septimo en la Serie, no deve admirar, sino aplaudir la Europa, el ver que en Septiembre, sintiesse el Ymperio Ottomano su mudança, y que en un critico siete llo- rase esta opulentissima Monarchia, su caída.

Al invencible braço del valeroso JUAN TERCERO, deve el Ymperio Austriaco, este triumpho; y el Mundo, esta gloria; pues que assi lo publicó el Magnanimo LEOPOLDO, visitando à este Inclito Heroe, en su Campo, quando confessó tan primoroso, como biçarro, que VIE- NA devia à su valor, la libertad; y que Alemania devia à su prudencia, el sossiego. Assi lo celebró la Fama, comparandolo en esta empresa, al generoso Teya (Principe de los Godos, y ultimo Rey de Ytalia) que haviendo en todas sus batallas, combatido como un Hercules; combatió en la batalla de Cuma, como un Marte. Y assi lo admiró el Orbe, al ver que teniendosse la Virtud Heroyca, por maravillosa, y Divina, en la theorica; mas por impossible, y fabulosa, en la practica; por cuya causa, colocaron los philosophos antiguos, al Heroe, entre las sustancias intelectuales, conociendo ser mas q' hombre, por Virtud; y menos que Dios, por Naturaleza; passó en este Invicto Heroe, à ser practica la theorica, y evidencia, el impossible; por ser una propia imagen, del fabuloso He- roe, que pintó el philosopho insigne, à quien se deven mas admiracio- nes que elogios.

Llâmen los Latinos, *Rex*, al Rey; porque el verdadero Rey, deve *regir* el peso del Ymperio. Llâmenle *Basileus*, los Griegos, porque sus- tenta como firme *basis*, la Republica. Llâmenle *Meleh*, los Hebreos, por *que trabaja* con incessable cuydado, por el aumento de la Monarchia, y por la quietud de los vassallos. Denle los eruditos, los titulos de Alto, Ilustre, y Sereno, que son methaphoras del Cielo, del Sol, y de las Estre- llas; porque se mueven con cuntineo giro, para el mayor bien de los mor tales; que no puede haver Monarcha que no confesse, historiador que no publique, ni lengua que no pregone, ser el Invencible REY DE

„pomyślności do upadku, doświadczyli najfatalniejszych przemian nie-
„szczęścia i najtragiczniejszych scen losu.”

Otóż skoro miesiąc wrzesień (Septiembre), który jest siódmym (septimo) z imienia, a był, nim próżne ambicje Cezara i Augusta do-
dały do roku dwa miesiące lipiec i sierpień, siódmym z rządu, to Euro-
pa nie powinna dziwić się, a tylko cieszyć, widząc, że we wrześniu ce-
sarstwo ottomańskie doświadczyło zmiany i że ta monarchija najbo-
gatsza oplakuje w siódemce krytycznej swój upadek.

Niezwycięzonemu ramieniu walecznego Jana Trzeciego zawdzięcza
cesarstwo austriackie ten tryumf, a świat tę chwałę, jak to wygłosił
Leopold wielkomyślny, wyznawszy z rycerską szlachetnością w czasie od-
wiedzin w obozie słynnego bohatera, że Wiedeń zawdzięcza swobodę
dzielności jego i że Niemcy obowiązane są rostopności jego swój spo-
kój. To téż sława wielbi bohatera, porównywając go w tém przed-
sięwzięciu z Teją, (szlachetnym księciem Gotów i ostatnim królem
Italii), że walcząc we wszystkich bitwach swoich jak Herkules, walczył
pod Kumą, jak Mars. Świat uwielbia go również, bo gdy męstwo bo-
haterskie uważa się za cudowne i boskie w teorii, a w praktyce za nie-
możliwe i bajeczne (dlatego filozofowie starożytni umieszczali bohatera
śród istot intelektualnych, przyznając, że jest więcej niż człowiekiem
przez męstwo, a mniej niż bogiem przez naturę), w tym bohaterze
niezwycięzonym praktyką jest teoria, a niemożliwość rzeczywistością;
jest on właściwym wizerunkiem bajecznego bohatera w obrazie słyn-
nego filozofa, bohaterem, któremu należy się uwielbienie raczej, niż po-
chwały.

Rzymianie nazywają króla *rex*, gdyż król prawdziwy powinien *kierow-
ać* (*regno*) nawą cesarstwa. Grecy nazywają go *basileus*, albowiem jako silna
podstawa (*basis*), rzeczpospolitą utrzymuje. Hebrejczycy dają mu miano
meleh, bo niezmordowanie pracuje dla potęgi swego państwa i szczęścia
swoich poddanych. Uczeni dają mu tytuł wysokiego, świetnego i jasnego,
a są to metafory nieba, słońca i gwiazd, które podobnie jak król znajdują
się w ciągłym ruchu dla dobra śmiertelnych. Jestże monarcha, któryby
nie wyznał, historyk, któryby nie ogłosił, język, któryby nie wypowiedział,
że niezwycięzony Król Polski jest królem sławnym, którego tak pragna

POLONIA, el celebre Rey, que tanto dessean los subditos, para conservacion de sus caudales, y deffensa de sus vidas: conformando de suerte, los titulos, con las obras; y con las obligaciones, los desvelos; que todos lo llaman *Rex*, por la prudencia con que rige el peso del gobierno: todos lo experimentan *Basileus*, por el valor con que sustenta como basis, el Estado: y todos lo aclaman *Meleh*, por el continuo exercicio, y incessable moto, con que atiende à premiar esplendido, las virtudes; à castigar severo, los delictos; à defender integro, los vassallos; à socorrer infatigable, los aliados; y à rendir intrepido, los enemigos.

Esto es ser Rey, esto es saberlo ser, y esto es llegar un Heroe, à ser por sus meritos, lo que es: pues aun entre los que contienen sobre qual sea mejor para una Monarchia, ò el tener los Reyes electivos, ò el tenerlos hereditarios; confiessan los que deffienen los hereditarios, que para los mismos Reyes, es mucho mas glorioso, el ser electivos: porque el nacer Rey, es dicha; el merecer ser Rey, es grandeza; y el saber ser Rey, es gloria: en los hereditarios, se veneran las Fortunas; mas en los electivos, se eligen las virtudes, y se respetan las personas. Con que supo llegar nuestro Heroe, à ser Rey, es Rey, y sabe ser lo que es; sin ser como las Parcas, que prometiendo con el nombre, *perdonar* à todos, à ninguno perdonan, siendo crueles; y de ninguno se compadecen, siendo inexorables. Sin ser como Absalon, q' llamandosse *Padre de Paz*, no hubo guerra, que no intentasse contra su venerable padre. Sin ser como los Cesares, que degenerando del nombre que logravan; se sentavan pacíficos à las sombras, aun quando luzian en las campañas, sus Auspicios; venciendo en Assia, sus capitanes, y triumphando en Roma, sus ambiciones. Sin ser finalmente, como Augusto, que aun que se mostró digno del adoptivo nombre de Cesar, con sus prohezaz; alcançó en la gran victoria contra Pompeyo, el Laurel, sin merecerlo por su aliento, ni regarlo con su sudor, yá que en quanto Agripa triumphava, el dormia; y en quanto Agripa cerrava los ojos à los riesgos, no padecia él otros riesgos, que los de cerrar los ojos. Aplaudió la biçarria con que dixo el beliger Macedonio, à un soldado que se llamava Alexandro; que ò obrasse como Alexandro, ò no se llamasse Alexandro; obrando siempre como deve à su conciencia, à su amor, à su magnanimidad, à su nobleza, y à su Trono, para ilustrar la obligacion, con la generosidad; y acreditar el nombre, con el empleo. Jamas dexó de verlo à la cabe-

poddani dla zabezpieczenia dóbr swoich i obrony swego życia. Tak go dzi tytuły z działalnością i pracą z obowiązkami, że wszyscy nazywają go *rex* dla roztropności, z jaką kieruje sterem rządu, wszyscy mu przyznają tytuł *basileus* dla dzielności, z jaką zabezpiecza podstawę państwa, i wszyscy zowią go *meleh* za ciągłą usilność i ustawiczne staranie, z jakim dąży do nagradzania wspaniale zasług, a karania surowo występków, bronięcia gorliwie wasalów, pomagania wytrwale sprzymierzeńcom i zwyciężania bohatérsko wrogów.

To jest być królem, to jest umieć być królem, i to jest zostać bohaterem, ażeby być przez zasługi tém, czém jest; albowiem nawet ci, którzy debatują nad rostrzygnięciem, co lepsze dla monarchii, czy mieć królów wybieralnych, czy dziedzicznych, wyznają (ci, którzy bronią dziedzicznych), że dla samych królów daleko większa jest chwała być wybranym, albowiem urodzić się królem—to szczęście, zasłużyć na to—wielkość, a umieć nim być — chwała. W dziedzicznych szanuje się los, w wybieralnych cnoty i osoby. Ponieważ umiał nasz bohater być królem, przeto jest nim i umieć być tém, czém jest. Nie jest jako Parki, które przyrzekają imieniem *przebaczac* wszystkim, a nikomu nie przebacząc, jako okrutne, nie mające współczucia dla nikogo, nieubłagane. Nie jest jako Absalon, który, nazywając się *ojcem pokoju*, walczył tylko z czcigodnym ojcem swoim. Nie jest jako Cezarowie, którzy, hańbiąc to imię, czuli się spokojnymi w cieniu nawet wówczas, gdy ich znaki pośród walk błyszczały; dowódcy ich zwyciężają w Azyi, a ich ambicje w Rzymie tryumfują. Nie jest nakoniec jako August, który, chociaż okazał się godnym w swych czynach przybranego imienia Cezara i wielkiem zwycięstwem nad Pompejuszem zdobył laury, nie zasłużył na nie odwagą swoją, ani ich oblał swoim potem, gdyż, o ile Agrypa tryumfował, on spał, a o ile Agrypa zamykał oczy na niebezpieczeństwa, nie doświadczał innych niebezpieczeństw nad zamknięcie oczu. Uwielbiam szlachetność, z jaką wojowniczy Macedończyk powiedział do żołnierza, imieniem Aleksander, żeby działał jak Aleksander, albo przestał się nazywać Aleksandrem; żeby działał zawsze, mając na względzie sumienie swoje, miłość, wspaniałość, szlachetność i tron swój, żeby ozdobił obowiązek szlachetnością, a imię wślawił czynami. Nigdy go nieustrasżoność nie przestaje widzieć na

ça de sus exercitos, la intrepidez; para animar à sus esquadras, mas con las empresas, que con las voces. Sabe que haze tanta ventaja el sentido de la vista, al del oydo; y que se dá tan diferente credito à lo que se vé, que à lo que se oye; que habiendo yá Dios assegurado à Moysen, la sacrilega ingratitud del pueblo, en formar contra su Divina Omnipotencia, el bezerro, (como tan acostumbrado à ver adorar en Egypto, al carneto) no arrojó Moysen las Tablas, hasta verlo; aunque no lo tuvo por mas infalible, al verlo, que al oyrlo; porque le sirvió de mucho mayor horror, el estar viendo lo que Dios le havia dicho, que el haverle dicho Dios, lo que estava viendo. Por esso habla con sus hazañas, à los ojos de sus Generosos Cabos, paraque viendo su doctrina, con los ojos; luzgan mas eficazes las ordenes, con los exemplos.

Llore el elegantissimo Fiorilo (tan florido en el estilo, como en el nombre) „No haver yá en el Mundo un Augusto, que hiriento à un im-
„pio, à quien se devian por las leyes los cariños de un verdugo; y re-
„spondiendole,“ Legem tulisti, ò Caesar; „no quiso cenar aquella noche,
„como si le faltasse en el Ymperio, el sustento; al ver violadas las leyes,
„que inventadas por Ceres, (Diosa de las espigas) muestran ser el ver-
„dadero sustento, del Ymperio.“ Sienta este rethorico Orador, „haverse
„yá acabado los Seleucos, que costandole un ojo de la cara, su edito,
„enseño que si contra los delinquentes, fueron sus leyes, rayos; era pre-
„ciso, que fuesse Ciclope, el que labrasse los rayos de sus leyes.“ Es-
„clame este eruditissimo ingenio, „que yá passo el feliz Siglo del Legi-
„slador Caronda, que entrando con la espada en Senado, (por haversele
„olvidado la prohibicion que havia en Tiro, de no entrar con armas,
„donde solo hazia guerra, la Razon, ò el Oro), escondió la espada en su
„mismo pecho, para que no la viessen; ofreciendo à Tiro, la purpura de
„su sangre; y haziendo que pareciesse mas fina la purpura de Tiro, con
„su grana.“ Que quien supo exceder como nuestro Heroe, à Caronda,
à Seleuco, y à Augusto; lo parece mas religioso, mas util, y mas huma-
no; el enseñar obrando, à sus vassalos, el modo de observar las leyes
que les promulga, como prudente, y que les enseña à obedecer, como
belicoso; que el no cenar como Augusto, porque él mismo, las desdora,
que el matarse como Caronda, porque el propio, las olvida; y que el ce-
garse como Seleuco, porque su mismo hijo, las ultraja.

czelę wojsk dla ożywienia szyków czynami raczej niż głosem. Wiedz, że zmysł wzroku ma wyższość nad słuchem, i że się inaczej przyjmuje to, co się widzi, niż to, co się słyszy. Chociaż Bóg zapewnił Mojżesza o bezbożnej niewdzięczności ludu, który wbrew wszechpotędze boskiej zrobił sobie cielca (przywyczał się był patrzeć, jak w Egipcie czczono barana), Mojżesz nie rzucił tablic, dopóki tego nie zobaczył, jakkolwiek nie uważał za pewniejsze tego, co widział, nad to, co słyszał, ale większą dlań było grozą widzieć to, co Bóg powiedział, niż słyszeć z ust Boga to, co widział. Dlatego przemawiał czynami do oczu swoich podwładnych szlachetnych, aby widzieli jego naukę ²⁻³⁻³⁻¹⁻¹⁻¹⁻¹⁻ *uezem*, bo skuteczniejsze od rozkazów przykłady.

Placze Fiorilo najwytworniejszy (kwitnący tak w stylu jak w imieniu): „Nie masz już na świecie Augusta, któryby, zraniwszy bez-
 „bożnika, skazanego przez prawa na pieszczoły kija, i usłyszawszy od-
 „powiedź: *legem tulisti, o Caesar*, nie chciał wieczerzać dnia tego, jak
 „gdyby w państwie stracił podpórę, wiedząc, że zgwałcone prawa, wyna-
 „lezione przez Cererę (bogini zboża), są prawdziwą podpórą państwa.“
 Czuje ten mówca retoryczny, „że już zabrakło Seleuków, którzy, wła-
 „sny wyrok przypłaciwszy utratą jednego oka, uczyli, że jeśli prawa są na
 „przestępców piorunami, to słuszną, żeby był Cyklopem, kto z praw swo-
 „ich zrobił pioruny. Już przeminął, woła ten umysł pełen erudycyi, wiek
 „szczęśliwy prawodawcy Caronda, który wszedłszy z mieczem do senatu
 „(zapomniawszy o istniejącym w Tyrze zakazie wchodzenia tam z bronią,
 „gdzie tylko wojuje rozum i złoto), ukrył miecz w piersiach swoich, żeby
 „go nie spostrzeżono, ofiarując Tyrowi purpurę z krwi swojej, aby się
 „delikatniejszą wydawała ze szkarłatem.“ Kto umieć, jak nasz bohater,
 przewyższyć Carondę, Seleuka i Augusta, temu się wydaje religijniej-
 szem, pożyteczniejszem i bardziej ludzkim nauczyć pracą swoich wa-
 salów sposobu przestrzegania praw, które im ogłasza, jako rostopny,
 i dla których uczy posłuszeństwa, jako wojowniczy, aniżeli nie wiecze-
 rzać, jak August, gdyż sam te prawa poniża, aniżeli zabić się, jak Ca-
 ronda, gdyż sam o nich zapomina, aniżeli wreszcie osłepić się, jak Se-
 leuk, bo pomści je syn jego własny.

No se contentò con deffender à VIENA, al Invicto JUAN TERCERO; mostrando (como canta en sus Illiadas, Homero) que es pequeña esfera para un Heroe, la de su individuo, con que le es preciso emplear la superabundante virtud, en aprovechar à los que recurren à su valor; y à los que se valen de sus generosidad. No se satisfizo su heroico animo, con que lo aplaudiessen como à Focion, con el titulo de bueno; como à Aristides con el de justo; como à Metelo, con el de pio; como à Sila, con el de dichoso; como à Fabio, con el de maximo; y como à Pompeyo, con el de magno. Consiguió con sus hazañas, poderse aplicar el enigma de Sanson, à sus victorias; pareciendole muy limitado triumpho, para un aliento tan bizarro, el de hallar lo dulce, en lo fuerte; *Et de forti, egressa est dulcedo*; sinó hazia que saliese comida, del que come, *De comedente, exivit cibus*.

Sabia este Campeon Insigne, que aunque Tito, y los Athenienses, pintavan sin alas à la victoria, paraque no se huyesse; pues que retratandola Prudencio, sobre una rueda, mostrava ser voluble; la pintavan con alas, los Egypcios, para significar que supera à los enemigos: gravandola Domiciano, en forma de Nimpha alada, en sus medallas; para advertir que deven seguirse sus buelos, en quanto se presenta lisonjera; y que no deven desestimarsé sus cariños, en quanto se ostenta favorable. Mas que mucho es, que cediessen los Ottomanos, su GRANA, à los Ymperiales; si Julio Cesar, llama en sus Commentarios, *Tolinos* à los Alemanes? y si al nombrar la Sacra Historia, en la genealogia de Gomer, à Asquenaz (bisnieto de Noé, y Tronco de donde empezaron à tener los Alemanes, su origen;) pone Philon Biblio, en lugar de *Asquenaz* que significa *Aleman*; *Tola* que significa *Grana*? Tocava pues la GRANA, à *Alemania*; y procuró el Valeroso REY DE POLONIA, que se entregasse la GRANA, à quien tocava. Antes siendo que en los purpureos mantos de los Dioses, solian texer los mythologicos, sus proezas; recamando en el de Jove, el memorable destroço de los Titanes; en el de Juno, la infeliz hija de Laomedonte; y en el de Minerva, el lastimoso desengaño de Arachne; devia texer la Fortuna, en el Real Manto deste christiano Alcides, esta victoria; para ilustrar su valor, con esta empresa: y realçar su Purpura, con esta GRANA.

Por el triumpho de VIENA, devia concederle à GRANA, la Fortuna; yá que los antiguos, solian teñir de purpura, à sus Heroes; y ador-

Nie zadowolnił się Jan Trzeci obroną Wiednia, wykazując (jak śpiewa Homer, w Ilijadzie), że szczupłą jest sferą dla bohatera własna jego osoba, więc też nadmiar cnoty zmusza go do ratowania spieszących pod jego skrzydła, a godnych jego szlachetności. Umysł jego nie zadawała się, że go nazwa, jak Focyjona dobrym, jak Arystydesa sprawiedliwym, jak Metella pobożnym, jak Syllę szczęśliwym, jak Fabijusza największym i jak Pampejusza wielkim. Stara się czynami swymi stosować zagadkę Samsona do swych zwycięstw, gdyż w odwadze szlachetnej tryumf wydaje mu się bardzo ograniczonym, skoro znajduje słodkie w mocnym, *et de forti egressa est dulcedo*, jeśli nie sprawił, żeby pokarm wyszedł z jedzącego, *de comediente exivit cibus*.

Wiedział ten wojownik znakomity, że nawet Tytus i Ateńczycy malowali zwycięstwo bez skrzydeł, ażeby nie uciekło, gdyż Prudenecyusz, przedstawiając je na kole, wskazywał, że jest zmienne. Egipcyanie malowali je ze skrzydłami, co oznaczać miało, że przewyższa wrogów. Domicyjan rzeźbi je na swych medalach w kształcie nimfy skrzydlatej dla wykazania, że trzeba biédz za jój lotem, o ile się przedstawia pochlebnie i że nie należy lekceważyć jój pieszczot, jeżeli się przyjaźnie okazuje. Lecz cóż dziwnego, że Ottomanowie ustapili swój szkarłat cesarskim, jeżeli Julijusz Cezar nazywa *Alemanów* w swych komentarzach *Tolinos*, i jeżeli Historyja Święta w genealogii Gomera wymienia *Asquenaz* (potomek Noego i pień, z którego Alemanowie brali swój początek), a Philon Biblio w miejsce *Asquenaz*, co oznacza *Aleman*, kładzie *Tola*, co znaczy *szkarłat*? Szkarłat więc dotyczył Alemanii, a dzięki męstwu Króla Polskiego szkarłat dostał się temu, kogo dotyczył. Jeżeli na purpurowych płaszczach bóstw mitologowie zwykli haftować ich czyny, przedstawiając na płaszczu Jowisza pamiętną klęskę Tytanów, na płaszczu Junony nieszczęśliwą córkę Laomedonta, na płaszczu Minerwy bolesne roszarowanie Arachny: to Fortuna powinna wyhaftować na królewskim płaszczu tego chrześcijańskiego Alcydesa owo zwycięstwo dla przedstawienia odwagi jego w tém przedsięwzięciu i ozdobienia purpury jego tym szkarłatem.

Za tryumf wiedeński fortuna powinna oddać mu szkarłat, bo już starożytni zwykli byli darzyć purpurą swych bohaterów, zdobić purpurą

nar con purpura, à sus Monarchas. En los sacrificios Lupercales, se tenían dos Cavalleros, con la sangre de la victima, la frente. Y en las mas publicas celebridades, tenían à sus fabulosos Numenes, con color roxo, las mexillas. Servian las imagenes, y los simulacros, para representar la nobleza de las progenies, entre los Romanos; conociendosse en estos retratos; los Heroes, y los Reyes; por tener pintadas sus imagenes, con color de purpura; y teñidos sus simulacros, con color de sangre. Ordenó el Emperador Leon, q' fuesse digno del capital suplicio, el que escribiesse con color de purpura, no siendo Rey; por que llamandosse *Tinta Sacra*, este color; quedava para los Leonidas, el escribir con su propia sangre, sus victorias; y para los Espartanos, el conservar la sangre en las venas, para escribir con ella (como con *Tinta Sacra*) sus prohezas: ò yá porque el color purpureo, no se devia permitir sinó à quien traia la purpura, en el manto (llamando por esso, *Purpureos*, à los *Reyes*); ò yá por ser este el color de los Campeones, por cuya causa, se tenían de *Purpura* las frentes, los *Triumphantes*. Con que tocando al Invencible JUAN TERCERO, este color, por *Heroe*, por *Triumphante*, y por *Rey*; no podia dexar de offrecerle la Fortuna, esta *Purpura*; ni podia dexar de tributarle la Suerte, esta GRANA.

EStos són (ò Inviecto REY DE POLONIA) los tres AUSPICIOS, con que no pueden dexar de hallarse siempre las AGUILAS, triumphantes; y las LUNAS, eclipsadas; pues que siendo tu impenetrable ESCUDO; Escudo de tu Reyno; y siendo tu Espada, Escudo de tu ESCUDO; es preciso que siempre celebren las AGUILAS Polacas, sus TRIUMPHOS; y q' siempre lloren las LUNAS OTTOMANAS, sus ECLIPSES. Agora queda esperando el Mundo, el dichoso fin de la importante (aunque ardua) empresa de Camenick, cuya Plaça procura unir à tus glorias, tu aliento; paraque puedan pregonar con el Fiorilo, tus soldados: „Que no „es solo el Oceano, el que como viejo amante de la Tierra, le dá entre „los cariñosos abraços, por cada beso, una joya. Que no es solo el Gan- „ges, el q' huyendo del Paraiso, vá publicando que se aparta del Cielo, „pues vemos que se le huyen entre las arenas, las estrelas. Que no es „solo el Caucazo, el que por no enternecerse à los ultrajes de Prometheo, „tiene el coraçon de piedra, y las entrañas de diamante. Y que no es

swych monarchów. Na luperkalijach dwaj rycerze barwili sobie czoła krwią ofiary, a w czasie najgłośniejszych uroczystości malowali barwą czerwoną policzki swoich bożków bajecznych. Wizerunki i posągi służą do przedstawienia szlachetności potomków u Rzymian i wśród nich łatwo poznać bohaterów i królów, gdyż wizerunki ich zrobione są kolorem purpurowym, a posągi pomalowane na kolor krwi. Cesarz Leon obwieścił, że zasłuży na karę śmierci, kto użyje atramentu purpurowego, nie będąc królem, gdyż skoro barwa ta nazywa się *tinta sacra*, tylko Leonidasowie mogą opisywać krwią własną zwycięstwa swoje, i Spartanie zachować krew w żyłach (jako *tinta sacra*) do opisania nią swoich czynów bądźto dlatego, że kolor purpurowy może być dozwolony temu tylko, kto nosi purpurę na płaszczu (dlatego też królów purpurowymi nazywano), bądź też, że kolor ten jest barwą wojowników i dlatego tryumfatorowie zdobiją swe czoła purpurą. Otóż skoro ta barwa należy się niezwykłemu Janowi Trzeciemu, jako *Bohaterowi, Zwycięsycy i Królowi*, Fortuna nie może mu odmówić tej purpury, ani los nie przestanie mu składać tego szkarłatu.

Oto są, o niezwykły Królu Polski, trzy wróżby, przy których muszą zawsze orły tryumfować, a księżycy kończyć zaćmieniem, gdyż skoro ta nieprzenikniona tarcza jest tarczą twego królestwa, a miecz twój jest tarczą twojej tarczy: to orły polskie muszą zawsze zdobywać tryumf, a księżycy ottomańskie—zaćmienie. Obecnie świat oczekuje szczęśliwego końca ważnej (choć trudnej) sprawy Kamieńca, bo twierdza ta usiłuje przyłączyć do chwały twojej, siłę twoją ażeby żołnierze twoi mogli powiedzieć z Fijorylem: „że nie tylko jest oceanem, który, „jak stary kochanek ziemi, za każdy wśród pieśzotliwych uścisków po- „całunek klejnotem ją darzy; nie tylko jest Gangiesem, który uciekając „z Raju, głosi, że niebo opuszcza, gdyż widzimy, że gwiazdy do piasków „uciekają; nie tylko jest Kaukazem, który, żeby się nie rozczulił krzy- „wdą Prometeusza, ma serce z kamienia, a z dyjamentu wnętrzości, i nie- „tylko jest zachodniem morzem Erytrejskiem, które dla zrobienia cennie- „szym pogrzebu słońca zachowuje w swoich konchach łyż jutrenki.”

„solo el Occidental Eritreo, el que por hazer mas preciosos los funerales „del Sol, conserva en sus nacares, las lagrimas de la Aurora.” Pues que significando CAMENICK, *Thesoro y Industria militar*, en la Divina lengua; mostrará con rendirse à las *Militares industrias*, de tan famoso Heroe; que tambien tiene sus minas, el valor; y que tambien tiene sus *Thesoros*, el corage. Bién conozco, que transportado de un reverente zelo, aspiró à la temeridad de querer aplaudir tus hazañas, mi ingenio; mas servirá de disculpa à su rudeza lo que dixo el Gran Philosopho, quando habló del Cielo; assegurando ser mejor el conocer imperfectamente lo Divino, que perfectissimamente lo humano. No ignoro, que assi como el pintor Griego, eligió por privilegio, à las mas hermozas donzellas de Agrigento, retratando de cada una lo mas raro, para pintar una imagen de lo mas bello; havia menester copiar de todos los Heroes, lo mas perfecto; para retratar al mas perfecto de todos los Heroes. Mas sirveme de alivio, el confessar la misma embidia, que sinó dixé todo quanto pude; no pude dexar de dezir verdad, en todo quanto dixé.

Hasta la propia emulacion, conoce que no puede padecer mi Panegirico, el oprobio del de Aristobolo, que lo mandó echar Alexandro à la mar, por la lisonja; sinó la censura que hizo Clemente Octavo, del de Seguir; que despues de haverse dilatado en un difuso elogio, sobre las maravillosas victorias de Henrico Quarto; le certificó que no havia empeçado à encarecerlas, ni havia empeçado à ponderarlas; porque lo grande solo con el silencio se aplaude, y solo con el silencio se exagera. Para relatar el Sacro Texto, el valor de lo que presentó el magnanimo Monarcha, à Sebá; dize que lo que le dió, fue como de Rey, *Secundum manum Regis Selomoh*; porque lo inexplicable, solo con el silencio se pondera, y solo con el silencio se encarece. Con el dedo en la boca, adoravan los Gimnosophistas, al refulgente principe de los Astros; para advertir que solo callando, se pueden celebrar sus luzes; y que solo emmudeciendo, se pueden admirar sus rayos. Para pintar Parrasio, el sentimiento que causava al enternecido padre de Efigenia, el haver de ser victima de Diana, su amada hija; no halló otro hiperbole, que pudiesse explicar con mas vivos colores, esta ansia; que el de cubrirle con un misterioso velo, el rostro, fiando de la consideracion, el dolor; y del silencio, el excesso. A todas las obras, que salieron de su omnipotente mano, ilustró el Soberano Opifice, con el honorifico titulo de

Bo gdy *camenick* znaczy w języku świętym *skarbi* i *przemysł wojenny*, to podaniem się przemysłowi wojennemu tak słynnego bohatera dowiedzie, że odwaga ma także swoje kopalnie i męstwo ma także swoje *skarby*. Wiem, że mój umysł, uniesiony pełną uszanowania gorliwością, dopuszcza się zuchwałstwa w pragnieniu wysławienia tych czynów, lecz niech posłużą za usprawiedliwienie mego prostactwa wyrazy wielkiego filozofa o niebie, w których zapewnia, że lepiej jest poznać niedoskonale to, co boskie, niż najdoskonalej ludzkie. Nie zaprzeczam, że jak malarz grecki, wybrał dzięki przywilejowi najpiękniejsze dziewice Agrygentu, odtwarzając z każdej, co najosobliwsze, dla stworzenia ideału piękna, tak i ja musiałem ze wszystkich bohaterów pozbiierać to, co doskonalsze, żeby stworzyć najdoskonalszego ze wszystkich bohaterów. Lecz to mi tylko jest ulgą, co zawiść sama przyznać musi, że jeśli nie powiedziałem wszystkiego, co mogłem, nie rozminąłem się z prawdą w niczym, co powiedziałem.

Wię nawet zazdrość sama, że panegiryk mój nie może doświadczyć zniewagi, jakiej doznał Arystobul, któremu kazał Aleksander wrzucić go do morza za pochlebstwo, nie dozna także cenzury, której doświadczyła od Klemensa Ósmego praca Seguiera. Gdy ten rozwodził się w pochwałach przesadzonych nad cudownymi zwycięstwami Henryka Czwartego, Klemens zapewnił go, że nie rozpoczął wcale wysławiać ich ani przystąpił do ich rozważania, gdyż to, co jest wielkie, tylko milczeniem się uwielbia i tylko w milczeniu rozważa. Pismo Święte dla wyrażania wartości tego, co ofiarował Sabie monarcha wspaniałomyślny, wyrzekło, iż ją obdarował po królewsku, *secundum manum regis Selomoh*, gdyż to, co się wyrazić nie da, można w milczeniu tylko rozważać i uczcić tylko milczeniem. Z palcem na ustach czcili gimnosofisci błyszczącego gwiazd księcia w przekonaniu, że tylko milczeniem czcić można jego światło i tylko niemą ekstazą promienie jego uwielbiać. Parrasius dla odmalowania uczucia, które przejmowało ojca Ifigenii, gdy córka jego ukochana stała się ofiarą Dyjany, nie znalazł innej hiperboli, któraby mogła wyrazić boleść jego w najwyższych barwach, nad tę, że przykrył twarz zasłoną tajemniczą, oddając boleść rozpamiętywaniu, milczeniu rozpacz. Stwórca najwyższy wszystkie dzieła, wychodzące z rąk swoich, obdarzał mianem dobrych, i tylko za stworzenie człowieka,

buenas; y solo en la formacion del hombre, que era la mas perfecta de sus creaturas; y el fin, paraque las havia creado todas; dexó que exagerasse el silencio su bondad, y que pregonasse el silencio su perfeccion.

Con que deve imitar mi reverente affecto, à Dios, en encarecer las excelencias del Primer Hombre del Mundo, con el silencio; conociendo que todo quanto dixere, será lo menos que pueda dezir; y que todo lo que pudiere llegar à dezir, será dezir que no diré nada, aunque diga todo lo que pudiere. Pierdense en la grandeza de la materia, los conceptos, y quanto mas remonta el buelo la Idea; no halla ideas, que no sean menores que la experiencia; ni estudia hiperboles, que no sean inferiores à la verdad. Dexaré finalmente, que lo que à mi pluma se le representa inaccessible, y mas digno de la admiracion, que de la alabança; lo publique TURQUIA, con solloços; lo manifieste VIENA, con rendimientos; lo aclame POLONIA, con triumphos; lo aplauda Europa, con regozijos; lo exagere la Generosidad, con suspensiones; lo admire el Mundo, con encomios; lo felicite Dios, con sus Auxilios; lo festeje el Cielo, con sus Antorchas; y lo cante la Fama, con sus Clarines. *)

---

*) W tekście hiszpańskim zachowana została pisownia oryginału a nawet interpunkcja, przeważnie bardzo wadliwa.

który był najdoskonalszy z dzieł jego, i za cel, dla którego wszystko stworzone było, pozwolił, żeby milczenie, wysławiało jego dobroć i milczenie doskonałość jego uczciło.

Przeto pełne uszanowania uczucie moje musi naśladować Boga w wysławianiu zalet pierwszego człowieka w świecie milczeniem, widząc, że cokolwiek zdołałbym powiedzieć, będzie niższe od tego, co powiedzieć można, i że wszystko to, coby powiedzieć zdołał, będzie niczym, chociażbym powiedział wszystko, co mogłem. Umysł w wielkości przedmiotu gubi się: chociażby w locie najwyżej myśli sięgała, nie znajdzie idej, któreby nie były mniejsze od rzeczywistości i nie wytworzy hiperboli, któraby nie była niższa od prawdy.

Zakończę więc, że to, co się pióru mojemu przedstawia, jako nieprzystępne i godniejsze zdumienia raczej, niż pochwał, Turcyja głosi płaczem, Wiedeń objawia wdzięcznością, Polska obchodzi tryumfem, Europa wysławia radością, szlachetność podziwia zachwytem, świat uwielbia ekstazą, Bóg błogosławi pomocą, niebo święci pochodniami swymi, a sława trąbami opiewa.

E R R A T A,

Na str.	7	wiersz	5	od góry	zamiast <i>dla</i> (w dwu miejscach)	powinno być <i>wobec</i> .
" "	7	"	6	" "	" <i>dla wzroku</i>	" "
" "	7	"	4	od dołu	" <i>Trojanami</i>	" <i>Trojanami</i> .
" "	12	"	3	od góry	" <i>Esicles</i>	" <i>Ephicles</i> .
" "	13	"	3	" "	" <i>Efikles</i>	" <i>Ifikles</i> .
" "	19	"	2	" "	po wyrazie <i>miecze</i>	opuszczono nawias.
" "	45	"	11	od dołu	zamiast <i>splendon</i>	powinno być <i>splendor</i> .
" "	69	"	8	" "	" <i>in via</i>	" <i>in via</i> .
" "	73	"	1	od góry	po wyrazie <i>endowności</i>	powinien być przecinek, zamiast kropki.
" "	77	"	1	od dołu	zamiast <i>to jest Markiem</i>	powinno być <i>jest Markiem</i> .
" "	83	"	7	" "	" <i>valor</i>	powinno być <i>valer</i> a zamiast <i>valer</i> — <i>valor</i> .
" "	95	"	13	" "	" <i>bo</i>	" <i>to</i> .
" "	101	"	18	" "	" <i>dusza</i>	" <i>duma</i> .
" "	109	"	16	" "	" <i>skrzydła oczami</i>	powinno być <i>skrzydłami oczy</i> .
" "	113	"	4	" "	" <i>bo</i>	powinno być <i>żoby</i> .
" "	117	"	10	" "	" <i>biernie</i>	" <i>liczne</i> .
" "	123	"	2	" "	" <i>ziarnem</i>	" <i>szkarlatem</i> .
